

**T.C.**

**İSTANBUL GEDİK ÜNİVERSİTESİ**

**LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**



**KADINA KARŞI ŞİDDETİN BİR GÖRÜNÜMÜ OLARAK FEMİSİD**

**YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**ELİF NAZ ARIKAN**

**Kamu Hukuku Anabilim Dalı  
Kamu Hukuku Yüksek Lisans Programı**

**Tez Danışmanı  
Prof. Dr. Gülsün Ayhan Aygörmez**

**TEMMUZ 2022**

**T.C.**

**İSTANBUL GEDİK ÜNİVERSİTESİ**

**LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**



**KADINA KARŞI ŞİDDETİN BİR GÖRÜNÜMÜ OLARAK FEMİSİD**

**YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**ELİF NAZ ARIKAN**

**(201231008)**

**Kamu Hukuku Anabilim Dalı  
Kamu Hukuku Yüksek Lisans Programı**

**Tez Danışmanı  
Prof. Dr. Gülsün Ayhan Aygörmez**

**TEMMUZ 2022**



T.C.

**İSTANBUL GEDİK ÜNİVERSİTESİ LİSANSÜSTÜ EĞİTİM  
ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ**

**Yüksek Lisans Tez Onay Belgesi**

Enstitümüz Kamu Hukuku Tezli Yüksek Lisans Programı 201231008 numaralı öğrencisi **Elif Naz Arıkan**'ın tez çalışması, 20 Temmuz 2022 tarihinde yapılan tez savunma sınavında aşağıdaki jüri tarafından oy birliği/ oy çokluğu ile Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

**Öğretim Üyesi Adı Soyadı**

1) Tez Danışmanı: Prof. Dr. Gülsün Ayhan Aygörmez

2) Jüri Üyesi : Prof. Dr. Özlem Yenerer Çakmut ,

3) Jüri Üyesi : Dr. Öğr. Üyesi Osman Yılmazcan

## YEMİN METNİ

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum ‘**Kadına Karşı Şiddetin Bir Görünümü Olarak Femisid**’ adlı çalışmanın, tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadarki bütün süreçlerde bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurulmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin Bibliyografya’da gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve onurumla beyan ederim (05/07/2022)

**Elif Naz Arıkan**



## ÖNSÖZ

Bu çalışmada Türkiye’de ve dünyada çok önemli bir toplumsal sorun olan kadın cinayetlerine hukuki bir çerçeveden yaklaşmıştır. Çalışmanın her aşamasına, kadın cinayetlerinin kadına karşı cinsiyet temelli bir şiddetin en uç ve geri dönülemez boyutu olduğu düşüncesi temel teşkil etmiştir. Kadın cinayetlerini ifade etmek açısından kullanılan “femisid” hukuki bir çerçeveye yerleştirilmesi zor olan bir kavramdır. Bu kavramın sosyoloji, antropoloji ve psikoloji alanındaki çalışmalardan da bağımsız olarak düşünülmesi mümkün değildir. Dolayısıyla bu kavram ile ilgili olarak normatif bir öneri oluşturulurken çalışma içerisinde bu alandaki çalışmalara da ağırlık verilmiştir.

Araştırmanın yapıldığı dönemde Türkiye’de bir yandan neredeyse her hafta hatta bazen her gün yeni bir kadın cinayeti haberi yayımlanırken, bir yandan da 7406 sayılı Türk Ceza Kanunu ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun kapsamında Türk Ceza Kanunu’nda yapılan değişiklikler ile çok önemli gelişmeler meydana gelmiştir. Bu kanun çerçevesinde yapılan değişikliklerden birisi de Türk Ceza Kanunu’nun 82. maddesi kapsamında kasten öldürme suçunun “kadına karşı” işlenmesi halinin nitelikli bir hal olarak kabul edilmesidir. Çalışma bu değişikliği de takip etmekte ve bu değişiklik ile ilgili olarak değerlendirmelere yer vermektedir. Bu anlamda, kadına karşı şiddet ve özellikle kadın cinayetleri konusunda araştırma yapmak isteyen herkese bu çalışmanın yardımcı olmasını dilerim.

Çalışmanın başlangıcından, en son noktasının konulmasına kadar her türlü yardımını, zamanını ve desteğini esirgemeyen, benimle saatlerce bu konular üzerine tartışan ve beni aydınlatan çok değerli danışmanın Sayın Prof. Dr. Gülsün Ayhan AYGÖRMEZ’e ve bu yüksek lisans sürecine başlamamda bana ilham veren, benden desteğini hiçbir zaman esirgemeyen ve varlığını her zaman hissettiren saygıdeğer hocam Sayın Prof. Dr. Berin Ergin’e en içten saygı ve teşekkürlerimi sunarım.

İSTANBUL, 2022

ELİF NAZ ARIKAN

## İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	v
KISALTMALAR .....	x
ÖZET.....	xi
ABSTRACT .....	xii
1. GİRİŞ .....	1
2. KADINA KARŞI ŞİDDET VE KADINA KARŞI NEFRET1. GENEL OLARAK KADINA KARŞI ŞİDDET .....	5
2.1. Şiddet Kavramı .....	5
2.2. Kadına Yönelik Şiddet Kavramı .....	6
2.2.1. Kadına yönelik şiddetin türleri .....	8
2.2.1.1. Kadına yönelik ev içi şiddet.....	9
1.2.1.2. Kadının ev içi şiddet dışında maruz kaldığı şiddet türleri.....	11
2.2.2. Kadına yönelik şiddetin nedenleri ve sonuçları.....	18
2.2.2.1. Kadına yönelik şiddetin nedenleri.....	18
Kadına yönelik şiddetin bireysel nedenleri .....	19
Kadına yönelik şiddetin ekonomik nedenleri.....	19
Kadına yönelik şiddetin toplumsal nedenleri .....	20
2.2.2.2. Kadına yönelik şiddetin sonuçları.....	21
2.3. Uluslararası Bir İnsan Hakkı İhlali Olarak Kadına Yönelik Şiddet .....	22
2.3.1. Birleşmiş Milletler sözleşmeleri .....	22
2.3.1.1. Birleşmiş Milletler Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Engellenmesi Sözleşmesi bünyesinde kadına yönelik şiddet.....	22
2.3.1.2. Birleşmiş Milletler Medeni ve Siyasal Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme ile Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme bünyesinde kadına yönelik şiddet .....	25
2.3.1.3. Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme bünyesinde kadına yönelik şiddet.....	26
2.3.1.4. Birleşmiş Milletler Engellilerin Haklarına İlişkin Sözleşme bünyesinde kadına yönelik şiddet .....	26

2.3.1.5. Uluslararası Ceza Mahkemesi Roma Statüsü bünyesinde kadına yönelik şiddet .....	27
2.3.2. Birleşmiş Milletler bünyesinde kadına yönelik şiddet ile ilgili olarak ilan edilen bildirimler.....	28
2.3.2.1. Kadına Yönelik Şiddetin Ortadan Kaldırılmasına Dair Birleşmiş Milletler Bildirisi.....	28
2.3.2.2. Pekin Deklarasyonu ve Eylem Platformu .....	30
2.3.3. Bölgesel nitelikteki uluslararası belgeler açısından kadına yönelik şiddet.....	31
2.3.3.1. Kadınlara Yönelik Şiddetin Önlenmesi, Cezalandırılması ve Ortadan Kaldırılmasına Dair Amerikan Devletleri Sözleşmesi kapsamında kadına yönelik şiddet.....	31
2.3.3.2. Afrika İnsan ve Halkların Hakları Şartı'na Ek Afrika Kadın Hakları Protokolü kapsamında kadına yönelik şiddet.....	32
2.3.3.3. Avrupa Konseyi bünyesinde kadına yönelik şiddete yönelik düzenlemeler .....	33
2.4. Türkiye’de Kadına Yönelik Şiddet ile Mücadele.....	38
2.4.1. Türkiye’de kadına yönelik şiddet ile mücadele serüveni.....	38
2.4.2. Eski Türk Ceza Kanunu’ndan Günümüze Türk Ceza Hukukunda Kadına Karşı Şiddete Yönelik Yaklaşım Değişikliği .....	45
<b>3. KADINA KARŞI ŞİDDETİN NEFRET BOYUTU .....</b>	<b>54</b>
3.1. Genel Olarak Nefret Kavramı .....	54
3.2. Nefretin Bazı Görünüm Şekilleri .....	56
3.2.1. Nefret Söylemi.....	56
3.2.2. Nefret Suçu .....	57
3.3. Kadına Karşı Nefret.....	59
3.3.1. Kadına karşı nefret kavramı, kökeni ve tarihçesi .....	59
3.3.2. Kadına karşı nefret kapsamında kavram sorunu.....	66
3.3.2.1. Kadına yönelik cinsiyete dayalı şiddetin nefret kapsamında değerlendirilmesinin yaratacağı zorluklara ilişkin görüşler.....	67
3.3.2.2. Kadına yönelik cinsiyete dayalı şiddetin nefret kapsamında değerlendirilmesini destekleyici görüşler .....	69
3.3.3. Değerlendirme .....	71

3.4. Kadına Karşı Şiddete Dair Bir Çerçeve.....	73
<b>4. KADINA KARŞI ŞİDDETİN BİR GÖRÜNÜMÜ OLARAK FEMİSİD .....</b>	<b>75</b>
4.1. Femisid Kavramı: Tarihsel Arka Plan ve Tanımlar .....	75
4.2. Femisid Açısından Kavramsal Ayrımlar .....	82
4.2.1. Genel anlamda femisid ve özel anlamda femisid ayrımı .....	82
4.2.2. Femisid ve feminisid kavramları .....	83
4.3. Femisidin Türleri .....	86
4.3.1. Eş / partner tarafından gerçekleştirilen femisid ve eviçi femisid.....	86
4.3.2. Kadınların silahlı çatışma ve savaşlarda öldürülmesi.....	87
4.3.3. Cinsiyet seçimi sebebiyle kadınların öldürülmesi .....	87
4.3.4. Büyücü avı sebebiyle kadınların öldürülmesi.....	88
4.3.5. Diğer türler.....	88
4.4. Pozitif Hukukta Femisid İzleri .....	89
4.4.1. Uluslararası insan hakları belgeleri kapsamında femisid .....	89
4.4.1.1. BM bünyesinde femiside yönelik geliştirilen yaklaşımlar.....	89
4.4.1.2. Femiside yönelik olarak bölgesel nitelikteki adımlar .....	92
4.4.2. Karşılaştırmalı hukukta femisid.....	101
4.4.2.1. Latin Amerika ülkelerinde femiside dair yasal düzenlemeler.....	101
4.4.2.2. Anglo-Sakson hukukunda femisid kavramı .....	108
4.4.2.3. Kıta Avrupası'nda femisid kavramı .....	126
4.4.3. Türk Ceza hukukunda femisid izleri.....	130
4.4.3.1. Töre saiki ile öldürme .....	131
4.4.3.2. Kasten öldürmenin üstsoy veya altsoydan birine ya da eş, boşandığı eş veya kardeşe karşı işlenmesi .....	139
4.4.3.3. Canavarca hisle veya eziyet çektirerek öldürme .....	142
4.4.3.4. Nefret ve ayrımcılık suçu .....	146
4.4.3.5. 7406 Sayılı Türk Ceza Kanunu ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ile Türk Ceza Kanunu'nda yapılan değişiklikler kapsamında kadına karşı suçlar.....	148
4.4.4. Femiside dair bir çerçeve ve ara sonuç.....	155



<b>5. KADINA KARŞI ŞİDDET BAĞLAMINDA KASTEN ÖLDÜRME SUÇUNDA YENİ BİR NİTELİKLİ HAL ZORUNLULUĞU .....</b>	<b>158</b>
5.1. Genel Olarak.....	158
5.2. Normatif Alternatifler.....	160
5.2.1. Bağımsız bir suç türü olarak düzenleme alternatifi .....	161
5.2.2. Mevcut bir suça yeni bir unsur olarak düzenleme alternatifi.....	164
5.2.2.1 Maddi unsur olarak düzenleme .....	165
5.2.2.2. Manevi unsur olarak düzenleme .....	168
5.3. Bir Nitelikli Hal Önerisi Olarak Kadına Karşı Şiddet Saiki ile Öldürme	175
5.4. Ara Sonuç .....	181
<b>6. SONUÇ.....</b>	<b>183</b>
<b>KAYNAKÇA .....</b>	<b>188</b>
<b>ÖZGEÇMİŞ.....</b>	<b>Hata! Yer işareti tanımlanmamış.</b>

## KISALTMALAR

<b>AB</b>	: Avrupa Birliği
<b>ABD</b>	: Amerika Birleşik Devletleri
<b>AGİT</b>	: Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı
<b>AİHM</b>	: Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
<b>AİHS</b>	: Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
<b>AY</b>	: Türkiye Cumhuriyeti Anayasası
<b>BM</b>	: Birleşmiş Milletler
<b>CD</b>	: Ceza Dairesi
<b>CEDAW</b>	: Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Yok Edilmesi Sözleşmesi
<b>DSÖ</b>	: Dünya Sağlık Örgütü
<b>E</b>	: Esas
<b>ETCK</b>	: 765 sayılı Türk Ceza Kanunu
<b>GREVIO</b>	: Kadınlara Yönelik Şiddet ve Ev İçi Şiddete Karşı Eylem Uzman Grubu
<b>İstanbul Sözleşmesi</b>	: Kadınlara Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi
<b>K</b>	: Karar
<b>KADES</b>	: Kadın Destek Uygulaması
<b>m.</b>	: Madde
<b>s.</b>	: Sayfa
<b>ŞÖNİM</b>	: Şiddet Önleme ve İzleme Merkezi
<b>T.C.</b>	: Türkiye Cumhuriyeti
<b>TBMM</b>	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
<b>TCK</b>	: 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu
<b>TDK</b>	: Türk Dil Kurumu
<b>UN</b>	: Birleşmiş Milletler Kadın Birimi
<b>WOMEN</b>	
<b>vb.</b>	: Ve benzeri

## KADINA KARŞI ŞİDDETİN BİR GÖRÜNÜMÜ OLARAK FEMİSİD

### ÖZET

Kadınlar tarih boyunca, sadece bu cinsiyete sahip olmaları sebebiyle şiddete uğramıştır ve uğramaktadır. Bu şiddetin en ciddi ve geri dönülemez boyutu ise kadın cinayetleridir. Toplumdaki ataerkil davranış kalıpları ve kadının toplumdaki rolüne yönelik kökleşmiş algılar ve önyargılar neticesinde, dünyanın her yerinde kadınlar şiddet mağduru olabilmekte ve sadece bu sebeplerle öldürülmektedir. Bu cinayetler günümüzde “femisid” kavramı altında incelenmektedir. Kavram üzerinde bir görüş birliği bulunmamakla birlikte, femisid bazı hukuk sistemlerinde yansıma alanı bulmaya da başlamıştır. Bu çalışma kapsamında kadına karşı şiddet ve kadına karşı nefret kavramlarının ne olduğu incelenmekte, femiside yönelik yaklaşımlar ele alınmakta, femisid kavramının pozitif hukuk üzerindeki yansımaları değerlendirilmekte ve bu kavramın ifade ettiği eylemlerin Türk ceza hukuku açısından nasıl bir düzenlemeye konu edilebileceği tartışılmaktadır.

**Anahtar Kelimeler:** *Kadına karşı şiddet, femisid, insan hakları, kadın hakları, kadına karşı nefret*

## FEMICIDE AS A MANIFESTATION OF VIOLENCE AGAINST WOMEN

### ABSTRACT

Throughout history, women have been and are subjected to violence only because of their gender. The most serious and irreversible dimension of this violence is the murder of women. As a result of patriarchal behavior patterns in society and ingrained perceptions and prejudices regarding the role of women in society, women all over the world can be victims of violence and are killed only for these reasons. Today, these murders are examined under the concept of "femicide". Although there is no consensus on the concept, femicide has started to find a reflection area in certain legal systems. Within the scope of this study, the concepts of violence against women and hatred against women are examined, approaches towards femicide are addressed, the reflections of the notion of femicide on positive law are evaluated, and it is discussed how the actions covered by this concept can be regulated in terms of Turkish criminal law.

**Keywords:** *Violence against women, femicide, human rights, women's rights, hatred against women*

## 1. GİRİŞ

Kadına karşı şiddet tarih boyunca varlığını sürdürmüş sosyal bir sorundur. Özellikle 1970'li yıllarda kadın hakları hareketinin daha gür bir ses kazanması ile birlikte kadına karşı şiddetin bir insan hakkı ihlali olduğu kabul edilmiştir. Bu insan hakkı ihlalinin en ciddi ve uç görünümü ise kadınların yaşam hakkını elinden alan kadın cinayetleridir.

Birleşmiş Milletler (BM) Uyuşturucu ve Suç Ofisi tarafından derlenen 2021 yılı verilerine göre sadece 2020 yılı içerisinde 47.000 kadın yakın ilişki içerisinde buldukları eşleri veya partnerleri ya da aile üyeleri tarafından öldürülmüştür (Dunaiski & Filip, 2021, s. 3). Bu her 11 dakikada bir kadının aile üyelerinden birisi tarafından öldürülmesi anlamına gelmektedir. Özellikle COVID-19 pandemisi döneminde alınan tedbirler ve bireylerin ev ortamında uzun süre kapalı kalması da kadınların şiddete daha çok maruz kalmasına sebep olmuştur. Bu kapsamda pandemi sürecinin etkilerini yoğun olarak sürdürdüğü 2019-2020 seneleri arasında cinsiyete dayalı olarak gerçekleşen kadın cinayetleri Batı Avrupa'da %11 oranında, Güney Avrupa'da % 5 oranında, Kuzey Amerika'da %8 oranında ve Güney Amerika'da da % 5 oranında artış göstermiştir (Dunaiski & Filip, 2021, s. 3). Ancak toplanabilen kadına yönelik şiddet verilerinin sınırlı olması sebebiyle bu veriler gerçek durumu tam anlamıyla yansıtmamaktadır. Kadınlar sadece evlerinde değil, dışarıda, tanımadıkları kişiler tarafından da öldürülmeye devam etmektedir.

Türkiye açısından da düşünüldüğünde durum çok farklı bir nitelikte değildir. Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu'nun 2021 yılına dair verilerine

bakıldığında 280 kadın cinayeti işlenmiş, 217 şüpheli kadın ölümü söz konusu olmuştur (Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu, 2021). Sadece 2022 yılı Nisan ayında ise 24 kadın öldürülmüş, 16 şüpheli kadın ölümü gerçekleşmiştir (Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu, 2022b).

Sayısal bakımdan da ciddiyeti ortada olan kadın cinayetleri diğer toplumsal sorunlar ile iç içe düşünülmesi gereken bir kavramdır. Tarih boyunca kadın cinayetleri “namus cinayeti”, “töre cinayeti”, “tutku cinayeti” gibi isimlendirmeler ile toplumda bir anlamda normalleştirilmeye çalışılmıştır. Oysaki kadın cinayetlerinin arkasında yatan sebep namus, töre, tutku gibi olgulardan ziyade, toplumda kadının rolüne yönelik olarak tarih boyunca kökleşerek yerleşmiş ataerkil önyargılar, davranış kalıplarıdır. Kadınlar bu ataerkil şiddet neticesinde, kadın olmaları dolayısıyla, cinsiyete dayalı bir şiddetin neticesinde yaşamlarını yitirmektedir. Üstelik bu öldürme eylemleri, genelde münferit eylemler olmaktan ziyade, kadınlara yöneltilen sistematik şiddetin bir uzantısı olarak ortaya çıkmaktadır (Kav, 2020, s. 65). Kadınların orantısız bir şekilde mağdurlarını teşkil ettikleri öldürme eylemleri literatürde ve bazı hukuk sistemlerinde artık “femisid” kavramı altında açıklanmaya başlanmıştır. Bu kapsamda kadına karşı şiddetin geri dönülemez bir boyutu olan “femisid” kavramının daha detaylı bir şekilde incelenmesi, bu eylemlerin arkasında yatan saikin anlaşılması ve bu saikin hukuk alanında nasıl yansıma alanı bulabileceği çok önemli konu ve sorular olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bu çalışma kapsamında femisid kavramı, kadına karşı şiddet kavramının geri dönülemez boyutunu teşkil eden bir öldürme eylemi olarak ele alınacaktır ve esas olarak bu eylemlerin hukuk alanında nasıl düzenlenebileceği sorusuna cevap aranmaya çalışılacaktır. Bu sorunun incelenmesi açısından öncelikle kadına karşı şiddet kavramı ile ne anlaşılması gerektiği irdelenecektir. Kadına karşı şiddetin bir görünümü olarak femisid kavramının incelenebilmesi

açısından kadına karşı nefret kavramının da açıklanması gerekecektir. Bu açıdan ilk bölüm kapsamında kadına karşı şiddet ile nefret ilişkisi ortaya konulacak, ve kadına karşı şiddetin nefret boyutu ele alınacaktır. Gerçekten de femisid suçu öğretide bir çok görüş tarafından nefret suçunun da bir görünümü olarak kabul edilmektedir. Bu yüzden nefret kavramının ne olduğu, nefret suçundan ne anlamak gerektiği ve akabinde kadına karşı nefret ile ne kast edilmek istendiğini değerlendirmek gerekmektedir.

İkinci bölümde bir kavram olarak femiside odaklanılacaktır. Femisid literatürde bir insan hakkı ihlali olan kadına karşı şiddetin en uç boyutu olarak ele alınmaktadır. Dolayısıyla bu kavram açısından pozitif hukukta nasıl düzenlemelere yer verildiğinin incelenmesi önem arz etmektedir. Bu kapsamda ikinci bölümde uluslararası ve bölgesel insan hakları belgelerinde, karşılaştırmalı hukukta ve son olarak Tür hukukunda femiside dair düzenlemelere yer verilip verilmediği incelenecektir.

Son olarak femisid kavramının kadına karşı şiddetin görünümü olarak gerçekleştirilen bir öldürme eylemi olmasından hareketle, Türk ceza hukuku açısından normatif bir değerlendirme yapılacaktır. Türk ceza hukukunda kadın cinayetleri 27 Mayıs 2022 tarihli ve 31848 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren 7406 sayılı Türk Ceza Kanunu ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun kapsamında Türk Ceza Kanunu’nun 82. maddesinde yapılan değişiklik ile farklı bir boyut kazanmıştır. Bahsi geçen değişiklik ile birlikte artık kasten öldürmenin kadına karşı gerçekleştirilmesi bu suçun nitelikli halini teşkil etmektedir. İlgili değişiklik uyarınca mağdurun kadın olması nitelikli halin oluşması açısından yeterli görülmekte olup; bu değişiklik kadına karşı şiddet ile mücadele bağlamında getirilmiştir. Çalışmanın üçüncü bölümü bu kanun değişikliğinin değerlendirilmesinde temellenmektedir. Bu çalışmada kadına yönelik olarak

gerçekleştirilen her ölümün kadına karşı şiddet kapsamında değerlendirilemeyeceği, bu şekilde bir genellenin kadına karşı şiddet ile mücadelenin etkinliğini de olumsuz yönde etkileceği savunulmakta, ve TCK’de özellikle kadın cinayetleri bağlamında yeni bir düzenleme yapılmasının gerekliliğine işaret edilmektedir. Bu olgu ile etkin bir şekilde mücadele edebilmek için kadına karşı şiddet açısından TCK’de kasten öldürme suçunda yeni bir nitelikli hal düzenleme ihtiyacının olduğu belirtilerek, bu nitelikli hale dair düzenlemenin nasıl yapılabileceği tartışılmaktadır. Çalışma kapsamında kadın cinayetlerinin daha önce literatürde de önerildiği gibi ve bazı ülkelerin de hukuk sistemlerinde kabul edildiği gibi “kadına karşı nefret” veya “femisid” gibi hukuki açıdan belirsizlik yaratabilecek kavramlar çerçevesinde düzenlenmesinin uygulamada olumsuzluklar getireceği ortaya konulmakta, ceza hukuku kapsamında konunun “kadına karşı şiddet saiki ile öldürme” kavramı altında kasten öldürme suçunun nitelikli bir hali olarak ele alınması normatif bir öneri olarak değerlendirilmektedir.



## 2. KADINA KARŞI ŞİDDET VE KADINA KARŞI NEFRET1. GENEL OLARAK KADINA KARŞI ŞİDDET

### 2.1. Şiddet Kavramı

Şiddet ayrımcılık gözetmeyen, toplumdaki her bireyin veya grubun maruz kalabildiği, her zaman ve her yerde karşılaşılabilecek bir olgudur. Şiddet, Türk dil kurumu tarafından “duygu ve davranışta aşırılık”, “karşıt görüşte olanlara kaba kuvvet kullanma” ve “kaba güç” olarak kısaca tanımlanmakta iken (TDK, 2022) aslında bu kavram çok daha karmaşık bir yapıya sahiptir ve sadece kaba güç ya da kuvvet kullanma şeklinde bu kavramı tanımlamak yeterli olmayacaktır. Bir görüşe göre şiddet bireye yönelik olarak fiziksel veya manevi açıdan bir güç ya da baskı vasıtasıyla kişiyi zarara uğratan hareketlerdir (Polat, 2017a, s. 22 vd.). Bu hareket bireysel olabileceği gibi toplumsal nitelikte bir hareket eseri olarak da ortaya çıkabilecektir (Mavili Aktaş, 2015, s. 33 vd.). Bu kapsamda Dünya Sağlık Örgütü tarafından şiddet kavramı “*kişinin kendisine, başka bir kişiye veya bir gruba veya topluluğa karşı, yaralanma, ölüm, psikolojik zarar, gelişme geriliği veya yoksunlukla sonuçlanan veya sonuçlanma olasılığı yüksek olan fiziksel güç veya iktidarın tehdit olarak veya fiili olarak kasıtlı kullanımı*” olarak tanımlanmıştır (Dünya Sağlık Örgütü, 1996).

6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun kapsamında şiddet kavramı ayrıca tanımlanmış olup; “*kişinin, fiziksel, cinsel, psikolojik veya ekonomik açıdan zarar görmesiyle veya acı çekmesiyle sonuçlanan veya sonuçlanması muhtemel hareketleri, buna yönelik tehdit ve baskıyı ya da özgürlüğün keyfi engellenmesini de içeren toplumsal, kamusal veya özel alanda meydana gelen fiziksel, cinsel psikolojik, sözlü veya ekonomik her türlü tutum ve davranış*” olarak genel bir anlam ifade edecek şekilde düzenlenmiştir.

Bu kapsamda şiddete yönelik tanımlara bakıldığında şiddetin farklı türleri olduğu, bunların fiziksel, cinsel, psikolojik ya da ekonomik nitelikte bir güç veya iktidar kullanımı olduğu söylenebilecektir. Teknolojik gelişmelere bağlı olarak ortaya çıkan bir başka şiddet türü de çevrimiçi ortamlarda kişilere yöneltilen siber şiddettir.

Şiddet belirli bir kişiye yönelebileceği gibi belirli bir gruba yönelik olarak da uygulanabilir. Şiddet mutlak suretle kişide fiziksel bir zarara veya acıya sebebiyet vermek durumunda değildir. Bu zarar veya acı psikolojik nitelikte olduğu zaman da söz konusu hareket bir şiddet eylemi olarak nitelendirilir. Eylemin fiili olarak gerçekleştirilmeyip, sadece bu nitelikte bir eylemin gerçekleştirileceğine yönelik tehditte bulunulması da yine şiddet eylemi olarak kabul edilir. Son olarak söz konusu eylemin kamusal veya özel yaşam alanında gerçekleşmesi veya bir kişi veya belirli bir grup tarafından gerçekleştirilmesi, ilgili hareketin bir şiddet eylemi olarak nitelendirilmesi açısından fark yaratmaz.

## **2.2. Kadına Yönelik Şiddet Kavramı**

Şiddet bir bireye yönelik olabileceği gibi belirli özelliklere sahip bir grubu da hedef alabilir. Bu bağlamda kadının<sup>1</sup> cinsiyeti sebebiyle onu inciterek, ona fiziksel, cinsel, psikolojik veya ekonomik nitelikte bir zarar verme veya bu nitelikte bir zarar vermeye yönelik tehditte bulunma ile kadını kamusal alanda veya özel alanında baskı altında tutmaya yönelik davranışlar kadına yönelik şiddet olarak tanımlanır (Taşdemir Afşar, 2015, s. 279).

Kadına yönelik şiddet olgusunun temelinde toplumda geçmişten bugüne kadar kemikleşmiş bir şekilde yerleşmiş olan ataerkil düşünce ve güç yapısının kadın ile erkekler arasında oluşturduğu eşitsizlik ve bu eşitsizlik kapsamında kadını

---

<sup>1</sup> Bu çalışma kapsamında kadına yönelik şiddet kavramından bahsedilirken, çalışmanın takibini kolaylaştırmak adına ayrıca kız çocukları ifadesi kullanılmamış olup; kadın kavramı kız çocuklarını da kapsayacak şekilde kullanılmaktadır.

toplumun bu ataerkil algıları çerçevesinde kontrol altında tutma amacı yer almaktadır (Ertürk, 2015, s. 39). Bu noktada önemle belirtmek gerekir ki, kadına yönelik şiddet kavramından bahsedildiğinde bu şiddet türü her yaştaki kız çocuğunu ve erişkin kadın bireyleri kapsayacak şekilde kullanılmaktadır. Bu bakımdan öğretilerde kadına yönelik şiddet kavramını, olgunun kız çocuklarının, erkeklerin ve oğlan çocuklarının uğradığı şiddet boyutunu göz ardı etmesi sebebiyle toplumsal cinsiyete dayanan şiddet kavramının kullanılabilmesi belirtilse de, kanaatimizce kadın ve kız çocuklarına yönelik şiddet uygulanması hali, bu olgunun özellikle altının çizilmesi açısından ve farklı şiddet türlerinin nitelikleri ile karıştırılmaması açısından özellikle “kadına yönelik şiddet” kavramı çerçevesinde kız çocuklarını da kapsayacak şekilde kullanılmalıdır (benzer yönde bkz. Taşdemir Afşar, 2015, s. 730).

Kadına karşı şiddet Dünya Sağlık Örgütü tarafından hem önemli bir sağlık problemi hem de kadınların insan haklarının ihlali olarak nitelendirilmektedir (World Health Organization, 2013; Yenerer Çakmut, 2016, s.7; Yenerer Çakmut, 2018, s. 50). Kadına karşı şiddet tarih boyunca varlığını sürdürmüş çok ciddi bir problem olsa da konu ile ilgili hukuki çerçevede tanımlamalar ve düzenlemelerin tarihi oldukça yenidir. Özellikle 20 Aralık 1993 tarihinde Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından kabul edilmiş Kadınlara Yönelik Şiddetin Ortadan Kaldırılmasına Yönelik Bildirge kapsamında kadına yönelik şiddet tanımına yer verilmiştir ve bu tanım “*Bildirge'nin amaçları bakımından kadınlara yönelik, şiddet ister kamusal ister özel hayatta olsun bu tür eylemlerle tehdit etme, zorlama veya özgürlükten keyfi olarak yoksun bırakma dahil olmak üzere, kadınlara fiziksel, cinsel veya psikolojik zarar veya acı verme sonucu doğuran veya bu sonucu doğurması muhtemel olan, cinsiyete dayalı her türlü şiddet eylemi anlamına gelir.*” şeklinde tanımlanmıştır (Ayata, Eryılmaz Dilek & Emrah Oder, 2010, s. 182).

Gerçekten de kadına yönelik şiddet çok boyutlu olarak anlaşılması gereken ve sadece fiziksel şiddet gibi tek bir şiddet tipi ile sınırlı olarak düşünülmemesi gereken bir kavramdır.

Kadına karşı şiddet bağlamında yapılan çalışmalar neticesinde elde edilen veriler incelendiğinde bugün dünya çapında kadınların %30'nun fiziksel ya da cinsel şiddete maruz kalması söz konusudur (Dünya Sağlık Örgütü, 2021). Bu şiddetin büyük bir çoğunluğunu da kadınların duygusal ilişki içerisinde oldukları eşleri veya partnerleri gerçekleştirmektedir (Dünya Sağlık Örgütü, 2021). Kadınların şiddete maruz kalmaları önlenabilir bir olgu olsa da, konu ile mücadelede önemli engellerden birisi kadına şiddet vakalarının ortaya çıkmasının zorluğudur. Zira kadınlar şiddete en çok yakın çevrelerinde bulunan kişiler tarafından maruz bırakılmaktadır ve bu yakın ilişkiler dolayısıyla maruz kaldıkları şiddeti açığa çıkarmak açısından çekimser kalmaktadırlar. Dolayısıyla kadınlar ile ilgili olarak yapılan çalışmalar ve elde edilen veriler sadece ortaya çıkarılabilen şiddet vakaları üzerinden oluşturulabilen bir öngörü olup, tam olarak gerçek durumu da yansıtamamaktadır (Uluslararası Af Örgütü, 2004, ss. 3-7).

### **2.2.1. Kadına yönelik şiddetin türleri**

Şiddet kavramı herkese yönelik olarak değerlendirilebilecek olan bir kavram olmakla beraber, kadınlar ve kız çocukları şiddetten orantısız bir şekilde etkilenen bir grubu teşkil etmektedir. Yukarıda da bahsedildiği gibi bu şiddet türü genelde toplum içerisinde fiziksel şiddet üzerinden değerlendirilse de aslında şiddet çok farklı şekillerde kendisini göstermektedir. Bu şiddet cinsel şiddet, psikolojik/duygusal şiddet, ekonomik / sosyokültürel şiddet veya siber şiddet olarak ortaya çıkmaktadır. Bu şiddet türleri kadının en yakınındaki insandan, hiç tanımadığı kişilere kadar herkes tarafından gerçekleştirilebilen nitelikte eylemlerdir. Kadın gerçekten de aile üyelerinden, duygusal yakınlık içerisinde bulunduğu kişilerden bu şiddeti görebilmekte ve ev içi şiddete maruz

kalabilmektedir. Ancak kadına karşı şiddet olgusu sadece ev içi şiddet ile de sınırlı olarak düşünölebilecek bir kavram değildir. Kadın yalnızca evde değil kamusal alanlarda da, iş yerinde veya okulda, okuldan eve dönerken kullandığı toplu ulaşım araçlarında, kullandığı sosyal medya hesaplarında veya siyasi alanda da şiddetin odağı olmaktadır.

Kadına yönelik şiddet sınıflandırmalarına bakıldığında genelde bu şiddet türü fiziksel şiddet, ekonomik şiddet, cinsel şiddet ve psikolojik ya da sözel şiddet olarak sınıflandırılmaktadır. Bu yönde genel bir şekilde bir sınıflandırılma yapılması isabetli görölebilse de bu sınıflandırma da kanaatimizce kadına karşı şiddet türlerinin karmaşık bazı karakteristik özelliklerini göz ardı etmektedir. Örneğin kadının insan kaçakçılığı bağlamında kullanılması başlı başına bir şiddet türü olarak değerlendirilebilecektir ve içeriğinde fiziksel, cinsel, psikolojik ve ekonomik bütün şiddet türlerini kapsamaktadır. Bu açıdan bu çalışma kapsamında kadına karşı şiddet türleri ile ilgili olarak Birleşmiş Milletler Kadın Birimi (UN WOMEN) tarafından yapılan sınıflandırma esas alınarak, kadına yönelik karşılaşılan spesifik şiddet türleri aşağıda detaylandırılarak ele alınacaktır.

#### **2.2.1.1. Kadına yönelik ev içi şiddet**

Ev içi şiddet (kaynaklarda yakın ilişkide bulunan partner şiddeti olarak da geçebilmektedir) duygusal olarak yakın ilişki içerisinde bulunan partner / eş üzerinde bir güç ve kontrol sağlamak ve bunu sürdürebilmek amacıyla kullanılan bir davranış biçimidir (UN Women, n.d.). Bu şiddet türü fiziksel, cinsel, duygusal, ekonomik ve psikolojik şiddet türlerini kapsayabilmektedir. Dünya çapında kadınlar tarafından en sık karşı karşıya kalınan şiddet türü olarak değerlendirilmektedir (UN Women, n.d.).

Bu kapsamda önemle belirtmek gerekir ki ev içi şiddet yalnızca evlilik birliği içerisinde gerçekleşen bir şiddet türü olarak algılanmamalıdır. Evlilik birliği içerisinde olmasa dahi, kişi ile arkadaşlık, akrabalık gibi yakın ilişki içerisinde

bulunan kişilerce gerçekleştirilen şiddet eylemleri<sup>2</sup> de bu kapsamda değerlendirilebilecektir (Buzawa & Buzawa, 2003, s. 13).

### **Ekonomik şiddet**

Ev içi şiddet kapsamında kadınların en yaygın olarak karşı karşıya kaldığı şiddet türlerinden biri ekonomik şiddettir. Ekonomik şiddet bir kişiyi finansal olarak bağımlı kılarak kişi üzerinde kontrol sağlamaya yönelik eylemlerdir. Kişinin paraya erişiminin engellenmesi veya kısıtlanması, kişinin mal varlıklarının elinden alınması, maddi varlıklarının yönetiminin kontrolünün ele geçirilmesi, okula ya da işe gitmesinin yasaklanması veya zorla çalıştırılması bu şiddet türü kapsamında ortaya konulan davranışlardır (Bilican Gökkaya, 2011, ss. 104-105).

### **Psikolojik ve duygusal şiddet**

Psikolojik şiddet kişiye yönelik olarak bir korku veya tehdit yaratma vasıtası ile ortaya çıkabilmektedir. Kişiye, kendisine, eşine veya çocuğuna fiziksel bir zarar verme tehdidinde bulunma, kişinin mülklerine yönelik olarak baskı kurma, kişinin evcil hayvanları üzerinde baskı kurma, kişiyi arkadaşlarından, ailesinden, okulundan veya işinden uzaklaşmaya zorlama, manipülatif davranışlarda bulunma bu kapsamda psikolojik şiddet olarak

---

<sup>2</sup> Özellikle son dönemde üzerinde çalışmaların arttığı ve bireylerin bu konuda bilinçlendirilmeye çalışıldığı bir kavram da flört şiddeti kavramıdır. Bu şiddet türünde romantik ilişki içerisinde kişi karşıdaki kişiyi kontrol altına almak amacıyla kişi üzerinde güç kullanır veya duygusal istismar yöntemlerini kullanır. Bu şiddet türünün tehlikesi, bu davranışların her zaman ilişki içerisinde duygusal istismara uğrayan kişi tarafından veya dışarıdaki üçüncü kişiler tarafından fark edilebilir nitelikte olmamasıdır. (Fidan ve Yeşil, 2018) Teknolojik gelişmeler ile birlikte bu şiddet türü gittikçe yaygın bir hal almış ve partnerler fiziki olarak bir arada değilken dahi bu şiddet türünün meydana gelebilmesi mümkün hale gelmiştir. Flört şiddetinin en basit örneği olarak partnerin diğerini sürekli olarak kontrol altında tutmak amacıyla telefon ile araması, sosyal medya hesaplarını kontrol altında tutmaya çalışması, partnerin diğerini video veya fotoğraf göndermeye zorlaması, belirli uygulamalar üzerinde çevrimiçi olunan saatlerin kontrol edilmesi ve bu sebeple kişi üzerinde baskı kurulması, kişinin arkadaşları önünde aşağılanmasıdır. Flört şiddetinin daha ileri aşamalarında fiziksel zarara yönelik şiddet, kişiyi cinsel ilişkiye zorlayacak şekilde cinsel nitelikte şiddet gibi eylemler de görülebilmektedir. Bu şiddet türüne bireylerin özellikle çok genç yaşlarda maruz kalması, konuya çok dikkatle yaklaşılmasını gerektirmektedir.

değerlendirilmektedir. Kişinin benlik değerini alçaltacak şekilde sürekli olarak eleştiriye maruz kalması, kişinin yeteneklerini küçümseme, onu belirli takma isimlerle çağırma veya aşağılayıcı sözler kullanarak sözel bir istismarda bulunma, kişinin çocukları ile olan ilişkisini bozma veya kişinin ailesi veya arkadaşları ile görüşmesini engelleme de duygusal şiddet bağlamında karşılaşılan davranışlara örnek olarak gösterilebilir (Polat, 2017a, ss.31-32).

### **Fiziksel şiddet**

Fiziksel şiddet kişiye vurma, tekmeleme, yakma, çekme, boğazlama, ip ile vücudu bağlama, saç çekme, elle ya da başka bir araç vasıtasıyla kişiye fiziksel zarar verme, yanıcı maddeleri kullanma, sağlık hizmetlerinden faydalanmanın engellenmesi vb. davranışlar vasıtasıyla kişiye fiziksel olarak zarar verilmesidir.

### **Cinsel şiddet**

Ev içi şiddet kapsamında cinsel şiddet kişinin evlilik birliği içerisindeki eşi veya yakın ilişki içerisinde bulunduğu başka kişi tarafından, kişinin onayı olmamasına rağmen cinsel ilişkiye zorlanması, cinsel organlarına fiziksel bir zarar verilmesi, çocuk doğurmaya veya çocuk doğurmamaya veya kürtaja zorlanması, üçüncü kişiler ile cinsel ilişkiye zorlanması, sözel olarak cinsel nitelikte istismarda bulunulması şeklinde ortaya çıkan eylemlerdir (Yenerer Çakmut, 2016, s.9).

#### **1.2.1.2. Kadının ev içi şiddet dışında maruz kaldığı şiddet türleri**

### **Cinsel şiddet**

Kadın ev içi şiddet kapsamında cinsel şiddetin mağduru olduğu gibi kamusal alanda, hiç ilişki içerisinde bulunmadığı üçüncü kişiler tarafından da bu şiddet türüne maruz bırakılabilmektedir. Cinsel şiddet kişinin iradesine karşı olacak

şekilde kişiye yönelik herhangi bir cinsel eylem veya söz cinsel şiddet kavramı kapsamında değerlendirilmektedir (Yenerer Çakmut, 2016, s. 9; Dündar Sezen, 2019, s. 45). Cinsel şiddet kapsamında gerçekleştirilen cinsel nitelikteki eyleme yönelik olarak mağdurun bir rızası bulunmamaktadır veya bu rızanın alınmadığı (mağdurun çocuk olması, zihinsel olarak engelli durumda bir birey olması veya alkol ya da uyuşturucu etkisi altında olarak bilinçsiz bir durumda olması sebepleriyle) bir durum söz konusudur. Cinsel şiddet aşağıdaki eylemler kapsamında ortaya çıkabilmektedir.

### **Cinsel taciz**

Birleşmiş Milletler Kadın Birimi tarafından cinsel taciz kavramının “*bir kişi tarafından rıza gösterilmeyen, cinsel bir şekilde çekme, sıkıştırma, vurma, sürtünme gibi fiziksel temasları ve atma / ıslıklama, kişinin vücuduna veya dış görünüşüne yönelik laf cinsel yorumlar, cinsel talepler, cinsel bağlamda istek belirten bakma, kişiyi takip etme veya cinsel organın teşhir edilmesi gibi fiziksel olmayan temasları*” kapsadığı belirtilmektedir (UN Women, n.d.). Benzer doğrultuda İstanbul Sözleşmesi’nin 40. maddesinde de cinsel taciz “*bir şahsın onurunu ihlal etme etkisi yaratan veya bu maksatla gerçekleştirilen ve özellikle de aşağılayıcı, düşmanca, hakaretamiz, küçük düşürücü veya saldırgan bir ortam yaratırken, her türlü istenmeyen, cinsel mahiyette sözlü veya sözlü olmayan veya fiziksel davranış*” olarak tanımlanmıştır (Avrupa Konseyi, 2011, m. 40). Bu cinsel taciz türleri kadının yaşamının her alanında, kamuya açık alanlarda veya iş ortamında karşılaştığı davranış biçimleridir.

Cinsel taciz ile amaç kişiyi baskı altında tutmak, korkutmak, küçük düşürmek ve aşağılamaktır (Kadir Has Üniversitesi, 2018, s. 4). Bu eylemler kapsamında da diğer kadına yönelik şiddet türlerinde olduğu gibi şiddet eyleminde bulunan fail kadın ile arasında olan güç dengesizliğinden faydalanarak, mağduru savunmasız bir durumda bırakmak ve bu durum üzerinden bir güç kontrolü elde etmek niyetindedir (Berdahl, 2007, s. 642).



## **Tecavüz dahil olmak üzere cinsel nitelikteki saldırılar**

Kişinin rızası bulunmaksızın bir “*vücut parçasını veya başkaca bir cismi kullanarak cinsel nitelikli vajinal, anal veya oral penetrasyon gerçekleştirilmesi*” tecavüz olarak değerlendirilmektedir (UN Women, n.d.). Bu eylemin temelinde de kadın vücudu üzerinde tahakküm kurma arzusu ve kadını kendisine ait bir mal gibi görme ve istediği zaman cinsellik bağlamında kullanabileceği bir meta olarak görme söz konusudur. Bu kapsamda cinsel nitelikteki bu saldırının faili mağdurun hiç tanımadığı üçüncü bir kişi olabileceği gibi, bu eylem romantik bir ilişki içerisinde bulunduğu partneri veya evlilik birliği içerisinde bulunduğu eşi tarafından da gerçekleştirilebilmektedir. Bu şiddet türünün yaygın olarak görüldüğü durumlardan birisi de silahlı çatışmalardır.

Cinsel şiddetin bir parçasını teşkil eden tecavüz eylemi bağlamında bahsedilmesi gereken bir şiddet türü de öğretide düzeltici tecavüz (*corrective rape*) olarak bahsedilen ve heteroseksüel erkekler tarafından eşcinsel kadınlara yönelik olarak gerçekleştirilen tecavüz eylemidir (Doan-Minh, 2019, s. 167). Burada kadın bedeni üzerinde tahakküm kurma ve kadını kontrol altında tutma amaçlarının yanı sıra kadının eşcinsel olması dolayısıyla ve toplum içerisindeki yerleşik cinsiyet algısının dışında bulunması sebebiyle onu cezalandırma amacı, adeta ona bir “ders verme” amacı bulunmakta ve onu “gerçek bir kadın” haline dönüştürme düşüncesi yer almaktadır (Mieses, 2009, s. 1).

## **İnsan ticareti**

Sınır aşan Örgütlü Suçlara Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesine Ek İnsan Ticaretinin, Özellikle Kadın ve Çocuk Ticaretinin Önlenmesine, Durdurulmasına ve Cezalandırılmasına İlişkin Palermo Protokolü uyarınca insan ticareti “*kuvvet kullanarak veya kuvvet kullanma tehdidi ile veya diğer bir biçimde zorlama, kaçırma, hile, aldatma, nüfuzu kötüye kullanma, kişinin çaresizliğinden yararlanma veya başkası üzerinde denetim yetkisi olan kişilerin*

*rızasını kazanmak için o kişiye veya başkalarına kazanç veya çıkar sağlama yoluyla kişilerin istismar amaçlı temini, bir yerden bir yere taşınması, devredilmesi, barındırılması veya teslim alınması”* olarak tanımlanmıştır (TBMM, 2003, m. 3/a). Bu eylem kapsamında yetişkin ve çocuklar dilenmeye zorlanmakta, sahte evlilik ilişkileri kurmaya mecbur bırakılmakta, dolandırıcılık gibi çeşitli suçlar açısından kullanılma, pornografi, organ ticareti, fuhuş gibi faaliyetler bağlamında zorlanmaktadır (United Nations Office on Drugs and Crime, 2017).

### **Genital Mutilasyon**

Kadınlar üzerinde gerek fiziksel gerek psikolojik anlamda zarar yaratan bir başka şiddet türü genital mutilasyon, bilinen adı ile kadın sünnetidir. Özellikle Afrika, Orta Doğu ve Asya’daki bazı ülkelerde yaygın bir şekilde görülen bu uygulama kadınların genital organlarında tıbbi olmayan sebeplerle kasti olarak müdahalede bulunulması veya bu organlara zarar verilmesidir. Bu kapsamda kadının genital organının bir bölümünün kesilip çıkarılması veya labia majora kenarlarının birleştirilmesi söz konusu olabilmektedir.

Uygulama bölgeden bölgeye, kültürden kültüre değişiklik gösterebilmektedir. Bu uygulamanın gerçekleştirildiği bölgelerde genital mutilasyon adeta sosyal bir norm olarak kabul edilmekte, ergenliğe girmenin bir adımı olarak kabul edilmektedir. Kadın bedeninin ahlak dışı olarak görülmesi ve kontrol altına alınması algısı ile ataerkil düzenin devamını sağlamak bu uygulamanın arka planında yer alan zihniyet olarak açıklanmaktadır (Crisman & Kenny, 2016, s.5). Genital mutilasyon neticesinde operasyon sırasında ve sonrasında ortaya çıkan komplikasyonlar ve enfeksiyonlara bağlı olarak ölümler gerçekleşebilirken, bu uygulamanın mağduru olan birçok kadın da başka üreme sistemi ve idrar yollarında çeşitli rahatsızlıklar yaşayabilmekte ve olumsuz ruhsal etkilere maruz kalabilmektedir (Aksoy & Aslan, 2020, s. 226-227; Bükecik & Özkan, 2018, s. 35).

### **Zorla evlilik veya çocuk evlilikleri**

Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Bildirisi'nin 16. maddesinde de belirtildiği üzere “*yetişkin her erkek ve kadın, ırk, milliyet veya din bakımından herhangi bir kısıtlamaya uğramaksızın evlenme ve aile kurma hakkına sahiptir. Evlilik sözleşmesi evlenen kişilerin özgür ve serbest iradeleri ile yapılır.*” (Birleşmiş Milletler Genel Kurulu, 1948, m. 16) Bu kapsamda evliliğin rıza dışında gerçekleştirilmesi, temel bir insan hakkı ihlali olarak değerlendirilir (Havutçu, 2013, s. 1342). Ayrıca evlilik yetişkin bireyler arasında gerçekleştirilen bir müessese olup, çocuk yaşta bireylerin evliliğe zorlanması da ağır bir insan hakkı ihlalidir.

Zorla evlendirme farklı biçimlerde ortaya çıkabilmektedir. Ailelerin baskısı ile bu eylem gerçekleştirilirken, kız kaçırma veya vatandaşlık elde edilmesi amacıyla da bu evlilikler gerçekleştirilmektedir.

Gerek Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme kapsamında gerek İstanbul Sözleşmesi kapsamında çocuk yaşta evlilikler ve zorla evlendirmeler cinsiyet temelli bir şiddet türü olarak tanınmış olup; bu şiddet türünün kadın ve kız çocuklarının güçlendirilmesi hedefi açısından büyük bir engel teşkil ettiği kabul edilmiştir (Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu, 2020, s. 27).

### **Çevrimiçi veya dijital şiddet**

Teknolojik gelişmelerin yaşanması ile birlikte kadının karşı karşıya olduğu tehdit alanlarından birisi de çevrimiçi mecralar olmuştur. Bilgi ve iletişim teknolojilerinin (cep telefonları, internet, sosyal medya, bilgisayar oyunları, e-mail vb.) kullanılarak kadınlara yöneltilen saldırılar çevrimiçi kadına yönelik şiddet bağlamında değerlendirilmektedir. Bu kapsamda görülen bazı şiddet türleri aşağıda açıklanmaktadır.

## **Siber Zorbalık**

Her geçen gün değişen ve güncellenen teknolojiler insanlığa çok önemli faydalar getirdiği gibi beraberinde yeni şiddet türlerini de getirmiştir. Siber zorbalık kavramı “*bilgi ve iletişim teknolojilerinin, bu araçları kullanan diğer kişilere karşı kötü niyetli bir şekilde onlara zarar vermek gayesiyle kullanılması*” olarak tanımlanmaktadır (Öksüzöğlü, 2021, s. 68). Bu siber ortamda diğer kişiyi aşığılama, ona hakaret etme, zan altında bırakma, tehditlerde bulunma, kişinin utanmasına ve dışlanmasına yönelik davranışlarda bulunma, kişiyi almak istemediği mesajlar ile taciz etme şeklinde ortaya çıkabilmektedir (Muttaqin & Ambarwati, 2020, s. 546). Bu şiddet özellikle vücut algıları üzerinden bir kötöleme yapmak şeklinde de yaygın bir biçimde kadınları hedef almaktadır. Kadınlar özellikle belirli açıdan korumasız durumda olan veya azınlık kimliklerine mensup olan kadınlar internet üzerinden cinsiyetçi, ırkçı, yaş ayrımcılığı içeren hakaretlere sıklıkla maruz kalmakta, kendilerinde korku yaratan ve yaşam tehdidi içeren içeriklerin paylaşımı ile karşı karşıya kalmaktadır (European Parliament Policy Department for Citizens’ Rights and Constitutional Affairs, 2018, s. 20).

Çevrimiçi ortamlar kamusal bir alan teşkil etmektedir ve genel olarak görüşlerini belli eden, ataerkil normları eleştiren veya sadece kendi kimliğini savunan kadınların siber şiddete ve bu bağlamda nefret söylemine maruz kaldığı görölmektedir. Özellikle kadın politikacıların, kadın gazetecilerin, kadın akademisyen ve insan hakları savunucularının çeşitli sosyal medya kanalları üzerinden ölüm tehditleri, cinsel saldırı ile tehdit edilmeleri söz konusu olmaktadır (European Parliament Policy Department for Citizens’ Rights and Constitutional Affairs, 2018, s. 32).

## **Rıza gösterilmeyen cinsel içerikli mesaj gönderimi veya cinsel içerikli gönderilerin üçüncü kişilerle paylaşımı**

Çevrimiçi ortamda karşı karşıya kalınan bir başka şiddet türü bireyin rıza göstermemesine rağmen internet üzerindeki iletişim ve bilgi teknolojileri vasıtasıyla cinsel içerikli mesajlara maruz bırakılmasıdır.

Yabancı öğretilerde “*non-consensual sexting*” kavramı ile ifade edilen cinsel içerikli görüntülerin rıza dışı gönderimi kavramı iki ayrı bağlam içerisinde kullanılmaktadır. Birinci kullanımı kişi tarafından rızası dahilinde veya rızası dahilinde olmayan cinsel içerikli bir görselin üçüncü kişilerle yine kişinin rızası dışında paylaşımıdır.(Roy, 2014) Bu kavram güncel olarak görsel temelli cinsel istismar (*image based sexual abuse*) veya intikam pornografisi (*revenge porn*) olarak da öğretilerde açıklanmaktadır ve genel olarak kadının kendi hayatı ile ilgili ayrılık, boşanma, ekonomik bağımsızlık vb. bir karar alması akabinde kadının rızası dahilinde veya rızası olmadan elde edilen özel görüntülerinin, internet ortamında üçüncü kişilerle paylaşılmasını ifade etmektedir (Mckinlay & Lavis, 2020, s. 386). Ancak çevrimiçi ortamlarda kadınlara yönelik olarak bu görüntü paylaşımlarının mutlak suretle bir intikam niyetiyle yapılmadığı, başka sebeplerinin de bulunduğu gerekçesiyle öğretilerde görsel temelli cinsel istismar teriminin kullanılmasının daha yerinde olacağı görüşü de mevcuttur (Gassó, Agustina & Gómez-Durán, 2021, s. 13).

İkinci bağlam ise internet ortamında kullanıcıların, rıza göstermediği halde cinsel içerikli görüntü içeren mesajlara maruz kalmasıdır. Bu kapsamda kişi aslında hiçbir şekilde bu yönde bir görüntüye maruz bırakılmak istemediği halde, rızası dışında, özellikle de sosyal medya kanalından bu nitelikte görüntüleri içeren mesajlara maruz kalmaktadır. Bu şiddet türünün neticesinde bireyler (özellikle de ergenlik dönemindeki genç bireyler) depresif semptomlar gösterebilmekte, sosyal anksiyete yaşayabilmekte hatta intihara sürüklenebilmektedir (Gassó ve diğerleri, 2019, ss. 2364-2365).

## **Kişi ile İlgili Bilgilerin Çevrimiçi Ortamlarda Kötü Niyetli Olarak Ele Geçirilmesi ve Yayınlanması (Doxing)**

Çevrimiçi ortamlarda kadınların karşılaştığı bir başka şiddet türü de kendileriyle ilgili bilgilerin rızaları olmaksızın araştırılması, toplanması ve yayınlanmasıdır (Akdoğan ve diğerleri, 2019, s. 10). Kadın ile ilgili olarak toplanan belgeler mutlak suretle bir görsel olmak durumunda değildir, bu bilgiler kadının ev adresi, gerçek adı, çocuklarının adı, telefon numarası, kişisel e-posta adresi gibi bilgiler de olabilmektedir (Valenti, 2018). Bu eylem ile amaçlanan kadının özel hayatını ihlal etmek ve kadın üzerinde bir baskı oluşturarak panik içerisinde bulunmasını sağlamaktır.<sup>3</sup>

### **2.2.2. Kadına yönelik şiddetin nedenleri ve sonuçları**

#### **2.2.2.1. Kadına yönelik şiddetin nedenleri**

Kadınlara yönelen ve yukarıda izah edilen şiddet türleri ile toplumda yerleşmiş olan kadın algısı ve ataerkil düşünce sistemi arasında bir bağ bulunmaktadır ve şiddetin sebebini de temel olarak bu bağ teşkil etmektedir. Bu kapsamda kadına yönelik şiddet ile ilgili oluşturulmuş uluslararası ve ulusal nitelikteki tüm belge ve çalışmalarda öncelikle kadınların tarih süresince erkeklere nazaran daha aşağı bir konumda görülmesine sebep olan eşitsiz güç ilişkileri bu şiddetin temel bir sebebi olarak değerlendirilmiştir.

Öğretide kadına karşı şiddetin nedenleri çeşitli teoriler altında açıklanmaktadır. Bu teorilere bakıldığında genel olarak kadına karşı şiddetin sebepleri bireysel, ekonomik ve toplumsal nedenlerle açıklanmaktadır.

---

<sup>3</sup> Amerika Birleşik Devletleri'nde kadınların bu eylem neticesinde karşı karşıya kaldığı bir uygulama, özel hayatlarına dair adres gibi bilgilerinin çevrimiçi ortamlarda paylaşılmasını takiben, kendileriyle ilgili sahte ihbarda bulunulması ve evlerine özel silahlı saldırı takımının (*Special Weapons Attack*) gönderilmesidir. Bu durum Amerika Birleşik Devletleri'nde *swatting* eylemi olarak açıklanmaktadır. Benzer şekilde kişilerin çocuklarının resimlerinin pedofili forumlarında yer alması, kişilerin cep telefonu bilgilerinin paylaşılması akabinde, rahatsız edici nitelikte telefon aramaları ve mesajlar ile karşı karşıya kalması da gerçekleştirilen diğer şiddet eylemleri arasındadır.(Wu, 2015)

### **Kadına yönelik şiddetin bireysel nedenleri**

Kadına yönelik şiddetin neden var olduğu ile ilgili olarak yapılan açıklamalarda bireysel faktörleri dikkate alan değerlendirmeler bulunmaktadır. Bu kapsamda şiddet uygulayan kişinin psikolojik durumunun bu şiddete yönelmesinde etkili olan bir faktör olduğu ifade edilmektedir (Bilgin, 2021, s.39). Bu kapsamda özellikle çocukluk döneminde şiddetin yer aldığı bir ortamda büyüyen bir bireyin, gelecekte yetişkin konumuna geldiğinde şiddet uygulayan kişi olması açısından riskli bir durumda olduğu belirtilmektedir (Subaşı & Akın, 2003, s. 231-232).

Benzer şekilde saldırgan davranışların ortaya çıkmasında sinir sistemine yönelik biyolojik faktörlerin, endokrin bozukluklarının, alkol ve uyuşturucu kullanımının da etkileyici faktörler olduğu açıklanmaktadır (Subaşı & Akın, 2003, s. 232). Bu durumlar gerçekten de saldırgan davranışların ortaya çıkmasında etkin bir rol oynasa da kadına yönelik şiddetin toplumsal bir olgu olduğunun gözden kaçırılmaması gerekir. Zira şiddet uygulayan failerin çok azında temelde bir ruh sağlığı probleminin bulunduğu da ifade edilmektedir (Türkiye Büyük Millet Meclisi Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu, 2010, s. 47).

### **Kadına yönelik şiddetin ekonomik nedenleri**

Kadına yönelik şiddetin nedenleri açısından getirilen bir başka açıklama ekonomik sıkıntıların bireyler üzerinde yarattığı baskıdır. Kişinin ekonomik sıkıntılar neticesinde içerisinde bulunduğu buhran durumu sebebiyle özellikle ev içi şiddetin ortaya çıktığı ifade edilmektedir (Özbey, 2012, s. 37). Ancak kanaatimizce bu durum kadına karşı şiddetin sebeplerini açıklamak açısından yetersiz kalmaktadır. Zira ekonomik sebepler dolayısıyla kadına karşı şiddetin ortaya çıktığını, ekonomik açıdan yetersiz kalan erkeğin kadın üzerinde bu şekilde baskı kurmaya çalıştığının ifade edilmesi kadına karşı şiddetin ortaya çıkışını tam olarak açıklayamamaktadır (Bilgin, 2021, s. 38). Bu durumda da

temelde yatan yine toplumda kadının rolüne yönelik olarak yerleşmiş ataerkil temelli algılardır ve kadına yönelen şiddet bu algıların körüklemesi ile birlikte ortaya çıkmaktadır. Kadınların ekonomik bağımsızlıklarını elde etmeleri veya elde etmek istemeleri kadına karşı şiddeti uygulayanlar açısından bir sebep olarak gösterilmektedir. Zira toplum içerisinde kadına yüklenen anlam ve kadının rolü ev içerisinde, ekonomik olarak eşine bağımlı bir birey olmaları yönündedir (Bilgin, 2021, s. 39). Bu açıdan kanaatimizce kadına karşı şiddetin nedenlerini açıklamak açısından özellikle toplumsal ve kültürel nedenlere odaklanmak, bu sorunun temeline inmeyi sağlayacaktır.

### **Kadına yönelik şiddetin toplumsal nedenleri**

Kadına karşı şiddet tarih boyunca varlığını sürdürmüş bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır (Moroglu, 2017, s. 287). Bunun en temel sebeplerinden birisi de tarihte toplumlar içerisinde cinsiyet rolleri belirli bir şekilde tanımlanmış ve genelde toplumlarda erkek üstünlüğünün esas olarak kabul edildiği ataerkil sistemler kabul görmüştür (Dündar Sezen, 2019, ss.48-49). Ataerkillik kadını baskı altına alan ve kontrol altına alan uygulamalar ve sistemler olarak tanımlanabilecektir (Goldrick-Jones, 2002, s. 5). İşte bu kapsamda ataerkillik kadına karşı şiddet eylemlerinin gerçekleştirilmesi kapsamında en belirleyici faktörlerden birisidir (York, 2011, s.15). Ataerkil bir toplum yapısı içerisinde güçsüz bireylere yönelen şiddet genelde bir toplum içerisinde bu yapı ile birlikte şekillenen geleneklerin de sürdürülmesi açısından normal karşılanan ve hatta teşvik edilen bir durumdur (Kandel-Englander, 1992, ss. 462-463).

Toplumdaki ataerkil ve cinsiyetçi yaklaşımlar ile pekiştirilmiş, kadını ikinci plana iten örf ve adetler ile dini inanışlar neticesinde de kadına karşı şiddet içeren davranışların adeta meşru olarak algılanması söz konusu olmaktadır (Bilgin, 2021, s. 40). Toplum içerisinde ailenin özel ve erkek egemen bir kurum olarak algılanması ile genel olarak kamu alanı içerisinde kadına yönelik şiddete dair sessiz kalınması da bu kapsamda kadına karşı şiddet olgusunun



tüm mücadelelere rağmen varlığını sürdürmesine sebebiyet vermektedir. Binlerce yıl önce mitolojik anlatılarda ve dini inanışlarda dahi yer bulmuş, kadının daha zayıf ve aşağı bir varlık olduğu yönündeki algılar ve kadına yönelik öfke bugün hala varlığını sürdürmekte ve toplumun kadını algılama biçimine hala şekil vermektedir.

Toplum içerisinde devletin kadına olan bakış açısı ve yasal faktörler de kadına karşı şiddetin oluşumunu etkilemektedir. Cinsiyet temelli şiddet mağdurları hala birçok toplumda şiddetin oluşumuna önyak oldukları için sorumlu olarak kabul edilmektedir.(Avrupa Konseyi, n.d.) Kadına karşı şiddetle ilgili olarak raporlama ve araştırma süreçleri devletlerde etkin olarak yürütülmemektedir. Kadınların siyasi süreçlerde temsili yeterli düzeyde değildir ve bu bağlamda kamusal alanda tartışmak açısından eşit imkanlara sahip değildirler. Bütün bu faktörler bir arada düşünüldüğünde kadına yönelik şiddetin temelini çok büyük bir kısmının toplumsal kaynaklı olduğu anlaşılabilir.

#### **2.2.2.2. Kadına yönelik şiddetin sonuçları**

Kadına yönelik şiddet ataerkil anlayış içerisinde oluşan kadın erkek eşitsizliğinin bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Ancak aynı zamanda kadına karşı şiddetin oluşması toplum içerisindeki bu eşitsizliğin de pekişmesine imkân vererek, adeta bir kısır döngü meydana getirmektedir.

Kadına yönelik şiddet neticesinde kadının güçlendirilmesinin önüne geçilmekte ve ciddi insan hakkı ihlalleri ile karşı karşıya kalınmaktadır. Kadına yönelik şiddetin toplum sağlığı bağlamında da göz ardı edilemeyecek derecede olumsuz sonuçları bulunmaktadır. Kadınların fiziksel ve psikolojik sağlığı olumsuz olarak etkilenmekte, çocuklar yine aynı şekilde bu olgunun mağduru durumuna gelmekte ve gelecek jenerasyonların kişisel gelişimi ve toplumsal gelişim açısından geri döndürülemez sonuçlar ortaya çıkmaktadır (Öztürk, Öztürk & Tapan, 2016, ss. 139-141).

## **2.3. Uluslararası Bir İnsan Hakkı İhlali Olarak Kadına Yönelik Şiddet**

Kadına yönelik şiddetin uluslararası bir insan hakkı ihlali olarak algılanmaya başlaması yakın tarihlerde oluşan uluslararası irade neticesinde gerçekleşmiş ve hala da gerçekleşmekte olan bir süreçtir. Bu kapsamda kadına yönelik şiddetin geçirdiği kavramsal evrimi gözlemleyebilmek adına uluslararası ve bölgesel nitelikteki ilgili başlıca belgelerin içeriğinin incelenmesi önem arz etmektedir.

### **2.3.1. Birleşmiş Milletler sözleşmeleri**

#### **2.3.1.1. Birleşmiş Milletler Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Engellenmesi Sözleşmesi bünyesinde kadına yönelik şiddet**

Yukarıda da ifade edildiği üzere kadına karşı şiddet tarih boyunca var olan bir olgu olmasına rağmen, bu durum ile uluslararası hukuk belgeleri kanalıyla mücadele edilmesi 1980'li yıllardan sonra mümkün olabilmektedir. 1979 tarihli Birleşmiş Milletler Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Engellenmesi Sözleşmesi (CEDAW) kadınlara yönelik ayrımcı uygulamalar ile ilgili olarak yasaklamalara yer vermiş olmakla birlikte, kadına yönelik şiddet ile ilgili olarak özel bir düzenlemeye yer vermemiştir. Bu durumun sebebinin kadına yönelik şiddetin dönem içerisinde bir insan hakları sorunu olarak değerlendirilmemesi olduğu belirtilmektedir (Acar, 2014, s. 64). Bu eksiklik doğrultusunda yapılan eleştiriler neticesinde CEDAW'ın kapsamına kadına yönelik şiddete ilişkin yükümlülüklerin girişi CEDAW Komitesi tarafından kabul edilen 12 ,19 ve 35 sayılı Genel Tavsiyeler ile mümkün olmuştur (Moroglu, 2017, s. 296). Söz konusu tavsiyeler devletler açısından bağlayıcı nitelikte olmamakla birlikte, CEDAW'ın denetim mekanizması olan CEDAW Komitesi tarafından sözleşmenin bütüncül olarak yorumlanmasında esas alınmaktadır (Dündar Sezen, 2019, s. 75).

Kadına yönelik şiddeti önlemek üzere devletlerin yerine getirmesi gerekenlerle ilgili olarak ilk öneriler CEDAW Komitesi tarafından 1989 yılında kabul edilen 12 No'lu Genel Tavsiye ile söz konusu olmuştur.

Bu belgeyi 1992 yılında kabul edilen 19 No'lu Genel Tavsiye takip etmiştir. Bu Genel Tavsiye'de “*toplumsal cinsiyete dayalı şiddet, kadınların erkeklerle eşit temelde hak ve özgürlüklerden yararlanma ehliyetini ciddi şekilde kısıtlayan bir ayrımcılık şeklidir*” ifadesine yer verilerek kadına karşı şiddetin kadına yönelik ayrımcılık hallerinden birisi olduğu kabul edilmiştir (Ayata, Eryılmaz Dilek & Emrah Oder, 2010, s. 188). Bu kapsamda ilgili metinde CEDAW Komitesi devletlerin kadına karşı şiddeti ortadan kaldırmak amacıyla pozitif nitelikte önlemler alması gerektiğinin altını çizmiştir ve toplumsal cinsiyete dayanan şiddetin kadınları orantısız bir şekilde etkileyen bir olgu olduğu ifade edilmiştir (Ayata, Eryılmaz Dilek & Emrah Oder, 2010, s. 188). CEDAW Komitesi 19 No'lu tavsiye kararında kadına yönelik toplumsal cinsiyet temelli şiddetin bir insan hakkı ihlali teşkil ettiğini, kişiye “*bedensel, zihinsel veya cinsel bakımdan zarar veya acı veren eylemlerin, bu tür eylemlerle tehdit etme, zorlama ve diğer özgürlükten yoksun bırakma şekillerinin*” bu şiddet türünü ifade ettiğini de belirtmiştir (Ayata, Eryılmaz Dilek & Emrah Oder, 2010, s. 189).

19 No'lu Genel Tavsiye içerisinde kadına yönelik şiddet türlerine de değinilerek bu şiddet türlerini içeren uygulamaların kadınları koruma ve kontrol etme şeklinde meşru olarak gösterildiği belirtilmiş; bunun sonucunun da kadınların hak ve özgürlüklerden eşit bir şekilde faydalanmaktan mahrum edilmesi olduğu ifade edilmiştir. Benzer doğrultuda söz konusu önerilerde kadın ticareti, kadınların fuhuşa zorlanması, kadınlara yönelik cinsel şiddetin sebepleri, riskleri ve sonuçları üzerinde durulmuş, kadına yönelik şiddetin sağlık üzerindeki olumsuz etkileri de belirtilerek, kadınların sağlık hizmetlerine eşit erişiminin öneminin altı çizilmiştir. Ayrıca Genel Tavsiye içerisinde ev içi

şiddetin kadına yönelik şiddet türleri arasında sinsi ve yaygın bir şiddet türü olduğu belirtilmiş ve bu şiddet türünün nedenleri ve bununla mücadelenin önemi vurgulanmıştır. Metinde toplumsal cinsiyet temelli şiddeti ortadan kaldırma yolunda devletlerce hangi nitelikte tedbirlerin alınabileceğine dair önerilere de yer verilmiştir.

İstanbul Sözleşmesi'nin de etkisiyle birlikte 19 No'lu Genel Tavsiye'nin güncelleştirilmesi ihtiyacı doğmuştur ve bu kapsamda CEDAW Komitesi 2017 yılında kabul ettiği 35 No'lu Genel Tavsiye içerisinde "kadına yönelik toplumsal cinsiyete dayanan şiddet" ifadesini kullanarak kadınların bu şiddet türünü sırf kadın olmaları dolayısıyla uğramasının altını çizerek, kadını bu şiddet türüne karşı koruma amacını pekiştirmiştir (McQuigg, 2017, s. 266). Yine İstanbul Sözleşmesi'nin de etkisiyle kadına yönelik şiddet kapsamına ekonomik şiddet de bu Genel Tavsiye ile daha net bir şekilde dahil edilmiştir. 35 No'lu Genel Tavsiye kadına yönelik toplumsal cinsiyete dayanan şiddetin bir ayrımcılık biçimi olduğunu vurgulamış, bu kapsamda devletlerde yer alan cezasızlık kültürünün altını çizerek, bu şiddetin gelenekler ve dini inanışlar gibi sebepler ileri sürülerek meşru uygulamalarmış gibi gösterildiği konusuna değinmiştir. Önemle belirtmek gerekir ki 35 No'lu Tavsiye içerisinde kadınların toplumsal cinsiyete dayanan şiddet bağlamında yaşam hakkının bulunduğu vurgusuna da yer verilmiş olup; bu şiddet türünün belirli hallerde kötü muamele ve işkence yasağı ihlali olarak da değerlendirilebileceği ifade edilmiştir. Bu kapsamda devletlerin toplumsal cinsiyete dayanan şiddet bağlamında hem kendi eylem ve ihmalleri açısından hem de devlet dışındaki kişilerin eylemleri açısından sorumlulukları bulunduğu belirtilirken, devletin gereken özeni göstermesi gerekliliği önemle vurgulanan bir husus olmuştur. 35 No'lu Genel Tavsiye metni şu anda kadına yönelik cinsiyet temelli şiddet bağlamında en güncel ve kapsamlı metin olarak değerlendirilebilse de bağlayıcı bir nitelik taşımaması dolayısıyla fonksiyonel anlamdaki önemi tartışılabilir niteliktedir. Yine de CEDAW metninin ve yukarıda bahsi geçen

Genel Tavsiyelerin kadının sırf kadın olması dolayısıyla uğradığı şiddetin bir insan hakkı ihlali olduğu bilincinin yerleştirilmesi konusundaki önemli rolü yadsınamaz niteliktedir.

### **2.3.1.2. Birleşmiş Milletler Medeni ve Siyasal Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme ile Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme bünyesinde kadına yönelik şiddet**

1966 tarihli, öğretide ikiz sözleşmeler olarak da geçen ve temel insan haklarının korunması açısından çok önemli sözleşmeler olan BM Kişisel ve Siyasal Haklar Sözleşmesi ve BM Ekonomi, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmelerinde kadına yönelik şiddete ilişkin olarak özel bir hüküm ihtiva etmemekle birlikte, yaşam hakkı, işkence ve kötü muamele yasağı ile kadın ve erkek eşitliğine yönelik önemli düzenlemelere yer vermektedir.

Bu kapsamda Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme'nin 6. maddesinde her insanın yaşam hakkına sahip olduğu, bu hakkın keyfi bir şekilde kimsenin elinden alınmayacağı, hamile kadınların idam cezalarının yerine getirilemeyeceği düzenlenmiştir. Aynı doğrultuda 7. maddede kimseye işkence, zalimane, insanlık dışı ya da küçük düşürücü muamele uygulanamayacağı ve 9. maddede herkesin kişi özgürlüğü ve güvenlik hakkının bulunduğu belirtilmiştir. Kadına yönelik şiddetin bahsi geçen haklara doğrudan müdahale teşkil ettiği düşünüldüğünde, uluslararası hukuk temelinde kadın haklarının korunması açısından bahsi geçen hükümlerin de önemi büyüktür.

Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme kapsamında ise anneliğin ve çocukların korunmasına yönelik hükümlere yer verilirken, aynı zamanda 12. madde kapsamında herkesin “en yüksek fiziksel ve zihinsel sağlık standardına sahip olma hakkı” kabul edilmiştir. Yukarıda da izah edildiği üzere kadına yönelik şiddetin toplumun fiziksel ve zihinsel sağlığı üzerindeki olumsuz sonuçları göz ardı edilemez niteliktedir. Bu bağlamda

düşünüldüğünde bahsi geçen hükümlerin kadına yönelik şiddet bağlamında da sonuç doğuracağını belirtmek yanlış olmayacaktır.

### **2.3.1.3. Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme bünyesinde kadına yönelik şiddet**

Yukarıda da izah edildiği üzere kadına yönelik şiddet çok boyutlu sonuçları olan bir olgudur. Kadına yönelik şiddet sadece erişkin kadın bireylere yöneltilen bir şiddet değildir. Bu şiddetin mağdurlarını kız çocukları da teşkil etmektedir. Şiddet erişkin kadın bireye yöneltilse dahi, özellikle ev içi şiddet durumlarında, bu şiddetin birinci elden tanıklarını çocuklar teşkil etmektedir. Bu kapsamda BM Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'nin de kadına yönelik şiddet bağlamında değerlendirilmesi önem arz etmektedir. Sözleşmenin 19. maddesi kapsamında imzacı devletler *“çocukların anne babasının yanında veya yalnızca onlardan birinin, yasal vasi veya vasilerinin ya da çocukların bakımını üstlenen başka bir kişinin yanında bedensel veya zihinsel bir şiddete, ihmale, tecavüz dahil her türlü istismar ve kötü muameleye karşı korunması açısından gerekli bütün önlemlerin alınması”* yükümlülüğünü kabul etmiştir (BM Genel Kurulu, 1989, m. 19). Bu kapsamda kadına yönelik şiddet gerek çocuklara doğrudan yöneltilebileceği gibi, erişkin bireylere yöneltildiğinde dahi çocuk açısından zihinsel bir şiddet teşkil etmektedir. Devletlerin bu anlamda BM Çocuk Haklarına Dair Sözleşme açısından da kadına yönelik şiddet ile mücadele etme ve bu olguyu ortadan kaldırma yükümlülüğü bulunmaktadır.

### **2.3.1.4. Birleşmiş Milletler Engellilerin Haklarına İlişkin Sözleşme bünyesinde kadına yönelik şiddet**

Engelli kadın bireyler, zaten şiddete hassas bir grup teşkil eden kadınlar içinde şiddete karşı daha da hassas durumda bulunan bir alt grup teşkil etmektedir. Bu kapsamda sözleşmenin girişinde sözleşmenin yapılmasına dair arka planda

engelli kadın ve kız çocuklarının gerek ev içerisinde gerek kamusal alanda şiddete ve istismara uğramaya devam ettiği ve bu davranışlar yönelik olarak daha büyük bir risk altında buldukları gerçeğinin bulunduğu vurgulanmıştır (BM Genel Kurulu, 2006, Giriş Bölümü).

Sözleşmenin 16. maddesi imzacı devletlere engelli bireylerin ev içinde veya dışarıda şiddete veya istismara maruz kalması halleri ve bireyler bu davranışların cinsiyete dayalı her şekli için korumak amacıyla gerekli tüm tedbirlerin alınması yönünde bir yükümlülük yüklemiştir (BM Genel Kurulu, 2006, m. 16). Sözleşmenin söz konusu maddesi altında engelli bireylerin ailelerine veya onlara bakım sağlayan kişilere yönelik olarak bireylerin cinsiyetleri de dikkate alınarak gerekli desteğin sağlanması ve özellikle şiddet ve istismar vakalarının tespitinin nasıl olacağı, bildiri ve bu davranışların önlenmesi konusunda gerekli bilgilendirme çalışmalarının yapılması yönünde gerekli tedbirlerin devletlerce alınması gerektiği de düzenlenmiştir. Aynı madde altında ayrıca engelli bireylere yönelen şiddetin ve istismarın önlenmesi amacıyla yürütülen hizmetlerin bağımsız mercilerce denetiminin sağlanması gerektiği ve bu şiddetin mağduru olan engellilerin fiziksel, zihinsel, psikolojik rehabilitasyonunun sağlanmasına yönelik olarak uygun tedbirlerin alınması ve kişinin iyileşmesi ve sağlığı ile öz saygısını, onurunu ve özerkliğini tekrardan sağlaması için özel nitelikteki ihtiyaçların göz önünde bulundurulacağı düzenlenmiştir. Ayrıca maddenin 5. fıkrasında imzacı devletlerin bu şiddet ve istismar eylemlerinin meydana gelmesi halinde bu eylemlerin soruşturulması ve kovuşturulması için kadın merkezli bir bakış açısını da benimseyerek etkili yasa ile politikaların oluşturulması gerektiği belirtilmiştir.

### **2.3.1.5. Uluslararası Ceza Mahkemesi Roma Statüsü bünyesinde kadına yönelik şiddet**

1990'lı yıllarda yaşanan insanlık dışı olayları takiben BM Uluslararası Hukuk Komisyonu tarafından bir tasarı hazırlanmış ve tasarı BM Diplomatik

Konferansı'nda tartışıldıktan sonra Uluslararası Ceza Mahkemesi Statüsü 1998 tarihinde kabul edilerek devletlerin imzasına açılmıştır.

Kadının şiddete uğrama açısında riskli durumda olduğu hallerden birisi de insani krizlerin yaşandığı süreçlerdir. Uluslararası Ceza Mahkemesi Statüsü içerisinde soykırımı düzenleyen 6. madde içerisinde *“ulusal, etnik, ırksal veya dinsel bir grubu tamamen veya kısmen yok etmek amacıyla (...) grup içinde doğumu ölmeye yönelik önlemler dayatılması”* bir soykırım eylemi olarak nitelendirilmiştir. Statünün 7. maddesinde ise insanlığa karşı işlenen suçlar düzenlenmiş olup; bu maddede *“kişilerin köleleştirilmesi (özellikle kadın ve çocukların insan ticaretinde kullanılması), ırza geçme, cinsel kölelik, fuhuşa zorlama, zorla hamile bırakma, zorla kısırlaştırma ve benzer nitelikteki diğer cinsel şiddet şekilleri”, toplumsal cinsiyet temelli olarak zulüm uygulanması”* insanlığa karşı işlenmiş suç olarak nitelendirilmiştir. Savaş sırasında yine aynı şekilde bu eylemlerin gerçekleştirilmesi 8. madde altında savaş suçu olarak nitelendirilmiştir.

### **2.3.2. Birleşmiş Milletler bünyesinde kadına yönelik şiddet ile ilgili olarak ilan edilen bildirimler**

#### **2.3.2.1. Kadına Yönelik Şiddetin Ortadan Kaldırılmasına Dair Birleşmiş Milletler Bildirisi**

1993 tarihinde Viyana'da düzenlenen Dünya İnsan Hakları Konferansı'nı takiben kadına yönelik şiddet ile uluslararası mücadele kapsamında Birleşmiş Milletler tarafından ortaya konmuş olan önemli bir bildiri Kadına Yönelik Şiddetin Ortadan Kaldırılmasına Dair Bildiridir. Önemle belirtmek gerekir ki bildirinin bağlayıcı bir niteliği bulunmamakta, tavsiye niteliğinde hükümlere yer vermektedir. Ancak kadına yönelik şiddetin bir insan hakkı ihlali olarak tanınması açısından bildiride yer verilen kadına yönelik şiddet vurgusu önemlidir. Yine de bildiri kadına yönelik şiddetin bir insan hakkı ihlali



olduğunu belirten doğrudan bir ifadeye yer vermemiş ve bu yüzden öğretiler eleştirilmiştir (Dündar Sezen, 2019, s. 22).

Bildirinin giriş bölümünde tüm insanların sahip olduğu eşitlik, güvenlik, özgürlük, bütünlük ve onura ilişkin hakların kadınlar açısından da evrensel bir şekilde uygulanmasının aciliyet teşkil ettiği ifade edilmiştir (Birleşmiş Milletler Genel Kurulu, 1993, Giriş Bölümü). Kadınların toplum içerisinde hukuki, sosyal, siyasi ve ekonomik anlamda eşit bir statü elde edebilmelerinin şiddet dolayısıyla sınırlandırıldığı endişesinin altı çizildikten sonra, kadına yönelik şiddet ile ilgili olarak açık ve kapsamlı bir tanımın gereğine işaret edilmiştir (Birleşmiş Milletler Genel Kurulu, 1993, Giriş Bölümü). Bu kapsamda bildiri kadına yönelik şiddete yönelik bir tanım içermiş ve bu kavramı “*ister kamusal ister özel hayatta olsun bu tür eylemlerle tehdit etme, zorlama veya özgürlükten keyfi olarak yoksun bırakma dahil olmak üzere kadınlara fiziksel, cinsel veya psikolojik zarar veya acı verme sonucu doğuran veya bu sonucu doğurması muhtemel olan, cinsiyete dayalı her türlü şiddet eylemi*” olarak tanımlamıştır (Birleşmiş Milletler Genel Kurulu, 1993, m. 1).

Kadına yönelik şiddet eylemlerini hangi eylemlerin teşkil ettiği sınırlı olmayan bir şekilde bildirinin 2. maddesinde belirtilmiştir ve devlet tarafından da kadına karşı şiddet uygulanabileceği bu madde altında vurgulanan bir husus olmuştur. 4. madde altında da devletlerin kadına yönelik şiddeti kınama ve önleme yönündeki sorumlulukları vurgulanmış ve bu eylemleri pekiştiren hiçbir gelenek, âdet yahut dini inanışın bu sorumluluklardan kaçınma gerekçesi olarak belirtilemeyeceği ifade edilmiştir.

Bildirinin özünde kadın ve erkek arasındaki eşitsiz güç ilişkilerinin, toplumda kadınlara yönelik olarak basmakalıp rollerden biçilmiş ön yargıların, geleneklerin ve benzer uygulamaların şiddeti doğurduğu düşüncesi yer almakta olup, devletlerin bu uygulamalara son vermek, özellikle de bu yönde toplumu bilinçlendirmek için eğitim alanında gerekli tedbirleri alması gerektiği

belirtilmiştir (Birleşmiş Milletler Genel Kurulu, 1993, m. 4). Bildiri daha sonradan kadına yönelik şiddet bağlamında oluşturulan bağlayıcı nitelikteki belgelere yönelik temel bir zemin oluşturması açısından önemli bir metin olarak değerlendirilmelidir.

### **2.3.2.2. Pekin Deklarasyonu ve Eylem Platformu**

1995 yılında yapılan Dördüncü Dünya Kadın Konferansı akabinde Pekin Deklarasyonu ve Eylem Platformu kabul edilmiştir. Deklarasyonda konferansa katılan hükümetler kadın erkek arasındaki eşitsizliğin varlığını sürdürdüğüne dikkat çekmiş ve kadın haklarının insan hakları olduğu kabul edilmiştir. Konferansın kararlarına ek olarak oluşturulan Eylem Platformu kapsamında kadına yönelik şiddet kritik bir alan olarak belirlenmiş ve hükümetler stratejik eylemleri devreye sokmaya çağırılmıştır (Tuskan, 2020, s. 78).

Eylem Platformu'nda kadına yönelik şiddet kadınların insan haklarının önünde bir engel olarak değerlendirilmiştir. Bu kapsamda kadına yönelik şiddet tanımına yer verildikten sonra kadına yönelik şiddet türleri Kadına Yönelik Şiddetin Ortadan Kaldırılmasına Dair Bildiri ile benzer bir doğrultuda ancak ondan daha geniş bir şekilde sayılmıştır. Eylem platformu kadına yönelik şiddetin *“erkeklerin hakimiyetine ve kadınlara yönelik ayrımcılığa yol açan, kadınların ilerlemesini engelleyen, kadınla erkek arasında çağlar boyunca sürmüş eşit olmayan güç ilişkilerinin görünürdeki yüzü”* olduğunu belirtmiştir (Tuskan, 2020, s. 138).

Eylem Platformunda kadına yönelik şiddet ile mücadele kapsamında yer alan yetersizlikler bağlamında verilere dair yetersizliğe, seks ticaretinde kadın ve kız çocuklarının kullanılmasına dair etkili bir mücadele yürütülmesi gereğine ve hükümetlerin faal ve saydam bir şekilde, bütüncül bir anlayışla politikalar yürütmesi ihtiyacının bulunduğu değinilmiştir (Tuskan, 2020, s. 139). Bütünleşik önlemler alınması açısından hükümetlerin, yerel yönetimlerin, sivil toplum kuruluşlarının, eğitim kurumlarının, kamu ve özel sektör kuruluşlarının,

işverenler, sendikalar, toplum ve gençlik örgütleri ve uluslararası örgütler tarafından nasıl eylemlerde bulunulması gerektiği bir yol haritası olarak düzenlenmiştir. Bu bakımdan, Pekin Deklarasyonu ve Eylem Platformu kadına yönelik şiddet ile mücadelede nasıl eylemlerde bulunulması ve hangi hedefler açısından ilerleme sağlaması bakımından somut bir çerçeve çizmiştir.

### **2.3.3. Bölgesel nitelikteki uluslararası belgeler açısından kadına yönelik şiddet**

Kadına yönelik şiddet ile mücadele bağlamında sadece Birleşmiş Milletler bünyesinde uluslararası belgelerin düzenlenmesi söz konusu olmamıştır. Bu olguya dair bölgesel nitelikte de önemli belgeler oluşturulmuştur ve bölge düzeyinde bu şiddet ile mücadele konusunda hukuki bir zemin teşkil etmesi açısından bu belgelerin incelenmesi önem arz etmektedir.

#### **2.3.3.1. Kadınlara Yönelik Şiddetin Önlenmesi, Cezalandırılması ve Ortadan Kaldırılmasına Dair Amerikan Devletleri Sözleşmesi kapsamında kadına yönelik şiddet**

1994 tarihli, Belem do Para Sözleşmesi olarak da adlandırılan Kadınlara Yönelik Şiddetin Önlenmesi, Cezalandırılması ve Ortadan Kaldırılmasına Dair Amerikan Devletleri Sözleşmesi kadınlara yönelik şiddete özgülenen bir uluslararası sözleşme olması açısından çok önemli nitelikte bir belge teşkil etmektedir.

Sözleşme giriş bölümünden itibaren kadına yönelik şiddetin bir insan hakkı ihlali olduğunun altını çizmiştir ve bu şiddet türünün kişilerin ırkı, etnik kökeni, kültür veya eğitim seviyesi, dini inanışı fark etmeksizin tüm kesimlere yayıldığı ve toplum açısından çok önemli nitelikte bir problem teşkil ettiği açıklanmıştır.

Sözleşme genel hatları ile incelendiğinde kadına yönelik şiddetin “*kadınlara yönelik şiddet, kamusal veya özel alanda, kadınların ölümüne ya da fiziksel,*

*cinsel veya psikolojik olarak zarar görmesine veya ıstırap çekmesine neden olan, cinsiyete dayalı her türlü eylem veya davranış olarak” (Ayata, Eryılmaz Dilek & Emrah Oder, 2010, s. 255) tanımlandığı belirtilmektedir. Bu kapsamda kadınların gerek özel hayatında gerek kamusal hayatında şiddetten uzak kalabildiği bir yaşama sahip olma hakkı olduğu sözleşmede teminat altına alınmıştır ve kadına yönelik şiddetin kadınların medeni, siyasi, sosyal, ekonomik, ve kültürel haklarını kullanması önünde bir engel teşkil ettiği gerçeği kabul edilmiştir (Ayata, Eryılmaz Dilek & Emrah Oder, 2010, s. 256).*

Belem do Para Sözleşmesi kadına yönelik şiddet bağlamında bu şiddetin önlenmesi, cezalandırılması ve ortadan kaldırılmasına yönelik olarak devletlerin sorumluluklarını detaylı bir şekilde düzenlemiştir (Ayata, Eryılmaz Dilek & Emrah Oder, 2010, ss. 256-258) ve devletlerinin bu yükümlülüklerini yerine getirip getirmediğine yönelik olarak bir izleme ve denetleme mekanizması da getirmiştir (Ayata, Eryılmaz Dilek & Emrah Oder, 2010, s. 258).

### **2.3.3.2. Afrika İnsan ve Halkların Hakları Şartı’na Ek Afrika Kadın Hakları Protokolü kapsamında kadına yönelik şiddet**

Afrika İnsan ve Halkların Hakları Şartına 2003 yılında ek olarak getirilmiş Afrika Kadın Hakları Protokolü, diğer adı ile Maputa Protokolü, kadın hakları bağlamında geniş kapsamlı bir belge olup, Belem do Para Sözleşmesi gibi sadece kadına karşı şiddete yönelik olarak özgülenmiş bir belge içeriğine sahip değildir, ancak kadına yönelik şiddet bağlamında da önemli hükümler ihtiva etmektedir.

Protokol kapsamında 3. maddede kadının insan onuruna saygı hakkı olduğu belirtildikten sonra, devletlerce kadınların istismarı ve aşağılanması önüne geçmek amacıyla gerekli tedbirlerin alınması yükümlülüğü belirtilmiştir. Protokolün 4. maddesi, devletlere özel veya kamusal alan fark etmeksizin kadına yönelik her türlü şiddeti yasaklayacak şekilde yasalar yapmak ve

bunları uygulamak yükümlülüğü getirmiştir. Aynı madde bu bağlamda kadına yönelik şiddetin önlenmesi, soruşturulması, cezalandırılması ve tamamen ortadan kaldırılması adına da gerekli tüm tedbirleri almak yükümlülüğünü devletlere yüklemiştir. 4. madde kadına yönelik şiddetin varlığını sürdürmesine temel teşkil eden veya toplum içerisinde meşru kılınmasını sağlayan gelenek ve kültürel inanışların, teamülleri, kalıplaşmış rollerin ortadan kaldırılması adına teşvikte bulunulması gereğine de işaret etmiştir.

Özellikle Afrika ülkelerinde yaygın bir şekilde uygulama alanı bulan ve kadınların vücut bütünlüğünü, fiziksel ve zihinsel sağlığını etkileyen bir uygulama genital mutilasyon, bilinen adı ile kadın sünnetidir. Bu gerçekliği de kabul eden Maputa Protokolü 5. madde kapsamında kadının insan haklarına olumsuz olarak tesir eden zararlı uygulamaların yasaklanması ve kınanması yönünde bir yükümlülük getirmiş olup bu uygulamalar arasında kadın sünnetini de saymıştır.

Protokol yaşlı, engelli kadınların özel bir şekilde korunmasından, evlilik içerisinde kadının haklarına kadar birçok alanda kadın haklarına yönelik düzenlemelere yer veren bir uluslararası belgedir. Protokolün özellikle bölge içerisinde kadına özgü şiddet türlerini tanıması ve bunların ortadan kaldırılmasına yönelik olarak düzenlemelere yer vermesi bu insan hakları ihlallerinin önüne geçilmesi kapsamındaki çalışmalar açısından önemli bir adım olarak değerlendirilmelidir.

### **2.3.3.3. Avrupa Konseyi bünyesinde kadına yönelik şiddete yönelik düzenlemeler**

#### **İnsan Haklarını ve Ana Hürriyetleri Korumaya Dair Sözleşme**

Avrupa Konseyi tarafından kabul edilen uluslararası belgeler bağlamında açık bir şekilde kadına yönelik şiddete dair bir hükme yer vermese de sonradan Konsey tarafından kabul edilecek uluslararası belgelere de temel teşkil etmesi

açısından ilk başta bahsedilmesi gereken belge kuşkusuz İnsan Hakları ve Ana Hürriyetlerini Korumaya Dair Sözleşme, diğer adıyla Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AİHS)'dir.

Yukarıda da bahsedildiği gibi sözleşmede kadına yönelik şiddete dair özgülenmiş bir düzenleme bulunmamaktadır. Tarihi konjonktür içerisinde düşünüldüğünde de bu durum normal karşılanmaktadır. Zira kadın hakları ve kadına yönelik şiddet bağlamında uluslararası norm çalışmalarının yapılmaya başlanması AİHS'nin akdedilmesinden yaklaşık 20 yıl kadar sonra başlayan bir süreç olmuştur. Hal böyle olmakla birlikte AİHS içerisinde kadına yönelik şiddet bağlamında zikredilmesi gereken temel maddeler bulunmakta, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) önüne gelen kadına yönelik şiddete ilişkin olaylarda da bu maddeler bağlamında gerekli incelemeyi yürütmektedir. AİHS özellikle AİHM gibi bir denetim mekanizmasını bulundurması açısından kadına yönelik şiddet ile uluslararası hukukta mücadele edilmesi açısından önemli bir belgeyi teşkil etmektedir (Dündar Sezen, 2019, s. 102).

Sözleşmede özellikle yaşam hakkını düzenleyen 2. madde, işkence, insanlık dışı, onur kırıcı işlem veya cezaya tabi tutulmama hakkına ilişkin 3. madde, kölelik veya zorla çalıştırma yasağına ilişkin 4. madde, kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkına ilişkin 5. madde, özel hayatın ve aile hakkının korunması hakkına ilişkin 8. madde ve ayrımcılık yasağını düzenleyen 14. madde kadına karşı şiddet bağlamında doğrudan gündeme gelebilecek düzenlemelerdir<sup>4</sup>.

---

<sup>4</sup> Başvurucunun annesinin başvurucunun eski kocası tarafından öldürülmesinin önlenememesi dolayısıyla AİHS 2. maddesinin, başvurucunun eski kocası tarafından uzun yıllarca ev içi şiddete maruz kalması yönünde başvurucuyu korumak adına devletin üstüne düşen yükümlülükleri yerine getirmemesi anlamında AİHS 3. madde ve 14. maddelerin ihlal edildiği yönünde bkz. *Opuz/Türkiye Kararı* (Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, 2009); Bir kadının insan ticaretine karşı korunması açısından devlet makamlarının pozitif yükümlülüklerini yerine getirmemesi dolayısıyla AİHS 4. maddenin ihlal edildiği yönünde bkz. *Rantsev / Kıbrıs ve Rusya Kararı* (Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, 2010); yüzüne asit atılan kadına yönelik olarak devletin koruma ve kovuşturmayaya yönelik yükümlülüklerini yerine getirmemesi sebebiyle AİHS 3. madde ve 8. maddelerin ihlal edilmesi ile ilgili olarak bkz. *Ebcin/Türkiye Kararı* (Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, 2011); kadının ebeveynlerinden ayrılması ve kürtaj yaptırmasının engellenmesi amacıyla çocuk barınma evine yerleştirilmesi uygulamasının AİHS

Ayrıca 7 no'lu Ek Protokol kapsamında düzenlenen eşler arası eşitlik hakkı ile 12 no'lu Ek Protokol kapsamında düzenlenen ayrımcılığa uğramama hakkı da kadına karşı şiddet bağlamında kadınlara yönelik koruma sağlayabilecek düzenlemeler olarak karşımıza çıkmaktadır.

### **Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi Kadınların Şiddete Karşı Korunmasına Dair Tavsiye Kararı**

Kadına yönelik şiddet ile ilgili olarak en kapsamlı Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi kararı 2002 tarihinde kabul edilmiştir. Oldukça ayrıntılı olan bu tavsiye kararının dibacesinde kadına yönelik şiddetin kadınlar ile erkekler arasındaki eşit olmayan güç ilişkisinden kaynaklandığı belirtilmiş ve bu olgunun insan haklarının ihlali niteliğinde olduğunun altı çizilmiştir. Bu kapsamda kadına yönelik şiddetin önlenmesi ve bu olgu ile mücadele açısından Avrupa Konseyi üyesi devlet hükümetlerine tavsiyelerde bulunulmuştur (Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi, 2002).

Tavsiye kararı içerisinde devletlerin kadına yönelik şiddet eylemlerini kamu görevlileri ya da özel kişilerce gerçekleştirilmesi fark etmeksizin önleme, soruşturma ve kovuşturma konusunda gerekli özeni göstermeleri, erkeklerin kadına yönelik şiddet ile mücadele kapsamındaki eylemlere katılımının teşvik edilmesi, devlet kurumlarında bu olgu ile mücadele bağlamında eylem planları hazırlanması ve kadına yönelik şiddet ile ilgili olarak gerekli verilerin toplanması, araştırmalar ile sivil toplum kuruluşlarının desteklenmesi gibi hususlar tavsiye edilmiştir.

Tavsiye Kararı'nın ek bölümünde kadına karşı şiddet terimi tanımlanmış olup *“ister kamusal ister özel hayatta gerçekleşsin kadınlara bedensel, cinsel ya da psikolojik acı veya ıstırap veren ya da verebilecek olan, toplumsal cinsiyete dayanan bir eylem veya bu tür eylemlerle tehdit etme, zorlama veya keyfi*

---

5. maddeyi ihlal ettiğine yönelik olarak bkz. *P. ve S./Polonya* Kararı (Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, 2012).

*olarak özgürlükten yoksun bırakma*” olarak toplumsal cinsiyet kavramı ekseninde bir çerçeveye oturtulmuştur. Tavsiye kararı kapsamında kadına yönelik şiddet bağlamında devletler tarafından alınacak genel nitelikteki önlemler, kamu farkındalığının sağlanması, meslek içi eğitimlerin düzenlenmesi, medyada nasıl düzenlemelere gidilmesi gerektiği, yerel, bölgesel ve kentsel planlama kapsamında kadınların güvenliğine yönelik düzenlemeler, mağdurların korunması ve mağdurlara yardım edilmesi, hukuk alanında yapılacak düzenlemeler, şiddet faillerine yönelik müdahale programları, cinsel şiddet ile ilgili olarak alınması gereken özel nitelikteki önlemler ve aile içi şiddet özelinde alınması gereken ek nitelikteki önlemler gibi konularda detaylı düzenlemelere yer verilmiştir. Ayrıca çatışma durumlarında kadınlara yönelik şiddet, kadınların kurumsal ortamda şiddet ile karşı karşıya kalmaları, kadınların kürtaja zorlanması, namus gerekçesi altında işlenen cinayetler, erken evlilikler gibi konularda da özel olarak alınması gereken önlemlere yönelik tavsiyelere yer verilmiştir.

### **Kadına Yönelik Şiddet ve Ev İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi (İstanbul Sözleşmesi)**

Kadına yönelik şiddet ile ilgili olarak en güncel ve kapsamlı nitelikteki bağlayıcı uluslararası sözleşme 2011 tarihli Kadına Yönelik Şiddet ve Ev İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi, bilinen adı ile İstanbul Sözleşmesidir.

Sözleşme yukarıda bahsi geçen uluslararası belgelerin birikiminin bir sonucu olarak ortaya çıkmış ve temelini bu ilkelerden alarak kadına karşı şiddete yönelik olarak geliştirilecek bütüncül politikalar, şiddet ile mücadele kapsamında soruşturma, kovuşturma ve cezalandırma hususlarını düzenleyen bir yapıya sahiptir(Moroğlu, 2017, s. 303).

Sözleşme kapsamında kadına yönelik şiddetin bir insan hakkı ihlali olduğu belirtildikten sonra kadına yönelik şiddet toplumsal cinsiyete dayanan şiddet



bağlamında tanımlanmıştır. İstanbul Sözleşmesi'nde doğrudan kadına karşı şiddet yerine kadına karşı toplumsal cinsiyete dayanan şiddet terimi kullanılmış olup; bu terim *“bir kadına karşı, kadın olduğu için yöneltilen veya kadınları orantısız bir biçimde etkileyen şiddet olarak”* tanımlanmıştır.

Sözleşme kapsamında kadına yönelik şiddetin cinsel, fiziksel, psikolojik ve ekonomik şekillerde ortaya çıkabileceği belirtilmiştir. Önceki uluslararası belgelerden farklı olarak, İstanbul Sözleşmesi bu şiddetin toplumsal etkisini de göz önünde bulundurarak özellikle ev içi şiddet bağlamında bu şiddetin mağdurlarının sadece kadınlar olmadığını, erkeklerin ve çocukların da bu şiddetin mağduru olabileceğini belirtmiştir (Avrupa Konseyi, 2011).

İstanbul Sözleşmesi kadın ile erkek arasındaki eşitsizliğin ortadan kaldırılabilmesi için toplumda kalıplaşmış ön yargıların, örf ve adetler ile geleneklerin ve bu toplumsal kalıpları pekiştiren her türlü uygulamanın ortadan kaldırılması gereğine işaret etmekte ve bu konuda devletlere yükümlülük yüklemektedir. Bu kapsamda toplumsal cinsiyet hassasiyeti bulunan politikalar üretilmesi, verilerin titiz bir şekilde toplanması ve sivil toplum kuruluşları ile iş birliği içerisinde bulunulması gereği, bu şiddetin önlenmesi, soruşturulup kovuşturulması ve cezalandırılması hususundaki devlet yükümlülükleri detaylı bir şekilde düzenlenmiştir (Avrupa Konseyi, 2011).

Sözleşme'nin hükümlerine uyulup uyulmadığını denetleyecek bir yargı organı bulunmamasıyla birlikte Sözleşme'de Kadınlara Yönelik Şiddet ve Ev İçi Şiddete Karşı Eylem Uzman Grubu (GREVIO) oluşturulmuş olup, devletlere GREVIO'ya düzenli aralıklarla raporlamada bulunma yükümlülüğü getirilmiştir. Sözleşme kadına yönelik şiddet ile mücadelede en güncel ve kapsamlı yaklaşımı getirmesi ve bağlayıcı nitelikte hükümlere yer vermesi açısından son dönemde oluşturulmuş olan en önemli uluslararası belge olarak karşımıza çıkmaktadır.

## **2.4. Türkiye’de Kadına Yönelik Şiddet ile Mücadele**

### **2.4.1. Türkiye’de kadına yönelik şiddet ile mücadele serüveni**

Türkiye’de kadına yönelik şiddet yaygın bir biçimde varlığını sürdürmeye devam eden bir olgudur. Konuya dair verilere dayalı çalışmalar ise çok yeni tarihli olup, bu konudaki ilk kapsamlı çalışma 2008 yılında Kadın Statüsü Genel Müdürlüğüne yapılmış olup, bu raporu takip amaçlı olarak 2014 yılında Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü tarafından bir araştırma yürütülmüştür (Yüksel Kaptanoğlu, Çavlin & Akadlı Ergöçmen, 2015, s. 325).

Bu araştırmanın sonuçları incelendiğinde kadınların evlilik birliği içinde veya değil şiddeti en fazla yakınlarındaki erkeklerden gördüğü ifade edilmektedir (Yüksel Kaptanoğlu, Çavlin & Akadlı Ergöçmen, 2015, s. 325). Araştırma kapsamında ortaya çıkan verilere göre Türkiye’de kadınların %38’i hayatları boyunca eşlerinden veya birlikte oldukları bir erkek tarafından şiddet görmektedir (Yüksel Kaptanoğlu, Çavlin & Akadlı Ergöçmen, 2015, s. 325). Evlilik birliği içerisinde kadınların %44’ü eşlerinden duygusal şiddet teşkil eden davranışlar gördüğünü ifade etmiştir (Yüksel Kaptanoğlu, Çavlin & Akadlı Ergöçmen, 2015, s. 326). Ev içi şiddet haricinde ayrıca her on kadından üçünün en az bir kere ısrarlı takibe uğradığı ifade edilmektedir (Yüksel Kaptanoğlu, Çavlin & Akadlı Ergöçmen, 2015, s. 327). Her üç kadından biri yaşamlarının bir döneminde eğitimlerinin önüne geçildiğini, on kadından biri ise on beş yaşından sonra çalışmalarına izin verilmediğini ifade etmektedir (Yüksel Kaptanoğlu, Çavlin & Akadlı Ergöçmen, 2015, s. 327).

Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu verilerine göre ise sadece 2021 yılında Türkiye’de 280 kadın cinayeti vakası tespit edilmiş, 217 şüpheli kadın ölümü söz konusu olmuştur(Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu, 2021). Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı verileri kapsamında ise 2019 yılında bu sayı 336, 2020’de ise 267 olmuştur (Türkiye Büyük Millet Meclisi Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu, 2010, s. 10). Bu veriler göz önünde

bulundurulduğunda Türkiye’de bu insan hakkı ihlalinin ne kadar ciddi bir sorun teşkil ettiği ortadadır. Durumun ciddiyetine rağmen Türkiye’de hala konuya dair veri çalışmalarının yeterli olmadığı ifade edilmektedir (GREVIO, 2018, s. 33).

Türkiye’de kadına yönelik şiddet ırk, din, dil, sosyal veya siyasi bir statü fark etmeksizin tüm kadınlara uygulanmaktadır. Ancak göçmenler, azınlık mensubu kadınlar, seks işçileri, engelli kadınlar, mülteci ve sığınmacılar, lezbiyen ve trans bireyler bu şiddete yönelik olarak daha da hassas bir grup teşkil etmektedir (Uluslararası Af Örgütü, 2021, s. 10). Bu hassas grupları da içine alacak şekilde kadına yönelik şiddet Türkiye’de hala varlığını sürdürmekte ve failere yönelik cezasızlık durumu önemli bir sorun teşkil etmektedir.

Kadına yönelik şiddetin bu denli önemli bir sorun teşkil etmesi karşısında Türkiye’de de bu konuda adımlar atılmış, ulusal eylem planları oluşturulmuş ve belirli bir ölçüde kurumsallaşma yönünde çalışmalar yapılmıştır (Bozkurt Şener, 2020, s. 99).

Kadına yönelik şiddet ile mücadele Türkiye’de öncelikle yasal zemin çerçevesinde gerçekleşmeye başlamıştır. Özellikle 2000’li yıllardan itibaren bu kapsamda gerçekleşen gelişmeler olumlu olarak nitelendirilebilecektir(Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Komitesi, 2010, s.2). Anayasa, Medeni Kanun, İş Kanunu ve Türk Ceza Kanunu gibi kanunlarda kadına yönelik şiddet bağlamında düzenlemelere yer vermeye başlanmış ve özellikle ev içi şiddetin önlenmesi açısından ilk kez 4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun kapsamında 2007 yılında yapılan değişiklikler ile kapsamlı düzenlemelere yer verilmiştir.

Kadın cinayetleri Türkiye’de ciddi nitelikte bir sorun teşkil etmektedir ve kadın cinayetlerinin bir kısmı da töre ve namus cinayetleri olarak kendini göstermektedir. Bu kapsamda Türkiye Büyük Millet Meclisi bünyesinde de töre ve namus cinayetleri ile kadınlara ve çocuklara yönelik olarak

gerçekleştirilen şiddetin araştırılması için bir araştırma komisyonu kurulmuştur.

Temmuz 2006 tarihinde ise 2006/17 sayılı Başbakanlık Genelgesi ile birlikte bahsi geçen çalışmalar kapsamında ortaya çıkan sonuçlarla ilgili olarak alınacak tedbirler ve bu tedbirlerin uygulanmasından sorumlu olarak Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü belirlenmiştir.

Türkiye’de kadına yönelik şiddet ile ilgili mücadele kapsamında Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü tarafından 2007-2010 yılları arası için hazırlanan ulusal eylem planı, kurumsal olarak gerçekleştirilecek adımlar açısından atılmış ilk kapsamlı adım olarak nitelendirilebilir. Eylem planının amaçlarından birisinin “*toplumsal cinsiyete dayalı ayrımcılığın ve kadına yönelik şiddetin ortadan kaldırılması için yeni düzenleme ile gerekli değişikliklerin yapılması*” olarak belirtilmiştir (Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, 2007, s. 24). Eylem planının diğer amaçları arasında toplum içinde kadına yönelik şiddet konusunda farkındalık yaratmak, zihinsel bir dönüşüm sağlamak, kadının güçlendirilmesi, şiddet mağdurlarına koruyucu hizmet sunulması, bu mağdurların tedavi ve rehabilitasyonunun sağlanması ve şiddet mağdurlarına bu hizmetlerin sağlanması açısından sektörler arası bir işbirliği oluşturulması gibi hususlara da yer verilmiştir (Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, 2007, ss. 25-35).

Bu adımlar atılmakla birlikte eylem planının uygulama dönemi sonunda da kadına karşı şiddet ile mücadele kapsamında uygulamada eksiklikler varlığını sürdürmüştür. Nitekim bu kapsamda BM Kadına Karşı Şiddetin Ortadan Kaldırılması Komitesi şiddet mağdurlarının derhal başvurabileceği koruma ve destek mercilerinin bulunması gerektiğini, bu anlamda dönemde yürürlükte olan 4320 sayılı Kanununun güçlendirilmesi gerektiğini ve kadına karşı şiddet ile ilgili olarak farkındalığı artırmak üzere eğitim ve programlarının kamu ve sağlık alanında çalışanlara yönelik olarak genişletilmesi gerektiğini ifade

etmiştir (Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Komitesi, 2010, ss.5-6). Komite özellikle dönemde hala devam eden kadın cinayetlerine işaret etmiş ve bu vakalara dair istatistiki verilerin mevcut olmamasının endişe verici olduğunu ifade etmiştir (Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Komitesi, 2010, s.6).

2007-2010 Ulusal Eylem Planını 2012-2015 Ulusal Eylem Planı takip etmiştir. Bu eylem planı o tarih itibariyle Türkiye'nin taraf olduğu İstanbul Sözleşmesi hükümleri ve yine 20 Mart 2012 tarihinden itibaren yürürlüğe girmiş olan 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun düzenlemeleri dikkate alınarak hazırlanmıştır (Kadın Statüsü Genel Müdürlüğü, 2012, s. 7). Dolayısıyla eylem planı kapsamında bu kaynaklar ile birlikte gündeme gelen tedbirler ve usul kuralları dikkate alınarak hedefler geliştirilmiştir.

Kadına karşı şiddet ile mücadele kapsamında Türk hukukunda en etkin olarak kullanılacak hukuki mekanizma böylece 6284 sayılı Ailenin korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun olmuştur. Kanun kadına karşı şiddet dolayısıyla ortaya çıkan vehameti kökünden çözümlenese de, bu eylemlerin bir hukuk devletinde kabul görmeyeceğine yönelik olarak atılmış çok önemli bir adımı teşkil etmektedir (Centel, 2013, s. 42). Kanun kapsamında kadına yönelik şiddet tanımı üzerinde önemle durulması gerekir. Zira 6284 sayılı kanuna göre bu şiddet türü *“kadınlara karşı yalnızca kadın oldukları için uygulanan ve kadınları etkileyen cinsiyete dayalı bir ayrımcılık ile kadının insan hakları ihlaline yol açan”* tutum ve davranışları ifade etmektedir. Kadına karşı şiddetin ayrımcılık içeren niteliğinin vurgulanması kanaatimizce bu olgu ile mücadele kapsamında önemli bir aşamayı teşkil etmektedir. Kanun kapsamında İstanbul Sözleşmesi ile de örtüşecek şekilde yetkili makamlar tarafından alınması gereken koruyucu ve önleyici tedbirler, destek hizmetleri

ve kurumlararası koordinasyon gibi önemli konularda düzenlemelere yer verilmiştir.

İstanbul Sözleşmesi'ne taraf olunması ile birlikte geliştirilen bu eylem planlarının da etkisiyle şiddet mağdurlarının veya bu şiddete maruz kalmak açısından tehlikede bulunan kişilerin danışmak, rehberlik hizmetlerinden faydalanmak, destek almak amacıyla “Şiddet Önleme ve İzleme Merkezleri” (ŞÖNİM) kurularak hizmet vermeye başlamıştır. Benzer şekilde şiddet gören kadınların ilk gözlemlerinin yapılabilmesi açısından ilk kabul birimlerinin, şiddet mağduru olan kadın ve çocukların barınmalarının sağlanması açısından kadın konukevlerinin, şiddete uğrayan kişileri destek almak için başvurabileceği danışma ve yardım hatlarının oluşturulması, şiddet ile mücadele bağlamında atılan önemli adımlar olmuştur(Kadın Statüsü Genel Müdürlüğü, 2016, ss. 23-25).

2012-2015 Ulusal Eylem Planı'nın süresi sona erdikten sonra ise 2016-2020 Ulusal Eylem Planı hazırlanmıştır. İsaletli bir şekilde bu eylem planı kapsamında kadına yönelik şiddetin türlerine yönelik daha detaylı açıklamalara yer verilmiş ve bu şiddetin sadece fiziksel bir şiddet türü olmadığı vurgusuna yer verilmiştir.

Bu kurumsal çabalara rağmen, Türkiye'de kadına karşı şiddet hala çok önemli bir sorun alanını teşkil etmektedir. Birçok siyasetçi ve idareci kadına yönelik ev içi şiddeti hala bir aile meselesi olarak değerlendirebilmekte ve müdahale etmemekten yana tercih kullanabilmektedir (Ertürk, 2007, s. 17). Türkiye'de bugün hala ev içi şiddet dahil, cinsiyete dayalı şiddet gerek şehirlerde gerek kırsal alanlarda yaygın bir şekilde varlığını sürdürmektedir ve konuya dair düzenli bir şekilde veri toplanması ve bunların incelenmesi söz konusu olmamaktadır(United States Department of State Bureau of Democracy, Human Rights and Labor, 2021). ŞÖNİM ve sığınma evleri sayısı ile Türkiye nüfusu birlikte değerlendirildiğinde bu sayıların yeterli olmadığı, sığınma

evlerindeki kapasitenin de COVID-19 pandemisi sürecinde azaltıldığı ve yaşlı kadınlar ile LGBTQI+ kadınlar açısından bu hizmetlere erişimin çok daha zor olduğu ifade edilmektedir (United States Department of State Bureau of Democracy, Human Rights and Labor, 2021).

2018 yılında kadına karşı şiddet ile etkin bir mücadele geliştirebilmek adına Kadın Destek Uygulaması (KADES) geliştirilmiştir ve bu uygulama ile kadınların şiddet görmesi veya böyle bir tehlike altında olması halinde akıllı telefonları üzerinden bu durumu ihbar edebilme imkânı getirilmiştir.(Türkiye Cumhuriyeti İçişleri Bakanlığı, 2018) Ancak sivil toplum kuruluşları ile kadın hakları alanında çalışan uygulamacılar KADES uygulamasının da her zaman etkin bir sonuç veremediğini, internete erişimi olmayan kadınlar açısından da gerekli korumayı sağlayamadığını ifade etmektedir (Tok, 2021).

Son dönemde İstanbul Sözleşmesi ile ilgili olarak yaşanan gelişmeler de Türkiye’de kadına karşı şiddet ile mücadele kapsamında olumsuz bir durum olarak değerlendirilmektedir. Zira 20 Mart 2021 tarihinde 3718 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararı ile birlikte Türkiye Cumhuriyeti’nin İstanbul Sözleşmesi’nden çekilme kararı aldığı Resmi Gazete’de yayımlanmıştır. Sözleşmeden bu şekilde çıkılıp çıkılmayacağı ve bu kararı hukuki geçerliliği ayrı bir araştırma konusu yapılabilecek kadar önemli ve kapsamlı bir konu teşkil ettiği için bu çalışmada ayrıntılı olarak değerlendirilmeyecektir. Ancak Türkiye İstanbul Sözleşmesi’ni ilk onaylayan ülke konumunda iken bu şekilde sözleşmeden çıkmaya yönelik bir irade ortaya koyulması, kadına karşı şiddet ile mücadele kapsamında hala gereken aşamanın katdedilemediğini göstermektedir.

Kadın hakları alanında faaliyet gösteren birçok sivil toplum örgütü de hali hazırda yürürlükte olan 6284 sayılı Kanun gibi yasal mekanizmaların uygulamasının da yeterli olmadığını ifade etmektedir (Türkiye Kadın Dernekleri Federasyonu, 2020). Türkiye’de kadınlar ve kız çocukları kadına

karşı şiddetin mağduru olmaya devam etmekte ve hala etkin koruma mekanizmalarından yeterli bir şekilde faydalanamamaktadır (Uluslararası Af Örgütü, 2021, s. 6). COVID-19 pandemisi ile birlikte bu durum ciddiyetini daha da artırmıştır (Seçgin, Arslan & Tarı Selçuk, 2022, s. 35). Dahası konuya dair veri temelli yapılan en kapsamlı araştırma en son 2014 yılında yapılmış olup, bu konuda bilgi birikiminin sağlanması da söz konusu olmamaktadır.

Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele 4. Ulusal Eylem Planı kapsamında da Türkiye’de kadına karşı şiddet ile ilgili olan veriler 2014 yılında elde edilen veriler üzerinden değerlendirilmektedir(Kadın Statüsü Genel Müdürlüğü, 2021, s. 23). 2021-2025 yılları arası için öngörülen bu ulusal eylem planı kapsamında kadın cinayetleri ile ilgili olarak verilerin kolluk birimleri tarafından toplandığı ifade edilerek 2016-2020 yılları arasında şiddet sonucu hayatını yitiren kadınların sayısının 1539 olduğu ifade edilmiştir (Kadın Statüsü Genel Müdürlüğü, 2021, s.30). Eylem planı kapsamında şiddete tolerans gösterilmeyeceği belirtilerek bu anlayış ile mevzuatın gözden geçirileceği ve politika ile koordinasyonların yerleştirileceği, koruyucu ve önleyici hizmet kapasitesinin geliştirileceği, bu yönde toplumsal farkındalığın artırılacağı ve istatistiki çalışmaların üretileceği ifade edilmiştir(Kadın Statüsü Genel Müdürlüğü, 2021, s.45). Hal böyle olmakla birlikte 216 sayfalık ulusal eylem planı içerisinde bir kere bile “toplumsal cinsiyet” kavramının kullanılmaması dikkat çekicidir ve bu kapsamda aslında kadına karşı şiddet açısından özellikle irdelenmesi gereken toplumsal cinsiyet eşitsizliği konusunun eylem planı kapsamı dışında kalması yine Türkiye’de kadına karşı şiddet ile mücadele kapsamında yöneltilen eleştiriler arasındadır (Uluslararası Af Örgütü, 2021, s.5). Bütün bu değerlendirmeler ışığında kadına karşı şiddet ile mücadele kapsamında Türkiye’de eksikliklerin bulunduğunu ve birçok alanda bu mücadele çerçevesinde atılması gereken adımların olduğunu belirtmek yanlış olmayacaktır.



#### **2.4.2. Eski Türk Ceza Kanunu'ndan Günümüze Türk Ceza Hukukunda Kadına Karşı Şiddete Yönelik Yaklaşım Değişikliği**

765 sayılı mülga Türk Ceza Kanunu (ETCK) kapsamında günümüzde kadına karşı şiddet kapsamında kabulü mümkün gözükmeyen birçok hükme yer verilmiş, daha sonrasında 5237 sayılı TCK'nin yürürlüğe girmesi ile ETCK bünyesinde yer alan bu hükümler yürürlükten kaldırılmıştır. Bu kapsamda bu bölümde genel hatları itibariyle ETCK'den günümüze kadına karşı şiddet bağlamındaki yaklaşım değişikliği kısaca açıklanacaktır.

İlk olarak üzerinde durulması gereken husus ETCK'de yer verilen “ırza geçme” suçudur. Daha çok kadınların mağduru olduğu ırza geçme suçu genel adaba ve aile düzenine karşı işlenen bir suç olarak ETCK'nin 414. maddesi ve takip eden maddelerinde düzenlenmiş ve mağdurun yaşı dikkate alınarak bir düzenleme getirilmiş ancak “ırza geçme” eylemine yönelik bir tanıma yer verilmemiştir. Bu kapsamda öğretide ve yargı içtihadında genel olarak söz konusu eylemin failinin sadece erkek olabileceği, cinsel organ haricindeki bir şeyin ithal edilmesinin bu suç kapsamında bulunmadığı, kadının eşinin rızasına aykırı olarak normal yoldan cinsel ilişki kurması ise ırza geçme olarak değerlendirilmemekte idi (Yalçın, 2019, ss. 99-100). 5237 sayılı TCK ile birlikte doktrinde ve yargı içtihadında gelişen ve kadının korunması açısından da yeterli teminatı sağlayamayan bu anlayışlara mahal bırakılmayacak şekilde 102. madde içerisinde cinsel saldırı suçu düzenlenmiş ve her biçimde penetrasyonu da kapsayacak şekilde bu yöndeki eylemlerinin cezalandırılabilir olduğu kabul edilmiştir (Tezcan, Erdem & Önok, 2021, ss. 394-395). ETCK kapsamında evlilik hali ırza geçme ve tasaddi suçları açısından bir cezasızlık hali olarak görülürken, TCK kapsamında evliliğe bu yönde bir sonuç bağlanması söz konusu değildir (Tezcan, Erdem & Önok, 2021, s. 447). TCK'nin 102. maddesinin 2. fıkrasında “*filin vücuda organ veya sair bir cisim*

*sokulması suretiyle gerçekleştirilmesi durumunda, on iki yıldan az olmamak üzere hapis cezasına hükmolunur. Bu fiilin eşe karşı işlenmesi hâlinde, soruşturma ve kovuşturmanın yapılması mağdurun şikâyetine bağlıdır”* düzenlemesine yer verilmek suretiyle evlilik içerisinde de bu eylemin cezalandırılabilir bir eylem olduğu kabul edilmiş olmakla birlikte, kanun koyucunun hala ancak nitelikli cinsel saldırı eyleminin bu kapsamda değerlendirmesi ve cinsel saldırının temel biçiminin bu kapsam dışında bırakılmış olması öğretide eleştirilen bir husus olmuştur (Tezcan, Erdem & Önok, 2021, s. 447). Ancak kanun koyucunun en azından bu yönde bir tutum değiştirerek, evlilik içi cinsel saldırı olgusuna dair bu yönde bir düzenlemeye yer verilmiş olması toplumda bu davranışların kabul edilemez nitelikte olduğu farkındalığının yaratılması açısından kanaatimizce önem taşımaktadır (benzer yönde bkz. Centel, s. 10, 2003; Centel, 2012, s. 274) Öte yandan cinsel saldırı suçu kapsamında sarkıntılık kavramının kullanılmamış olması, bunun yerine “ani ve kesik hareketler” gibi teşhisi zor bir kavram ile hafifletici bir sebebin öngörülmüş olması öğretide eleştirilen bir husus olmuştur (Centel, 2012, s. 286).

TCK'nin 102. maddesi ile gerçekleştirilen ve kanuna yansıtılan anlayış değişimi birçok açıdan kendisini göstermektedir. Bu değişimin bir başka örneği ETCK'nin 423. maddesinde yer alan “evlenme vaadiyle kızlığın bozulması” olarak adlandırılan ve bekarete hukuki anlamda bir önem atfeden hükmün 5237 sayılı TCK içerisinde bulunmuyor olmasıdır (Centel, 2005, s. 7). Bunun aksine kadının onurunu kırıcı bir şekilde gerçekleştirilen “bekaret kontrolü” uygulamasının da önüne geçebilmek amacıyla TCK'nin 287. maddesinde yetkili hakim ve savcı tarafından verilmiş bir karar bulunmaksızın kişiyi genital muayeneye gönderen veya bu muayeneyi gerçekleştiren kişilerin cezalandırılacağına yönelik olarak “genital muayene suçu” düzenlenmiştir (Nuhoğlu, 2019, s. 2989).

Kadına yönelik şiddeti körükleyen bir başka ETCK hükmü 434. madde idi ve bu hükümde “*kaçırılan veya alıkonulan kız veya kadın ile maznun veya mahkumlardan biri arasında evlenme vukuunda koca hakkında hukuku amme davası ve hüküm verilmiş ise cezanın çektirilmesi tecil olunur*” hükmüne yer verilmek suretiyle cinsel bir suçun mağduru konumunda olan kadının evlenmesi halinde aile çıkarlarının korunması pahasına kadının şiddete uğramasının sonuçlarının bu şekilde en aza indirgeneceği anlayışı benimsenmişti (Yalçın, 2019, s. 137).

Esas olarak söz konusu hüküm ile kadın değil yine “ırz” ve “namus” kavramlarının korunduğu anlaşılmakta olup; bu değerlerin korunması pahasına mağdur kadınlar, kendilerine saldırıda bulunan failerle evlenmek zorunda kalmış ve mağduru oldukları suçtan dolayı bir kez de bu şekilde cezalandırılmışlardır (Tekelioğlu, 2000, ss. 183-184). İlgili hükmün Anayasa’ya aykırı olduğu iddiası Anayasa Mahkemesi nezdinde de inceleme konusu olmuştur. Anayasa Mahkemesi ise söz konusu hükmü sadece “eşitlik” ilkesi çerçevesinde değerlendirmiş, kadına yönelik oluşturulan algı yönünden herhangi bir inceleme yapmamıştır (Yalçın, 2019, s. 142).

Anayasa Mahkemesi 25.03.2004 tarihli ve 2001/478 E. 2004/38 K. sayılı kararı ile ETCK’nin 416/3, 430/2 ve 434. maddesinin Anayasa’ya aykırılığına yönelik bir inceleme yürütmüştür. Hükmün anayasaya aykırılığı iddiası ile iptalini isteyen ilk derece mahkemesi bu kapsamda iptali istenen hükümlerde sanığın sadece erkek olması sebebiyle yargılanmakta ve evliliğin gerçekleşmemesi halinde cezalandırılmakta olduğunu, bu durumun eşitlik ilkesine aykırılık teşkil ettiğini belirtmiştir ve söz konusu hükmün aile düzeni aleyhine cürümler başlığı altında düzenlenmesine rağmen sağlıklı ailelerin ortaya çıkmasına sebep olarak toplumun ruh sağlığını bozduğunu ifade etmiştir. Anayasa Mahkemesi kararında reşit olmayan kişi ile rızası ile cinsel

ilişkide bulunma suçu açısından failin sadece bir erkek olabileceğini ve kadının biyolojik yapısının buna müsaade etmeyeceğini belirterek 416/3 maddesi açısından eşitlik ilkesi çerçevesinde Anayasa'ya bir aykırılık bulunmadığına karar vermiştir. Benzer şekilde mahkeme ETCK 420/2 maddesi bağlamında da reşit olmayan kişinin rızasıyla evlenme maksadı ya da şehvet hissi ile kaçırılması yahut alıkonulması eylemleri açısından kadın ve erkek herkesin bu suçun faili olabileceğini belirtmiş, bu hüküm açısından da eşitlik ilkesine aykırı bir durum bulunmadığını belirtmiştir. Ancak 434. maddenin 430. madde açısından uygulanmasının AY'nin eşitlik ilkesine aykırılık teşkil ettiğini aşağıdaki şekilde ifade etmiştir:

*“Türk Ceza Kanunu'nun 434. maddesinin birinci fıkrası, Türk Ceza Kanunu'nun 430. maddesinin ikinci fıkrası yönünden incelendiğinde; maddenin birinci fıkrasındaki, kaçırılan veya alıkonulan kız veya kadın ile maznun veya mahkumlardan biri arasında evlenme vukuunda koca hakkında kamu davasının ve hüküm verilmiş ise hükmün infazının erteleneceğine ilişkin düzenleme karşısında, failin kadın olması halinde davanın veya cezanın ertelenmesi söz konusu olamayacaktır. Oysa, kaçırma veya alıkoyma suçu erkekler tarafından olduğu gibi kadınlar tarafından da işlenebilir.*

*Bu durumda aynı suçu işleyen iki ayrı suç faili hakkında sırf cinsiyetlerinden dolayı ayırım yapılarak, maddede yer alan erteleme kurumundan erkek sanıkların yararlandırılmaları eşitlik ilkesine aykırıdır.”* (Anayasa Mahkemesi, 2004)

Karara yönelik olarak yazılan karşı oy gerekçelerinde ise reşit olmayan kişiyle cinsel ilişki suçunda failin kadın da olabileceği belirtilerek bu maddenin de eşitlik ilkesine aykırılık teşkil ettiği ifade edilmiştir. Ancak Anayasa Mahkemesi bu şekilde evlenerek söz konusu suçlarda cezanın ortadan

kaldırılmasının kadının onuru anlamında teşkil ettiği öneme yönelik olarak bir incelemede bulunmamıştır. 5237 sayılı TCK kapsamında bu yönde bir hükme yer verilmemesi bu kapsamda kadına şiddet ile mücadele yönünde atılmış doğru bir adım olarak değerlendirilebilecektir.

Hukuk düzeninin kadına yönelik değişen bakış açısının bir başka yansıması ise zina kavramı açısından söz konusu olmuştur (Centel, 2003). İnsanlık tarihi boyunca özellikle bir kadının evliliği dışında bir başka erkek ile cinsel ilişki içerisinde bulunması cezalandırılması gereken bir eylem olarak nitelendirilmiştir (Yalçın, 2019, s. 163). Erkek de bu kapsamda zina dolayısıyla tarihte cezalandırılrsa da bu durum genelde erkeğin evli bir kadınla ilişkisinin olması hallerinde bir başka erkeğin egemenlik alanını ihlal etmesi dolayısıyla ortaya çıkan bir cezalandırma olarak kendini göstermiştir (Yalçın, 2019, s. 163).

Türk ceza hukukunda da 1926 tarihli ve 765 sayılı ETCK kapsamında zina suçu kadın ve erkek açısından farklı olarak değerlendirilmiştir. ETCK'nin 440 ve 441. maddeleri kapsamında kadının ve erkeğin zinası ayrı şekillerde düzenlenmiştir. Ancak 1996 tarihli kararı ile Anayasa Mahkemesi, erkeğin zinasını ayrıca düzenleyen ETCK'nin 441. maddesini Anayasa'nın 10. maddesinde yer alan eşitlik ilkesine aykırı bulmuş ve bu hükmü iptal etmiştir (Anayasa Mahkemesi, 1996). Anayasa Mahkemesince zinanın suç olup olmaması gerektiği yönünde herhangi bir değerlendirme yapılmaksızın, eşlerin evlilik birliği içerisinde aynı konumda bulunduğu ve dolayısıyla aralarında ayrımcılık gözetilemeyeceği karara bağlanmıştır. Ancak kararın yayımlanmasından sonra kadının zinasını düzenleyen 440. madde bir süre yürürlükte kalmış olup; daha sonra itiraz üzerine Anayasa Mahkemesi nezdinde yapılan başvuru üzerine 1998 yılında yine Anayasa'nın 10. maddesindeki eşitlik ilkesine aykırı bulunarak iptal edilmiş ve kadının hukuk

düzeninde maruz kaldığı bir başka eşitsiz duruma da bu şekilde son verilmiştir (Anayasa Mahkemesi, 1998).

Hal böyle olmakla birlikte zina kavramının kadına karşı şiddet bağlamındaki etkileri bahsi geçen Anayasa Mahkemesi kararları ile sona ermemiştir. Zira kadın cinayetleri söz konusu olduğunda toplumda ilk akla gelen kavramlardan biri olan “namus cinayetleri” açısından Türk hukuk sisteminde zina özellikle ETCK'nin 462. maddesinin 1953 yılındaki değişiklikten sonra aldığı şekil çerçevesinde hukuki sonuç doğurmaya devam etmiştir. İlgili hüküm uyarınca *“zinayı icra halinde veya gayrimeşru cinsi münasebette bulunduğu esnada meşhuden yakalanan veya zina yapmak veya gayrimeşru cinsi münasebette bulunmak üzere yahut henüz zina yapmış veya gayrimeşru cinsi münasebette bulunmuş olduğunda zevahire göre şüphe edilmeyecek surette görünen bir koca veya karı yahut kız kardeş veya füruda biri yahut bunların müşterek faili veya her ikisi aleyhinde karı veya koca yahut usulden biri veya erkek veya kız kardeş tarafından işlenmiş olursa failin muayyen olan cezası sekizde bire indirilir, ağır hapis cezası hapis cezasına tahvil olunur”* ifadesi ile birlikte adeta namus dolayısıyla işlenen cinayetler açısından göreceli bir hoşgörü tanınmıştır (Yalçın, 2019, s. 187)

Bahsi geçen hükmün Anayasa'ya aykırı olduğu gerekçesiyle iptali talep edilmişse de Anayasa Mahkemesi tarafından yapılan incelemede söz konusu hükmün eşitlik ilkesine aykırı olmadığı ve failin burada kişisel saygınlığı, aile onuru açısından yaşadığı “derin ve ağır saldırı” etkisiyle hareket ettiği ve bu yüzden cezada indirim yapıldığı vurgusu ile hükmün iptaline yönelik talep reddedilmiştir (Anayasa Mahkemesi, 1998a). Söz konusu karardan 5 yıl sonra ilgili madde yürürlükten kaldırılmıştır. 5237 sayılı TCK kapsamında bu yönde bir düzenlemeye yer verilmemesi ve olayın koşullarına göre durumun “haksız

tahrik” düzenlemeleri çerçevesinde incelenmesine bırakılması bu kapsamda isabetli bir adım olarak değerlendirilmektedir (Yalçın, 2019, s. 195).

ETCK'nin yürürlükte olduğu dönem boyunca kadının “şerefini kurtarması” “namusunu kurtarması” gibi kavramlar üzerinden pek çok ataerkil bakış açısı ile yer verilmiş hüküm hukuki sonuç doğurmuştur. Örneğin ETCK'nin 475. maddesi uyarınca “*terk fiilleri kendisinin veya karısının veya anasının veya evlat ve ahfadının veya kız kardeşinin namusunu kurtarmak için doğumundan henüz beş gün geçmemiş gayri meşru bir çocuk aleyhine işlenmiş olursa fail hakkında mezkûr maddelerde yazılı cezalar altıda birden üçte bire kadar indirilir.*” hükmüne yer vermek suretiyle “namus” kavramının temizlenecek, kadının kirlenebilecek ve temizlenmesi gereken bir onurunun olduğu kabulünden hareket edilmiştir(Centel, 2005). Benzer bir şekilde ETCK'nin 472. maddesinde de çocuk düşürme ve düşürtme suçlarında kişinin kendisinin veya akrabasının şeref ve namusunun kurtarılmasının amaçlanması cezada indirim sebebi olarak kabul edilmiştir. Bütün bu hükümler göz önünde bulundurulduğunda ETCK hükümleri kapsamında yer alan hukuk kurallarının şiddetin kapısını aralayan bir anahtar olarak değerlendirilmesi yanlış olmayacaktır.

Türkiye'nin 1985 yılında CEDAW'a taraf olmasını takiben, kadına karşı şiddete kapı aralayan hukuk kurallarının da ortadan kaldırması gereği ortaya çıkmıştır. Bu kapsamda 1 Haziran 2005 tarihinde yürürlüğe giren 5237 sayılı TCK'da kadına karşı şiddet ile mücadele anlamında önemli yenilikler getirilmiştir. Mağdurun kadın olması, gebe olması, eş olması işlenen suç açısından ağırlaştırıcı bir sebep olarak değerlendirilmiş, kadın mağduriyetine yönelik olarak pozitif ayrımcılık içeren bir bakış açısı ile düzenlemelere yer verilmiştir (Yalçın, 2019, s. 203). Cinsel suçlar açısından bu suçların genel ahlak ve aile düzenine karşı değil cinsel dokunulmazlığa karşı işlenen suçlar

olarak kabul edilmesi, şeref ve namus kurtarma saikiyle çocukların öldürülmesi, terk edilmesi, cenin düşürülmesi veya düşürtülmesi suçlarına karşı yer alan göreceli olarak hoşgörülü bakış açısının ortadan kaldırılması, evlilik içinde de cinsel saldırının var olduğuna yönelik bakış açısının mevcut düzenlemelerde yer alması, evlenme vaadiyle kızlık bozma, kadın ve kız ayrımı gibi kavramların terk edilmesi cinsiyet temelli şiddet ile mücadele etmek açısından hukuken atılmış isabetli adımlar olmuştur. Hal böyle olmakla birlikte öğretilerde kanun koyucunun bazı kavramları isabetli olarak kullanmadığı ifade edilmektedir. Zira örneğin cinsel suçlar açısından cinsel dokunulmazlığın hukuken korunan bir değer olarak belirtilmesi, aslında söz konusu suçun cinsel özgürlüğü ihlal etmesi ve bu şekliyle kanunun bir özgürlük sorununu göz ardı etmesi öğretilerde eleştirilen bir durumdur(Yenerer Çakmut, 2016, s. 24). Aynı şekilde haksız tahrik hükümlerinin hala namus cinayetleri açısından bu eylemlere meşruiyet kazandıracak şekilde uygulanıyor olması, bu olgu ile mücadele önünde duran bir uygulama olarak karşımıza çıkmaktadır(Centel, 2005, s. 12; Göztepe, 2005, s. 42). Dolayısıyla önemle belirtmek gerekir ki kadına karşı şiddetin hala çok önemli bir sosyal sorun teşkil etmesi, kadın cinayetleri rakamları göz önünde bulundurulduğunda kanunda hala eksiklikler bulunmakta ve kanun koyucunun etkin çözümler üretmesi gerekmektedir.

Yukarıda kısaca ortaya konulan hukuki değişim süreci günümüzde hala devam etmekte olup, kadına karşı şiddet ve bu şiddetin en ciddi görünümü olan kadın cinayetleri kanun koyucunun gündeminde önemli bir yer teşkil etmektedir. Bu bağlamda Türk Ceza Kanunu'nda da güncel bir değişiklik yapılmış olup 27 Mayıs 2022 tarihli 31848 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 7406 sayılı Türk Ceza Kanunu ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına dair kanun ile birlikte kasten öldürmenin nitelikli halini düzenleyen TCK'nin 82. maddesinde “gebe olduğu bilinen kadına karşı” ifadesi “kadına karşı”



olarak değiştirilmiş ve böylece kasten öldürmelerde mağdurun kadın olması hali bu suçun nitelikli hali olarak kabul edilmiştir. Böylece kadının yaşam hakkının ve vücut bütünlüğünün korunmak istendiği belirtilmiştir (Türkiye Büyük Millet Meclisi Kanunlar ve Kararlar Başkanlığı, 2022, ss. 9-10). Benzer bir çerçevede TCK'nin 86. maddesinde düzenlenen basit tıbbi müdahale ile giderilebilecek kasten yaralamada, 94. maddesinde düzenlenen işkence suçunda, 96. maddesinde düzenlenen eziyet suçunda, 106. maddesinde düzenlenen tehdit suçunda mağdurun kadın olması hali cezanın alt sınırlarının artırılması gereken bir hal olarak kabul edilmiştir. Kanun koyucu yaptığı bu değişiklikler ile kadına karşı şiddet ile mücadelesini hukuki zeminde güçlendirmeyi amaç edinmiş olsa da, söz konusu kanun değişikliği kanaatimizce uygulamada çelişkili durumlara sebebiyet verecektir. Bu başlık altında Türk ceza hukukunun kadına karşı şiddet ile ilgili olarak geçirdiği evrimsel süreç incelenmiş olup; 7406 sayılı Kanuna ilişkin açıklama ve değerlendirmeler üçüncü bölüm altında detaylandırılmaktadır.

### 3. KADINA KARŞI ŞİDDETİN NEFRET BOYUTU

#### 3.1. Genel Olarak Nefret Kavramı

Kadına karşı nefret kavramının anlaşılabilmesi açısından öncelikle nefret kavramının açıklanması yerinde olacaktır. Nefret kavramı için İngilizce’de *hate/hatred*, Fransızca’da *haine*, Almanca’da *hass*, Arapça’da *nafra* kelimeleri kullanılmaktadır. Türkçe’ye Arapça’dan geçmiş olan bu sözcük, köken olarak karmaşa, antipati anlamlarına gelmektedir. Türk Dil Kurumu tarafından ise nefret sözcüğü “bir kimsenin kötülüğünü, mutsuzluğunu istemeye yönelik duygu” veya “tiksinme, tiksinti” olarak açıklanmaktadır (Türk Dil Kurumu, 2022).

Nefret olumsuz, duygusal bir kavram olarak nitelendirilmektedir (Sternberg, 2003, s. 299). Nefret özellikle öfke, hor görme veya ahlaki açıdan tiksinti gibi diğer olumsuz duygular ile birlikte kendisini gösterebilen, bir kişiye veya bir gruba yönelik ortaya çıkan karmaşık yapıda bir kavram olarak açıklanmaktadır (Fischer ve diğerleri, 2018, ss. 309-313). Bu açıdan nefret öfke hissinden farklı olarak daha genel ve stabil nitelikte bir karaktere sahip olup, iğrenme ve korku gibi hislerle birlikte de kendini göstermektedir (Fischer ve diğerleri, 2018, ss. 309-313). Zira öfke yöneldiği kişinin davranışının değişmesi halinde değişebilen nitelikte bir duygu olarak yaşanmakta iken, nefret davranışsal değişikliklere göre anlık değişim gösteren bir yapıya sahip değildir (Fischer ve diğerleri, 2018, ss. 309-313) .

Önemle belirtmek gerekir ki, nefret mutlak suretle ruh sağlığı açısından sorunlar yaşayan kişiler tarafından hissedebilen bir duygu değildir. Bu anlamda herhangi bir sorun yaşamayan insanlar tarafından da nefret duygusunun dışı yönelik olarak ifade edilmesi mümkündür (Bozoğlan & Çankaya, 2012, ss.16-17). Genel olarak bakıldığında nefret deneyimini yaşayanlar nefretin odağında olan kişi ya da kişilerin kötü bir karakter taşıdığı, ahlaksız olduğu gibi kanılar

ile hareket etmekte ve bu duygunun arkasında bir kontrol kaybı ve güçsüzlük duygusu da yer almaktadır (Fischer ve diğerleri, 2018, s. 310).

Nefret kendisini yoğun bir şekilde gösteren bir duygu olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu duygu o kadar yoğundur ki kalıcı olarak bireyler ya da gruplar arasındaki ilişkilerin sona ermesine yol açabilmektedir (Fischer ve diğerleri, 2018, s. 310). Nefret diğer duyguların aksine bu duygu ile gerçekleştirilen eylemden sonra da varlığını sürdürmektedir ve hedefe yönelik olarak yok etme veya acı çektirme isteği gibi duygularla birlikte görülmektedir (Fischer ve diğerleri, 2018, s. 310).

Toplumsal düzeyde nefret kavramı incelendiğinde, nefret siyasi veya kurumsal şiddetin bir sonucu olarak körüklenebilmektedir (Staub, 1989). Bir toplumun kültürel olarak adapte olabilme kapasitesine göre de o toplumda nefretin oluşmasını etkilemektedir. Zira toplumlarda kültürel değerler ne kadar sert ve esnek olmayan bir nitelik taşırsa, bu değerlere yönelik değişikliklere tolerans göstermek de o toplumda daha zor bir hale gelecektir (Fischer ve diğerleri, 2018, s. 314). Nefret toplumlarda kısa vadeli çatışmaların bir sonucu olarak ortaya çıkabilir, ancak aynı zamanda bunlar daha sonradan çeşitli şiddet eylemlerinin ana nedeni olarak da meydana gelmektedir (Fischer ve diğerleri, 2018, s. 314). Öğretide nefret duygusunun toplumlarda güvensizlik veya utanç duygularının öfkeye ve nefrete dönüşmesi ile birlikte ortaya çıktığı ve özellikle toplumlar içerisinde mültecilere veya siyasi elitlere yönelik nefret duygularının bu temelde şekillendiği ifade edilmektedir (Salmela & von Scheve, 2017, s. 567).

Yukarıda bahsi geçen nefret duygusu çeşitli eylemlerde görünüş kazanabilmektedir.

## 3.2. Nefretin Bazı Görünüm Şekilleri

### 3.2.1. Nefret Söylemi

Nefret söylemi Anglo-Sakson kökenli ancak artık uluslararası anlamda da kabul edilmiş bir terimdir (Boyle, 2010, s. 63). Nefret söylemine yönelik olarak herkesin kabul ettiği bir tanım henüz bulunmasa da genel olarak bu terimi ırk, renk, etnik veya ulusal köken, dini inanışlar, cinsiyet, cinsel yönelim veya benzeri özellikler ile ilgili olarak, bu özelliklerin belirli bir alt grubuna mensup olan bireylere ya da gruplara karşı ayrımcı bir bağlamda, nefret içeren savunular olarak tanımlayabiliriz.

Avrupa Birliği tarafından hukuka aykırı nefret söylemi tanımı “*ırk, renk, din, soy ve ulusal veya etnik köken gibi belirli özelliklere dayalı olarak şiddete veya nefrete alenen tahrik*” olarak yapılmıştır (Jourová, 2016, s.1). Avrupa Birliği bu noktada önemli bir noktaya dikkat çekmekte ve hukuka aykırı nefret söylemi ve hukuka aykırı olmayan nefret söylemi ayrımını yapmaktadır. Bu ayrım kapsamında nelerin hukuka aykırı nefret söylemi oluşturduğunun değerlendirilmesi, ifadenin amacı ve bağlamı gibi faktörlerin dikkate alınmasını içermelidir. Zira "senden nefret ediyorum" şeklindeki bir cümle ırk, renk, din, soy, köken, cinsiyet gibi belirli özelliklere atıfta bulunarak şiddet tehdidi içermiyor ise, bu cümlenin bir nefret söylemi olarak değerlendirilmemesi gerekecektir (Jourová, 2016, ss.1-2).

Avrupa Konseyi ise nefret söylemini “*hoşgörüsüzlüğü temel alarak ırka dayalı nefreti, yabancı düşmanlığını veya diğer nefret biçimlerini yayan, kışkırtan, destekleyen veya haklı çıkararak her türlü ifade biçimi*” olarak tanımlamaktadır (Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi, 1997).

### 3.2.2. Nefret Suçu

Nefretin eylem olarak görünüm alabileceği hallerden bir diğeri ise nefret suçudur. Nefret suçu kavramını nefret söyleminden farklı bir kavram olarak değerlendirmek isabetli olacaktır.

Nefret suçu çok eski tarihlere dayanan bir kavram olarak günümüzde yeni yasal gelişmeler çerçevesinde farklı bir bağlam kazanmaya başlamıştır (Bulut, 2014, s.6). Gerstenfeld tarafından nefret suçu kısmi olarak da olsa suçun mağdurunun mensup olduğu topluluk sebebiyle bu mağduru hedef almış ceza gerektiren eylemler olarak tanımlanmaktadır (Gerstenfeld, 2011, s.8). Avrupa Güvenlik ve İş Birliği Teşkilatı (AGİT) tanımına göre ise nefret suçu *“mağdurun, mülkün ya da işlenen bir suçun hedefinin, gerçek veya öyle algılanan ırk, ulusal ya da etnik köken, dil, renk, din, cinsiyet, yaş, zihinsel ya da fiziksel engellilik, cinsel yönelim veya diğer benzer faktörlere dayalı olarak benzer özellikler taşıyan bir grupla gerçek ya da öyle algılanan bağı, bağlılığı, aidiyeti, desteği ya da üyeliği nedeniyle seçildiği, kişilere veya mala karşı suçları kapsayacak şekilde işlenen her türlü suç”* olarak tanımlanmıştır (Office for Democratic Institutions and Human Rights, 2009, s. 15). AGİT bu ayrımı şu şekilde ortaya koymaktadır:, öldürme gibi bir şiddet eylemi vasıtasıyla gerçekleşebileceği gibi kişinin malvarlığına yönelik olan bir saldırı şeklinde de kendisini nefret söylemi içerisinde nefreti içeren kısım çıkarıldığında, söz konusu ifade bir suç teşkil etmemektedir (Office for Democratic Institutions and Human Rights, 2009, s. 15). Ancak söz konusu bir nefret suçu olduğunda, nefretin getirdiği motivasyonla işlenen ve belirli bir kriminal enerjiye ulaşmış bir suç bulunmaktadır. Nefret suçu kişiye yönelik olarak yaralama olarak kendini gösterebilecektir. Dolayısıyla nefrete dair olan motivasyon suç bütünlüğünden çıkarılsa dahi ortada bir suç mutlak suretle bulunacaktır. Hal böyle olmakla birlikte önemle belirtmek gerekir ki bu iki kavram birbiriyle

mutlaka bağlantılı olacaktır ve nefret söylemi, nefret suçuna aralanan bir kapı olarak değerlendirilebilecektir.

Lawrence (1999, s. 9) nefret suçlarını bir ön yargı suçu olarak tanımlamaktadır. Zira bu suçtaki ana unsurun failin mağdura yönelik sahip olduğu nefretten ziyade ona yönelik sahip olunan ön yargıları olduğunu belirtmektedir.

Nefret suçunda failin şiddeti ayrımcı bir şekilde, toplumun belirli bir sosyal grubuna mensup kişi veya kişilere, bu kişilere yönelik sahip olduğu ön yargı dolayısıyla yöneltmesi söz konusudur (Weisburd & Levin, 1994, s.36). Dolayısıyla nefret suçlarında failin seçtiği mağdur alelade seçilmiş bir kişi değildir. Bu suç kapsamında fail diğer potansiyel mağdurlar içerisinde adeta bir ayrımcılık yapar, bu kişiyi sırf söz konusu sosyal gruba mensup olduğu için hedef alır.

Nefret suçları kapsamında toplumda hukuken korunması gereken sosyal grupların ne olduğu konusu ise tartışmalı bir alan teşkil etmektedir (McPhail, 2002, s. 127). Genel olarak, ırka, etnik kökene ve dine dayalı olarak sahip olunan ön yargılar ile bu eylemlerin gerçekleştirilmesi ve sırf bu özellikleri sebebiyle bu sosyal kimliklere mensup bir kişiye veya kişilere zarar verilmesi nefret suçları bağlamında değerlendirilmektedir (McPhail, 2002, s. 127). Bu bağlamda özellikle tartışma konusu teşkil eden noktalardan birisi de cinsiyete dayalı şiddetin de bu bağlamda değerlendirilip değerlendirilemeyeceği konusudur. Bu konuya aşağıda kadına karşı nefret kavramına ilişkin açıklamalarda yer verilmiştir.

Nefret suçları kapsamında bu suçlara ilişkin yasaların ifade özgürlüğü ile çelişerek adaletsiz sonuçlar ortaya koyabileceğini belirten ve eylemin arkasında yer alan nefret saikin belirlenmesinin kolay bir husus olmadığını, bu suç tipinin adeta bir düşünce suçu olarak görülebileceğini belirten görüşler de bulunmaktadır (Jacobs & Potter, 1998, s.8). Ancak bu konuda yasal düzenlemeler olması gerektiğine yönelik görüşler nefret suçu yasaları ile bu

önyargıların eyleme dökülmesinin topluma zarar verdiğini ve bu durumun tolere edilemeyecek bir husus olduğunu belirtmektedir (McPhail, 2002, s. 127).

### **3.3. Kadına Karşı Nefret**

#### **3.3.1. Kadına karşı nefret kavramı, kökeni ve tarihçesi**

Çalışma kapsamındaki kavramsal çerçeveyi net bir şekilde açıklayabilmek adına mizojini ve cinsiyetçilik arasındaki farka değinmek yararlı olacaktır. Bu şekilde kadına karşı nefret kavramının daha net bir şekilde anlaşılması mümkün olabilecektir. Mizojini kadına karşı ataerkil düzen içerisinde yer alan bir düşmanlığı, nefreti ifade etmektedir. Bu düşmanlığın yanında ayrıca bir zorlama unsurunu da barındırmaktadır (Richardson-Self, 2017, s. 261).

Cinsiyetçilik ve mizojini aynı çerçeve içerisinde yer alan ve ataerkil davranış kalıplarını besleyen kavramlar olarak karşımıza çıksa da cinsiyetçilik yöntemleri itibariyle mizojiniye göre daha farklı bir nitelik taşımaktadır. Zira mizojini zorlayıcı yöntemler içeren ataerkil davranış biçimleri olarak kendini gösterirken, cinsiyetçi yaklaşımlarda bu zorlayıcı unsur söz konusu değildir. Cinsiyetçi yaklaşımlarda düşmanlık ve karşı tarafı baskı altına alma, zorlama amaçları yer almamaktadır. Ancak tabii ki cinsiyetçi bir yaklaşımın mizojiniye hizmet eden bir davranış kalıbına dönüşmesi oldukça kolay ve uygulamada her zaman ayırt edilebilir nitelikte değildir (Richardson-Self, 2017, s. 261). Cinsiyetçi düşünce yapısında ve davranışlarda erkeklerin doğal olarak kadınlardan daha üstün olduğu düşüncesini meşru kılma amacı vardır ve erkek ile kadın arasında adeta hiyerarşik bir düzeni haklı görme söz konusudur. Mizojinide ise karakteristik unsur bir düşmanlık içermesidir. Bu düşmanlık kendini örtülü bir şekilde ya da açık bir şekilde gösterebilir.

Kadına karşı nefret içinde bulunduğumuz yüzyıl içerisinde birçok farklı bağlamda dile getirilse de tarihi itibariyle en eski imparatorluk ve kültürlerin de ötesine götürülebilecek bir kavramdır. Kadına karşı nefret dünyanın en karanlık

çağlarından biri olarak görülebilecek Orta Çağ'da da var olmuş, insanın üstün ve kutsal bir varlık olarak algılandığı Rönesans döneminde de varlığını sürdürmüştür. Dünyada toplumsal devinimler yaşanmış, devletler yıkılmış, yeni yönetim rejimleri oluşturulmuş ancak kadına karşı nefret bu değişimlerden adeta etkilenmeyen her dönem ve yönetimde bir şekilde varlığını sürdürebilmiş bir olgu olarak baki kalmıştır (Holland, 2019, s. 22).

Tarihte çok eski çağlara gidildiğinde kadının değerli ve üstün tutulduğu, anaerkil bir sistemin hakim olduğu toplum düzenlerinden bahsedilse de bu düzenin varlığına dair yazılı nitelikte kaynaklar bulunmamaktadır (Holland, 2019, s. 24). Kadına yönelik nefret açısından bu olgunun ortaya çıkmasını belirli bir tarihe dayandırabilmek mümkün gözükmemektedir. Ancak MÖ 7. ve 8. yüzyıllarda bu olgunun var olduğundan bahsedebilmek mümkün olacaktır. Bu yüzyıllarda ortaya çıkan yaradılış öykülerinde, insanlığın cezalandırılmasının sorumluluğunun kadın üzerinde olduğu ve yaşanan felaket ile insanlığın karşı karşıya olduğu sınavların sebebinin kadına yükletildiği anlaşılmaktadır. Antik Yunanistan'da bu sorumluluk Pandora'ya<sup>5</sup> yüklenirken, bu çağı izleyen dönemlerdeki kültürlerde sorumluluk sahibi Havva olmuştur. (Holland, 2019, s. 27)

Kadına karşı nefreti yansıtacak anlatılara Antik Yunanistan kaynaklarından itibaren rastlamak mümkündür. Zira daha önceki kaynaklara bakıldığında, örneğin MÖ 3000 yıllarında oluşturulmuş Gilgamiş Destanı içerisinde de ölümsüzlük arayışı içerisinde olan Gilgamiş'tan bahsedilmekle birlikte, burada

---

<sup>5</sup> Anlatıya göre yarı Tanrı Prometheus'un gökyüzündeki ateşi çalarak yer yüzüne getirmesine Zeus çok öfkelenmiştir ve bir tuzak olarak Pandora'yı yaratmıştır. Bu anlatılarda Pandora kötücül ve erkekleri erdemli yoldan saptıran şeytani bir varlık olarak tasvir edilmektedir. Pandora'ya çeyiz olarak Tanrılarca hiçbir zaman açılmaması emri ile birlikte bir küp hediye edilmiş, ancak Pandora bu küpün içindekileri merak ederek küpü açmış ve Tanrıların emrini delerek insanlığa büyük acılar yaşatılmasına sebep olmuştur. Ölümsüzlüğün nimetlerinden faydalanan insanlık, bu küpün açılması sonrasında yaşlanmaya, acı çekmeye ve nihayetinde ölmeye başlamıştır. (Holland, 2019, s. 28)



erkekleri cezalandırmak amacıyla gönderilmiş bir kadın karakter bulunmamaktadır (Holland, 2019, s. 31).

Antik Yunanistan'a gelindiğinde ise kadın toplumdan dışlanan bir grubu teşkil etmektedir. Zira Antik Yunan düalizminde kadın, doğanın bir yansıması, kabil olduğu doğum ile birlikte ölümü de yeryüzüne getiren bir varlık olarak erkeğe ölümlülüğü ve sınırlılığını hatırlatan bir unsur olarak görülmektedir (Holland, 2019, s. 35). Bu sebeple kadınlar öfkenin ve hor görmenin odak noktası olarak görülmüştür. Özellikle de Atina'da kadınlara güvensizlik ve öfke ön plana çıkmaktadır (Zaidman, 2005, s. 342). Bu düşmanlık o kadar ileri seviyededir ki Atinalı kadınlar, buraya ait görülmemekte, çocuklar annelerinin adları üzerinden var olmamaktadır. Yine Antik Yunanistan'da yurttaşlık da eril bir kavram olarak görülmekte ve Perikles'in kanunları kapsamında yurttaşlık bir yurttaşın ve bir yurttaşın kızının erkek çocuğu olduğunu ispat edenlere verilen hukuki bir nitelik olarak karşımıza çıkmaktadır (Zaidman, 2005, s. 342). Yine bir kadının statüsünün meşruiyeti her daim eşine veya babasına göre nitelendirilmektedir (Zaidman, 2005, s. 342). Dolayısıyla aslında kadın bir tanrıça olan Athena'dan ismini alan bu kentte kadın varlığı erkekler üzerinden tanımlanmakta, kadın ancak bu şekilde sınırlı haklara sahip olabilmektedir. Bir başka deyişle demokrasi kavramının doğduğu belirtilen Antik Yunanistan'da bu sistem köle olmayan, yetişkin, erkek bireylere yönelik olarak getirilmiş bir sistemdir ve kadınlar demokratik hakların dışında tutulmuştur.

Antik Yunan'da kadına yönelik sert ve dışlayıcı yaklaşım kendini ayrımcı uygulamalar ile de göstermekte idi. Zira zinanın erkek tarafından yapılması bir boşanma nedeni olarak görülmezken, bir kadının kocasına ihanet etmesi halinde erkek kadını boşamak ile mükellef bulunuyordu (Holland, 2019, sf. 36). Kısasa kısas olarak nitelendirilen ve gayriinsani bir yaklaşımı bulunduğu ileri sürülen Kral Hammurabi'nin yasalarında dahi erkeklere kendisine ihanet eden kadınları affetme hakkı verilirken, Antik Yunan'da bu yaklaşımın olması

yine kadına karşı yaklaşımın bu dönemde bir farklılık arz ettiğini göstermektedir (Hammurabi Kanunu, n.d., m. 129).

Antik Yunan kaynaklarına bakıldığında “Tanrıça” kavramında tanrısal nitelikten ziyade dişil özelliklerin ön plana çıktığı görülmektedir. Güzellik tanrıçalar açısından başlıca özellik olarak nitelendirilmekte, tanrısal niteliğe sahip olan kadınlarda güç, bu “güzellik” kavramı üzerinden tasvir edilmektedir (Loroux, 2005, s. 41).

Dini inanışlar bağlamında da kadına karşı nefrete zemin hazırlayabilecek kaynakların bulunmasından bahsetmek mümkün gözükmemektedir (Holland, 2019, s. 81). Gerek Hıristiyanlık’ta gerek Yahudi inanışında insanın cennetten kovulduğunda günah kavramı kadına yüklenen bir kavram olarak sunulmuştur (Holland, 2019, s. 81). Yahudi inanışında da yaratıcı, kadına yönelik olarak katı bir tutum içerisindedir. Zira Eski Ahit metni incelendiğinde kadına yönelik bu yaklaşım açık bir şekilde ortaya çıkmaktadır:

*“Çocuk doğururken sana çok acı çektireceğim” dedi, “Ağrı çekerek doğum yapacaksın. Kocana istek duyacaksın, seni o yönetecek.”.* (Kitabı Mukaddes & Translation Trust, 2014, Tevrat, 1. Kitap 3.16)

Yine aynı şekilde kadının toplumda kalıplaşmış algılarına mahkûm edilmesi, bekaretini yitiren bir kadının bunu evlilik birliği dışında yaşaması halinde ölümle cezalandırılması hususu Tevrat’ta yer verilen hususlar arasındadır. (Holland, 2019, s. 84)

Hıristiyanlık inanışında özellikle İsa peygamber odaklı anlatılarda kadın düşmanlığından ziyade İsa peygamberin kadınlara anlayışlı ve hoşgörülü olduğu yönünde açıklamalar yapılmaktadır (Holland, 2019, s. 87). Örneğin, Yuhanna 8.4-11 içerisinde anlatıldığı şekliyle zina dolayısıyla taşlanarak ölüm cezasına çarptırılmak üzere olan bir kadın hakkında halk İsa peygambere ne yapılması gerektiğini sorduğunda İsa peygamber bu kişilerin arasında kim hiç günaha sahip değilse, ilk taşı onun atması gerektiğini ifade etmiş; kişiler de bu

cevap karşısında eyleme geçemeyince İsa peygamber kadının kendisine de merhamet göstermiş ve bir daha günaha girmemesi öğütünde bulunmuştur.

İsa peygambere yönelik anlatılarda durum bu şekilde olmakla birlikte uygulamada ve erken Hıristiyanlık dönemi eserlerinde kadına karşı düşmanca tutumlar baskın bir şekilde varlığını sürdürmüştür. Bu bağlamda önemle zikredilmesi gereken kişilerden birisi Tertullian'dır. Tertullian eserinde şeytanın girişine izin verenin, Tanrı'ya sırtını ilk dönenin "kadın" olduğunu ifade etmektedir ve kadının kabahati dolayısıyla Tanrı'nın oğlunun ölmek durumunda kaldığını ifade etmiştir (Holland, 2019, s. 97).

Hıristiyanlığın güç kazanması ile birlikte 4. yüzyıldan itibaren kadının toplum içindeki rolünü kilise tarafından kısıtlandığı kurallar görülmektedir (Holland, 2019, s. 100).

Hıristiyanlığın yükselişi ile birlikte iki uç noktada kadın algısının bulunması söz konusudur. Bunlardan birincisi Bakire Meryem kültü çerçevesinde şekillenen, ideal ve ulaşılmaz bir daha imkansız olarak görülen saf ve masum kadın ideasıdır (Holland, 2019, s. 114). Bu kadın algısı bir örnek olarak itaatkarlığı ve bekaretin kutsallığını tasvir etmektedir (Holland, 2019, s. 115). Bu imge dışında kalan kadınlar ise aşağı bir varlık olarak nitelendirilmiştir (Holland, 2019, s. 115). Bu kapsamda kadının kilisedeki rolleri de oldukça kısıtlı bir çerçeve içerisinde söz konusu olmuştur.

14. yüzyıl ve 17. yüzyıl arasında ise kadına karşı nefret bir uygulama ile çok somut bir görünüm kazanmıştır. Bu uygulama cadı avlarıdır. Papa XXII. John'un şeytan, cadılık konusundaki takıntılı tutumu, kadınların çeşitli sebeplerle büyücü olarak suçlanması ve akabinde ölüm cezası ile cezalandırılmalarına sebebiyet vermiştir (Holland, 2019, s. 125-126). Öyle ki dönemin eserlerinde kadın doğasının zafiyeti ve şeytan ile iş birliği içinde bulunmaya yatkınlığı dile getirilmiş ve birçok kesim tarafından bu görüşler de benimsenmiştir. 1486 tarihli "Malleus Malleficarium" adlı eser bu bağlamda

kadına karşı olan öfkenin ve merhametsizliğin pekiştirilmesi açısından çok etki doğuran bir eser olmuştur. Nitekim, bu eser içerisinde Latince *femina* olarak ifade edilen kadın kavramının *fem* (inanç) ve *minus* (eksik) kavramlarının bir birleşimi olarak açıklanması ve kadınların inançtan yoksun ve şeytana yakın varlıklar olarak tasvir edilmesi, dönemde kadınlara yönelik yaklaşımın çarpıcı bir örneğini teşkil etmektedir (Anderson & Gordon, 1978, s. 173). Eser Hıristiyanlık inancına sahip olan, gerek Protestan gerek Katolik her kesimden destek görmüştür (Anderson & Gordon, 1978, s. 173). Eserde yer alan açıklamalar ile büyücülük genel olarak Kiliseye karşı bir tehdit olarak aksettirilmiştir.

Bu şekilde büyücülük suçlaması ile yargılanan kadınların (ve bazen de erkeklerin) yargılaması Engizisyon Kurumu tarafından gerçekleştirilmiştir (Holland, 2019, s. 131). Burada gerçekleştirilen yargılama sürecinde genelini kadınların teşkil ettiği şüpheliler uzun süreler boyunca hürriyetlerinden yoksun kılınmış, işkence görmek suretiyle iddia edilen suçları itiraf etmeye zorlanmışlardır (Holland, 2019, s. 131). Bu süreç yaklaşık 200 yıl boyunca sayısının 60.000 ile 1 milyon arasında tahmine dildiği kadının öldürülmesine sebebiyet vermiştir (Holland, 2019, s. 134).

Bazı görüşlere göre cadı avları aslında dönemde Hıristiyanlık inancının şeytanın varlığını kanıtlamak açısından ve gücünü sağlamak açısından kullandığı bir durum olarak ortaya çıkmıştır. Hal böyle olmakla birlikte bu amaç binlerce kadının işkence görmesine, canlı canlı yakılmasına neden olmuştur (Holland, 2019, s. 138).

18. yüzyıla gelindiğinde dahi kadın hala baba velayeti veya kocası üzerinden bir hukuki statüye sahip olabilmıştır (Holland, 2019, s. 143). Ancak yine de Reform süreci ile birlikte kadının kamusal rolleri ve sosyal statüsü farklı ve daha eşitlikçi bir boyut kazanmıştır (Holland, 2019, s. 143). Kadın bu süreçte de eğitimden geri bırakılmış, toplumda erkeğe göre daha arka planda kalan ve

daha aşağı bir cinsiyet olarak algılanmıştır (Holland, 2019, s. 145). Dönemde zellikle John Locke gibi özerk, bağımsız, zgr insan figürünün bulunduğunu, kişilerin doğuştan sahip olduğu temel hakları olduğunu savunan dşnrlr kadının toplumsal statü bağlamında oluşacak köklü değişikliklere de entelektüel bir zemin hazırlamıştır (Schwarzenbach, 2007). Bireyci liberalizmin etkisi ile ortaya çıkan yasalar neticesinde toplumda aile kurumu da daha farklı bir görünme kavuşmaya başlamış ve kadın ile erkek bu kurum içerisinde aynı derecede hak sahibi olarak görülmeye başlamıştır (Holland, 2019, s. 148).

Durum Batı toplumunda bu şekilde iken Güney Amerika ve diğer doğu medeniyetlerinde de kadını aşağılayan, kadını hor gören yaklaşımlar mevcut olmuştur. Kadının adet görmesi Güney Amerika'da yaşayan bazı toplumlarda kadının cezalandırmasını gereken bir durum olarak kabul edilmiştir. Hindistan'da her ne kadar anaerkil tanrıçalar bulunsa da toplum yaşantısında kadının sırf kadın olması sebebiyle dışlanması hor görülmesi söz konusu olmuştur. Nitekim Hindistan'da kocası vefat eden bir kadın da yaşamaya değer görülmeyerek, bu kadının kocası ile kendini yakması çok yakın tarihlere kadar olağan bir uygulama olarak görülmüş ve bu davranış insan hakları bağlamında uygun görülmeyerek yasaklanmasına rağmen bireyler bu uygulamayı devam ettirmiştir (Shamsudd, 2020, s. 58).

Anlatılan bütün bu tarihi süreçten de anlaşıldığı üzere, kadın antik çağlardan bu yana şiddet görmüş, aşağı bir varlık olarak değerlendirilmiş ve hor grlmştir. Kadın çeşitli sebepler altında toplumda hep ikinci planda kalmaya itilmiş ve sadece kadın olması sebebiyle dahi yaşam hakkı elinden alınmıştır. Bütün bu süreç kadına karşı şiddetin ve kadına yönelik nefretin modern bir olgu olmadığını, aksine çok kökleşmiş ve bu yüzden de mücadele etmesi çok zor ve çetrefilli bir konu olduğunu göstermektedir.

### 3.3.2. Kadına karşı nefret kapsamında kavram sorunu

Nefret suçu kavramı genel olarak ırk, din, cinsel yönelim, etnik, milli köken mensubiyetine yönelik olarak önyargılara dayanılarak gerçekleştirilen eylemler olarak değerlendirilmektedir. Kadına yönelik nefret ve kadının sadece kadın olması dolayısıyla kadına yönelik olarak gerçekleştirilen eylemler genelde bu kapsamda değerlendirilmemekte, nefret bağlamında bir inceleme alanı bulmamaktadır (Mcphail, 2002, s. 125). Bu kapsamda Jenness ve Grattet (2001, s. 7) 1998’de Amerika Birleşik Devletleri’nde bir okulda bir öğrencinin sadece kızların onu sınırlendirmesi sebebiyle ve bu cinsiyete mensup oldukları için okuldaki dört kadın öğrenciyi öldürmesinin genel olarak okulda işlenen bir gençlik suçu olarak değerlendirilmesini eleştirmekte ve aslında nefret ile işlenen bu suçun “nefret” kavramı kapsamında değerlendirilmediği için yasal anlamda çok farklı bir inceleme sürecini gerektirdiğini belirtmektedir.

Cinsiyete dayalı şiddetin de nefret suçu bağlamında bir şiddet eylemi olarak değerlendirilip değerlendirilmeyeceği yukarıda da izah edildiği üzere tartışmalı bir konu teşkil etmektedir. Araştırmalara göre kadınlara yönelen şiddetin büyük bir bölümünde fail erkektir ve bu eylemler kadına yönelik şiddetli bir öfke ile bazen de mizojinik eğilimlerle işlenmektedir (McPhail, 2002, s. 128).

Nefret suçlarına yönelik yasal düzenlemeler kapsamında korunan gruplar arasına genel olarak kadınların dahil edilmesi ile bu kapsamın içerisine yaş, engellilik gibi durumlarında girmesinin bu düzenlemelerin fazlaca geniş bir kapsama sahip olacağı endişesi söz konusudur ve kadınların genelde faillerin kim olduğunu tanıması sebebiyle, kadına yönelik nefret ile işlenen eylemlerin tam olarak “nefret suçu” kavramı ile bağdaşmadığı belirtilmektedir (Copeland & Wolfe, 1991).

Hal böyle olmakla birlikte, kadına yönelik şiddeti genel olarak nefret bağlamında değerlendirmeye yönelik bir eğilim de mevcuttur. Bu bağlamda örneğin Amerika Birleşik Devletleri’nde ilk cinsiyete dayalı şiddeti “nefret”

kavramı çerçevesinde kapsayan yasa 1978 yılında Kaliforniya’da geçmiştir. Tam olarak “nefret suçu” olarak nitelendirilmese de yasa “mağdurun cinsiyeti sebebiyle işlenen şiddet suçlarının ayrımcı olduğunu ve mağdurun medeni haklarını ihlal ettiğini” belirterek benzer bir etkiye sahip olmuştur (Goldscheid & Kraham, 1995, s. 505; McPhail, 2002, s. 129). Ancak söz konusu yasa Amerikan Yüksek Mahkemesi tarafından Anayasal hükümlere aykırı bulunmuştur (McPhail, 2002, s. 129). 1995 yılında ise Nefret Suçlarının Cezalandırılmasını Güçlendirme Yasası altında toplumsal cinsiyet korunan bir durum olarak düzenlenmiştir ve cinsiyeti sebebiyle şiddete uğrayanlar da bu yasalar çerçevesinde hukuken korunmaya başlamıştır.

### **3.3.2.1. Kadına yönelik cinsiyete dayalı şiddetin nefret kapsamında değerlendirilmesinin yaratacağı zorluklara ilişkin görüşler**

Nefret suçlarına yönelik yasalarda öncelikle ırk, etnisite, dini inançlar dolayısıyla nefret ön plana çıkmaktadır ve genel olarak bu sebeplere dayanılarak işlenen şiddet eylemlerine yönelik bir koruma getirilmesi amaçlanmaktadır. Toplumdaki cinsiyet rollerinin sosyalizasyonu, toplumdaki cinsiyete dayalı kalıplaşmış ön yargılar, tecavüz gibi eylemlerin yine eril bakış açısıyla değerlendirilmesi kadına karşı şiddetin de nefret bağlamında değerlendirilmesi gerektiği görüşünü ortaya çıkarmaktadır (McPhail, 2002, s. 132). Bu görüşlere karşılık olarak cinsiyete dayalı şiddetin bu kapsamda değerlendirilmesinin yaratacağı bazı sakıncalara işaret etmek gerekir.

Choundas’a (1995) göre kadına karşı şiddetin toplumlarda çok yaygın bir sorun teşkil etmesi ve “kadınlar” dendiğinde toplumun yarısının temsilinin anlaşılması kadına karşı şiddetin nefret bağlamında değerlendirilmemesi eğilimini ortaya çıkarmaktadır. Etnik köken, din ve ırkçılığa dayanan nefret kapsamında genel algı bu nefretin güçsüz durumda bulunan bir azınlığa yöneltilen şiddeti dikkate almasıdır. Fakat konu kadınlar olduğunda nüfusun neredeyse yarısını teşkil eden bu grubun güçsüz bir azınlık olmadığı

belirtilmektedir (McPhail, 2002, s. 132). Ayrıca, kadına karşı şiddetin yaygınlığı göz önünde bulundurulduğunda nefret suçları bağlamında bu eylemlerin nefret kapsamında sayılması ile birlikte korunan diğer kategorilerin daha önemsiz görülebileceği yönünde endişeler de dile getirilmektedir (McPhail, 2002, s. 134).

Yukarıda da bahsedildiği gibi kadına karşı şiddet vakalarında failer genelde mağdurun yakın çevresinden, mağdurun tanıdığı kişilerdir. Bu kapsamda bazı görüşler de bu eylemlerin aslında üçüncü bir kişi tarafından, ön yargı dolayısıyla işlenen bir şiddet eylemi olmadığı, dolayısıyla bir nefret eylemi olarak nitelendirilemeyeceği savını ileri sürmektedir (McPhail, 2002, s. 132).

Öğretide bazı görüşler de kadına karşı şiddet kapsamında failerin bu hareketleri gerçekleştirirken her zaman nefret saikiyle hareket etmediğini, dolayısıyla bu durumun da bu eylemlerin nefret suçları kapsamında değerlendirilmesini zorlaştıran bir husus olduğunu belirtmektedir. Weisburd ve Levin (1994, s. 36) önyargıya dayanan suçlarda nefrete dayanan özel bir saikten ziyade fail tarafından şiddet kullanımının ayrımcı bir şekilde, bir sosyal hiyerarşiyi uygulamak maksadıyla hedeflenen gruba yöneltildiğini belirtmektedir. Nitekim kadına karşı şiddeti inceleyen araştırmalar da failerin bu eylemi gerçekleştirirken özel ve ayrımcı olarak kadına yöneltilmesinin söz konusu olabileceğini belirtmektedir. Bu kapsamda örneğin Scully ve Manolla (1985, s. 261) yaptıkları araştırmada cinsel saldırıların genel olarak intikam ve cezalandırma amacıyla kadınları hedef aldığını, bu eylemleri gerçekleştiren failerin kişisel olarak yaşadığı problemlerden kadınları mesul tutmak, onları aşağılamak, cezalandırmak, “yerini bilmesini sağlamak” gibi sebeplerle kadınlara yöneltildiğini saptamıştır. Ancak bu durumun her kadına yönelen şiddet eylemi açısından söz konusu olduğunu belirterek, bir genelleme yapmak ve bu nitelikteki tüm eylemleri nefret saiki kapsamına sokmak kanaatimizce isabetli gözükmemektedir. Bu kapsamda kadına karşı şiddetin yöneltildiği



eylemlerde her zaman nefret yoğunluğuna erişimiş bir saikten bahsedilebilmesi m¼mk¼n değildir.

### **3.3.2.2. Kadına y¼nelik cinsiyete dayalı şiddetin nefret kapsamında değerlendirilmesini destekleyici g¼r¼řler**

Nefret ile işlenen suçlar kapsamında genel olarak dikkate alınan kriterlerden birisi, bu kapsamda eylemde bulunan kişinin hedef grupta yer alan kişiden farklı bir grupta yer almasıdır. Tecav¼z, ev içi şiddet ve kadınları öld¼rmenin de bu nefretin bir g¼r¼n¼m¼ olduğu ifade edilmektedir. Nitekim cinsel saldırıların genel itibarıyla ele alındığında, genel olarak kadınlara y¼nelik bir şiddet g¼r¼n¼m¼ aldığı ve sadece kadınların kadın olmasından dolayı hedef olduğu, o anda bu şiddetin hedefi olarak bir erkeğin bir kadın yerine sečilmesinin söz konusu olmadığı, kadının özel olarak bu şiddetin hedefi haline geldiği belirtilmektedir (MacKinnon, 1991, s. 1301). Nitekim bu kapsamda tecav¼z eylemi ¼đretide bazı g¼r¼řlerce “*erkeklerin kadınları bir korku durumu iğerisinde bırakmak sureti ile bilinçli bir baskı kurma s¼reci*” olarak tanımlanmıştır (Brownmiller, 1975, s. 15).

Bu nefretin en ağır g¼r¼n¼m¼ ise Caputi ve Russel’in (1992, s. 15) da belirttiği gibi kadınların nefret, iğrenme ile, hor g¼r¼lerek, keyif için veya kadın ¼zerinde sahiplik iddiası ile öld¼r¼lmesidir. Burada da kadının sadece kadın olması sebebiyle öld¼r¼lmesi g¼ndeme gelmektedir.

Benzer şekilde ev içi şiddet de s¼rekli olarak tekrar eden bir şekilde ve orantısız bir ¼lç¼de kadınları hedef alan bir şiddet t¼r¼d¼r (¼zkan, 2017, s. 557). Ev içi şiddet vakalarında faillerin genelde uzun bir s¼re boyunca bir kadına veya birden fazla kadına şiddet uygulaması söz konusu olmaktadır (Goldscheid, 1999, ss. 123-125). Bu aynı ev içerisinde yaşayan anne ve ęocuklar dahil kadınlar olabileceği gibi, farklı ilişkiler içerisinde farklı kadınlara y¼nelen şiddet olarak da d¼ř¼n¼lebilecektir.

Nefret ile işlenen suçlarda mağdur ile birlikte mağdurun mensup olduğu sosyal grup içerisinde de bir korkunun oluşması gündeme gelir. Dolayısıyla bireye yönelen bir eylem dahi olsa, bunun söz konusu sosyal grup içerisinde etkisi görülebilecektir. Kadına yönelen şiddet açısından durum bazı zamanlarda gerçekten de bu şekildedir. Nitekim cinsel saldırılar ele alındığında, her kadın bu tür bir saldırının mağduru olmamıştır ancak birçok kadın bu şekilde bir saldırının mağduru olma korkusunu yaşamakta, bunu gündelik hayatında dahi hissetmektedir.

Politika düzeyinde düşünüldüğünde kadına karşı nefret ile işlenen bu eylemlerin diğer eylemlerden ayrı olarak ele alınmasının nasıl bir faydası olacağı sorusu akıllara gelmektedir. Bahsi geçen şekilde bu şiddet eylemlerinin belirli bir gruba yönelik bir nefret kapsamında değerlendirilmesi aslında söz konusu şiddet eylemini sadece kınamak ve cezalandırmaktan ziyade bu davranışların arka planında yatan ataerkil tutumla da yüzleşmeyi amaçlamaktadır (Weisburd ve Levin, 1994, s. 41).

Kadına karşı şiddetin yıllar boyunca bireye indirgenmiş bir sorun olarak incelenmesi, bu şiddet ile mücadelenin de birey düzeyinde kalmasına sebebiyet vermiştir. Ancak bu şiddetin arkasında yatan nefret ve önyargı olgularına odaklanmak bu eylemlerin toplumsal boyutunun da ortaya çıkmasını ve bu eylemlere yönelik olarak gelişecek yasal reaksiyonların da bu şekilde gelişebilmesini sağlayacaktır (McPhail 2002, s. 137). Nihayetinde şiddete maruz kalmış bir kadına “neden o saatte orada bulunuyordun?” sorusu yerine, faile “neden o saate bu şiddeti bir kadına uyguladın” sorusunun sorulması, yaklaşım açısından çok büyük bir farklılık ve evrimi işaret etmektedir. Ancak uygulamada bu durumun her zaman için nefret kavramı ile açıklanması kanaatimizce pratik sakıncalar doğuracaktır.

Önemle belirtmek gerekir ki nefret ile gerçekleştirilen eylemlere karşı korunan sosyal gruplar düşünüldüğünde, söz konusu eylem ile hedeflenen mutlaka

belirli, tek bir grup olmayabilecektir. Bir başka deyişle arkada yatan nefret söz konusu bireyin birden fazla kimliğine yönelik olarak da oluşmuş ve şiddetti körüklemiş olabilir. Bu kapsamda örneğin, lezbiyen bir kadına yönelik olarak gerçekleştirilen şiddet eylemi hem kadına karşı duyulan bir önyargı hem de kişinin cinsel yönelimine yönelik yer alan bir ön yargının kombinasyonu olarak kendini gösterebilir (McPhail, 2002, s. 138).

Nefret ile kadına karşı şiddetin iç içe geçtiği bir başka nokta da çatışma ve savaş dönemleri olmuştur. Srebrenitsa'da, Ruanda'da yakın tarihlerde meydana gelmiş insanlık dramlarında, daha öncesinde 2. Dünya Savaşı sırasında kadınlara karşı hem etnik azınlık olmaları sebebiyle hem de sadece kadın olmalarından dolayı şiddet uygulanmış, cinsel saldırılarda bulunulmuş, öldürülmüşlerdir. Dolayısıyla arka planda yer alan önyargının veya nefretin hangi grup veya grupları hedef aldığını belirlemek her zaman kolay bir konu olarak da değerlendirilmemelidir (Duggan & Mason-Bish, 2022, s. 30).

### **3.3.3. Değerlendirme**

Kadına karşı cinsiyete dayalı baskı beraberinde yine kadını hedef alan sistematik bir şiddet olarak kendini göstermektedir. (Duggan & Mason-Bish, 2022, s. 23) Bu sistematik şiddet yalnızca bireyin bireye uyguladığı bir şiddet türü olarak görülmemelidir. Bu şiddet türü onu çevreleyen sosyal bağlar, toplumsal algılar ile birlikte düşünülmelidir (Duggan & Mason-Bish, 2022, s. 23). Kadına karşı yönelen şiddet farklı görüşlerce farklı kavramlar altında da olsa bireysel değil toplumsal düzeyde tanımlanan bir kavram olmuştur. Sheffield (1992) kadına yönelik şiddeti cinsiyete dayanan bir terörizm olarak tanımlarken, Pain (2014) de benzer bir şekilde ev içi şiddetin tekrarlayan, döngüsel yapısına işaret ederek ve genel olarak toplumda yarattığı etkiyi değerlendirerek “gündelik terörizm” olarak tanımlamıştır. Kadına karşı şiddetin sadece kişisel düzeyde bir olgu olarak ele alınması isabetli olmayacaktır. Zira en yakınındaki kişiye zarar veren faillerde, hiç tanımadığı kişilere de benzer bir

şekilde zarar verme eğiliminin olduğu vurgulanmaktadır (Duggan & Mason-Bish, 2022, s. 24).

Kadına karşı şiddet gerçekten de kadının gündelik hayatını birçok boyutu ile etkilemektedir ve kadın tarih boyunca bu olguyla bir şekilde mücadele içerisinde olmuştur. Hal böyle olmakla birlikte kadına karşı şiddet eylemlerinin hepsinin “nefret” kavramı bağlamında değerlendirilmesi ve nefret suçunun bir görünümü olarak değerlendirilmesi kanaatimizce mümkün gözükmemektedir. Nefret zaman içerisinde yoğunlaşarak gelişen bir duygudur (Navarro, Marchena & Menacho, 2013, s. 11). Nefret antipati içeren duyguların uç bir noktasını teşkil etmektedir ve nihayetinde bu duygu dolayısıyla odak noktası olan nesne yok edilmek, uzaklaştırılmak istenmektedir (Johansen, 2015, s. 51). Nefret duygusu diğer duygulara kıyasen daha uzun sürede gelişen, kendini farklı şekillerde gösterebilen ve diğer duygulara göre oldukça karmaşık bir duygudur. Kadına karşı şiddet ise her zaman bu kadar yoğunlaşmış bir duygunun eseri olarak ortaya çıkmamaktadır. Nefret tanımlanması zor olan ve her zaman açık bir şekilde kendisini gösteren bir olgu değildir (Johansen, 2015, s. 51). Dolayısıyla kadına karşı şiddetin tamamen nefret olgusu kapsamına sokulması, uygulamada özellikle belirlilik ilkesi açısından problemler yaratacaktır.

Cinsiyet temelli şiddet, nefret gibi bir duyguya dayanmasa da bu olgunun temelinde kadının toplumsal kalıplara uymamasına duyulan öfke, kadını zihinsel ve bedensel olarak kontrol etme arzusu, kadın üzerinde tahakküm kurma ve kadının kendi kaderini tayin etme hakkına müdahale etme bulunmaktadır. Bu da tarih boyunca yerleşmiş ataerkil tutum ve davranışların bir sonucu olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak bu davranışların her zaman nefret kapsamına sokulması kanaatimizce mümkün değildir ve bu durum hukuki açıdan da sakıncalı sonuçlara yol açabilmektedir. Hukuk muğlak kavramlar ile biçimlendiğinde, adaletin terazisi de gerçekliği yansıtamaz. Bu

açından kanaatimizce benimsenebilecek isabetli tutum kadına karşı şiddeti, kadına karşı nefreti de kapsayan genel bir kavram olarak ele almaktır. Nihayetinde kadına karşı nefret, kadına karşı duyulan ön yargıların, olumsuz duyguların zaman içerisinde yoğunluk kazanarak kalıcı hale gelmesini ifade eder ve kavramın çekirdeğinde de yine kadına karşı şiddet olgusu yer almaktadır.

#### **3.4. Kadına Karşı Şiddete Dair Bir Çerçeve**

Yukarıda da izah edildiği üzere kadına karşı şiddet tarih boyunca varlığını sürdürmüş bir olgu olarak birçok hukuk metninde yer almış ve özellikle uluslararası insan hakları belgelerinde bu kavramın ve mücadelenin tanınması ile birlikte belirli bir çerçeve içerisine oturmaya başlatılmıştır.

Yukarıda izah edilen bütün belgeler ve kadına karşı şiddete ilişkin açıklamalar göz önünde bulundurulduğunda kanaatimizce kadına karşı “cinsiyet temelli” şiddet kavramına yönelik bir çerçeve çizilmek istenirse bu konuda en güncel metin olan ve bütün insan hakları belgelerindeki birikimi yansıtan İstanbul Sözleşmesi içerisindeki şiddet tanımlarını esas almak isabetli olacaktır. İstanbul Sözleşmesi’nin üçüncü maddesinde yer alan kadına karşı şiddet tanımı esas alındığında öncelikle bu şiddet türünün bir insan hakkı ihlali olduğu ve ayrımcılık teşkil eden eylemlerden oluştuğunu akılda bulundurmak gerekecektir. Kadına karşı şiddet yalnızca özel alanda değil kamusal alanda da meydana gelen, bu eylemleri gerçekleştirme tehdidini, zorlamayı ve kadının rastgele olarak özgürlüğünün kısıtlanmasını da içerecek şekilde kadınlara uygulanan her türlü fiziksel, cinsel, psikolojik veya ekonomik nitelikte zarar veya acıya dayalı toplumsal cinsiyete dayanan şiddet eylemleridir. Bir kadının

çalışmasına izin vermemekten o kadını öldürmeye kadar bütün bu eylemler kadına karşı şiddet güdüsü ile işlenen eylemler olarak kabul edilmelidir.

6284 sayılı Kanun'un 3. maddesi içerisinde de şiddet tanımı aynı yönde İstanbul Sözleşmesi'ndeki anlayışı da yansıtacak şekilde düzenlenmiştir ve *“Kişinin, fiziksel, cinsel, psikolojik veya ekonomik açıdan zarar görmesiyle veya acı çekmesiyle sonuçlanan veya sonuçlanması muhtemel hareketleri, buna yönelik tehdit ve baskıyı ya da özgürlüğün keyfi engellenmesini de içeren, toplumsal, kamusal veya özel alanda meydana gelen fiziksel, cinsel, psikolojik, sözlü veya ekonomik her türlü tutum ve davranış”* olarak tanımlanmıştır.

Bu eylemler kadına karşı nefretten kaynaklı olabileceği gibi, sadece kadını aşağı görme, kadını kontrol etme, kadın üzerinde tahakküm kurma veya onun kendi kaderini tayin hakkı üzerinde hak iddia etme güdüsüyle gerçekleştirilebilir. Bu eylemlerin en uç boyutunu ise femisid yani kadın cinayetleri teşkil etmektedir.

## 4. KADINA KARŞI ŞİDDETİN BİR GÖRÜNÜMÜ OLARAK FEMİSİD

### 4.1. Femisid Kavramı: Tarihsel Arka Plan ve Tanımlar

Femisid kavramı bilimsel makalelerde, resmi belgelerde ve farklı hukuk sistemlerindeki düzenlemelerde yeni olarak görülmeye başlanmış güncel bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Latince kadın anlamına gelen “femina” ve öldürmek anlamına gelen “caedo” kelimelerinin birleşmesi ile oluşan ve kadınların öldürülmesi anlamına gelen bir kelimedir. Basit bir tanım ile femisid kasıtlı olarak bir kadının veya bir kız çocuğunun sadece bu cinsiyete sahip olması dolayısıyla öldürülmesidir (Corradi, 2021, s.1).

Kavram ilk olarak Anglo-Sakson kültürünün hakim olduğu sistemlerde zikredilmiş, ilk kez John Corry tarafından “A Satirical View of London at the Commencement of the Nineteenth Century” isimli eserde kullanılmıştır. Daha sonrasında 1976 yılında kadın hakları aktivisti Diana Russell tarafından gündeme getirilmiştir. Femisid kavramı Russell tarafından yapılan ilk tanımda “*erkeklerin bir kadını kadınlara karşı düşmanca tutumları nedeniyle öldürmeleri*” olarak betimlenmiştir (Öztürk & Ayan, 2021, s. 7). Ancak sonrasında, daha kapsamlı bir kavramsal çerçeve içerisinde, toplumda yerleşmiş kadın algısı ve kadının sahip olduğu düşünülen roller dolayısıyla işlenen cinayetler açısından bu kavramın kullanılabileceği ifade edilmiştir (Gazioğlu, 2013, ss. 4-5).

Femisid kavramının “nefret” veya “önyargı” ile işlenen bir kadın cinayeti tanımı çerçevesinde kullanılması esas olarak 1989 yılında Montreal’de bir üniversitede gerçekleşen bir saldırı sonrasında söz konusu olmuştur. 25 yaşındaki Marc Lepin  6 Aralık 1989 tarihinde mühendislik fakültesine silahlı ile girmiş ve kadınlar ile erkekleri bir tarafa ayırmıŐ, erkeklerin dıŐarı çıkmasını emretmiŐ ve sonrasında kadınların üzerine “feminist” olmaları sebebiyle ateş açmıştır. 14 kadını öldürdükten sonra Lepin  kendisini de vurmuş ve intiharına ilişkin bıraktıŐı notta hayatta karŐılaŐtıŐ olumsuzluk ve baŐarısızlıklarından kadınları sorumlu tuttuğunu belirtmiştir. Bu hadisenin nefret saiki ile işlendiği konusunda ise tereddüt edilmemiş ve cinsiyete dayalı nefret ile bu Şekilde suç işlenmesinin mümkün olması ve bu yönde hukuki nitelikte düzenlemelerin yapılması gerektiğine yönelik tartıŐmaların gündeme gelmesi söz konusu olmuştur (McPhail, 2002, s. 135).

Yukarıda bahsi geçen cinayetler, diğer öldürme eylemlerinden farklı olarak kadınların sırf kadın olmaları sebebiyle ve toplumda onlara yönelik olarak, özellikle de ataerkil düşünce kalıŐlarından kaynaklı olarak oluşmuş kalıŐlaŐmıŐ düşüncelerin yönlendirilmesi ile gerçekleştirilmektedir.

Bu kapsamda baŐtan belirtmek gerekir ki, kadının mağdur olduğu her öldürme femisid olarak değerlendirilmemelidir. Femisid niteliği itibariyle, literatürde “*homicide*” kavramı altında incelenen öldürmenin temel biçiminden ayrılmaktadır (Moreno, 2018, s. 7). Bu öldürmenin arka planında kadının toplumda yer edinmiş olan ataerkil düşünce sisteminden kaynaklı kalıŐlara uymadığı düşüncesi ve buna bağlı olarak gelişen kadına tahakküm etme güdüleri yer almaktadır. Russell da tanımında daha sonradan gerçekleştirdiği revizyon ile toplumda kadına yönelik yüklenen bu kalıŐlaŐmıŐ rollerin femisid kavramının tanımında önemli bir unsur olduğunun altını çizmiştir (Russel, 2008, ss. 26-27). Femisid kapsamında öldürmede kadının erkeğe göre daha



aşağıda bir varlık olarak görülmesi ve cinsiyetçi bir şekilde öldürülmesi söz konusudur.

90'lı yıllardan itibaren yaygın olarak kullanılmaya başlanmış olan bu kavram özellikle kadın hakları hareketleri bağlamında gelişmiş ve genel olarak kadın ve erkeklerin öldürülmesini betimleyen insan öldürmeden (*homicide*) karakteristik olarak ayrılan bu ayrı eylemleri betimlemek amacıyla kullanılmaya başlanmıştır. Öğretide bu kavramı cinsel bir şiddetin türü olarak tanımlayan görüşler de bulunmaktadır (Öztürk & Ayan, 2021, s. 8). Femisidin bu şekilde tanımlanmasındaki amacın ise kadınların öldürülmesinin özellikle medya tarafından göz ardı edilmesi ve ataerkil yapıyı korumak adına bu suçların işlendiği gerçeğinin görmezden gelinmesi olduğu belirtilmektedir (Öztürk & Ayan, 2021, s. 8). Ancak genel olarak bakıldığında femisid teşkil eden eylemler, cinsel şiddetin araç olarak kullanılması suretiyle gerçekleştirilse de bunların sadece bir cinsel şiddet türü olarak sınırlandırılması mümkün gözükmemektedir.

Femiside yönelik olarak çok daha geniş tanımlamalar getiren görüşler bulunmaktadır. Bu geniş tanımlamalardan birisi bir erkeğin kasıtlı bir şekilde bir kadını öldürmesidir. Bu kapsamda Caputi ve Russel (1990, ss. 34-35) bu kavramı kadından nefret eden, onu küçümseyen ve ondan tiksinen ya da ona sahip olma duygusu ile hareket eden erkeğin işlediği cinayetler olarak tanımlamıştır. Bazı görüşler fail kim olursa olsun, hangi saikle işlenirse işlensin bütün kadın cinayetlerini bu kapsamda değerlendirmiş, mağdurun cinsiyetinin kadın olması ile birlikte femisid kavramından bahsedileceğini belirtmişlerdir (Campbell & Runyan, 1998, s. 348). Ancak bizim de katıldığımız diğer bir görüşe göre bu tanımlamalar femisid kavramı ile dikkat çekilmek istenen konulardan ve bu kavram ile korunması amaçlanan değerlerden odağı saptırarak, kadının kadın olması vasfı ve bu duruma duyulan olumsuz

duyguların körüklediği şiddet neticesinde öldürülmesi durumlarının özellikli niteliğini ortadan kaldırmaktadır (Ural & Kaya, 2018, s. 361). Zira femisid vakalarına bakıldığında genelde mağdurların belirli toplumsal kalıplara uymamaları, örneğin kadınların boşanmak istemeleri, ekonomik bağımsızlık elde etmek istemeleri gibi durumlara tepki olarak veya kadın üzerinde tahakküm kurabilme isteği neticesinde öldürülmeleri söz konusu olmaktadır. Ancak bu sebeplere dayanmayan sebeplerle bir erkek tarafından bir kadının öldürülmesi veya bir kadın tarafından bir başka kadının öldürülmesi kanaatimizce femisid kavramı içerisinde değerlendirilmemelidir. Zira “femisid” kriminolojik olduğu kadar politik bir olgu olup; kadının orantısız bir şekilde maruz kaldığı şiddetin son noktası olarak altının çizildiği bir kavramdır. Bu açıdan bütün kadınların mağdur olduğu bütün öldürme eylemlerini kapsayacak şekilde bu kavramın kullanılması, kanaatimizce kavramın içinin boşaltılmasına sebebiyet verecektir.

Femisid her şeyden önce insanın en temel haklarından birisi olan yaşam hakkının ihlalini teşkil etmektedir (Corradi, 2021, s. 1). Femisid kavramı daha yakından incelendiğinde bu durumda öldürme eylemi bir kadına yönelmekte ve bu kadın kendisine cinsiyeti dolayısıyla yöneltilen şiddet neticesinde öldürülmektedir (Koyuncuoğlu, 2020, s. 11). Ancak önemle belirtmek gerekir ki femisidin gerçekleşmesi için doğrudan öldürme amacının bulunmasına gerek yoktur. Amaç öldürmek olmasa da kadınlar uğradıkları ekonomik, sosyal ya da psikolojik şiddet neticesinde de hayatlarını yitirebilmektedirler. Öğretide bu hallerin de femisid olarak kabul edilmesi gerektiği ifade edilmektedir (Koyuncuoğlu, 2020, s. 11).

Femisidin sınıflandırması duruma göre değişkenlik göstermekle birlikte, genelde kişinin yakın ilişki içerisinde olduğu partneri veya aile üyesi tarafından gerçekleştirilen cinayetler, töre, çeyiz veya cadı avı ölümleri, femisid teşkil

eden intiharlar, doğum öncesi ve sonrası aşırı oranlarda gerçekleşen kadın ölümleri, kız çocuklarının öldürülmesi şeklinde kendini gösterebilmektedir (Corradi, 2021, s. 2). Bununla birlikte bazı hallerin femisid olarak değerlendirilip değerlendirilmemesi hususunda öğretilerde tartışılmalı alanlar bulunmaktadır. Bu tartışılmalı alanlardan birincisi intihar vakalarıdır. Kadın ölümleri her zaman için bir başka kişinin kadını öldürmesi vasıtasıyla gerçekleşmemektedir, kadınların fiziksel veya psikolojik şiddet görecce baskı altında kalmaları neticesinde intihar etmeleri de söz konusu olmaktadır (Bates, 2021, s. 50). Ancak zorluk kadının intihar motivasyonunun nasıl tespit edilebileceği meselesidir. Bu açıdan intihara sürüklenen kadınların da femisid olgusu kapsamında değerlendirilip değerlendirilmemesi gerektiği üzerinde henüz bir görüş birliği bulunmamaktadır (Öztürk & Ayan, 2021, s. 12).

Tartışılmalı diğere alanlara bakıldığında organize suç örgütleri arasında çıkan çatışmalar neticesinde kadınların öldürülmesinin femisid kapsamında değerlendirilip değerlendirilemeyeceği meselesi yer almaktadır (Öztürk & Ayan, 2021, s. 13). Kanaatimizce organize bir suç kapsamında kadınların kadın olmaları dolayısıyla şiddet görecce, öldürülmesi söz konusu oluyor ise bu noktada bu öldürmelerin de kadın cinayeti olarak femisid kapsamında değerlendirmesi yerinde olacaktır. Ancak Latin Amerika örneğinde de sıklıkla rastlandığı üzere organize suç örgütlerinin bir üyesi olarak, bu örgütler arasında çıkan silahlı çatışmalar neticesinde kadınların öldürülmesinin bu kapsamda değerlendirilip değerlendirilemeyeceği meselesi tartışılmalı konumunu hala sürdürmekte olup; kanaatimizce böyle bir örgütün üyesi olarak çatışmada ölen bir kadının ölümü femisid kavramı kapsamına girmemektedir.

Femisid tanımlamalarına bakıldığında birçok görüş tarafından öldürme fiilinin erkek tarafından işlenmesi unsurunun vurgulandığı görülmektedir. Ancak tartışılmalı olan, bir kadının diğere bir kadını öldürmesinin de femisid olarak

tanımlanıp tanımlanamayacağı hususudur. Russel (2008, s. 28) kadına karşı ataerkil zihniyetin getirdiği davranış kalıpları ile birlikte bir kadının bir başka kadını öldürebileceğine dikkat çekmektedir. Ancak bu durumu femisid kavramından ayrı olarak, kadının kadını öldürmesi (*female on female murder*) şeklinde tanımlamaktadır. Kanaatimizce femisidin faili olabilmek bir cinsiyet ile sınırlandırılmayacaktır. Zira kadının sırf kadın vasfı sebebiyle bir kadın tarafından öldürülmesi de söz konusu olmaktadır. Bu kapsamda kadın cinsiyetinin erkekten aşağı görüldüğü ve dolayısıyla kız çocuklarının erkekten daha değersiz görüldüğü toplumlarda, kadınlar tarafından kız çocuklarının öldürülmesi söz konusu olabilmektedir (UN Women, 2011). Ataerkil düşünce kalıplarına dayansa da bu öldürme fiili de bir kadın tarafından gerçekleştirilebilmektedir. Yine Güneydoğu Asya ülkelerindeki çeyiz uygulaması açısından, kadının çeyizinin yeterli görülmemesi dolayısıyla öldürülmesine ilişkin uygulamalarda, çeyiz sahibi kadın ile evlenen erkeklerin annesinin bu cinayetlerde önemli bir rol oynadığı ifade edilmektedir (Russel, 2008, s. 28). Bu kapsamda kanaatimizce femisid tanımının yalnızca erkekler tarafından gerçekleştirilmesi mümkün bir eylem olarak ele alınması, kavramın gerçek durumu yansıtmamasını engelleyecektir. Benzer şekilde tartışma konusu olan bir başka husus da sadece eşler tarafından değil ancak diğer aile üyelerince gerçekleştirilen kadın ölümlerinin de femisid olarak değerlendirilip değerlendirilemeyeceği hususudur. Bu açıdan istatistiklere bakıldığında kadınların genel olarak eşleri veya eski eşleri tarafından öldürülmeleri söz konusu olmakla birlikte, kadınların ailenin diğer üyeleri, erkek kardeş veya kayınvalide gibi diğer aile fertlerince öldürülmeleri de gündeme gelmektedir (Dunaiski & Filip, 2020, s. 3). Bu açıdan bu öldürmelerin de kadına yüklenen kalıplaşmış toplumsal rollerin algılanması kaynaklı olması dolayısıyla, femisid olarak nitelendirilebileceği hususunda kanaatimizce bir şüphe bulunmamaktadır.

Türkiye’deki literatürde femisid kavramına yönelik olarak verilmiş olan en genel tanım Özer, Aydoğdu, Kırcı ve Önal (2016, s. 1) tarafından:

*“Embriyodan cenine, bebekten çocuğa, erişkinden yaşlıya kadar tüm kadın cinsiyetteki bireylerin sadece cinsiyetlerinden dolayı ya da toplumsal cinsiyet kimliği algısına aykırı eylemleri bahane edilerek, bir erkek tarafından ya da erkeğin motivasyonu ile bir kadın veya çocuk tarafından öldürülmesi ya da intihara zorlanmasıdır”* şeklinde yapılmıştır.

Tanım gerçekten de bir kız çocuğunun anne karnına düşmesi anından itibaren yaşamın bütün aşamalarında kadın vasfından yani kadının toplumdaki cinsiyet algısından kaynaklı kalıplaşmış düşünceler dolayısıyla öldürülmesi eylemlerini kapsamaktadır. Ancak yukarıda da ifade ettiğimiz üzere, kanaatimizce eylemin mutlaka bir erkek tarafından ya da bir erkek motivasyonu ile işlenmesine gerek bulunmamaktadır. Zira toplumdaki kalıplaşmış ataerkil düşünceler dolayısıyla kadınlar da bu motivasyonlarla hareket edebilmektedir. Eylemin arka planında ataerkil düşünceler olsa da, bu eylemlerin gerçekleştirilmesinde her zaman için bir erkeğin motivasyonu ya da azmettirmesi söz konusu olmayabilir. Fail odaklı bir yaklaşımdan ziyade kadınların, toplumda kendilerine yükletilen rollere uymaması veya daha aşağı bir konumda görülmesi, sahip olunabilecek bir varlık gibi muamele edilmesi neticesinde öldürüldüğü gerçeğine odaklanmanın yerinde olacağı ve bu şekilde femisid kapsamında değerlendirilebilecek olaylar açısından daha sağlıklı bir analiz yapılabileceği kanaatindeyiz.

Bu noktada incelenmesi önem taşıyan husus söz konusu öldürme eyleminde mağdur olan kişinin cinsiyetinin bu ölümün nedenleriyle bir ilgisinin bulunup bulunmadığı hususudur. Zira bu anlamda bir bağlantı bulunmuyor ise, söz konusu eylemi femisid kapsamına sokmak da anlamlı olmayacaktır (Russell &

Harmes, 2001, s. 78). Dolayısıyla burada önemli olan husus söz konusu eylem neticesinde ölen kişinin cinsiyetinin kadın olmasından ziyade, söz konusu eylemin kadının bu cinsiyete sahip olması sebebiyle işlenip işlenmediğinin anlaşılmasıdır. Femisid kavramı ile kınanmak istenen aslında birey bazında tek bir kadına yönelse de gerçekleştirilen şiddetin bütün kadınları ilgilendiren bir toplumsal şiddet teşkil etmesidir(Gazioğlu, 2013, s. 94).

Önemle belirtmek gerekir ki femisid kavramından bahsedilirken bu şiddet türünün yukarıda detaylıca izah edilmiş olan kadına karşı şiddetin diğer türlerinin bir uzantısı olarak ortaya çıktığı işaret edilmekte ve bu cinayetlerin tek seferlik, münferit olaylar olarak değil sistematik olaylar olarak değerlendirilmesi gerektiği ifade edilmektedir(Gazioğlu, 2013, s. 95).

Netice itibariyle femisid kavramı cinsiyete dayalı şiddetin en uç ve ciddi şekli olarak görünüm alan, işkence, eziyet ve cinsel şiddet biçimlerini de içerebilecek şekilde kadınlara yöneltilen öldürme eylemleridir(Sanford, 2008, ss. 112-113) ve bu eylemlerinin arka planında yatan saik kadının cinsiyetinden kadının cinsiyeti ile bu cinsiyete toplum içerisinde yüklenen kalıplaşmış algılardan kaynaklanmaktadır (Musalo, Pellegrin & Roberts, 2010, s. 172).

## **4.2. Femisid Açısından Kavramsal Ayrımlar**

### **4.2.1. Genel anlamda femisid ve özel anlamda femisid ayrımı**

Genelde feminist ve insan hakları aktivistleri tarafından, kadın cinayetlerindeki kadına karşı nefret saikini belirtmek amacıyla femisid kavramı daha genel bir nitelikte kullanılmakta olup, kadınlar ve kız çocuklarının sırf bu cinsiyete sahip olmaları sebebiyle öldürülmeleri bu kavram ile açıklanmaktadır. Bu genel kapsam içerisine kadınların organize suçlar kapsamında öldürülmesi, savaş sırasında kadınların öldürülmesi, çeyiz dolayısıyla öldürmeler, töre saiki ile

gerçekleştirilen kadın cinayetleri, genital mutilasyon (kadın sünneti) dolayısıyla gerçekleşen ölümler, büyücülük suçlamaları ile öldürülen kadınlar, yeni doğmuş kız çocuklarının öldürülmesi, doğum öncesi cinsiyet tercihi uygulamaları, doğum öncesi ve sonrasında gerçekleşen ve orantısız boyutlarda bulunan kadın ölümleri girmektedir(Corradi, 2021, s. 3).

Genel anlamda kullanılan femisid kavramının daha çok sosyal ve siyasal farkındalık yaratmak amacıyla kullanılması söz konusu olmaktadır. Bu kavramın geniş kullanımı ile birlikte ataerkil normlar, toplumdaki kalıplaşmış düşünceler ve kadınları baskılama yöntemlerine dikkat çekecek şekilde bir kullanım söz konusu olmaktadır.

Daha dar anlamda kullanılan femisid kavramı ise kadının yakın ilişkide bulunduğu partneri veya aile bireyleri tarafından gerçekleştirilen ölümleri betimlemektedir. İstatistikler incelendiğinde kadınların ve kız çocuklarının çoğunlukla erkek partnerleri/eşleri veya akrabaları tarafından öldürülmesi söz konusu olmaktadır(United Nations Office on Drugs and Crime, 2014, s. 53). Yaygın yaklaşıma göre femisid kavramı kadınların yakın ilişki içerisinde bulunduğu aile üyesi ya da partneri tarafından öldürülmesi olarak değerlendirilirken, bu dar yaklaşım kadın cinayetlerinin gerçek boyutunu göz ardı edecek niteliktedir. Zira kadınlar, sadece bu cinsiyete sahip olmaları vasfı sebebiyle sadece aile üyeleri tarafından öldürülmemektedir.

#### **4.2.2. Femisid ve feminisid kavramları**

Femisid ve feminisid kavramları birbirlerine çok yakın kavramlar olup; çoğu zaman öğretilerde ve bazı hukuk sistemlerinde birbiri yerine kullanılmaktadır.

Femisid kavramı kadın cinayetlerine yönelik hukuki bağlam içerisinde ilk olarak 1976 yılında feminist teorisyen Diana Russel tarafından Brüksel’de

Uluslararası Kadına Karşı Suçlar Mahkemesi'nde<sup>6</sup> zikredilmiş ve bu cinayetlerin politika düzleminde tartışılması açısından çok önemli bir rol oynamıştır. Kavram zaman içerisinde giderek gelişmiştir. Kadın cinayetlerinin etkili bir şekilde soruşturulması ve kovuşturulması için femisid kavramının net bir tanımına ihtiyaç duyulduğu ifade edilmeye devam olunmuştur (Manjoo, 2012, ss. 6-7). Nihayetinde femisid kavramı tecavüz, işkence, cinsel kölelik, ensest ve aile dışında gerçekleşen çocukların cinsel istismarı, fiziksel veya psikolojik şiddet, cinsel taciz, gerekli olmayan jinekolojik operasyonlar, zorla kısırlaştırma, anneliğe zorlama gibi şiddet türlerinin temel teşkil ettiği, kadın karşıtı tutumların en uç temsili olarak tanımlanmaktadır (Caputi & Russel, 1992).

Feminisid kavramı ise daha çok Latin Amerika literatüründe ortaya çıkmış olan ve temelleri femiside dayanan bir kavramdır (Ochoa, 2017, s. 14). Kavram ilk olarak Meksikalı antropolog Marcela Lagarde tarafından geliştirilmiştir (Grzyb, Naudi & Marcuello-Servós, 2018, s. 20). Lagarde Ciudad Juarez kentinde çok sayıda kadının ortadan kaybolması ve öldürülmesinin araştırılmasında görev almıştır. Bu araştırmalar çerçevesinde Lagarde kadınların öldürülmesinin yalnızca erkeklerin eylemleri neticesinde, kadınların kadın olması dolayısıyla

---

<sup>6</sup> Bahsi geçen uluslararası mahkemeler şekil ve içerik olarak farklılık göstermiştir ve genellikle bu mahkemelerde söz konusu suçlardan etkilenen kadınları dinleyen kendi alanındaki uzmanların oluşturduğu bir heyet bulunmaktadır. Bu mahkemeler kadın grupları tarafından yasal ve siyasi kurumların kadınlara yeterli korumayı sağlamadığı yerlerde kurulmuştur ve sistematik olarak gerçekleştirilen kadın hakları ihlalleri ile ilgili bilgi toplamak ve bu ihlallerin nasıl giderileceği konusunda tavsiyelerde bulunmak amacıyla faaliyet göstermiştir. Söz konusu oluşumlar bir mahkeme olarak nitelendirilse de bu mahkemelerin resmi bir yargı organı niteliği bulunmamakta ve mahkemeden çıkan kararların da bir icra kabiliyeti bulunmamaktadır. Bu oluşumların amacı politika, medya ve diğer kuruluşlar düzeyinde ihmal edilen konularla ilgili olarak farkındalığı arttırmak, benzer suçlardan mağdur olan kadınlar arasında dayanışmayı güçlendirmek, kadınların insan haklarının korunmasına yönelik çağrılarını güçlendirmek ve kadınlara karşı suçlar bağlamında uluslararası teamülün gelişimine katkıda bulunmaktır. Brüksel'de toplanan uluslararası mahkemede kırktan fazla ülkeden iki binden fazla kadının katılımı ile gerçekleşmiştir. Bu mahkemede kadınlara karşı işlenen suçlara dikkat çekmek amaçlanmıştır. Mahkemede duruşmalar 4 Mart 1976 tarihinde başlamıştır ve bu duruşmalar 8 Mart Dünya Kadınlar Günü'nde sonuçlanmıştır. Farklı ülkelerden katılan delegeler kendi ülkelerinde kadınların karşı karşıya olduğu sorunlar ile ilgili olarak beyanlarda bulunmuştur (Ayrıntılı bilgi için bkz Smith, 2008, s. 605).



gerçekleşmediğini, aynı zamanda devletin de bu kapsamda ölümlere göz yumması dolayısıyla sorumluluk sahibi olduğunu ifade etmiştir (Ochoa, 2017, s. 15). Feminisid kavramı özellikle femisid vakaları sonrası karşı karşıya kalınan cezasızlık olgusuna vurgu yapmak amacıyla geliştirilmiş olup, devlet kurumlarının kadın ölümleri açısından sorumluluğuna odaklanmaktadır. Feminisid kavramı, devletin kadınların öldürülmesine ilişkin olaylarda faille yönelik olarak gerekli ve yeterli soruşturmayı yürütme ve cezalandırma yükümlülüklerini yerine getirmemesini ifade etmektedir (Grzyb, Naudi & Marcuello-Servós, 2018, s. 20). Dolayısıyla bu kavram ile asıl ifade edilmek ve eleştirilmek istenen devlet tarafından kadınların öldürülmesinin tolere edilmesi, devlet kurumları tarafından suçların soruşturulması ve kovuşturulmasında cinsiyete dayalı bir ayrımcılık yapılması ve bu anlamda bir insan hakkı ihlali içerisinde olmasıdır (Grzyb, Naudi & Marcuello-Servós, 2018, ss. 20-21). Feminisid bir toplumda kadına karşı şiddetin normalleşmesinin, mizojininin yerleşmesinin ve kadınların toplum içerisinde güvenli bir şekilde yaşayamamasının temel sebeplerinden birisidir (Ochoa, 2017, s. 15).

Femisid kavramı feminist hareket tarafından esas olarak kadın cinayetlerini politize etmek amaçlı olarak ve kadınlara karşı ataerkil şiddet ile mücadele etmek adına ortaya çıkarılmış bir kavram olarak karşımıza çıkmıştır (Grzyb, Naudi & Marcuello-Servós, 2018, s. 21). Feminisid kavramı da bu doğrultuda devletin bu sosyal ve siyasal olgu karşısındaki sorumluluğunu ve yükümlülüklerini vurgulamak amacıyla geliştirilmiş bir kavramdır. Dolayısıyla feminisid kavramı esas olarak femisid kavramına kıyasla daha geniş bir kapsama sahiptir. Zira feminisid sadece gerçek kişi failleri sorumlu kılmamakta, kadına karşı nefret ve önyargıları pekiştiren kamu organlarını da bu sorumluluğa dahil etmektedir (Ochoa, 2017, s. 17). Netice itibariyle femisid ve feminisid kavramları farklı bağlamlarda kullanılmakla birlikte nihai olarak benzer bir sorunu nitelendirmektedir.

### 4.3. Femisidin Türleri

Mağdur ve fail arasındaki ilişkiye göre femisid kavramı ikiye ayrılmaktadır (Gazioğlu, 2013, s. 94). Cinayet kadının yakını olan birisi tarafından işleniyorsa bu yakın ilişki bağlamında gerçekleşen bir femisid (*intimate femicide*) olarak değerlendirilecektir. Ancak mağdur ve fail arasında daha önceden bir tanışıklık yoksa bu takdirde bu femisid yakın ilişki bağlamı dışında gerçekleşen femisid (*non-intimate femicide*) olarak ele alınacaktır (Gazioğlu, 2013, s. 94).

#### 4.3.1. Eş / partner tarafından gerçekleştirilen femisid ve eviçi femisid

Genel olarak kamuoyuna en sıklıkla yansıyan ve uluslararası istatistiklerde de kaydının genel olarak tutulabildiği türdür. Bu türde kadın ayrıldığı eşi, evlilik birliğini sürdürdüğü eşi veya evlilik dışında yakın duygusal ilişki içerisinde bulunduğu kişi tarafından öldürülmekte ve çoğunlukla bu suçun gerçekleşmesinden önce kadın istismarın hakim olduğu bir ilişki yaşamaktadır. Kadınların duygusal veya fiziksel istismar içeren bir ilişkiden çıkmaya çalışması, boşanma kararı almak istemesi genelde kadının bu şiddet türü ile karşı karşıya gelmesine sebebiyet vermektedir (Walby ve diğerleri, 2017, s. 59). Kadının ilişkiyi bitirmek istemesi üzerine, fail bu duruma verdiği bir tepkiye karşılık olarak bu fiili işlemektedir. Önemle belirtmek gerekir ki istatistikler incelendiğinde yakın ilişki içerisinde bulunulan kişinin fail olarak ilişkinin diğer tarafını öldürmesi hallerinde mağdurların %82'si kadındır (United Nations Office on Drugs and Crime, 2018, s.11).

Ev içi femisid ya da aile içi femisid olarak bahsedebileceğimiz durumlarda söz konusu fiilin eş dışında başka bir aile üyesi tarafından işlenmesi de söz konusu olmaktadır. Töre saiki ile aile içerisindeki bir kadının, aile içerisinde bir akrabası tarafından öldürülmesi bu duruma örnek olarak gösterilebilecektir

(Corradi, 2021, s. 7). Güney Asya ülkelerinde de yaygın bir uygulama, bir ailede bir kadın evleneceği zaman, kadının evleneceği kişinin ailesine çeyiz olarak para veya değerli malvarlığının verilmesidir. Beklenen değerde bir çeyiz verilmediği zaman bu durumda bu sebeple de kadınların öldürülmesi bu ülkelerde yaygın olarak görülen bir uygulamadır (Corradi, 2021, s. 7).

#### **4.3.2. Kadınların silahlı çatışma ve savaşlarda öldürülmesi**

Silahlı çatışmalar, savaş dönemleri içerisinde kadınları sistematik olarak hedef alan eylemler söz konusu olmaktadır. Özellikle yerel bazı toplulukları ortadan kaldırmak amaçlı olarak ya da düşman olarak nitelendirilen tarafa zarar vermek amaçlı olarak kadınların kitlesel olarak cinsel saldırıya maruz bırakılması ve akabinde öldürülmesi söz konusu olmaktadır. Birleşmiş Milletler verilerine göre Afganistan, Bosna Hersek, Darfur, Demokratik Kongo Cumhuriyeti, Irak, Ruanda gibi bölgelerde yakın zaman içerisinde bu yöndeki eylemlere rastlanmıştır (Academic Council on the United Nations System, 2015, ss. 15-16).

#### **4.3.3. Cinsiyet seçimi sebebiyle kadınların öldürülmesi**

Asya, Kuzey Afrika ve bazı Latin Amerika ülkelerinde görülen bir başka uygulama da doğum öncesi veya doğum sonrasında kadın cinsiyetinin tercih edilmemesi sebebiyle kadınların öldürülmesidir (UN Women, 2011). Yeni doğan kız çocuklarının sırf bu cinsiyete sahip olmaları ve aslında erkek çocuk sahibi olmanın tercih edilmesi sebebiyle öldürülmesi, aç bırakılması veya ihmal edilmesi şeklinde gerçekleşen bir eylem olarak karşımıza çıkmaktadır.

#### **4.3.4. Büyücü avı sebebiyle kadınların öldürülmesi**

Orta Çağ'da birçok kadın büyücü ya da cadı olarak nitelendirilmesi sebebiyle zulüm görmüş ve öldürülmüştür. Ancak bu uygulama Orta Çağ ile sınırlı kalmamıştır, 21. yüzyıla gelindiğinde bugün hala bazı kırsal bölgelerde özellikle Hindistan, Nepal, Tanzanya gibi ülkelerde büyücü olması gibi gerekçeler gösterilerek kadınlar şiddete uğramakta ve nihayetinde öldürülmektedir. Öyle ki 2018 yılında Hindistan'da Assam Hükümeti tarafından bu eylemlerin durdurulmasına yönelik olarak bir yasa çıkarılmıştır (Zaman, 2020). Genelde batıl bir inanç kisvesi altında öldürülmüş gibi gözükken bu kadınların aslında yaşadıkları bölgelere göre ataerkil toplum yapısına karşı çıkan bir duruş sergilemeleri ve bu sebeple öldürülmeleri söz konusu olmaktadır.

#### **4.3.5. Diğer türler**

Bütün dünyada kadınların öldürülme sebebi yukarıdakilerle sınırlı olmayıp, insan haklarına aykırı eylemler neticesinde kadınlar yine bu eylemlerden mağdur olarak orantısız bir şekilde etkilenmektedir. İnsan ticareti ve fuhuşa zorlanma neticesinde kadınlar öldürülürken, sırf kadın olmaları sebebiyle ayrımcılığa uğrayan bireyler de bu eylemlerin mağduru konumuna gelebilmektedir. Kadınlar, bu cinsiyete sahip oldukları için sağlık hizmetlerinden yoksun kalabilmekte, hiç tanımadığı kişiler tarafından da öldürülebilmektedir (Corradi, 2021, s. 8).

#### **4.4. Pozitif Hukukta Femisid İzleri**

##### **4.4.1. Uluslararası insan hakları belgeleri kapsamında femisid**

Kadın cinayetleri yaşam hakkı, eşitlik hakkı, insan onuru, ayrımcılık yasağı, işkence ve insanlık dışı muamele yasağı gibi çok temel insan haklarının ihlalini teşkil etmektedir. Bu kapsamda devletlerin de bireyleri bu insan hakları ihlallerine karşı koruma, bu ihlalleri gerçekleştiren failleri cezalandırma yükümlülüğü bulunmaktadır. Bu açıdan femisid özelinde uluslararası insan hakları mekanizmaları açısından nasıl bir durumun mevcut olduğunu irdelemek önem arz etmektedir.

##### **4.4.1.1. BM bünyesinde femiside yönelik geliştirilen yaklaşımlar**

Yukarıda belirtildiği üzere cinsiyet temelli şiddet birçok uluslararası belge içerisinde ayrımcılık teşkil eden ve kadın hakları açısından ciddi bir insan hakkı ihlali olan eylemler olarak tanınmıştır. BM'nin çeşitli organları nezdinde de kadınların öldürülmesine dair genel nitelikte bazı yorumlarda bulunulmuştur. Nitekim 2000 yılında BM İnsan Hakları Komitesi 28 numaralı genel yorumunda cezasız kalan, namus dolayısıyla gerçekleştirilen suçların Uluslararası Medeni ve Siyasal Haklara İlişkin Sözleşmenin ciddi bir ihlalini teşkil ettiğini belirtmiştir (Office of the High Commissioner for Human Rights, 2000, s. 6). BM Genel Kurulu tarafından da farklı bağlamlar içerisinde kadınların öldürülmesinin uluslararası hukuk anlamında kabul edilemeyeceğine yönelik olarak bazı kararlar alınması söz konusu olmuştur (örnek olarak bkz. BM Genel Kurulu, 2009, s. 4).

CEDAW altında oluşturulan Kadına Karşı Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Komitesi önünde de kadın cinayetlerine yönelik başvurular gelmiştir ve bu başvurular kapsamında Komite devletlerin kadına karşı şiddet kapsamında

alması gereken önlemler ve atması gereken adımlar ile ilgili olarak gerekli özen yükümlülüğünün yerine getirilmemesinden sorumlu olacağını ifade etmiştir. Komitenin önüne gelen Goekce/Avusturya ve Yıldırım/Avusturya dosyalarında devletin kadınların yaşam haklarının korunması konusundaki özen yükümlülüğünü yerine getirmeyerek ayrımcılıkta bulunduğu ifade edilmiştir (CEDAW Committee, 2000; CEDAW Committee, 2007). Ancak birinci bölümde de detaylıca izah edildiği üzere BM bünyesinde kadına karşı şiddet ile mücadele bağlamında genel anlamda birçok uluslararası belge oluşturulmuş olmakla birlikte, bütün kadınları etkileyen femisid konusuna özel olarak odaklanan ve devletler açısından bağlayıcı nitelikte bir belge henüz oluşturulmamıştır (Moreno, 2018, s. 8).

2012 yılında da Birleşmiş Milletler tarafından Femisid Hakkında Viyana Deklarasyonu kapsamında bu kavramın neden uluslararası toplum açısından önemli olduğu, artan kadın cinayetleri, kadın cinayetlerinin türlerinin saptanması ile ilgili olarak önemli hükümlere yer verilmiştir. Uluslararası Kadınlara Karşı Şiddetin Ortadan Kaldırılması Günü kapsamında 26 Kasım 2012'de Viyana'da BM Akademik Konseyi tarafından bir sempozyum düzenlenmiştir. Bu sempozyum kapsamında Femisid Hakkında Viyana Deklarasyonu oluşturulmuştur.

Femisid Hakkında Viyana Deklarasyonu kapsamında femisidin dünyada gittikçe artan bir olgu olduğu ve bu eylemlerin sıklıkla cezalandırılmadığı ifade edilmiştir (Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal Konseyi, 2013, s. 2). Bu durumun kadının güçlenmesi açısından olumsuzluklar yarattığı ve ayrıca topluma da kadına karşı şiddetin kabul edilebilir bir olgu olduğu yönünde yanlış bir mesaj verdiği ifade edilmiştir (Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal Konseyi, 2013, s. 2). Deklarasyonda femisidin kadın ve kız çocuklarının cinsiyetleri dolayısıyla öldürülmeleri olduğu belirtildikten sonra kadınların

yakın eş/partner şiddeti neticesinde, işkence görmesi ve mizojinist eğilimlerle, namus adına, silahlı çatışmalarda, çeyiz nedenleriyle, cinsel yönelim veya cinsel kimlikleri sebebiyle, kız çocuklarının cinsiyet sebebiyle, genital mutilasyon kaynaklı olarak, cadılık suçlamaları dolayısıyla veya organize suç, uyuşturucu ticareti, çete çatışmaları dolayısıyla öldürülmesi halleri femisid kapsamında değerlendirilebilecek eylemler olarak belirtilmiştir. Bu olguya bir son verebilmek adına ulusal ve uluslararası yasal mekanizmalara uygun olarak, işbirliği içerisinde hareket etmenin önemi vurgulanmıştır (Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal Konseyi, 2013, s. 2). Deklarasyonda Taraf Devletlerin kadınları koruma konusunda özen gösterme ve femisidi önlemek için gerekli önlemleri alma yükümlülüklerinin bulunduğu vurgulanmış, bu çerçevede devletlerin gerekli kapsamlı strateji ve programları hayata geçirmeleri gerektiği ifade edilmiştir (Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal Konseyi, 2013, s. 3).

2013 yılında BM Genel Kurulu tarafından A/RES/68/191 sayılı karar kabul edilmiş olup, kadınlara yönelik olarak gerçekleştirilen cinsiyete dayanan öldürme eylemlerinin aciliyeti vurgulanmış ve ilk kez bu karar ile birlikte bu olgu Birleşmiş Milletler ajandasında önemli bir yer almış ve devletlerin adalet sistemlerini bu suç türünü engelleyebilmek ve onunla mücadele edebilmek için uygun hale getirmeleri gerektiği belirtilmiştir. Bu karardan üç yıl sonra BM Kadına Karşı Şiddet Özel Raportörü femisid vakalarını takip etmekle görevlendirilmiştir. 2015 yılında BM Özel Raportörü Dubravka Šimonović Taraf Devletlerin femisidi ortadan kaldırabilmek, cezasızlığı sona erdirmek ve kadınların haklarını teminat altına alabilmek adına kolektif bir yaklaşımın geliştirilmesi gerektiğini ifade etmiştir (United Nations Human Rights Office of the High Commissioner, 2015). Bu çağrı çerçevesinde BM bünyesinde Femisid Gözlem İnsiyatifi (*The Femicide Watch Initiative*) oluşturulmuştur. Bu insiyatif ile Taraf Devletlerin femisid ile ilgili olarak veri toplama ve yayımlama faaliyetlerinde bulunması amaçlanmıştır (Johansson, 2021, s. 31).

Böylece daha önceden de ulusal düzeyde tutulan verilere ek olarak, küresel ölçekte ve daha kapsamlı bir yaklaşım ile istatistik verilerin toplanması hedeflenmiştir (Simonovic, 2016, s. 5). 2016 yılından bu yana femisid ile ilgili olarak birçok veri toplanmış ve konuya ilişkin olarak bir farkındalık oluşturmaya çalışılmıştır.

#### **4.4.1.2. Femiside yönelik olarak bölgesel nitelikteki adımlar**

##### **Avrupa’da femiside yönelik adımlar**

Resmi olarak ilk kez 2006 yılında Avrupa Parlamentosu’nda femisid kavramına dikkat çekilmiştir. Bu kavram Latin Amerika ülkelerindeki kadın ölümleri bağlamında Avrupa Parlamentosu’nda gündeme getirilmiş olup, bu olgu ile topyekün bir mücadele edilmesi gereği vurgulanmıştır (Öztürk & Ayan, 2021, s. 8).

Kadına ve kız çocuklarına yönelik şiddet ve onları hedef alan her türlü ayrımcılıkla mücadele konusunda Avrupa Birliği (AB) Rehber İlkeleri ve AB’nin 2020 yılında dış faaliyetleri bünyesinde gündemine toplumsal cinsiyet eşitliğini ve kadının güçlendirilmesini kapsadığı Toplumsal Cinsiyet Planı III belgelerinde de femisid kavramına yer verilmektedir.

Femisid açısından AİHS özelinde yer verilmiş olan bir düzenleme bulunmamaktadır. Hal böyle olmakla birlikte AİHM nezdinde kadın cinayetlerini konu edinen kararlar gündeme gelmiştir. Bu kararlar açısından incelenmesi mutlaka gerekli olan karar AİHM’nin Türkiye tarafından AİHS’nin 2., 3 ve 14. maddeleri açısından ihlal kararı verdiği 9 Haziran 2009 tarihli *Opuz/Türkiye* kararıdır (Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, 2009). Karara konu olan olayda 2002 yılında başvurucu Nahide Opuz’un annesi başvurucunun eşinden kaçması çabaları sırasında kızına yardım ederken,



Nahide Opuz'un eşi tarafından vurularak öldürülmüştür. Kara konu olan olay incelendiğinde Nahide Opuz'un eşi tarafından geçmiş yıllarda da başvurucuya ve annesine yönelik şiddet uygulanması, araba ile ezmeye çalışmak, bıçaklamak gibi ölümcül yaralamalarda bulunulması söz konusu olmuştur. Bu şiddet olayları başvurucu ve annesi tarafından Türkiye'de yetkili makamlara bildirilmiştir. Başvurucunun eşi hakkında başlatılan bazı ceza soruşturmaları şikayetten vazgeçilmesi dolayısıyla düşmüş olup; şikayete tabi olmayan soruşturmalar neticesinde ceza davası açılmıştır. Ancak ceza davalarının da üç ay gibi kısa süreli hapis cezaları ile sonuçlanması veya cezaların para cezasına çevrilmesi söz konusu olmuştur. Nahide Opuz'un eşi nihayetinde başvurucunun annesini silah kullanarak öldürmüş ve sonrasında hakkında ömür boyu hapis cezasına hükmedilmiştir. Hakkında bu şekilde bir hüküm kurulmuş olsa da fail, Nahide Opuz'a yönelik tehditlerine devam etmiştir ve Türk makamları tarafından ancak AİHM'nin Hükümete bilgi talebinde bulunması sonrasında bu tehditlerle ilgili olarak başvurucuya yönelik koruma tedbirleri alınmıştır.

AİHM olaya ilişkin olarak AİHS'nin 2. maddesi kapsamında yaptığı değerlendirmesinde Türkiye'deki makamlar tarafından başvurucu ve annesine yöneltilen sistematik bir şiddet bulunduğunu, burada mağdurların yaşamına, sağlık ve güvenliğine ilişkin varlığını sürdüren bir tehdit bulunması karşısında yetkililerce bu duruma dair öngörülebilir bir risk olmasına rağmen uygun tedbirlerin alınmadığına karar vermiştir (Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, 2009, §§135-136). AİHM bu nitelikteki bir olayın "aile meselesi" olarak değerlendirilerek, müdahale edilmekten kaçınılmasını, başvurucu ve annesinin ölüm tehditleriyle karşı karşıya olduğunun bilinmesine rağmen şikayetten vazgeçilmesi sebebiyle ceza soruşturmalarını devam edilmemesinin devletin kişiyi aile içi şiddetten korumak yönündeki pozitif yükümlülükleri ile uyuşmadığı kanaatine varmıştır(Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, 2009,

§§138-149). Bu kapsamda AİHM devletin elinde 4320 sayılı Ailenin Korunması Kanunu açısından da koruyucu tedbirleri alabilme imkanı varken bu yöndeki tedbirleri alma yönünde gereken gayreti göstermemesi ve suçun da etkin bir şekilde kovuşturulmaması karşısında AİHS'ten kaynaklanan pozitif yükümlülüklerini yerine getirmediğine karar vermiştir(Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, 2009, §148).

AİHM ayrıca başvuruçunun eşinin hareketleri ve uygulanan sistematik şiddet karşısında yetkili makamların hareketsiz kalması ve gerekli korumayı sağlamaması dolayısıyla AİHS'nin 3. maddesinin de ihlal edildiğine karar vermiştir(Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, 2009, §§173-176).

Son olarak Mahkeme AİHS'nin 2. ve 3. maddeleri bağlamında 14. madde kapsamında yaptığı değerlendirmesinde “*devletlerin kadınları aile içi şiddete karşı koruma yükümlülüklerini, kasıtlı olmasa da, yerine getirmemesinin kadınların kanunun sağladığı korumadan eşit bir şekilde yararlanma haklarının ihlali olduğu*” değerlendirmesinde bulunduktan sonra ayrımcı bir şekilde yetkili makamların pasif kalmasının da aile içi şiddeti teşvik eden bir durum yarattığını ifade etmiş ve kadına karşı gösterilen bu şiddetin bir ayrımcılık teşkil ettiğini vurgulayarak, 14. maddenin de ihlal edildiğine karar vermiştir(Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, 2009, §§200-202).

AİHM'nin yukarıda açıklanan kararı kadın cinayetleri açısından devlet üzerine düşen soruşturma ve kovuşturma yükümlülükleri ile şiddet eylemlerinin bir kadın cinayeti formuna dönüşmeden önce devletin bu eylemleri önlemek yönünde pozitif yükümlülüklerinin bulunduğu altının çizilmesi açısından çok önemlidir.

AİHM'nin güncel tarihli benzer yönde kararları bulunmaktadır. Mahkeme 8 Ekim 2021 tarihli Tkheldize/Gürcistan kararında da bir başka kadın cinayetini

incelemiştir. Karara konu olayda başvurucunun kızı, birlikte yaşadığı partnerinden kıskançlık sebebiyle sürekli olarak fiziksel ve psikolojik şiddet görmüş; bu durum da birçok kez gerek kendisi tarafından, gerek failin ailesi tarafından Gürcistan yetkili makamlarına bildirilmiştir. Başvurucunun kızının birlikte yaşadıkları yeri terk etmesi akabinde, fail, başvurucunun kızını ve altı yaşındaki ortak çocuklarını sürekli olarak takip etmiş ve onlara ölüm tehditlerinde bulunmaya başlamıştır. Başvurucunun kızı bir üniversitede öğretim görevlisi olup, üniversitede dahi kendisinin takip edildiğini, kızını okula götürürken failin kendisini araba ile takip ettiğini, yaşamlarını tehlikeye attığını ve sürekli olarak ölüm tehdidi aldığını defaatle yetkili makamlara bildirmiş ancak yetkili makamlar faile yönelik olarak bir uyarı dışında başkaca bir cezai süreç başlatmamıştır. Nihayetinde 17 Ekim 2014'te başvurucunun kızının partneri, başvurucunun kızının işyeri olan üniversiteye gitmiş, kendisi ders verirken, sınıftan çıkmasını istemiş ve başvurucunun kızı koridora çıkar çıkmaz onu silahı ile vurmuş ve akabinde de kendisini vurarak intihar etmiştir.

Mahkeme yaptığı değerlendirmede, AIHS'nin 2. maddesi altında yaşam hakkının korunması açısından devletin resmi olarak etkin soruşturma yükümlülüğünün de bulunduğunu tekrar etmiş ve devlet makamlarının kasıtlı olarak olmasa dahi, kadına karşı şiddet konusunda genel ve ayrımcı bir pasiflik sergilemesinin aile içi şiddeti körüklediğini belirtmiştir(Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, 2021, §50 ).

Mahkeme olaya ilişkin değerlendirmesinde başvurucunun kızı ve başvurucu tarafından en az 11 kez yetkili makamlardan yardım talep edildiğinin, ancak yetkili makamların bu konuda başvurucunun kızına yönelik olarak ciddi bir tehlike bulunmasına rağmen konuyu “küçük bir aile anlaşmazlığı” olarak nitelendirerek, iç hukukta yer alan gerekli koruma mekanizmalarının faile karşı işletilmediğinin altını çizmiştir (Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, 2021, §53).

Netice itibariyle Mahkeme kolluk kuvvetleri tarafından trajik sonucu değiştirme veya söz konusu zararı azaltma konusunda gerekli adımları atmakta “ısrarlı bir başarısızlık” sergilenmesi karşısında AİHS’nin 2. maddesi ve 14. maddesinin ihlal edildiğine hükmetmiştir (Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, 2021, §57).

Mahkeme ayrıca Gürcistan tarafından usuli anlamda AİHS’nin 2. maddesi altında bir pozitif yükümlülük ihlali bulunduğunu tespit etmiştir. Zira Mahkeme yetkililerin, polislik görevlerini yerine getirmemeleri halinde de devletin bir soruşturma yürütme yükümlülüğünün olduğunu vurgulamıştır. Mahkemeye göre polislerin mağdurun karşılaşacağı ciddi tehlike durumunu bildikleri veya bilmeleri gerektiği göz önüne alındığında, gerçekleştirilen ihmallerin salt bir yargı hatası veya dikkatsizlik olarak nitelendirilmesi mümkün değildir. Bu bağlamda Mahkeme, savcılık makamı tarafından başvurunun kızının şikayetlerinin dikkate alınmaması ve ilgili soruşturmalarda görev olan polis memurlarının kimliğinin tespit edilmemesi, onları soruşturmaması, polis memurlarının toplumsal cinsiyet hassasiyeti ile olaya yaklaşmamaları karşısında bu memurların da sorumluluklarının tespit edilmesi yönünde herhangi bir girişimde bulunulmaması dolayısıyla Gürcistan Devleti tarafından usuli pozitif yükümlülüklerin de ihlal edildiğine hükmetmiştir (Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, 2021, §§58-60).

Görüldüğü üzere her ne kadar AİHS içerisinde kadına yönelik şiddet ve femisid özelinde düzenlemeler bulunmasa da, AİHM’nin içtihadı bu konuda özellikle devletin soruşturma, kovuşturma ve önleme yönündeki yükümlülükleri açısından önemli kararları içermektedir.

Avrupa’da femiside yönelik bölgesel nitelikteki yaklaşımlar dikkate alındığında en etkili mekanizmalardan birisinin İstanbul Sözleşmesi olduğunu

belirtmek gerekir. İstanbul Sözleşmesi içerisinde de femisid özelinde bir tanım bulunmamaktadır. Ancak yukarıda da izah edildiği üzere femisid kadınlara kadın olması dolayısıyla uygulanan bir şiddet türü olarak belirtilmektedir. Bu bağlamda İstanbul Sözleşmesi'nin 3. maddesinin 1. fıkrasının d bendinde yer alan “kadınlara karşı toplumsal cinsiyete dayalı şiddet” kavramının özümsemesi ve bunun “*bir kadına karşı, kadın olduğu için yöneltilen veya kadınları orantısız bir biçimde etkileyen şiddet*” olarak tanımlanmış olması femiside getirilecek olan yaklaşımlar açısından da önem arz etmektedir.

İstanbul Sözleşmesi'nde kadınların yaşam hakkı ile ilgili olarak vurgulara yer verilmiştir. Nitekim Sözleşmenin 4. maddesinde kadınların gerek kamusal gerek ise özel alanda şiddetin olmadığı bir şekilde yaşam hakkının yaygınlaştırılması ve korunması yönündeki yasal ve diğer nitelikteki tedbirlerin alınması taraf devletler açısından bir yükümlülük olarak düzenlenmiştir. Sözleşme içerisinde de kadınlara yönelik şiddet eylemlerinden hem devletin imtina etmesine yönelik yükümlülükler hem de sözleşme dahilindeki şiddet eylemlerinin önlenmesi, soruşturulması, kovuşturulması ve cezaların infazı konusunda gerekli tedbirlerin devletlerce alınmasına yönelik detaylı hükümlere yer verilmek suretiyle femisid açısından da sonuç doğuracak bağlayıcı hükümler getirilmiştir.

## **Latin Amerika'da femiside yönelik bölgesel nitelikte adımlar**

### **Belem do Para Sözleşmesi**

Belem do Para Sözleşmesi kadınların öldürülmesine yönelik olarak 1. maddeden itibaren düzenlemeye yer vermektedir:

*“Bu Sözleşme'nin amaçları doğrultusunda, kadınlara yönelik şiddet, kamusal veya özel alanda, kadınların ölümüne ya da fiziksel, cinsel veya psikolojik olarak zarar görmesine veya ıstırap çekmesine neden olan, cinsiyete dayalı her*

*türlü eylem veya davranışolarak anlaşılacaktır.” (Ayata, Eryılmaz Dilek & Emrah Oder, 2010, s. 255)*

Sözleşmede ayrıca kadınların şiddetten arı bir yaşam sürme hakkı bulunduğu ve bu bağlamda kadınların insan haklarına saygı gösterilmesi gerektiği ifade edilmiştir.

Bu açıdan görüldüğü üzere Belem do Para Sözleşmesi içerisinde kadın ölümleri dikkate alınmış ancak femisid özelinde bir düzenlemeye yer verilmemiştir. Hal böyle olmakla birlikte Amerikalılar Arası İnsan Hakları Mahkemesinin Belem do Para Sözleşmesi hükümlerini dikkate alarak, 2009 tarihinde verdiği “Cotton Field” (pamuk tarlası) kararı sözleşme çerçevesinde femisid bağlamında devletin sorumluluğunun doğabileceğinin değerlendirilmesi açısından çok önemli bir karardır.

### **Amerikalılar Arası İnsan Hakları Mahkemesi’nin 16 Kasım 2009 tarihli “Cotton Field” Kararı**

Amerikalılar Arası İnsan Hakları Mahkemesi’ne 2007 yılında yapılan başvuru kapsamında Claudia Ivette Gonzalez, Esmeralda Herrera Monreal ve Laura Berenice Ramos Monarrez isimli kadınların ortadan kaybolması ve akabinde ölü olarak bulunmaları ile ilgili olarak Meksika devletinin uluslararası sorumluluğunun bulunduğu iddia edilmiştir(Amerikalılararası İnsan Hakları Mahkemesi, 2009). Başvuruya konu olan olayda ismi geçen kişilerin bedenleri Ciudad Juarez kentinde bir pamuk tarlası içerisinde 6 Kasım 2001 tarihinde bulunmuştur. Bu kapsamda devletin cinsiyete dayalı şiddet konusunda farkındalığın olmasına rağmen hala kadınların ortadan kaybolması ile kadın cinayetleri konusunda gerekli adımları atamaması ve ikisi kız çocuğu olan mağdurları korumakta gerekli önlemleri almaması, bu suçların

soruşturulmasında gerekli özeni göstermemesi ve mağdurlar açısından adalete erişimin engellenmesi dolayısıyla sorumlu olduğu iddia edilmiştir.

Mahkeme Amerikalılararası İnsan Hakları Sözleşmesi'nin yaşam hakkı, insani muamele hakkı, kişi özgürlüğü, adil yargılanma, çocuk hakkı ile ilgili düzenlemeleri içeren maddeler çerçevesinde ve Belem do Para Sözleşmesi'nin devlet sorumluluğuna ilişkin 7. maddesi kapsamında söz konusu iddiaları değerlendirmiştir. İnceleme kapsamında Ciudad Juarez kentindeki kadın cinayetlerine ilişkin rakamlar göz önünde bulundurulmuş ve bu açıdan kadına karşı gerçekleştirilen suçlardaki ciddi artış oranına dair çeşitli kurumlarca yapılan açıklamalar değerlendirilmiştir (Amerikalılararası İnsan Hakları Mahkemesi, 2009, s. 33). Zira CEDAW ve Uluslararası Af Örgütü verileri çerçevesinde 1993 ila 2003 yılları arasında yaklaşık 400 kadının ortadan kaybolması söz konusu olmuştur. Mahkeme bu kapsamda yapılan varsayımların net bir rakam teşkil etmemekle birlikte, aciliyet teşkil ettiğini ifade etmiştir.

Mahkeme tarafından yapılan inceleme sadece olay özelinde kalmamış, Meksika Devleti'nin genel olarak kadın cinayetleri karşısındaki tutumunun saptanmasına yönelik olmuştur. Zira somut olayın Meksika'da kadın cinayetlerine yönelik tutumun sadece kısmi bir görünümü olduğu ifade edilmiştir. Bu kapsamda mahkeme CEDAW tarafından ve BM Uyuşturucu ve Suç Ofisi tarafından Ciudad Juarez kentinde gerçekleşen kadın cinayetlerine yönelik olan değerlendirmeleri de dikkate almıştır. Mahkeme 1993 yılından bu yana kadın cinayetlerinde bir artış olduğunu, bu suçların büyük bir kısmının kadına karşı şiddetin uç bir görünümü teşkil ettiğini ve cinsiyete dayalı ayrımcılık kültürüne dayanarak işlendiğini belirtmiştir. Mahkeme 2005 yılına kadar gerçekleşen bu nitelikteki suçların çözüme kavuşturulmadığını ve bu suçların cezasızlık ile karşı karşıya kaldığını ifade etmiştir. Bu kapsamda

Mahkeme femisidin sadece cinsiyete dayalı şiddet neticesinde gerçekleşmediğini, aynı zamanda bu suçların cezasız kalması neticesinde de gerçekleştiğini ifade etmiştir(Amerikalılararası İnsan Hakları Mahkemesi, 2009, s. 111).

Mahkeme Meksika Devleti açısından genel bir şekilde kadın cinayetlerine nasıl yaklaşıldığı hususunu tespit ettikten sonra somut olayın koşullarını değerlendirmiştir. Kamu yetkilileri tarafından kadınların ortadan kaybolmalarını takiben söz konusu mağdurların erkek arkadaşları ile birlikte gitmesi dolayısıyla itibarsız bir hayat sürdürdükleri gibi önyargı içeren beyanları da dikkate alarak bu tutumun devlet görevlilerinin duruma karşı takındıkları umarsızlığın bir göstergesi olduğu değerlendirilmiştir. Dolayısıyla Mahkeme söz konusu cezasızlık halinin ulusal makamlar tarafından ortadan kaybolma vakalarına karşı gösterilen ilgisizlikten de ileri geldiğini ve bu şekilde cinsiyete dayalı ön yargıların pekiştirildiğini ifade etmiştir (Amerikalılararası İnsan Hakları Mahkemesi, 2009, ss. 98-99).

Cotton Field kararı ile Mahkeme Meksika Devleti'nin mağdurların yaşam, vücut bütünlüğü ve kişi özgürlüğü haklarını teminat altına almadığını ve mağdurlar ile aileleri açısından bir ayrımcılık ve cezasızlık haline yol açtığını belirterek, devletin ihlal içerisinde bulunduğunu belirtmiştir. Karar özellikle "femisid" kavramına "cinsiyete dayalı kadın cinayetleri" olarak açık bir şekilde yer vermesi ile insan hakları hukukunda femiside yönelik değerlendirmelere temel teşkil etmektedir. Ancak Mahkemenin bu kavrama dair derinlemesine bir analiz getirmemesi de öğretilerde eleştirilen bir husustur (Johansson, 2021, s. 29).



## **4.4.2. Karşılaştırmalı hukukta femisid**

### **4.4.2.1. Latin Amerika ülkelerinde femiside dair yasal düzenlemeler**

Femisid kavramı ele alınırken Latin Amerika ülkelerinde yer alan yasal düzenlemelerin irdelenmesi özellikle önem arz etmektedir. Zira 2007 yılından itibaren bu coğrafya içerisinde birçok ülke bu konuda yasal bir reform sürecine girmiş ve femisidi ayrı olarak düzenleme yolunu tercih etmiştir. Bu reforma giden ülkelerde femisid kadına karşı şiddetin bir uç görünümü olarak kabul edilmiş ve bu yüzden bu kavramın yasal düzlemde özel olarak düzenlenmesi ihtiyacı hasıl olmuştur(Toledo, 2017, s. 44).

Latin Amerika'da ülkelerin bu şekilde femisidi özel olarak düzenleme yoluna gitmesinde rol oynayan birçok faktör söz konusu olmuştur. Kadın cinayetleri vakalarındaki artış, devletlerin bu konularda uygun adımları atamaması ve toplumdan bu yönde devletin üstüne düşenleri yerine getirmesi için artan talepler bu adımların atılmasında etkili olmuştur(Toledo, 2017, s. 44). Latin Amerika feminist hareketi kadın cinayetlerinin siyasi ve toplumsal düzlemde görünür kılınabilmesi adına bu yasal süreçlerin gerçekleştirilmesi için çalışmıştır.

Önemle belirtmek gerekir ki Latin Amerika ülkelerinde femisid kavramına yönelik olarak kabul edilmiş olan yeknesak bir yasal çerçeve bulunmamaktadır. Bu konuda düzenlemeye giden her devlet kendi hukuk sistemi içerisinde femisid ile ilgili olarak ayrı düzenlemelere yer vermiştir. Dolayısıyla konuya ilişkin olan yasal düzenlemeler çeşitlilik arz etmektedir.

Küba ve Haiti dışındaki bütün Latin Amerika ülkeleri (Arjantin, Bolivya, Şili, Kolombiya, Kosta Rika, Dominik Cumhuriyeti, Ekvador, El Salvador, Guatemala, Honduras, Nikaragua, Panama, Paraguay, Peru, Uruguay ve

Venezuela) femiside dair düzenlemelere yer vermiştir(Alicia Deus & Diana Gonzalez, 2018, s. 32).

Femisidi ayrı, bağımsız bir suç olarak düzenleyen on üç Latin Amerika ülkesinin aynı zamanda kadına yönelik şiddete karşı kapsamlı bir yasası vardır. Bu ülkelerden yedi tanesi (Bolivya, El Salvador, Guatemala, Nikaragua, Panama, Paraguay ve Venezuela) femisidi bu yasalar içerisinde cezalandırmaktadır. Kolombiya, Peru ve Uruguay ise femisidi bağımsız, ayrı yasalar içerisinde bir suç olarak düzenlemeyi tercih etmiştir. Meksika ve Ekvador ise Ceza Kanunlarında gerçekleştirdiği reformlar sırasında femisidi bir suç olarak düzenlemek yoluna gitmiştir.

Dokuz ülke (Şili, Kosta Rika, Ekvador, Honduras, Guatemala, Nikaragua, Panama, Uruguay ve Venezuela) bu suçu femisid kavramı altında tanımlarken, sekiz ülke (Peru, Bolivya, El Salvador, Meksika, Brezilya, Kolombiya, Paraguay ve Dominik Cumhuriyeti) “feminisid” kavramı altında söz konusu eylemleri düzenlemiştir. Arjantin ise aslında ayrıca femisid şeklinde bir suç tipine yer vermemiştir ve femisidi kasten öldürmenin ağırlaştırıcı bir hali olarak düzenlemiştir.

Kosta Rika, Şili ve Dominik Cumhuriyeti, kadın cinayetlerini yakın ilişkilerle sınırlı olarak değerlendirmektedir. Kosta Rika ve Şili örneğinde, yalnızca resmi ve birlikte yaşanan evlilik ilişkileri içerisinde femisid suçunun gerçekleştirilebileceği kabul edilmektedir.

Failler açısından da ülkelerin düzenlemesinde farklı yaklaşımlar gözlenmektedir. Nitekim Arjantin, Honduras ve Nikaragua femisid ile ilişkilendirilebilecek düzenlemelerinde failleri erkeklerle sınırlandırırken, diğer ülkeler erkek ve kadınları içeren, daha kapsayıcı ifadeler benimsemişlerdir.

Latin Amerika ülkelerindeki femiside yönelik düzenlemelere bakıldığında birbirinden farklı modellerin benimsendiği gözlenecektir. Nitekim Brezilya, El Salvador ve Meksika’da benimsenen model kapsamında belirli davranış ve durumlara işaret edilmiş ve bu hallerde ortaya çıkan cinsiyete dayalı ayrımcılık veya toplumsal cinsiyete dayalı saik ile gerçekleştirilen öldürme eylemleri femisid olarak değerlendirilmiştir. Somutlaştırmak açısından Meksika Ceza Kanunu’nda yer alan 325. maddenin incelenmesi yerinde olacaktır.

Meksika Ceza Kanunu’nun 325. maddesi uyarınca bir kadının yaşamını cinsiyeti dolayısıyla elinden alan her erkek feminisid suçunu işlemiş sayılmaktadır. Madde kapsamında aşağıdaki hallerde cinsiyete dayalı bir saikin bulunduğu kabul edilmektedir:

*“I. Mağdurda cinsel şiddetin herhangi bir türüne yönelik emareler var ise;*

*II. Mağdurun ölümü öncesinde veya sonrasında mağdurun vücuduna yönelik saldırgan veya küçük düşürücü yaralamalarda ya da kesilerde bulundu ise veya nekrofilî teşkil eden eylemlerde bulundu ise;*

*III. Failin mağdura yönelik olarak evde, işte veya okulda herhangi bir şiddet türünü uygulaması veya uyguladığı yönünde bilgiler mevcut ise;*

*IV. Fail ve mağdur arasında duygusal, yakın veya güvene dayalı bir ilişki söz konusu ise;*

*V. Failin suç teşkil eden eylem ile ilgili olarak mağdura yönelik olarak tehditleri söz konusu ise, mağduru taciz etmiş veya yaralamış ise;*

*VI. Ne kadar süre olduğuna bakılmaksızın, mağdur ölümünden önce kayıp oldu veya kendisine ulaşamadı ise;*

*VII. Mağdurun bedeni kamuya açık bir alanda bırakıldı veya gösterildi ise*”(İngilizce çevirisi için bkz. Alicia Deus & Diana Gonzalez, 2018, s. 72)

Dolayısıyla bahsi geçen model kapsamında belirli haller ve eylemlerin tanımlanması suretiyle saikin veya ayrımcı bir ilişkinin varlığının var sayılması söz konusu olmaktadır.

Ekvador, Guatemala, Honduras, Nikaragua ve Peru’da ise ikinci bir model olarak belirli durumların veya yöntemlerin suçun doğrudan bir unsuru olduğu belirtilmiştir ve bu duruma ek olarak bazı hallerin meydana geldiğinin ortaya konulması gerektiği belirtilmiştir. Nitekim Guatemala’da Femisid ve Kadına Karşı Diğer Şiddet Türlerine Karşı Yasa’nın 5. maddesi kapsamında femisid suçuna dair düzenleme aşağıdaki şekilde yer almıştır:

*“Kadın ve erkek arasındaki eşit olmayan güç ilişkileri çerçevesinde, kadını bir kadın olması dolayısıyla öldüren bir kişi, aşağıdaki hallerin gerçekleştiğinin ortaya konulması halinde femisid suçunu işler:*

- a. Mağdur ile bir çift ilişkisi veya yakın bir ilişkiyi kurma veya yeniden kurma girişiminde başarısız olma.*
- b. Eylemin gerçekleştiği sırada mağdur ile bir aile ilişkisi, evlilik ilişkisi, birlikte yaşama ilişkisi, duygusal veya flört ilişkisi, arkadaşlık, yoldaşlık veya iş ilişkisini sürdürme veya sürdürmüş olma*
- c. Mağdura yönelik olarak tekrar eden şiddet olayları neticesinde eylemi gerçekleştirme*
- d. Herhangi bir silah kullanılsın veya kullanılmasın toplu ritüellerin bir sonucu olma*
- e. Mağdurun bedenini cinsel tatmin için küçük düşürme, [mağdurun bedeni üzerinde] genital mutilasyonda bulunma veya herhangi başka bir keside bulunma*

- f. *Kadına karşı nefretten (mizojini) kaynaklanma*
- g. *Eylemin mağdurun çocuğunun varlığında gerçekleştirilmesi”*( İngilizce çevirisi için bkz. Alicia Deus & Diana Gonzalez, 2018, s. 71)

Bu kapsamda Guatemala’da femisid eyleminin gerçekleştiğinin kabul edilebilmesi için eşitsiz bir güç ilişkisi içerisinde bir kişinin bir kadını öldürmesi ve yukarıda sayılan hallerden birisinin meydana geldiğinin ortaya konulması gerekmektedir.

Üçüncü bir modelde ise Guatemala örneğinde olduğu gibi belirli hallerin tanımlanması yerine, bazı davranış ve durumların toplumsal cinsiyete yönelik saiki ortaya koyacağını ancak bu hallerin belirli bir sayı ile sınırlandırılmayacağı belirtilmiştir. Uruguay açısından durum bu şekildedir. Uruguay Ceza Kanunu içerisinde femisid esasen 312. madde kapsamında kasten öldürmenin nitelikli bir hali olarak değerlendirilmiştir ve aşağıdaki şekilde düzenlenmiştir:

“ [Öldürme eylemi] bir kadına karşı nefret, iğrenme veya hor görme neticesinde kadın olma statüsü dolayısıyla işlendi ise femisiddir. Diğer tezahürlere hanel getirmeksizin, aşağıdaki durumlarda nefret, iğrenme veya hor görme saikinin varlığını varsayan işaretler bulunduğu kabul edilecektir:

- a. *Mağdur tarafından daha önceden şikayette bulunulduğuna bakılmaksızın, ölüm fiziksel, psikolojik, cinsel, ekonomik veya başkaca bir şiddet türünün fail tarafından kadına karşı gerçekleştirilmesini takiben meydana geldi ise;*
- b. *Mağdur fail ile bir çift ilişkisi, sevda, duygusallık ya da yakınlık içerisinde bulunmayı veya bunu devam ettirmeyi reddetti ise.*

- c. *Kadının ölümü öncesinde, fail kadına yönelik olarak cinsel özgürlüğüne karşı herhangi bir davranışta bulundu ise*”( İngilizce çevirisi için bkz. Alicia Deus & Diana Gonzalez, 2018, s. 75)

Arjantin, Bolivya, Kolombiya, Panama ve Dominik Cumhuriyeti’nde ise hangi davranış ve durumların öldürme suçunu femisid suçuna dönüştüreceği açıkça düzenlenmiştir. Bu kapsamda Bolivya Ceza Kanunu’nun 252. maddesi örnek olarak gösterilebilecektir. Bu düzenlemeye göre bir kadını aşağıdaki hallerde öldüren kişiler femisid suçunu işlemiş olarak kabul edilmektedir:

“1. *Fail mevcut olarak veya eskiden mağdurun eşi veya partneri ise veya duygusal veya yakın bir ilişki dolayısıyla birlikte yaşasın veya yaşamasın mağdur ile bağlantılı ise,*

2. *Mağdur fail ile bir ilişki kurmayı, kendisine aşık olmayı veya kendisi ile bir duygusallık ya da yakınlık kurmayı reddetti ise,*

3. *Mağdur gebe ise,*

4. *Mağdur Fail açısından itaat veya bağımlılık gerektiren bir durumda ise veya fail ile arkadaşlık, iş ilişkisi veya tanışıklığa sahip ise,*

5. *Mağdur savunmasız durumda ise,*

6. *Kadın ölümü öncesinde aynı saldırgan tarafından gerçekleştirilen fiziksel, psikolojik, cinsel veya ekonomik şiddetin mağduru ise,*

7. *Eylem mağdurun bireysel veya cinsel özgürlüğüne yönelik bir suçu takiben gerçekleşti ise,*

8. *Ölüm insan ticareti ile bağlantılı ise,*

9. *Ölüm grup ritüellerinin, düellolarının veya kültürel uygulamalarının bir sonucu ise”*( İngilizce çevirisi için bkz. Alicia Deus & Diana Gonzalez, 2018, ss. 66-67)

Görüldüğü üzere bu modellemede herhangi bir cinsiyet saiki aranmamış ancak doğrudan femisid eylemlerini hangi durumların ve davranışların teşkil edeceği konusunda sınırlı sayıda sayma yolu tercih edilmiştir.

Son olarak Şili ve Kosta Rika düzenlemelerine bakıldığında kasten öldürme suçu kapsamında aile bağlantılarının dikkate alınması ile femisidi karşılayacak eylemlere yönelik düzenlemelere yer verildiği görülmektedir. Örneğin Kosta Rika’da bu düzenlemeye 2007 tarihli ve 8.589 sayılı Kadına Karşı Şiddetin Cezalandırılmasına Yönelik Kanun’un 21. maddesinde yer verilmiştir:

*“Madde 21- Femisid*

*Evlilik sürdürdüğü veya ilan edilmemiş veya ilan edilmemiş bir ilişki sürdürdüğü kadını öldüren erkek 20 yıldan 35 yıla kadar cezalandırılır.”*  
(İngilizce çevirisi için bkz. Alicia Deus & Diana Gonzalez, 2018, s. 69)

Bu açıdan bu modellemede femisid kavramının diğer modellere göre oldukça sınırlı bir şekilde tanımlandığı görülecektir.

Latin Amerika ülkelerinin düzenlemelerine bakıldığında, bazı ülkelerde belirtilen hallerin gerçekleşmesi örneğin bir kadının gebe iken öldürülmesi femisidin gerçekleşmesi açısından doğrudan suçun bir unsuru olarak aranırken, bazı ülkelerde de belirli haller femisid suçunun ağırlaştırıcı bir hali olarak değerlendirilmiştir. Örneğin Brezilya’da kadının gebe iken veya doğumdan üç

ay sonrasına kadar öldürülmesi, femisid eyleminin 14 yaşının altında veya 60 yaşının üstünde bir bireye karşı işlenmiş olması femisid açısından ağırlaştırıcı bir hal olarak değerlendirilmiştir(Alicia Deus & Diana Gonzalez, 2018, s. 68).

Görüldüğü üzere femisid ile ilgili olarak Latin Amerika ülkelerinde hukuki anlamda düzenlemeler yer alsa da bu kavrama yönelik olarak geliştirilmiş yeknesak bir yaklaşım bulunmamaktadır. Dahası yukarıda örneklerle de incelenmiş olan düzenlemelerin uygulamada, yargı önüne geldiğinde birçok kavramsal belirsizliklere yol açtığı ve ispat açısından zorluklar yarattığı ifade edilmektedir(Toledo, 2017).

#### **4.4.2.2. Latin Amerika Mahkeme Kararlarında Femisid Değerlendirmelerine Dair Örnekler**

Yukarıda da ifade edildiği üzere Latin Amerika ülkeleri ceza normlarında “femisid”e dair özel düzenlemelere yer vermek suretiyle özellikli bir görünüm arz etmektedir. Diğer ülkelerde kadın cinayetleri genel olarak öldürme suçu kapsamında değerlendirilirken, Latin Amerika ülkelerinde bu öldürmenin bir femisid olup olmadığı değerlendirmesi mahkemelerce yapılmaktadır. Bu kapsamda aşağıda Paraguay ve Ekvador Mahkeme kararlarından bazı örneklere yer verilecektir.

#### **Femiside İlişkin Paraguay Mahkeme Kararları**

##### **Alto Parana Yargı Bölgesi Mahkemesi Kararı**

Karara konu olan olayda Aralık 2017’de 27 yaşındaki AGD ve 41 yaşındaki partneri MAM Este şehrinde bir barda öğle yemeğini paylaştıktan sonra, başkentte merkezi bir bina olan evlerine gitmek üzere oradan ayrılmışlardır. Birkaç saat sonra, maktul kendisini almasını istediği bir arkadaşı ile



mesajlaşmıştır Partneri ile aralarında çıkan tartışma ve kavganın akabinde AGD sekizinci kattan atılmış ve düşme sonucu oluşan çoklu travma ölümüne sebebiyet vermiştir.

Söz konusu olay oldukça titiz ve kapsamlı bir hukuki sürece tabi olmuştur. Savunma, önceki aşamalarda mahkûmiyet unsurlarının manipüle edildiğini ve uydurulduğunu savunarak, sanığın masumiyetini ve bunun bir intihar olduğunu ispat etmeye odaklanmıştır. İddia makamı, AGD'nin ölümü için “femisid” ve ölen maktulün kızına yönelik aile içi şiddet (mad. 229) suçlamasında bulunmuştur.

Davada, farklı şahitler çiftin ilişkisinin nasıl olduğunu anlatmıştır. Kadının yaşadıklarını "çok fazla anlatmadığını", ailenin karışmak istemediğini ve failin hiç sosyalleşmediğini veya aileyle paylaşmak istemediğini, kadının da başkaları ile paylaşmasını istemediğini hatta babasını ziyaret etmesini bile istemediğini, kıskanç ve sadakatsiz olduğunu, sürekli tartıştıklarını, kadının faili bırakmayı denediğini ancak hep geri döndüğünü belirtmişlerdir.

Mahkemenin olayı kadın cinayeti olarak nitelendirmek için yaptığı analiz, şiddet döngüsünün farklı aşamalarını içermektedir ve özellikle 5777/16 sayılı Kanun'un 50. maddesine atıfta bulunmaktadır. Mahkeme 5777/2016 sayılı Kanunun 50nci maddesi hükümlerini dikkate alarak cezalandırılmaya çalışılan bir erkeğin bir kadını sırf kadın olduğu için, cinsiyet sebebiyle veya cinsellik nedeniyle öldürmesi; üstelik kadını olduğu gibi değil eşya gibi algılaması hususları üzerinde durmuştur. Mahkeme özellikle “diğer kişinin ilişkiyi yönetiyor olması, onun hakimiyetinin oluşu ve kadının diğer kişinin istediğini yapması” hususlarına dikkat çekmiştir.

Kararın bir başka önemli yönü de, uluslararası insan hakları belgelerine, özellikle de Kadınlara Yönelik Şiddetin Önlenmesi, Cezalandırılması ve

Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Amerikalılar Arası Sözleşme'ye (Belém do Pará) atıfta bulunması ve 5777/16 sayılı Kanun'dan bahsederek sadece 50. maddeye değil yönetmelikte yer alan amaç, hedef, kapsam ve haklara (1, 2, 3 ve 4 üncü maddeler) da atıfta bulunmasıdır. Mahkemenin, davanın neden insan öldürme değil de kadın cinayeti olduğunu şu ifadelerle açıklamaktadır:

“(…) bu birliktelik içinde sanık, maktulü bir şekilde hor görmüş, kendisini hayatında önemli bir insan olarak görmediğini söylediğinde de, maktulü bir şekilde veya belirli davranışlarla hor görmüştür, dolayısıyla kadın cinsiyetine ve özellikle de eşine karşı bir küçümseme içerisinde bulunmuştur, bu nedenle maktulün bu muameleden, sanığın kendisine karşı sergilediği davranıştan, katlanmakta olduğu ve tahammül ettiği davranıştan bıktığını, haliyle de onun uzun süre psikolojik işkence, psikolojik şiddet yaşadığını varsayıyoruz, bu yüzden de bu basit bir cinayet değildir.”

### **Presidente Hayes Yargı Bölgesi Mahkemesi Kararı**

Söz konusu karara konu olan olay Ocak 2017'de, şafak vakti, Villa Hayes'in bir mahallesinde yer alan bir evin içinde, EFR'nin (51 yaşında, erkek), partneri MV'nin (28 yaşında, kadın) aralarında çıkan tartışma üzerine yüzüne birkaç yumruk atarak tepki vermesi ve MV'nin bunun sonucunda ölmesini konu edinmektedir. Olaylar yaşandıktan sonra, EFR olay yerinden kaçmıştır. Bir yıl sonra Neembucu ilinde yakalanmıştır.

Bu karar, kadın cinayeti suçunun Latin Amerika hukukunda uygulama kapsamını analiz etmemize ve anlamamızı sağlayan birkaç pozitif unsuru içermektedir. Bunlardan biri, sanık için daha faydalı bir yeterlik arayan savunma stratejisini ortadan kaldırmadır. Duruşmada, son savunmaları sırasında, sanığın aleni savunması, suç tipinin kurucu unsurları oluşmadığı için "cezalandırılabilir bir kadın cinayeti eyleminin yapılandırılmaması" tezini

kurmaya çalışmıştır. Suçun meydana gelmesi için gerekli olan "cinsiyet ayrımcılığı veya kadın düşmanlığının" kanıtlanmadığını iddia etmiştir. Aynı şekilde, duygusal tahrik nedeniyle bir öldürmenin varlığı iddia edilmiştir.

Bununla birlikte çoğunluk oyu, ortada femisid teşkil eden bir eylemin bulunduğunu ve söz konusu olayda daha önceden varlığını sürdüren bir şiddet döngüsünün olduğunun aşağıdaki hususlarla doğrulandığını belirlemiştir:

“Sanık tarafından sergilenen davranış, maktulün yaşamsal varlığına karşı ağır bir eleştiriyi ifade eder, çünkü sanık partnerine karşı o kadar öfkeliydi ki, onu kelimenin tam anlamıyla ölümüne dövmüştür, bu da maktulün fiziksel olarak zayıflığı durumunda abartılı ve orantısızdır. Gösterilen aşırı fiziksel şiddetin, sanığın sahip olduğuna ikna olduğu kadının savunmasızlığı (fiziksel güç açısından insan doğasının tipik özelliği) karşısında erkek üstünlüğünün dışa vurumu olduğu, maktulün aldığı yumruk darbelerini savurmanın, karşılık vermenin veya en aza indirmenin imkansızlığında maksimuma ulaştığı anlaşılmalıdır. EFR'nin eril üstünlüğü, duygusal çatışma sonucu başlatılan bir taammüdün şiddetli yansıması olan dış davranışında kanıtlanmıştır (...). Fiziksel üstünlük, sanık tarafından açıkça ve aşırı bir şekilde istismar edilerek, olayın “kadın olma sıfatı” nedeniyle meydana gelmesi unsurunu tamamen oluşturmuştur; yani sanığın gaddar davranışı ancak bir kadının savunmasız bedeninde yankı bulabilir ve bu, EFR'nin iradeye bağlı ve belirleyici sürecinde özümseven bir gerçektir. İntikam almak ve çatışma halinde olduğu kişiyi ortadan kaldırmak bastırılmış öfke daha da kötüleşmiştir. Yani tartışmalarda başlangıçta bir eşitlik (sözlü) düzeyi vardır; ancak bu sonradan aşılmıştır; fail, bu boyutta bir saldırgandan gelen acımasız saldırıları savuşturmak için, eril fiziksel üstünlük durumundan yararlanmışır. Failin duygusal partnerinin hayatını ve fiziksel güvenliğini küçümsediği yadsınamaz. Kadınların savunmasızlığının tamamen farkında olarak, bu durumu intikam almak ve

MV'yi ortadan kaldırma duygusal ihtiyacını karşılamak için kullanmıştır. Eylemler, önceki şiddet sürecini ve nihayetinde maktulün kadın olduğu için ölümüyle sonuçlandığını açıkça göstermektedir”

Mahkemenin bu titiz muhakemesi, bir kadın cinayeti davasında failin davranışını anlamak açısından bir önemli bir emsal teşkil etmektedir. Bu suç tipinin uygulanmasında kamu kurumlarının (Savcılık, Kamu Savunma ve Mahkemeler) direnişini dikkate alarak kadın cinayeti olgusunun kavramlarını, analizini ve anlayışını genişleten içtihatların geliştirilmesinde anahtardır.

### **Cordillera Yargı Bölgesi Mahkemesi Kararı**

Karara konu olan olay Ocak 2018'de, TE'nin (43 yaşında, kadın), birlikte yaşadığı partneri HA (37 yaşında, erkek) ile Tobati şehrinde birlikte yaşarken bir tartışmanın ardından HA'nın TE'nin yüzüne bir cisimle vurması, ardından onu boğması ve kadının kendisi için akşam yemeği hazırlamayı reddettiğini belirterek yaşamına son vermesini konu edinmektedir. Daha sonra, sabahın erken saatlerinde HA, maktulün bedenini yaşadıkları evin yakınındaki bir arsaya taşımış, cesedi orada bırakmış ve ardından kaçmıştır. Olayda, çiftin zaten tekrar eden şekilde bir şiddet geçmişi söz konusudur; ancak TE, tanık ifadelerine göre failin kendisini daha fazla döveceği korkusuyla hiçbir şikâyette bulunmamıştır.

Bu vakada, diğerlerinden farklı olarak, daha önceki şiddet olayların bahsi ve değerlendirmesi vardır. Resmi olarak bildirilmemiş olsalar da, mahkeme incelemesi sırasında bu durumu dikkate almıştır:

“(…) aynı şekilde, maktulün çocuklarının (...) ifadelerine dikkati çekmek önem arz etmektedir, ilk önce sürekli olarak daha önce birkaç şiddet olayı yaşandığını, özellikle üç vakadan haberdar olduklarını bildirmişler; partneriyle

yaşamış olan kadının maruz kaldığı kötü muameleden sonra kadının onu affettiği ve kadını eve geri döndürmesine yol açan duygusal bağımlılık durumuna ve olası müteakip sonuçları (...) göz önünde bulundurarak herhangi bir şikayette bulunmayı kesinlikle reddetme noktasına kadar kritik bir korku durumuna yol açan (maktulün) savunmasızlık durumuna atıfta bulunmuşlardır.”

Mahkeme, kararda maktulün içinde bulunduğu şiddet bağlamını dikkate almıştır.

Bu kararın bir diğer önemli yönü, mahkemenin cezalandırılabilir kadın cinayeti eyleminin ne olduğu noktasındaki tespitleridir. Sanığın avukatı duruşmalar sırasında "yasanın anayasaya aykırı olduğunu çünkü bütün kadın ve erkeklerin kanun önünde eşit olduğunu" belirterek, "birbirlerinden nefret ediyorlarsa neden bunca yıl birlikte yaşadılar, neden birlikte yaşadılar ve bunca çocukları oldu, evden çıkıyordu ve onunla birlikte dönüyordu.” ifadeleri ile durumu sorgulamıştır. Bu noktada mahkeme konuya ilişkin olarak şu şekilde bir değerlendirmede bulunmuştur:

Bu (...) davasında bir kadının sıfatından dolayı ölümünün bulunduğu, buna eş ve anne olarak rolü eklendiğinde bu durumun açıkça ayırt edilebilir bir sosyolojik kategori oluşturduğuna (...)şüphe yoktur, 605/95 sayılı Kanun, 1. maddesinde zaten metinsel olarak şu belirtilmektedir: «... kadınların hem kamusal hem de özel alanda kadınlara yönelik şiddet, cinsiyetlerine bağlı olarak ölüme, zarara veya fiziksel, cinsel veya psikolojik mağduriyete neden olan herhangi bir eylem veya davranış olarak anlaşılmalıdır. »

Mahkeme, korunan hukuki menfaati analiz ederken, “fiilin evlilik ilişkisinden veya birlikte yaşamadan kaynaklanması halinde kadının bu durumu nedeniyle

zedelenen kadının bütünlüğüdür. Kadına yönelik her türlü şiddeti ortadan kaldırmak için korumayı ve önlemeyi amaçlar.” ifadelerine yer vermektedir.

### **Merkez Yargı Bölgesi Mahkemesi Kararı**

Karara konu olan olayda SJCD (20 yaşında) ve MFG (20 yaşında) liseden beri duygusal bir ilişki içerisinde olmuştur. İlişki, SJCD'nin telefon numarasını beş defa değiştirmesine kadar, kavga ve tacizin yanı sıra sürekli şiddet ile karakterize edilmiştir. Bir ayrılıktan sonra, SJCD annesinin yanına taşınmış, ancak daha sonra MFG, maktulün evinin karşısındaki binada bir oda kiralamıştır. Ağustos 2017'de, yaklaşık olarak saat 19:30'da fail, SJCD'nin evine gelip onu sormuştur; bu arada SJCD, annesiyle birlikte süpermarketten gelmiştir. Bir tartışmanın ardından sanık, eski partnerinin göğsünde ve kaburgalarında üç bıçak yarasına neden olmuştur. Olaydan sonra, MFG kaçmış, ancak daha sonra yakalanmıştır. Maktule tıbbi müdahalede bulunulsa da maktul bu eylemler neticesinde ölmüştür.

Bu dava kadın cinayeti ve kasten adam öldürme suçundan açılmış ve soruşturulmakta olup, sözlü duruşmada iddia makamı tarafından kadın cinayeti olarak soruşturulmaktadır. Mahkeme konuya ilişkin değerlendirmesinde aşağıdaki ifadelere yer vermiştir:

«Cezalandırılabilir fiilin yapılandırıcı unsurları, normun gerektirdiği üç şartın yerine getirilmesini, yani bir erkeğin bir kadına karşı davranışının ve şiddete aracılık etmesini gerektirmektedir. Kadının bu koşullar altında öldürülmesi, kadın cinsiyetine karşı ifade edilen boyun eğme ve aşağılamanın kesiştiği bir ilişkinin ölümcül sonsözüdür. Kadın cinayetleri, kadına yönelik aşırı şiddetin bir biçimi olarak nitelendirilen şiddetin toplumsal ve genelleştirilmiş doğasına işaret eden küresel ve karmaşık bir olgudur. Kadın cinayetlerinde, olayın, maktul ve fail arasındaki fiziksel farklılıkların, maktule uygulanan şiddetin,

yaralanmaların özelliklerinin, yoğunluğunun ve çiftin ilişkisinin, tacizin, maktulün sanık tarafından maruz kaldığı rahatsızlıkların ve nesneleştirilmesinin bir sonucu olmasının vurgulandığı vahşi bir saldırıdan oluştuğunu vurgulayarak, insanların haysiyetinin acımasızca hiçe sayılmasından oluşan bir özellik belirgindir».

Mahkeme, olayın niteliğini ve bahsekonu unsurları incelerken meydana gelen acımasız yaralanmalarla kanıtlanan bir toplumsal cinsiyet sorununun var olduğunu belirtmiştir.

Mahkeme, kadın cinayetiyle sonuçlanan ve sık sık taciz, zorbalık, maktulün ailesinden uzaklaştırma, her gün gönderilen sayısız metin mesajı, hatta "kendisinin olmazsa kimsenin olamayacağı" gibi ifadeler, kıskançlık ve diğerlerini içeren karmaşık bir şiddet döngüsünde failin uyguladığı şiddetin tüm tezahürlerini açık bir şekilde aktarmaktadır. Mahkeme, olayları analiz ederken, "sanığın maktule karşı sergilediği aşırı fiziksel şiddetin sanığın kadınsı savunmasızlığı (fiziksel güç açısından tipik insan doğası) karşısında sahip olduğu eril üstünlüğün bir dışa vurumu" olduğunu belirtmiştir. Mahkemeye göre:

“Bu fiziki üstünlük, sanıklar tarafından açıkça ve aşırı derecede istismar edilmiştir (...) [fail] söz konusu bıçağı taşıyarak, maktulün direnmesi durumu ihtimaline karşı zaten kararını vermiştir, (...) bu da maktulün kendisine ait olduğu hissini ifade etmektedir. (...) Eylemler, önceki şiddetin sürecini ve son olarak maktulün kadın olduğu için ölmesiyle sonuçlandığını açıkça göstermektedir.”

Cezalandırılabilir kadın cinayeti olayının tipikliğini analiz ederken, mahkeme, tüm nesnel ve öznel unsurların karşılandığını değerlendirmekte olup şunu belirtir: "Cezalandırılabilir kadın cinayeti olayı için gerekli olan nesnel

varsayımlar yapılır, maktulün kadın olması karşısındaki üstünlüğü kullanarak sanık (...), maktule sırtından ve göğsünden birkaç bıçak darbesi uygulama davranışını göstermiştir. Bağlamın koşulları ve eylemin işlenme şekli, cinayetin, ölen kişinin bir kadın olma statüsünden kaynaklandığı sonucuna varmamıza neden olmaktadır.”

Guairá Yargı Bölgesi Mahkemesi Kararı:

Karara konu olan olayda ICPN’ nin (15 yaşında) JMBA (18 yaşında) ile yıllardır ilişkisi vardır. Ancak, JMBA ICPN’ye sürekli olarak şiddet uygulamıştır. ICPN'nin annesi kendisiyle konuşmuş ve sokakta gezmelerini ve evde buluşmalarını istemiştir, ancak genç JMBA reddetmiştir. Bunun sonucunda ICPN ölüm tehditleri almış ve ilişkiyi bitirmeye karar vermişlerdir. 13 Aralık 2018'de ICPN, kız kardeşiyle birlikte evinin verandasında otururken, JMBA aniden girip onu üç yerinden bıçaklayarak ölümüne neden olmuştur.

Kararda mahkeme, "hazırlık eylemlerine" çeşitli vesilelerle gerçekleştirilen şiddet eylemleri olarak atıfta bulunarak, maktulün içinde bulunduğu şiddet bağlamını dikkate almıştır. Mahkeme değerlendirmesini yaparken maktulün aldığı tehditler ve maruz kaldığı kötü muamele, maktule gelen telefon mesajlarını göz önünde bulundurmıştır.

Mahkeme kararında toplumsal yapıda kadınların, bir çift ilişkisinde, yani cinsiyete bağlı bir güç ilişkisinde karar vericiler olarak erkeklere göre asimetric bir konumunda bulunduğunu belirtmiştir.

### **Caazapá Yargı Bölgesi Mahkemesi Kararı**

Söz konusu karara konu olan olayda RF (34 yaşında), partnerinin yeğeni olan SBCP (17 yaşında) ile duygusal bir ilişki sürdürmüştür. Genç SBCP, RF'den



hamile kalmıştır. RF ve yeğeni ACF (18 yaşında), hamileliğini gizlemek için SBCP'nin hayatına son vermeyi planlamıştır. Şubat 2018'de, onu bir çiftlikte yaşamaya ve çalışmaya götüreceklerini söylemişlerdir. Yolda RF, SBCP'ye bir palayla saldırarak ölümcül bir şekilde yaralanmasına neden olmuştur. SBCP'nin karnında bir kesige yol açmış ve genç kadından cenini ve organları çıkarıp cesedi bir sulama kanalına saklamışlardır. Ceset, olaydan on beş gün sonra maktulün kardeşlerinin girişimiyle bulunmuştur.

Vaka, neredeyse altı aylık hamile olan ve yaklaşık on beş gündür kayıp olan on yedi yaşındaki bir gençle ilgili olduğu için özellikle ciddiyet teşkil etmektedir. Ablasının ve polisin ifadelerine göre, kaybolduğuna dair şikâyette bulunulduğuna ve fail olarak RF'nin gösterildiğine dair kanıtlar bulunmaktadır. İhbar, SBCP'nin kaybolduğu aynı hafta sonu yapılmıştır; ancak kararda polisin veya savcılarının SBCP'yi arama çabalarına dair herhangi bir kanıt yoktur, hatta sorumlu olarak tanımlanan kişinin sorgulandığına dair bile delil yoktur. Kararda yer aldığı üzere, kendi soruşturmaları sonucunda yola çıkan ve kız kardeşinin cansız bedenini zaten çürümüş halde yüzerken bulanlar maktulün kendi erkek kardeşleridir.

Mahkeme olayların çok detaylı bir analizini yapmıştır ve incelemesinde hamileliği nedeniyle mağdurun içinde bulunduğu savunmasızlık durumunu vurgulamıştır.

Bu vakada, toplum için en değerli yasal varlık olan hayatla aynı koruma kapsamında olan iki suç tipi ile karşı karşıya olunduğu belirtilmiş ve bunlardan birinin "bir kadının kadın olması sıfatı nedeniyle öldürülmesi davranışını" cezalandırmakta olan kadın cinayeti (femisid) ve diğeri "başka bir kişiyi öldürme davranışı"ni cezalandıran kasten adam öldürme olduğu ifade edilmiştir. Mahkeme femisid eyleminin özel bir yasa teşkil ettiğini ifade

etmiştir. Mahkeme karara konu olan olayda bu durumu dikkate alarak femisid eyleminin gerçekleştirildiğine hükmetmiştir.

### **San Pedro Yargı Bölgesi Mahkemesi Kararı**

Karara konu olayda MBCA (38 yaşında, kadın) RDM ile (38 yaşında) iki yıllık gerçek bir ilişkisi sürdürmüş ve bu ilişkide şiddet mağduru olmuştur. 30 Ocak 2019'da sabahın erken saatlerinde RDM onu 22 kalibrelik bir tüfekle vurmuş; daha sonra kaçmıştır. RDM tarafından kadının intihar ettiği iddia edilmiştir. Bu davanın sözlü duruşması sırasında, maktulün yaşadığı şiddet bağlamı ortaya konmuştur. Akrabaları ve tanıklar, MBCA'nın şiddete uğradığını belirtmiş ve bu eylemlere şikayet etmesi durumunda maruz kaldığı tehditleri anlatmıştır. Duruşmalarda bir tanık MBCA'nın Itá Polis Karakoluna şikayette bulunduğunu belirtmiş; ancak "hiçbir şey yapılmadığını" ifade etmiştir.

Mahkeme bu suç tipiyle, kadın cinayetlerinin büyük çoğunluğunun kocaları, birlikte yaşadıkları partnerleri, erkek arkadaşları, ebeveynleri, tanıdıkları tarafından ve ayrıca yabancılar tarafından işlenen cinayetlerin çoğunun ortak bir kadın düşmanlığı zeminine sahip olduğunun gösterilmesinin amaçlandığını ifade etmektedir.

Mahkeme ayrıca bu suçların faillerinin mağdurun duygusal, sosyal, ailevi birliktelik içinde olduğu, partner, erkek arkadaş, eş, nikahsız birliktelik, eski partnerlik ilişkisini sürdürdüğü kişiler olabileceğinden, bu suçların faillerinin belirli bir niteliğe sahip olmadığını vurgulamıştır.

Kararda mahkemenin özellikle şiddet döngüsünde mağdurun içinde bulunduğu durumu analizi önem arz etmektedir. Mahkemeye göre:

“maktul kendisini saldırıların suçlusunu olarak görür, ihbar etmez veya bu durumda, eğer ihbar ederse, saldırganın herhangi bir şekilde af dilemesi halinde, her şeyi sona erdirir.”. Ardından mahkeme, maktulün söz konusu şiddet döngüsünden kolayca kurtulmasının imkansızlığını açıklayan teorileri ve sendromları açıklamıştır.

### **Ñeembucú Yargı Bölgesi Mahkemesi Kararı**

Karara konu olan olayda GEZP (40 yaşında), aynı evi paylaştığı partneri VMM (21 yaşında) ile birlikte. GEZP annesine ilişkin artık yürümediğini, bitirmek istediğini ve nasıl yapacağını bilmediğini söylemiştir. Kendisine bir şey olursa sorumlusunun o (VMM) olacağını söylemiştir. Ertesi gün annesinin aramalarına ne mağdur ne de sanık cevap vermiştir. Akabinde mağdurun annesi ve kız kardeşi mağdurun evine gitmiş, evin kilitli olduğunu görüp ve evde olmadıklarını düşünmüşler. Ertesi gün, sabah saatlerinde, polis memurları, annesi ile birlikte mağdurun evine gitmişler ve mağdurun vahşice öldürülmüş halde cansız bedenini bulmuşlardır. Bir gün önce bir komşu, VMM'nin bir çantayla olay yerinden ayrıldığını, bir motosiklet ile caddeye doğru ilerlediğini görmüştür.

Kararda mahkeme, suç niteliğindeki kadın cinayetini farklı unsurlara göre analiz etmiştir:

“(…)kadın cinayeti, yaşamdan yoksun bırakılmış başka bir insanı öldürme davranışını gerçekleştiren aktif bir özne tarafından, bir kadının (pasif özne) öldürüldüğünü varsaymaktadır. Öldürme eylemi herhangi bir şekilde olabilir, sonuçla ilgili herhangi bir kısıtlama yoktur, bu kişinin ölümünü içermek zorundadır. Kadın cinayeti sonuca göre nitelendirilir.”

Mahkeme kadın cinayetlerinde kastın bir kadını kadın olması sıfatından dolayı öldürme iradesine dayandığını ifade etmiştir.

Kararda yer alan kadın cinayetiyle ilgili yapılan önemli teorik analize rağmen, olay özelinde ve mağdurun ölümünden önce maruz kaldığı şiddet hakkında derinlemesine bir analize yer verilmemiştir.

Karar No. 18. Merkez Yargı Bölgesi

Karara konu olan olayda Eylül 2018'de bir öğleden sonra, RHP (50 yaşında) karısı RBG (44 yaşında) ile birlikte evde bulunurken bir noktada ikili arasında hararetli bir tartışma çıkmıştır. Bunun üzerine, evin içinde yardım isteyen kadının çığlıklarını duyan mahalle sakinleri, olay yerine gelen Ulusal Polis'in yanı sıra, maktulün erkek kardeşine de haber vermiş, arka kapıyı zorlamış ve burada kan izlerini görmüşlerdir. İçeri girdiklerinde, içeriden kapatılan bitişik odanın kapısını zorlarlar ve maktulü yerde yatar halde bulurlar. Bu esnada sanık, elinde ev yapımı bir zıpkınla, maktulün kardeşini kovalayarak, sıradakinin kendisinin olacağını söylemiş odadan çıkmıştır. Daha sonra olay yerine gelen savcı ve polis heyetleri, olay yerinde demir tokmak, zıpkın, mutfak bıçağı ve ahşap saplı çapa (hepsi kan lekeli) ile maktule ait olabilecek birkaç saç teli ve maktulün bedeninin zeminde sürüklediğine dair deliller bulmuştur.

Mahkeme, olaya dair incelemesini yürütürken kadın cinayetinin suç tipini oluşturan unsurlarını incelemiş ve bu suçun manevi unsurunun kast olduğunu aşağıdaki şekilde ifade etmiştir:

“Kast kadın cinayetlerinin oluşması için esastır (...) Mahkemede, sanık kendisini maktulün sahibi olarak görmüş, aslında ayrılmış olmasına rağmen onu taciz etmeye, hareketlerini kontrol etmeye, bunlara katılmaya, varlığını karısına dayatmaya devam etmiş ve aynı zamanda şiddet olaylarını yaratan kişi iken, onu şiddet eylemleriyle suçlamıştır. Ve son olarak, (...) tarihinde birden fazla yaralanmayla neden olmuş ve öldürmüştür ve kadın (...)’a karşılık verememiştir ».

Mahkeme ayrıca yaptığı incelemede, CEDAW, Kadınlara Karşı Şiddetin Ortadan Kaldırılması Bildirgesi, Pekin'deki Dördüncü Dünya Konferansı ve Belém do Pará Sözleşmesi'ne atıfta bulunmak da dahil olmak üzere, devletlerin kadına yönelik şiddetle ilgili konulardaki eylemlerine rehberlik eden küresel ve bölgesel düzeyde uluslararası belgelere atıfta bulunarak davanın argümanlarını pekiştirmiştir:

“Belém do Pará Sözleşmesi'nde kadın haklarının özgürce gelişmesinin garantisini bir kamu yararı haline getirme anlamında uluslararası bir taahhüt bulunmaktadır.

Amerikalılararası Mahkeme'nin, bir kadının zarar görmesine yol açan tüm insan hakları ihlallerinin başlı başına Belém do Pará Sözleşmesi'nin ihlali anlamına gelmediğini açıkça tespit ettiğini belirtmek önemlidir; bu nedenle şiddetin özellikle kadınlara yönelik olması ve söz konusu saldırıların mağduru olduğu varsayılan kişilerin cinsiyeti veya cinsiyetine dayalı olması gerekmektedir. İlgilendiğimiz davada olduğu gibi.”

### **San Pedro Yargı Bölgesi Mahkemesi Kararı**

Karara konu olan olayda NAJ (51 yaşında) 18 yıldır LGC (34 yaşında) ile yaşamaktadır, ve bu ilişkiden doğan 6 çocuğu vardır. Mart 2019'da, 19:40

saatlerinde, Santa Rosa del Aguaray'da birlikte yaşadıkları evin içinde, NAJ, ateş etmiş LGC'yi öldürmüş ve 11 yaşındaki kızını kolundan ciddi şekilde yaralamıştır.

Mahkeme kadın cinayeti eyleminin varlığını analiz ederken şunları belirtir:

“Kadın cinayetinin cezalandırılabilir varlığının kesinlik derecesini kanıtlamaya gelmeden önce, kadın cinayetlerinin cinsiyetleri nedeniyle kadınlara karşı işlenen bir suç olarak tanımlandığını belirtmekte fayda vardır; bu suçun mağdurları açısından belirli bir sınıflı yaş veya sosyoekonomik statü profili yoktur.

Bu suç tipi, kadın cinayetlerinin büyük çoğunluğunun eşler, erkek arkadaşlar, ebeveynler, tanıdıklar tarafından ve ayrıca yabancılar tarafından işlenen cinayetlerin çoğunun ortak zeminin de kadın düşmanlığın (...) olduğunu göstermeyi amaçlamaktadır. Bu nedenle, [kadın cinayeti kavramı] siyasi bir niyetle ortaya çıkan bir kavramdır: cinayet veya suikast gibi tarafsız kelimelerle ifade edildiğinde gizli kalan bu suçların cinsiyetçi veya kadın düşmanı zeminini ortaya çıkarmak amaçlanmaktadır”.

Mahkeme yaptığı incelemede bu suçların faillerinin maktul üzerinde sosyal olarak etkisi olabilecek eş, partner, birlikte yaşadığı kişiler olabileceği ve cinayetlerin temelini bu ilişkilerde ortaya çıkabileceğini belirtmiştir. Ancak Mahkeme değerlendirmeyi yaparken “ateş hattında ölen kadınlara” da dikkat çekmeyi ihmal etmemiştir. Maktulün fail ile hiçbir ilişkisi olmamasına rağmen, başka birini öldürmeye veya yaralamaya niyetlenen bir erkeğin ateşi hattında da kadınların ölmesi mümkündür. Bu hallerde de kadın cinayeti kavramının değerlendirilmesi önem arz etmektedir.

Mahkeme kararın devamında aşağıdaki şekilde bir değerlendirmeye yer vermiştir:

“Karşılaştırmalı doktrin ve hukuk sistemi, failin saikini belirlemede şu hususları dikkatte alır: a) fail ile maktul arasındaki ilişki; b) saldırganın kişiliği; c) olay sırasında gözlemlenen veya meydana gelen tutum veya olay; d) darbelerin yönü, sayısı ve şiddeti; e) eylem ile bağlantılı koşullar.”

Mahkemeye göre maktul ile fail arasında yakın nitelikte bir ilişki varsa, şiddet uygulama ve kontrolsüz bir saldırgan söz konusu ise, mükerrer tehditler var ise bu halde şiddet içeren bir ilişkinin varlığından bahsedilebilecek ve failin öldürmedeki saikini değerlendirme ačíısından belirleyici olacaktır.

Bu analize göre ve davadaki tanıklıkları dikkate alan mahkeme, ilgili maddede öngörülen türün tüm unsurlarının mevcut olduğunu, bunun kadın cinayeti eylemi olarak nitelendirerek ve bu cinayetin maddede tanımlanan paragraflarda öngörülen koşullar altında böyle bir koşul nedeniyle gerçekteştiğini belirtmektedir. Aynı şekilde, eylemden önce saldırgan ve maktul arasında bir şiddet döngüsünün olduğundan ve failin, kadını ve hayatını hor görmesinin, onu kadın cinayeti eylemini gerçekteştirmesine yol ačítıęından bahsetmektedir.

### **Ekvador Mahkemeleri Kararları**

Ekvador mahkemelerinin femisidi gündeme aldığı bir karara konu olan olayda partnerine cinsel yönelimini ačíıklayan bir kadının ataerkil güdülerle önce cinsel saldırıya uğraması ve akabinde çocuklarının gözü önünde öldürülmesi femisid kavramı kapsamında değerlendirilmiştir (Cónyuge TGP de Pichincha / 17282-2015-03587 15/08/2015 18/12/2015)

Yine bir başka kararında Ekvador mahkemeleri eskiden duygusal bir birliktelik içerisinde bulunduğu kişi tarafından bir kadının bir yere çağrılıp akabinde boğazlanarak öldürülmesini femisid kavramı kapsamında değerlendirmiştir. (TGP de Tungurahua / 18335-2015-00184 11/09/2015 17/02/2016)

Ekvador mahkemeleri diğer vakılarda da kadın ile fail arasındaki eş ilişkisini dikkate almış, cinayetin işlenmesi sırasında kadının çocuğunun da olay mahalinde bulunması, kadının savunmasız durumu gibi hususları dikkate alarak bu durumları femisid kapsamında değerlendirmiştir. (TGP de Orellana / 22252-2015-00315 28/09/2015 03/03/2016; TGP de Guayas / 09287-2015-02022 Femicidio 27/12/2015 06/01/2017)

Bu hususlara ek olarak Ekvador mahkemeleri tarafından femisidin varlığına işaret eden bir başka husus, mağdurun bedeninin kamuya açık bir yerde (örneğin bir çöp konteynırı) bırakılmasıdır (TGP de Guayas / 09267-2015-00505 Femicidio 29/10/2015 13/10/2016)

#### **4.4.2.3. Anglo-Sakson hukukunda femisid kavramı**

##### **Birleşik Krallık'ta femisid**

Birleşik Krallık ceza hukuku içerisinde femiside yönelik bir tanım bulunmamaktadır. Bu kapsamda kadın cinayetleri söz konusu olduğunda kasten öldürme veya taksirle öldürmeye ilişkin düzenlemeler uygulama alanı bulmaktadır(European Institute for Gender Equality, 2021e).

İngiltere'de kadına karşı şiddet ile ilgili olarak son yıllar içerisinde önemli düzenlemeler yürürlüğe konulmuştur. 2021 Ev İçi İstismar Yasası (Domestic Abuse Act 2021), 2019 Israrlı Takip Koruması Yasası bu düzenlemelerden



bazılarıdır. Kadınların toplum içerisinde maruz kaldığı bazı şiddet türleri de dikkate alınarak yeni suç tipleri de yasal mevzuat içerisinde dahil edilmiştir. Örneğin toplumda genelde kadınların karşı karşıya kaldığı, “intikam pornosu” olarak adlandırılan eylemler dikkate alınarak Eviçi İstismar Yasası’nın 69. maddesi içerisinde cinsel nitelikteki fotoğrafların ve filmlerin kişi üzerinde baskı oluşturmak amacıyla üçüncü kişilerle paylaşılması veya bu yönde kişinin tehdit edilmesi hali ayrı bir suç olarak düzenlenmiştir. İngiltere’de kadına karşı şiddet türlerini farklı boyutları ile ele alan ve özellikle eviçi şiddete odaklanan düzenlemeler bulunmakla birlikte, kadın cinayetleri özelinde getirilen bir düzenleme olmamıştır.

Tam da bu noktada İngiltere açısından güncel olarak değinilmesi gereken bir süreç yaşanmıştır. 2021 yılı Mart ayında Sarah Everard isimli İngiliz vatandaşının Londra’da bir polis memuru tarafından cinsel saldırıya uğradıktan sonra öldürülmesi bir infihale sebep olmuş ve bu olay kadın cinayetleri konusunda uzun soluklu tartışmalara yol açmıştır (BBC, 2021). Bu olayın akabinde, cinsiyetin nefret suçları kapsamında korunan karakteristik bir özellik olarak düzenlenmesi önerisi gündeme gelmiştir. Sarah Everard’ın ölümü, daha önce de var olan mizojininin bir nefret suçu olarak değerlendirilmesi tartışmasını alevlendirmiş ve 2021 yılında bu yönde bir Polis, Suç ve Ceza Yasa Tasarısı (Police, Crime and Sentencing Bill) görüşülmeye başlamıştır. Yasa Tasarısı Lordlar Kamarası’nda yapılan oylama da kabul edilse de, tasarı Avam Kamarası’na tekrar görüşülmek üzere gittiğinde burada kabul edilmemiştir (BBC, 2022). Zira tasarının oluşturulmasından sonra çalışmalarını tamamlayan Hukuk Komisyonu söz konusu reform önerilerini değerlendirdiği raporunda cinsiyet veya toplumsal cinsiyetin nefret suçları içerisinde korunan karakteristik bir özellik olarak yer almaması gerektiğini şiddetle tavsiye etmiştir. Hukuk Komisyonu değerlendirmesinde cinsiyet temelli olarak düşmanlığın ve mizojininin bir suç olarak kanunda yer almasının,

mahkemelerde ispat güçlüğü ortaya çıkarmak ve yasal sürece karmaşıklaştırmak suretiyle gerçekleştirilmesi amaçlanan reformun amacı ile ters düşen sonuçlara yol açacağını belirtmiştir (Law Commission, 2021, s. 201).

#### **Amerika Birleşik Devletleri'nde femisid**

Amerika Birleşik Devletleri'nde Latin Amerika devletlerinin aksine femiside yönelik olarak özel bir düzenleme bulunmamaktadır.

1994 yılında Amerika Birleşik Devletleri Kongresi, Kadına Yönelik Şiddet Yasasını ("VAWA") kabul etti. Bu Yasa ve Yasaya 1996 yılında yapılan eklemeler, ev içi şiddetin ulusal bir suç olduğunu ve federal yasaların eyalet ve yerel ceza adaleti sistemine yardımcı olunması gerektiğini kabul etmiştir. 1994 ve 1996 yıllarında Kongre ayrıca Silah Kontrol Yasasında, ev içi şiddet istismarcılarının silah bulundurmasını belirli durumlarda federal bir suç haline getiren değişiklikleri de kabul etmiştir. 2022 yılında da tekrar yetkilendirme kararı verilen Kadına Yönelik Şiddet Yasası ABD'de kadına yönelik şiddet bağlamında mücadelede yer alan temel hukuki enstrüman niteliğindedir.

ABD'de eyaletler düzeyinde de kadına yönelik şiddet özelinde düzenlemeler bulunmaktadır. Örneğin New York Eyaletinde 2004 Kadına Yönelik Şiddeti Önleme Yasası veya Minnesota Eyalet'nde Eviçi İstismar Yasası, ev içi şiddet ile mücadelede uygulanan hukuki çerçeveler içermektedir. Yine de femisid özelinde getirilmiş hukuki bir düzenleme bulunmamaktadır.

#### **4.4.2.4. Kıta Avrupası'nda femisid kavramı**

Avrupa Birliği ülkeleri içerisinde üzerinde uzlaşmış bir femisid tanımı ve bu kavrama yönelik olarak getirilmiş yeknesak yasal bir düzenleme

bulunmamaktadır. Aşağıda bazı ülkelerde femisid izi olarak değerlendirilebilecek bazı örnekler incelenmektedir.

### **Almanya’da femisid**

Alman Ceza Kanunu içerisinde femisid kavramına yönelik olarak bir norm bulunmamaktadır. Ancak bu kavramı karşılayacak eylemler Alman ceza hukuku içerisindeki bazı düzenlemelerin kapsamına girebilecektir.

Alman Ceza Kanunu’nun 211. maddesi kapsamında bir kişiyi zevk için, cinsel haz için, hırs veya benzeri altta yatan saiklerle, gizlice planlayarak veya zalimane bir şekilde veya kamu açısından tehlike teşkil edecek yöntemlerle veya bir başka suçu kolaylaştırmak veya üzerini örtmek için öldüren kimse ömür boyu hapis cezası ile cezalandırılmaktadır. Bu kapsamda bazı femisid hallerinin bu madde kapsamında değerlendirilebilmesi mümkün gözükmektedir(European Institute for Gender Equality, 2021b). Bu hallere girmeyen femisid vakalarının ise Alman Ceza Kanunu’nun 212. maddesi uyarınca cezalandırılması gündeme gelir. Ayrıca Alman Ceza Kanunu’nun 227. maddesi uyarınca kişinin ölümüne sebebiyet verecek şekilde vücuduna yönelik bir saldırının gerçekleşmesi halleri de yine belirli femisid hallerini kapsayacaktır(European Institute for Gender Equality, 2021b).

### **Fransa’da Femisid**

Fransa’da da femisid kavramı ile ilgili olarak açık bir düzenleme bulunmamaktadır. Ancak Fransız Ceza Kanunu’nun 221. maddesi ve devamında yer alan düzenlemeler femisid vakaları açısından ilgili olarak değerlendirilebilecek düzenlemelerdir(European Institute for Gender Equality, 2021a). Fransız Ceza Kanunu kapsamında 221. maddede yer alan kasten öldürmeye ilişkin hükümlerin femisid vakaları açısından da uygulama alanı

bulacağı konusunda şüphe bulunmamaktadır. Kadın cinayetleri öncesinde genelde ceza normları açısından cezalandırması gereken başka suç türleri de meydana gelmektedir. Bu kapsamda Fransız Ceza Kanunu'nun 221-2. maddesi uyarınca başka bir suçu takip eden, başka bir suç ile birlikte gerçekleştirilen öldürme eylemleri daha ağır bir hal olarak görülerek, ömür boyu hapis cezası ile cezalandırılmaktadır. Ayrıca Fransız Ceza Kanunu'nun 221-4. maddelerinde öldürme eylemleri açısından ağır görülen diğer hallerde sıralanmış olup; bu eylemlerin 15 yaşını geçmemiş bir küçüğe, doğal veya yasal üstsoyuna veya kendisini evlat edinen baba veya anneye, eşe ve partnerine veya resmi nikah olmaksızın birlikte yaşama anlaşmasına dayalı bir birliktelik içindeki partnere, evlilik sözleşmesini gerçekleştirmek istemeyen veya bir birliktelik içerisinde bulunmayı reddeden kişiye karşı işlenmesi de müebbet hapis cezası ile cezalandırılmıştır(European Institute for Gender Equality, 2021a). Femisid kavramını karşılayan bazı durumlar bu ağırlaştırıcı haller altında değerlendirilecektir.

Kamusal alanda Fransa'da giderek yerleşmeye başlayan femisid kavramı, bazı Fransızca sözlüklerde yer almıştır. 2014 yılında, Terminoloji ve Neolojizmler Genel Komisyonu, hukuk ve insan bilimlerinin sözlüğüne bu terimi eklemiştir. 2016 yılında, Fransız Ulusal İnsan Hakları Danışma Komisyonu, aile içi şiddetin önemsizleştirilmesini önlemek için bu terimin "*hem uluslararası ortamda hem de Fransız diplomatik dilinde, aynı zamanda günlük kelime dağarcığında ve özellikle medyada*" kullanılmasını tavsiye etmiştir(Marie, 2020, s. 161).

Tarafsızlık geleneğine sadık kalan Fransız yasa koyucu, başlangıçta yakın partner şiddeti cezalarını önemli ölçüde artırmak için cinsiyete dayalı olmayan önlemler kullanmış, daha sonra aynısını cinsel ve toplumsal cinsiyete dayalı şiddet açısından da uygulamıştır (Marie, 2020, s. 162).

Bu kapsamda Fransız Ceza Kanunu'nun 132-77. maddesi de önem arz etmektedir. Zira söz konusu suçtan önce, suç ile birlikte veya sonrasında mağdurun veya mağdurun mensup olduğu bir grup kişinin onuruna ve itibarına zarar verecek şekilde bu kişilerin cinsiyetleri, cinsel yönelimi, gerçek veya varsayılan cinsel kimliklerine yönelik olarak, niteliği ne olursa olsun sözlü veya yazılı kelimeler, görüntüler, nesnelere veya eylemlerin yöneltilmesi hali ilgili madde uyarınca söz konusu suça yönelik cezaların artırılmasına sebebiyet veren bir durum olarak düzenlenmiştir. Ancak, kanunda birkaç istisna dışında ispat külfetinin mağdura düştüğü göz önüne alındığında, kişilerin "cinsiyetleri nedeniyle" bu yönde eylemlere, sözlere veya nesnelere maruz kalmasına yönelik ağırlaştırıcı durumun ispatlanmasının çok zor olduğu değerlendirilmektedir (Marie, 2020, ss. 164-165).

### **İspanya'da Femisid**

İspanya Ceza Kanunu'nda da Fransa ve Almanya'dan farklı olmayan bir şekilde femisid kavramına yönelik bir tanım bulunmamaktadır. Bu açıdan yine benzer bir şekilde İspanya Ceza Kanunu'nda öldürme fiiline yönelik olarak yer alan 138.1. madde, 139. madde femisid vakaları açısından da uygulanacaktır. İspanya Ceza Kanunu'nun 140.1. maddesinde öldürme eyleminin mağdurun cinsel özgürlüğüne yönelen bir suçun işlenmesini takiben gerçekleştirilmesi cezanın ağırlaştırılmasını gerektiren bir hal olarak değerlendirilmiştir. Ayrıca İspanya Ceza Kanunu'nun 22. maddesinde bir suçun ırkçılık, ayrımcılık, mağdurun cinsiyeti, cinsel yönelimi veya cinsel kimliği veya toplumsal cinsiyete dayanan saiklere dayanarak işlenmesi hali ağırlaştırıcı haller olarak belirlenmiştir (European Institute for Gender Equality, 2021d). Yine İspanya Ceza Kanunu'nda 23. madde içerisinde suçtan zarar gören kişinin eş veya stabil bir ilişkiyi sürdüren kişi olması veya fail ile ilk derece yakınlığa sahip olması halleri de ağırlaştırıcı haller olarak yer almış ve yakın ilişki içerisinde

bulunulan kişilerce gerçekleştirilen şiddet eylemleri açısından cezai sorumluluğun ağırlaşacağına yönelik bir hükme yer verilmiştir. Bahsi geçen bu haller içerisinde femisidi karşılayan eylemlerin de değerlendirilmesi mümkündür(European Institute for Gender Equality, 2021d).

### **İtalya’da Femisid**

İtalyan Ceza Kanunu’nda da femiside yönelik olarak açık bir tanıma yer verilmemiştir. Ancak İtalyan Ceza Kanunu’nda 575. madde içerisinde düzenlenen kasten öldürme suçu femisid teşkil eden eylemler açısından da uygulama bulmaktadır. Ayrıca kasten öldürme suçunun nitelikli halleri İtalyan Ceza Kanunu’nun 576. ve 577. maddeleri kapsamında düzenlenmektedir. Bu bağlamda öldürme eylemi cinsel şiddet içerecek şekilde veya ısrarlı takipte bulunan bir kişi tarafından gerçekleştirilirse; bir akrabaya, alt veya üstsoya, ayrı yaşansa veya boşanılmış olsa dahi bir eşe veya birlikte yaşayıp yaşamadığına bakılmaksızın fail ile birliktelik içerisinde bulunan partnere karşı işlenirse bu hallerde müebbet hapis cezası uygulanmaktadır (European Institute for Gender Equality, 2021c). Dolayısıyla femisidin gerçekleştiği belirli bağlamlar İtalyan Ceza Kanunu içerisinde öldürmenin ağırlaştırıcı halleri olarak cezalandırılmaktadır.

#### **4.4.3.Türk Ceza hukukunda femisid izleri**

Türk Ceza Kanunu içerisinde yukarıda inceleme konusu yapılan Latin Amerika mevzuatında yer aldığı gibi özel bir şekilde “femisid” kavramına veya “kadın cinayeti” kavramına yer verilmemiş, bu durum ayrı bir suç olarak düzenlenmemiştir. Dolayısıyla femisid Türk ceza hukuku içerisinde kavramsal açıdan mevcut değildir. Ancak bu femisid kavramının izlerinin görüldüğü düzenlemeler bulunmadığı anlamına gelmemektedir.

Yukarıda da ortaya konulduğu üzere karşılaştırmalı hukukta femisid genel olarak kasten öldürmenin bir görünümü olarak ele alınmaktadır. Bu açıdan şüphesiz Türk ceza hukukunda da femisid ile bağlantılı olarak değerlendirilebilecek düzenlemeler bulunmaktadır. İlk olarak, kasten öldürmenin nitelikli hallerinde düzenlenen töre saiki ile öldürme, üstsoy veya altsoydan birine ya da eş, boşandığı eş veya kardeşe karşı kasten öldürmenin gerçekleştirilmesi, canavarca his veya eziyet çektirerek öldürme halleri femisid kavramı ile bağlantılı durumlardır. İkinci olarak, yukarıda da izah edildiği üzere femisid bazı görüşlerce “kadınların kadın olmasından dolayı gerçekleştirilen bir nefret suçu” olarak ele alınmaktadır. Bu bağlamda akla gelebilecek bir soru da TCK m. 122 düzenlemesinin femisid kavramı ile bağlantılı olarak düşünülüp düşünülemediğidir.

Son olarak, 27 Mayıs 2022 tarihli ve 31848 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren 7406 sayılı Türk Ceza Kanunu ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun kapsamında getirilen değişiklikler ile, çok geniş anlamıyla femisid kavramını çağrıştıran bir düzenlemeninin artık Türk ceza hukukunda yer aldığını belirtmek yanlış olmayacaktır. Zira söz konusu kanun ile TCK’nin 82. maddesinde yapılan değişiklik ile kasten öldürmenin kadınlara karşı gerçekleştirilmesi nitelikli bir hal olarak kabul edilmiştir.

Bu bölümde yukarıda belirtilen çerçevede, Türk ceza hukuku içerisinde femisid ile bağlantılı olarak düşünülebilecek kavramlar ele alınacak ve bu kavramların femisidi ne ölçüde karşılayıp karşılamadığı tartışılacaktır.

#### **4.4.3.1. Töre saiki ile öldürme**

TCK’de femisidi karşılayan eylemlere dair pozitif hukuk izi olarak değerlendirilebilecek başlıca düzenlemelerden birisi töre saiki ile öldürmeye

yönelik olarak yer verilmiş olan hükümdür. TCK'nin 82. maddesinin 1. fıkrasının k bendi uyarınca kasten öldürmenin töre saiki ile işlenmesi bu suçun nitelikli halini teşkil etmektedir.

Töre “*bir toplulukta benimsenmiş, yerleşmiş davranış ve yaşama biçimlerinin, kuralların, görenek ve geleneklerin, ortaklaşa alışkanlıkların, tutulan yolların bütünü, âdet*” olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2022a). Sosyolojik açıdan ise töre kanun ile ahlak kurallarının kudretini ikame edebilecek derecede etkili olabilen, toplum içerisinde yaptırımları olan ancak kanun niteliğinde olmayan davranışsal kalıplar olarak da tanımlanmaktadır (Bahar, 2005, s. 81). Töre özellikle sert ve baskıcı niteliği ile toplumdaki diğer kurallardan ayrılmakta ve ataerkil şiddete zemin hazırlamaktadır (Dilber, 2014, s. 254). Öyle ki sadece törenin gereğini yerine getirmek amacıyla bireyler öldürme eylemini gerçekleştirebilmektedir. Töre bu kişiler açısından mutlak suretle icra edilmesi gereken sert bir ahlak anlayışını temsil etmektedir ve bu kurallardan sapma ağır ve sert cezalar gerektirmektedir (Altındal, 2019, s. 7).

Kanun hükmünün amacı da esas olarak bu sosyolojik olgu ile mücadele etmektir (Yalçın, 2019, s. 271). Ancak TCK'de töre saiki ile ilgili olarak bir tanıma yer verilmemiştir ve hangi öldürmelerin bu kapsamda sayılacağı ile ilgili olarak bir belirsizlik bulunmaktadır. Bu durum ceza hukukunun güvence fonksiyonu ile de bağdaşmamaktadır (Koca & Üzülmez, 2018, s. 116). Madde gerekçesinde de bu kavrama dair bir açıklamaya yer verilmemiştir. Gerekçede “*bu hükmün uygulanabilmesi için, somut olayda haksız tahrikin koşullarının bulunmaması*” gerekir ifadesi ile yetinilmiştir (Türk Ceza Kanunu (5237) - Madde Gerekçesi, m. 82).

Töre özellikle geleneklerin ağır bir şekilde hüküm sürdüğü kapalı toplumlarda kabul gören ahlaki kurallar olarak kendini göstermektedir. Toplumumuzda



özellikle kırsal kesimlerde karşı karşıya kalınan bu olgu neticesinde bir topluluğun (genelde ailenin) üyesinin, o toplulukta tasvip edilen yaşam biçimine aykırı davranması halinde öldürmesi töre saiki ile öldürme olarak kabul edilir (Koca & Üzülmöz, 2018, s. 117). Genelde de bu saik ile gerçekleştirilen ölümlerin mağdurları kadınlar ve kız çocukları olmaktadır.

Bu kapsamda sorulması gereken soru töre saiki ile kasten öldürme nitelikli halinin varlığı için hangi koşulların arandığıdır. Öğretide bu konuda farklı görüşler bulunmaktadır. Bir görüşe göre töre saiki ile kasten öldürmenin gerçekleştiğinden bahsedilebilmesi için, failin mensup olduğu topluluk tarafından mağdurun öldürülmesi için ortak bir karar verilmiş olması aranmaktadır (Centel, Zafer & Çakmut, 2021, s. 66; Özen, 2020, s. 128; Hakeri, 2005, s. 253; Tezcan, Erdem & Önok, 2021, s. 177 ). Bu görüşte bahsedilen bu ortak karar genelde bir aile meclisinin ortak kararı olarak ortaya çıkmakta, aileden birisinin söz konusu kararı yerine getirmesi söz konusu olmaktadır.

Öğretideki ikinci bir görüş ise bu nitelikli halin gerçekleştiğinden bahsedebilmek için bu yönde bir kararın alınmasına gerek olmadığı, failde bu saikin bulunmasının yeterli olduğu kanaatindedir (Koca & Üzülmöz, 2018, s. 118; Gökçen & Balcı, 2015, s. 224; Artuk ve diğerleri, 2019, s. 154).

Yargıtayın bu konudaki kararları ise zaman içerisinde değişkenlik göstermiştir.. Yargıtay başlarda töre saiki ile kasten öldürmenin gerçekleşmesi için ortada bir aile meclisi kararının bulunması gerektiğini belirtmiştir:

*“...Kardeşe, çocuğa ve gebe olduğu bilinen maktüleye karşı işlenen öldürme suçunun alınan aile meclisi kararı sonucu gerçekleştirildiğini gösteren kesin ve inandırıcı kanıt bulunmadığı bu nedenle suçun töre saikiyle işlendiğinden söz edilemeyeceği anlaşıldığı halde...”* (Yargıtay 1. CD., 2008)

Ancak Yargıtayın takip eden kararlarında bunun bir gereklilik olmadığı da ifade edilmektedir:

*“Kaldı ki bir saikin etkisiyle işlenen töre saikiyle insan öldürme suçunun, tek bir fail tarafından ve anlık bir karar ile işlenebilmesi olanaklı olup, aile meclisi kararının aranması ve bu hususun suçun ön koşulu olarak görülmesi halinde, adeta işlenemez ve zorunlu azmettirmeyi gerektiren bir suç tipi yaratılmasına da yol açacaktır.”* (Yargıtay CGK, 2010)

Bu noktada önemle üzerinde durulması gereken husus töre saiki ile öldürmenin bir üst kavram olarak namus bahanesiyle gerçekleştirilen öldürmeleri de kapsayıp kapsamadığı meselesidir. Öğretide de isabetle ifade edildiği üzere ülkemizde töre cinayeti olarak isimlendirilip, “namus temizleme” bahanesiyle işlenen cinayetler bulunmaktadır (Centel, Zafer & Çakmut, 2021, s. 66). Töre ve namus cinayetlerinin birbirinden farklı kavramlar olup olmadığı meselesi ise tartışmalı bir alan teşkil etmektedir.

Öğretide ağırlıklı olarak töre cinayeti adı altında namus temizleme bahanesiyle kişilerin öldürüldüğü, her namus cinayetinin törenin yerine getirilmesi amacıyla gerçekleştirilen bir öldürme olarak nitelendirilemeyeceği vurgulanmaktadır (Centel, Zafer & Çakmut, 2021, s. 67; Koca & Üzülmez, 2018, s. 122; Ruhi, 2017, s. 35;). TCK’de 29. maddenin gerekçesinde haksız tahrik hükmünün “*töre ve namus cinayeti olarak meydana gelen akraba içi cinayetlerde uygulanmayacağı*” ifade edilmiştir (Türk Ceza Kanunu (5237) - Madde Gerekçesi, m. 29). Gerekçede namus cinayeti olarak ayrı bir kavram ifade edilmiş olsa da TCK içerisinde namus cinayetlerine yönelik özel bir hüküm bulunmamaktadır. Bu durum da töre sebebiyle işlenen öldürmelerde haksız tahrik hükmünün uygulanmaması, ancak namus sebebiyle işlenen cinayetlerde haksız tahrik hükümlerinin uygulama alanı bulmasına sebebiyet

vermiştir. Tam da bu noktada töre cinayetleri ve namus cinayetleri kavramına açıklık getirmek, bu kavramların farklılıklarını açıklamakta fayda bulunmamaktadır.

Töre kavramı ve namus kavramları da birbirine yakın kavramlar olarak değerlendirilmektedir ve çoğu kez namus cinayetleri ve töre cinayetleri kavramları birbirleri yerine geçecek şekilde kullanılmaktadır. Ancak iki kavram birbiri ile ilişkili olsa da farklı anlamlara sahiptir. Töre kavramı genelde aile meclisinden çıkan kararlar neticesinde yerine getirilen eylemler olması niteliğiyle namus kavramından ayrılmaktadır (Gödekli, 2012, s. 612). Töre kavramının arkasında tarih boyunca süregelen, geleneksel bir anlayış yer almaktadır (Tezcan, Erdem, Önok, 2021, s. 178). Bir ailenin, topluluğun kurallarına aykırı davranışın gerçekleşmesi ve bu topluluğa mensup bir kişi tarafından bu aykırı davranışın cezasının kesilmesi töre kavramının anatomisini teşkil etmektedir (Yalçın, 2019, s. 276). Namus kavramı ise bireysel bir boyut taşımaktadır (Tezcan, Erdem, Önok, 2021, s. 178). Kadının istemediği bir evliliği reddetmesi, cinsel bir suçun mağduru olması, zulüm gördüğü bir evliliği bitirmek istemesi, karşıdaki kişiyi “onursuz” bir konuma düşürmesi gibi birçok sebep namus bahanesiyle gerçekleştirilen öldürmelere temel teşkil etmektedir ve bu öldürmeler her zaman için bir ailenin, bir topluluğun kuralları ile bağlantılı olarak gerçekleştirilmemektedir. Dolayısıyla “namus” kavramı “töre” kavramına göre daha kapsamlıdır (Yalçın, 2019, s. 275; Tezcan, Erdem, Önok, 2021, s. 178). Bu bağlamda kadına karşı şiddet ile mücadelenin ön plana çıktığı bu dönemde “namus saiki” ile gerçekleştirilen fiillerin bir ağırlaştırıcı sebep olarak düzenlenmemesi ve TCK’de sadece töre saikine yer verilmiş olması öğretide de eleştirilen bir husustur (Centel, Zafer & Çakmut, 2021, s. 68; Göztepe, 2005, s. 47)

5237 sayılı TCK'nın yasalaşma sürecinde namus saikinin de bahsi geçen töre saiki içerisinde kapsanıp kapsanmadığı konusunda tartışmalar söz konusu olmuştur. Netice itibariyle “namus” teriminin çok geniş bir terim olması , toplumsal bir değer olarak namusun hukuk düzenince de korunabileceği ve buna yönelik saldırıların olması halinde haksız tahrik teşkil eden eylemler neticesinde gerçekleşen suçlarda hukuki korumanın sağlanabilmesi adına buradaki saikin hukuken hiçbir şekilde uygun görülmeyen bir saik olması gerektiği anlayışı ile madde metninde “namus saikine” dair bir ifadeye yer verilmemiştir(Koca & Üzülmaz, 2018, s. 122; Artuç, 2018, s. 225). Namus kavramından ziyade kanun kapsamında neden töre saiki ile yetinildiği konusunda dönemin Aile ve Sosyal Politikalar Bakanı Nimet Çubukçu 2006 tarihli TBMM oturumunda kendisine yöneltilen soruya cevap olarak Türk Ceza Kanunu kapsamında “namus” saikinden ziyade “töre” saiki kavramının kullanılmasının teknik hukuki sebeplerden kaynaklandığını, namus ifadesine yer verilmesi halinde bunun çok geniş bir kavram olmasından bahisle uygulamada adaletsizliklere yol açma olasılığının bulunduğunu, bu yüzden “töre saiki” ifadesinin tercih edildiğini ifade etmiştir:

*“Türk Ceza Kanunundaki namus ve töre kavramındaki tartışmanın hukukî ve teknik bir tartışma olduğu bir gerçek. Namus kavramı, sadece insanların bu alanlarıyla sınırlı değil. Bir bilimsel ahlaktan da söz ediyoruz; bilimsel namustan da söz edebiliriz. Dolayısıyla, namus, kapsam itibariyle çok geniş. Benim de içinde bulunduğum ve taraftar olduğum görüş, töre cinayetlerinin çok daha simgesel ve belli bir olaya yönelik olmasıydı. Namus, kavramsal olarak çok geniş bir kavramdı ve bu konuda, uygulanma safhasında, yargıçların şu ankinden çok daha karışık vakalarda, karışık olaylarda hükümlerini vermelerinde ciddî hukuk ihlallerine de, adaletsizliğe de yol açılabilirdi. Bu sebeple, burada bir hukukî teknik terim tercihi yapılmıştır. Yoksa, kadınların ve kadınlara yönelik uygulanan şiddetin hiçbir hafifletici*

*nedeni olamaz. Hafifletici neden uygulamalarına ilişkin olarak da, özellikle son dönemde basında yer alan haberlere baktığımız zaman, çoğu zaman suç tarihi verilmiyor. Suç tarihi, sanığın lehine olan tarihtir. Sonuçta 2002 yılında işlenmiş bir töre cinayetinin yargılaması ve hükmü bugün veriliyorsa, elbette suçun işlendiği tarihteki indirim koşullarından da, sanığın lehine olduğu için yararlandırılıyordur diye düşünüyorum.” (Türkiye Büyük Millet Meclisi, 2006)*

Öğretide bu duruma karşı çıkan bazı görüşler de töre saiki ile gerçekleştirilen öldürmelerin namus kurtarma doğrultusunda gerçekleştirildiğini ve kadınları hedef aldığını, dolayısıyla töre saikinin namus saikini de içerecek şekilde anlaşılması gerektiğini ifade etmiştir (Özbek, 2008, s. 243).

Yargıtay’ın güncel uygulaması da töre ve namus kavramlarının farklı kavramlar olduğunu vurgulamaktadı. Yargıtayın güncel tarihli kararlarında *“töre saikiyle öldürmeden bahsedilebilmesi için öncelikle mağdurun toplumda genel olarak benimsenmiş olan bir davranış veya yaşam biçimine aykırı davranmış olmasının, ikinci olarak bu aykırı davranışın “ölümle” cezalandırılması gerektiğinin, o toplumda yaşayanlar tarafından beklenen bir tepki olduğunun kabul edilebilmesinin, üçüncü olarak ise öldürme fiilinin fail tarafından toplumun öldürme beklentisinin yönlendirilmesiyle sırf aykırı davranışın cezalandırılması görevi üstlenilerek işlenmesinin şart olduğu”* belirtilmekte *“töre ile namusun benzer ancak farklı kavramlar oldukları (...) sırf kişilerin sübjektif namus anlayışından, kıskançlıktan, cinsel arzu ve isteklere” “karşılık alamamaktan, kınanmaktan, hoşlanmamaktan, tasvip etmemekten, söz geçirmemekten kaynaklanan öldürme fiillerinin “töre saikiyle” öldürme olarak nitelendirilemeyeceği”* ifade edilmektedir (Yargıtay 1. CD., 2013).

Türkiye’de kanun koyucu tarafından bu kavrama TCK içerisinde özellikle yer verilmesinin sebebinin son yıllarda aile içi şiddetteki artış ve töre dolayısıyla gerçekleşen ölümler olduğu belirtilmektedir. (Dilber, 2014, s. 259) Ancak söz konusu hükmün soyut ve genel bir kavram olmaktan öteye geçmediği ve hükmün töre saiki olarak adlandırılmasının, mücadele edilmek istenen olguların ortadan kaldırılması açısından yeterli olmadığı yönünde eleştiriler söz konusudur (Sancar, 2013, s. 253).

Gerçekten de töre dolayısıyla gerçekleşen ölümler, kadın cinayeti vakalarının sadece belirli bir bölümünü teşkil etmektedir. Kadınlar sadece belirli geleneksel bir anlayışa bağlı kalınarak öldürülmemektedir. Kadınlar evlenmek istemediği veya evlenmek istediği için, boşanmak istediği için, çalışmak istediği için veya cinsel özgürlüğü yaşamak istediği için de öldürülmektedir.

Aile içindeki söz sahiplerinin kararı olmaksızın, herhangi bir yazılı olmayan kurala dayanmaksızın da sadece kadın olması ve özerk bir birey olarak hareket etmek istemesi sebebiyle kadınlar şiddet eylemlerinin ve öldürme fiillerinin hedefi olmaya devam etmektedir. Bu açıdan töre saiki ile ölümlerin kasten ölümler açısından nitelikli bir hal olarak düzenlenmesi kadın cinayetlerinin belirli bir bölümü ile mücadelede etkili olabileceksede yeterli olarak değerlendirilemeyecektir.

Kanaatimizce namus saiki ifadesi de töre saiki ifadesine göre daha kapsamlı görülebilecek bir düzenleme olsa da bu kavram da içeriğinin belirsiz olması itibarıyla sağlam bir güvence sağlayamayacaktır. Zira “namus” dürüstlük, doğruluk ve iffet olarak tanımlanmakla beraber genelde kadın bedeni, kadının cinselliği, kadının karar verme hakkı üzerinde erkeğin baskı kurabildiği bir araç olarak kendini göstermektedir (Yalçın, 2019, s. 174). Bu açıdan

kanaatimizce namus cinayetleri de kadınları hedef alan öldürmelerin belirli bir bölümünü kapsamaktadır ancak, kadının çalışması dolayısıyla öldürülmesi, kadının tutku, aşk bahaneleriyle öldürülmesi gibi halleri ne namus saiki kavramı ne de töre saiki kavramı tam olarak karşılamamaktadır.

#### **4.4.3.2. Kasten öldürmenin üstsoy veya altsoydan birine ya da eş, boşandığı eş veya kardeşe karşı işlenmesi**

Önceki bölümde detaylıca ortaya konduğu üzere femisid vakalarında fail genelde mağdur kişinin yakın ilişki içerisinde bulunduğu partneri, eşi veya yakın çevresinden bir akrabası veya arkadaşı olmaktadır. Bu kapsamda TCK'nin 82. maddesinin 1. fıkrasının d bendi içerisinde aslında örtülü ve kısmi olarak bazı femisid vakalarını kapsayan bir düzenlemeye yer verildiğini söylemek yanlış olmayacaktır.

İlgili hüküm uyarınca failin üstsoyundan veya altsoyundan birini yahut eşini ya da kardeşini kasten öldürmesi nitelikli bir hal olarak kabul edilmiştir. Zira bu hallerde failin suç işlemeye yönelik olarak daha ciddi bir kötülük hali içerisinde bulunduğu kabul edilmektedir (Koca & Üzülmüş, 2018, s. 103; Artuk ve diğerleri, 2019, s. 133; Tezcan, Erdem & Önok, 2021, s. 164; Özen, 2020, s. 117)TCK'nin bahsi geçen hükmü faile kan bağı ile bağlı olan alt ve üst soy akrabaları ile evlilik birliği içerisinde kurulan ilişki neticesinde birlikte olunan veya boşanılan eşi kapsamaktadır (Centel, Zafer & Çakmut, 2021, s. 53).

Söz konusu hüküm ile ilgili olarak en tartışmalı noktalardan birisini “eş” kavramından ne anlaşılması gerektiğidir. 8 Temmuz 2021 tarihli ve 7331 sayılı Kanun ile birlikte yapılan değişiklik ile normalde madde hükmünde sadece “eş” olarak yer alan ibare “eş, boşandığı eş” olarak değiştirilmiş olup; böylece boşanılan eşe karşı kasten öldürmenin gerçekleştirilmiş olması da isabetli bir

şekilde bu suçun nitelikli bir hali olarak kabul edilmiştir. Ancak tartışma burada noktalanmamıştır Zira tartışmanın özünü aralarında resmi nikah bağı bulunmayan kişilerin de eş olarak değerlendirilip değerlendirilemeyeceği meselesi oluşturmaktadır.

Öğretide uygulamadaki yargı kararlarını da esas alan bir göre kişilerin eş olarak değerlendirilebilmesi için aralarında mutlaka geçerli resmi nikahın varlığının aranması gerekmekte olup; aralarında resmi nikah bulunmadan dini nikaha dayanan birlikteliklerin nitelikli hal kapsamında daha ağır bir ceza ile cezalandırılması mümkün olmamalıdır (Centel, Zafer & Çakmut, 2021, s. 53). Zira hukuken sonuç doğurmayan bu ilişkinin TCK bağlamında da sonuç doğurması doğru görülmemektedir (Tezcan, Erdem, Önok, 2021, s. 167). Buna karşılık öğretideki diğer bazı görüşler ise hukuki durumdan ziyade fiili durumun esas alınması, eş kavramına da bu açıdan yaklaşılması gerektiğini ifade etmektedir (Koca & Üzülmez, 2018, s. 104). Bu görüşlere göre eş ilişkisinden bahsedilebilmesi için mutlak suretle resmi nikah ilişkisi aranmamalı, dini nikah veya evlilik dışı birliktelik içerisinde bulunan kişiler açısından da bu hüküm uygulama alanı bulmalıdır (Koca & Üzülmez, 2018, s. 105; Artuk ve diğerleri, 2019, ss. 136-137; Özen, 2020, s. 118; Gökçen & Balcı, 2015, s. 179). Bu açıdan Özen (2020) ile Artuk ve Gökçen (2019) resmi nikah akdi kurulmaksızın gerçekleşen birlikteliklerde evlilik dışı olarak dünyaya gelen çocukların kasten öldürülmesi halinde bu nitelikli halin uygulanacağı kabul edilirken, eşler açısından resmi nikah akdinin mutlaka aranmasının doğru olmadığını belirtmiştir.

Kanaatimizce madde metninin açık ifadesi resmi olmayan evliliklerdeki eş ilişkisinin de madde kapsamında kabul edilmesine olanak vermemektedir. Ceza hukukunun temelinde kanunilik ilkesi yer alır (Demirbaş, 2021, s. 63). Madde açık bir şekilde eş veya boşanılmış eş olarak, eş ilişkisinin resmi nikah



dahilinde kurulabileceğine işaret etmiştir ve resmi evlilik ilişkisine bağlanmayan ilişkiler ile ilgili bir düzenlemeye yer verilmemiştir. Bu açıdan ceza hukukunda bu boşluğun bir kıyas ile doldurulması da hiçbir şekilde kabul edilemez (Demirbaş, 2021, s. 130)

Kanaatimizce söz konusu kanun hükmü kadına karşı şiddet ile mücadele kapsamında mutlaka olması gereken bir düzenleme olsa da bu olgu ile mücadele için yeterli değildir. Zira daha önce de öğretide ifade edildiği üzere kanun içerisinde eşlerin öldürülmesinin nitelikli bir hal olarak görülmesinin temelinde bu yakınlığa rağmen öldürme iradesine sahip olmada yer alan kötülük ve bu yakınlık dolayısıyla mağdurun savunmasız bir durumda olması yatmaktadır (Artuk ve diğerleri, 2019, ss.135-136). Bu yakınlık her zaman için evlilik birliği içerisinde kurulmaz. Evlilik dışında bir yakınlığa sahip olan, birlikte yaşayan, evlilik hayatına benzer bir hayat sürdüren kişilerin içerisinde bulunduğu savunmasızlık durumu ile evli çiftlerin içerisinde bulunduğu savunmasızlık nasıl ayırt edilebilecektir? Kadın cinayetlerine bakıldığında birçok kadının romantik ilişki içerisinde buldukları partnerleri tarafından öldürülmesi söz konusu olmaktadır.<sup>7</sup> Dolayısıyla kanaatimizce TCK'nin 82. maddesinin 1. fıkrasının d bendi femisid kapsamında değerlendirilebilecek vakaların belirli bir bölümünü cezalandırmak açısından etkin bir norm olsa da, yeterli değildir.

---

<sup>7</sup> Nermin Celep, Tülin Çetin, Edanur Candan, Raziye Karabuğa, Hazal Alpyörük, Emel Evbakan, Asya Pınar Üzümcü, Aıdanah Abykaliewa, Sıla Şentürk, Dilek Ceylan, Raziye Oskay, Eda Evli, Hülya Elkoca, Kübra Açar, Yağmur Sönmez, İrem Kostakoğlu, Dilara Yıldız yalnızca 2022 senesi içerisinde Türkiye'de nişanlısı, eski sevgilisi, birlikte yaşadığı kişi veya romantik ilişki içerisinde oldukları partnerleri öldürülen isimlerden sadece bir kaçıdır (bkz. <http://anitsayac.com/>, 2022).

#### 4.4.3.3. Canavarca hisle veya eziyet çektirerek öldürme

TCK'nin 82/1-b maddesi kapsamında canavarca hisle veya eziyet çektirerek öldürmek kasten öldürme suçunun nitelikli hali olarak düzenlenmiştir. İlgili hüküm uyarınca iki seçimlik öldürme hareketi bulunmaktadır. Bunlardan birincisi canavarca hisle öldürme ikincisi ise eziyet çektirerek öldürmedir. Canavarca hisle öldüren veya eziyet çektirerek öldüren kişilerin toplum açısından daha tehlikelilik oranının yüksek olması dolayısıyla bu haller kasten öldürme suçu açısından nitelikli bir hal olarak düzenlenmiştir (Artuk ve diğçerleri., 2019, s. 124). Zira canavarca his ile hareket eden failde ahlaki kötölük yoğundur ve fail insanlık dışı duygular ile güdülenmiştir(Koca & Üzölmez, 2018, s. 99).

“Canavarca his” kavramı ile ne anlaşılması gerektiğine yönelik olarak TCK metni içerisinde veya Yargıtay tarafından oluşturulmuş bir tanım bulunmamaktadır. Canavar kavramı genelde masalsı anlatılarda yırtıcı, yabani hayvanları, yaratıkları tasvir etmek için kullanılırken, TCK bağlamında bu kavram mecazi anlamda yer almış olup; acımasızlığı, kötücölülüğü, zalimliği ifade edecek şekilde kullanılmıştır (Artuk ve diğçerleri., 2019, s. 124).

Canavarca his failin içinde bulunduğu psikolojik duruma ilişkindir (Selçuk, 1988, s. 481). Öldürmenin eziyet çektirerek gerçekleştirilmesi suçun işleniş şekline ilişkin olmakla birlikte, canavarca hisle öldürme failin içinde bulunduğu subjektif ruh hali ile ilgili bir durumdur (Koca & Üzölmez, 2018, s. 99; Özen, 2020; Hakeri & Tekin, 2021, s. 56). TCK'nin 82. maddesindeki ilgili hükme ilişkin gerekçeye bakıldığında canavarca hisle öldürmede “*kişinin acıma hissi olmaksızın bir başkasını öldürmesi halinin*” söz konusu olduğu belirtildikten sonra, “*canavarca hisle öldürmenin arzettiğı, özelliğın öldürmemenin vahşi bir yöntemle gerçekleştirilmesi*” olduğu ifade edilmiştir.

Gerekçede ayrıca “*kişinin yakılarak, uyurken kulağının içine kızgın yağ dökülerek ya da vücudu parçalanarak öldürülmesi*” hallerinin canavarca hisle öldürmeye örnek gösterilebileceği ifade edilmiştir (benzer yönde bkz. Ruhi, 2017, ss. 28-29). Koca ve Üzülmaz’ın (2018, s. 99) de isabetle ifade ettiği üzere burada vahşi bir yöntem kullanılarak öldürme söz konusu olsa da asıl belirleyici olan öldürme eyleminin canavarca bir hisse dayanmasıdır. Failin suçu nasıl işlediği, bu şekilde bir hisle hareket edip etmediğinin ortaya konması açısından belirleyici olabilecektir (Tezcan, Erdem ve Önok, 2021, s. 160; Koca & Üzülmaz, 2018, s. 101)

Öğretide bir görüşe göre failin acıma duygusundan noksan olarak kişiyi öldürmesi hali canavarca hissi karşılamaktadır (Centel, Zafer & Çakmut, 2021, s. 48). İnsan hayatının ortadan kaldırılmasından zevk duyulması ve bu zevkin tatmin edilmesi için kişinin öldürülmesi, mağdurun acı çekmesinden zevk alınması duygusu dolayısıyla öldürme eyleminin gerçekleştirilmesi hallerinde canavarca hissin bulunduğu kabul edilmektedir (Artuk ve diğerleri., 2019, s. 124; Centel, Zafer & Çakmut, 2021, s. 48; Koca & Üzülmaz, 2018, ss.100-101). Ortada hiçbir sebep bulunmuyorken insanın öldürülmesi halinde de canavarca hissin varlığından söz edilebileceği ifade edilmektedir(Toroslu & Toroslu, 2021, s. 31). Selçuk (1988, s. 482) da canavarca hissi “*toplum bilincinin ve ahlakının tepkisini çeken, amaçladığı nedenle yol açtığı sonuç arasında nicel açıdan belirgin bir oransızlık sergileyen, her türlü bulgu ve kanıtla kanıtlanabilen ve özünde hoyrat ve yabanıl kötülük eğilimi bulunan psikolojik bir içtepî*” olarak tanımlamıştır.

Yargıtayın çeşitli kararları incelendiğinde yalnızca öldürme duygusunu yaşamak amacıyla öldürmek, kişiye acı vermekten zevk duyarak öldürmek, kişinin yakılarak öldürülmesi halleri canavarca his kapsamında değerlendirilmiştir (Yargıtay 1. CD., 2013).

18 ayrı yerinden bıçaklanarak ve vajinasına tuzluk yerleştirilerek öldürülen bir kadına dair olan bir kararda Yargıtay bu öldürmenin canavarca hisle işlendiği kanaatine hükmetmiştir (Yargıtay 1. CD., 2010).Yargıtay bu noktada aslında söz konusu öldürme eyleminin nasıl gerçekleştiği sorusuna eğilmiş, saikten ziyade fiilin işleniş biçimine ilişkin saptamalarda bulunarak canavarca hissin varlığını tespit etmiştir (Tezcan, Erdem ve Önok, 2021, s. 161).

Kişiyi öldürmek neticesini elde edebilmek açısından gerekli olmayan, sadece mağdura acı vermek için gerçekleştirilen hareketler ise eziyet çektirme olarak değerlendirilmektedir (Tezcan, Erdem ve Önok, 2021, s. 161). Fail aslında mağdurun ölümü neticesini her an için elde edebilecek konumdayken, sadece mağdura acı çektirmek için hareketleri tekrarlayarak mağdurun yavaş yavaş ölümüne sebep olmaktadır (Yargıtay 1. CD., 2018; Centel, Zafer & Çakmut, 2021, s. 49). Madde gerekçesinde de eziyet çektirilerek öldürmede kişinin *“hemen değil, belli bir süreç içinde acı çektirilerek”* öldürülmesinin söz konusu olduğu ifade edilmiştir.

Madde hükmünde canavarca his ile failin duygu durumu nitelendirilirken, eziyet ile failin öldürme eylemini icra etmesi sırasında gerçekleştirdiği hareketlerine odaklanılmaktadır. Öğretide de belirtildiği üzere her öldürme eylemi elbette mağdurda belirli bir derecede acıya sebep olmaktadır (Centel, Zafer & Çakmut, 2021, s. 49). Ancak eziyet çektirerek öldürmede hareketin tekrarlanan bir şekilde ve yavaş yavaş gerçekleştirilmesi söz konusu olmakta, mağdur tarafından bu acı ve ızdırap hissedilmekte ve netice itibariyle mağdur ölmektedir. Mağdurun bu acıyı hissetmeden, örneğin failden aldığı ilk darbe neticesinde bayıldıktan sonra kendisine eziyet olarak değerlendirilebilecek hareketlerde bulunulması ve akabinde ölmesi söz konusu olur ise, bu durumda bu ağılaştırıcı neden uygulanmayacaktır (Centel, Zafer & Çakmut, 2021, ss. 49-50). Benzer şekilde mağdurdaki yara sayısı fazla olabilir, ancak yara

sayısının fazla olması ortada mutlaka eziyet çektirilerek öldürmenin bulunduğu anlamına da gelmeyecektir(Artuk ve diğerleri, 2019, s. 127). ldürmek için zorunlu olmayan vahşice hareketlerin neticesinde ortaya çıkan acının yavaş yavaş mağdura tesir etmesi, bir ıstıraba sebebiyet vermesi ve ölüm ile neticelenmesi gerekmektedir(Koca & Üzölmez, 2018, s. 101). Önemle belirtmek gerekir ki bu nitelikli halin uygulama alanı bulabilmesi için failin hareketlerinin de mağdurun ldürölmesine yönelik olarak gerçekleştirilmiş olması gerekir(Koca & Üzölmez, 2018, s. 101). Sadece eziyet etmek kastıyla hareketlerin gerçekleştirilmesi ancak mağdurun bu hareketler dolayısıyla ölmesi halinde, fiilin işkence veya eziyet suçu kapsamında değerlendirilmesi gündeme gelecektir (Koca & Üzölmez, 2018, s. 101; Artuk ve diğerleri., 2019, s. 127).

Kadın cinayetleri bir kadının sadece kadın olması dolayısıyla ve onun ölümünden zevk duyulması sebebiyle işlenebilmektedir. Bu hallerde failin sırf kadın olması sebebiyle kişiyi öldürmesinin canavarca his olarak değerlendirilmesi yukarıda yazılanlar ışığında mümkün gözükmemektedir. Benzer şekilde kadın cinayetlerinin kadınlara eziyet çektirilmesi suretiyle gerçekleştirilmesi de münferit olaylarda gündeme gelebilmektedir. Dolayısıyla TCK'nin 82/1-b maddesinde yer alan bu nitelikli halin bazı kadın cinayetleri açısından uygulama alanı bulabileceği değerlendirmesinde bulunmak yanlış olmayacaktır. Ancak önemle belirtmek gerekir ki, her kadın cinayetinin canavarca his ile işlendiği ya da eziyet çektirilerek işlendiği yönünde bir genelleme yapmak mümkün olmayacaktır. Kadına yönelik toplumda yer alan ataerkil kalıplara dayanarak hareket eden, kadın üzerindeki sahiplik güdüsü ile eyleme geçen bir fail kanaatimizce canavarca hisle hareket etmemektedir. Bundan ziyade failin eyleminde kadını aşağı gören, erkeğe göre ikinci sınıf bir varlık olarak değerlendiren bir güdü mevcuttur. Dolayısıyla canavarca his ve eziyet çektirilerek öldürme kadın cinayetleri açısından münferit olaylarda

gündeme gelebilecek bir durum olsa da, bu nitelikli hallerin kadın cinayetlerinin tamamını kapsadığını belirtmek mümkün gözükmemektedir.

#### **4.4.3.4. Nefret ve ayrımcılık suçu**

Nefret suçları kavramı Türk ceza hukuku açısından değerlendirilen yeni bir kavramdır. 5237 sayılı TCK'nin 122. maddesi nefret ve ayrımcılık suçunu aşağıdaki şekilde düzenlemektedir:

*“(1) Dil, ırk, milliyet, renk, cinsiyet, engellilik, siyasi düşünce, felsefi inanç, din veya mezhep farklılığından kaynaklanan nefret nedeniyle;*

*a) Bir kişiye kamuya arz edilmiş olan bir taşınır veya taşınmaz malın satılmasını, devrini veya kiraya verilmesini,*

*vb Bir kişinin kamuya arz edilmiş belli bir hizmetten yararlanmasını,*

*c) Bir kişinin işe alınmasını,*

*d) Bir kişinin olağan bir ekonomik etkinlikte bulunmasını,*

*engelleyen kimse, bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.”*

Öğretide bahsi geçen kanun maddesi ile aslında teknik olarak bir nefret suçunun düzenlenmediği, dolayısıyla Türk ceza hukuku açısından da böyle bir suç kategorisinin bulunmadığı ifade edilmektedir (Serim Çiçek, 2021, s. 137). Esasen 2 Mart 2014 tarihli 6529 sayılı Kanun ile birlikte Türk Ceza Kanunu'nda yer alan ayrımcılık suçuna nefret kavramı da eklenmiş ve bu şekilde nefret ve ayrımcılık suçu başlığı altında yukarıda yer alan hükme yer verilmiştir. Madde incelendiğinde maddenin bir nefreti cezalandırması söz

konusu olmayıp; bu nefret sebebiyle bireylerin belirli alanlarda engellenmeleri eylemi cezalandırılmaktadır.

TCK'nin 122. maddesinde “*dil, ırk, renk, cinsiyet, engellilik, siyasi düşünce, felsefi inanç, din veya mezhep*” korunan özellikler olarak belirlenmiş olup, failin, mağdura yönelik olarak, bu kişinin burada belirtilen kategorilerdeki özelliği dolayısıyla taşınır veya taşınmaz malın satımı, devri ya da kiraya verilmesini, kamuya arz edilen bir hizmetten yararlanmasını, işe alınmasını veya olağan bir ekonomik etkinlikte bulunmasını engellemesi halleri bir suç olarak düzenlenmiştir. Maddenin uygulama kapsamı, bu hallerle sınırlı olması sebebiyle oldukça dardır. Bu kapsamda öğretide de bu suçun “nefret suçu” olarak nitelendirilmesindense “nefret saiki ile işlenen ayrımcılık” suçu olarak nitelendirilmesinin daha isabetli olacağı görüşü ileri atılmıştır (Ersoy, 2017, s. 16). Yargıtay da benzer bir bakış açısı ile TCK'nin 122. maddesi ile bağımsız bir nefret suçu öngörülmediğini, nefret ile gerçekleştirilen ayrımcılığın ilgili hüküm kapsamında cezalandırıldığını ifade etmiştir (Yargıtay 18. CD., 2016).

Öğretide 6529 sayılı Kanun ile değiştirilen TCK'nin 122. madde metni ile ayırım yapmanın ancak nefret saiki ile gerçekleştirilmesi ile cezalandırılacağı sonucunun çıkması ve nefret saikinin de ispatının çok zor olması karşısında kuralın uygulama alanının daha da daraldığı ifade edilmekte ve yapılan düzenleme isabetsiz bir düzenleme olarak değerlendirilmektedir (Özar, 2021, ss. 100-101).

TCK'nin 122. maddesinde cinsiyet korunan bir özellik olarak yer almakla birlikte, kural kapsamında kadınların özellikle ekonomik anlamda, iş hayatında veya bir taşınır veya taşınmazı satın alması, devralması, kiralaması hallerinde uğradığı ayrımcılık cezalandırılabilir ve bunun için de failin, kadına karşı nefret saiki ile hareket ettiğinin ortaya konması gerekecektir. Bu kapsamda

kadın cinayetlerinin söz konusu düzenlemenin uygulama alanına girmediği açıktır.

#### **4.4.3.5. 7406 Sayılı Türk Ceza Kanunu ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ile Türk Ceza Kanunu'nda yapılan değişiklikler kapsamında kadına karşı suçlar**

Türk Hukuku kapsamında özellikle “femisid” kavramının zikredildiği bir düzenleme bulunmamaktadır. Ancak kadın cinayetleri olgusu ile mücadele etmek anlamında bazı düzenlemelere yer verilmiştir. Bu konudaki önemli olan güncel gelişmelerden biri 7406 sayılı Türk Ceza Kanunu ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun vasıtası ile Türk Ceza Kanunu'nda yapılan değişikliklerdir.

Türkiye Cumhuriyeti Adalet Bakanlığı ve Cumhurbaşkanlığı tarafından hazırlanmış olan İnsan Hakları Eylem Planı 2 Mart 2021'de kamuoyuna açıklanmıştır. Eylem Planı içerisinde özgür birey, güçlü toplum ve daha demokratik bir Türkiye vizyonu odak noktası olmuştur ve bu çerçevede ev içi şiddet ile kadına karşı şiddetle mücadelenin etkili bir şekilde yürütülmesi hedeflenmiştir. Bu hedefin gerçekleştirilmesi için oluşturulan Türk Ceza Kanunu ve Bazı Kanunlar'da Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi 12 Mayıs 2022'de TBMM Genel Kurulu tarafından kabul edilmiş ve yasalaşmıştır (Meclis Haber, 2022). Kanun 27 Mayıs 2022 tarihli ve 31848 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Söz konusu kanun kapsamında özetle mağdurunun kadın olduğu belirli suçlara yönelik cezalar ağırlaştırılmış, belirli suçlar açısından cezaların alt sınırı ile ilgili düzenlemelere yer verilmiştir. Ayrıca uzun bir süredir suç olarak düzenlenmesi gerektiği ifade edilen ısrarlı takip suçu da bu kanun ile birlikte, isabetli olarak, TCK'de bir suç olarak düzenlenmeye başlamıştır. 7406 sayılı



Kanun'da yer alan değişiklikler ile birlikte, TCK'nin 62. Maddesinin 2. Fıkrasındaki takdiri indirim nedenlerine yönelik olarak da düzenlemeler getirilmiştir. Kanun değişikliği 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nda da değişikliklere ve sağlık çalışanlarına yönelik şiddet ile mücadele ile ilgili düzenlemelere de yer vermektedir. Bu çalışmanın konusu itibariyle, ilgili kanun değişikliğinde mağdurun kadın olduğu suçlara yönelik olarak getirilen düzenlemeler çerçevesinde açıklamalarda bulunulacaktır.

7406 sayılı Kanun ile TCK'de yapılan değişiklikler ile kasten öldürme, kasten yaralama, işkence, eziyet ve tehdit suçlarında mağdurun cinsiyeti dikkate alınarak, bu suçların yaptırımları açısından değişikliğe gidilmesi düzenlenmiştir. Bu kapsamda kasten öldürmenin nitelikli halini düzenleyen TCK'nin 82. maddesinde “*gebe olduğu bilinen kadına karşı*” ifadesi “*kadına karşı*” olarak değiştirilmiş ve böylece kasten öldürmelerde mağdurun kadın olması hali bu suçun nitelikli hali olarak kabul edilmiştir. Benzer bir çerçevede TCK'nin 86. maddesinde düzenlenen basit tıbbi müdahale ile giderilebilecek kasten yaralamada, 94. maddesinde düzenlenen işkence suçunda, 96. maddesinde düzenlenen eziyet suçunda, 106. maddesinde düzenlenen tehdit suçunda mağdurun kadın olması hali dikkate alınarak cezaların alt sınırlarına dair düzenlemelere yer verilmiştir. Basit tıbbi müdahale ile giderilebilecek kasten yaralama suçunda cezanın alt sınırının altı aydan, işkence suçu için beş yıldan, eziyet suçu için iki yıl altı aydan ve tehdit suçu için dokuz aydan az olamayacağı düzenlenmiştir.

Söz konusu kanun ile kanun koyucu, kadına karşı şiddet ile daha etkin bir mücadele yürütme amacı gütmektedir. Kanun koyucu tarafından kadının yaşam hakkı ve vücut bütünlüğü korunmak istenmektedir (Türkiye Büyük Millet Meclisi Kanunlar ve Kararlar Başkanlığı, 2022, ss. 9-11). Kanun teklifinin gerekçesinde de şiddetin toplumun bütünü üzerinde etki doğuran bir sorun

olduğu isabetli olarak vurgulanmış; kadına yönelik şiddet ile etkin bir mücadelenin yürütülmesi ve caydırıcılığın sağlanması için mağdurun kadın olması halinin kasten öldürme suçunun nitelikli bir hali olarak düzenlendiği belirtilmiştir (Türkiye Büyük Millet Meclisi Kanunlar ve Kararlar Başkanlığı, 2022, s. 12). Bu açıdan bakıldığında kanun koyucu TCK içerisinde kadın cinayetleri ve kadına karşı cinsiyet temelli şiddetin diğer türleri ile mücadele etmek amacıyla önemli bir adım atmıştır. Yukarıda da ifade edildiği üzere, femisid kavramı bazı görüşlerce çok geniş bir şekilde “kadınların öldürülmesi” olarak tanımlanmaktadır. Ancak yine yukarıda da izah ettiğimiz üzere, femisid kavramı ile asıl ifade edilmek istenen kadının cinsiyeti dolayısıyla, kendisine toplumda yükletilen roller dolayısıyla öldürülmesidir. Kanaatimizce Türk kanun koyucu kadın cinayetleri ile mücadele etmek açısından bu düzenlemeyi getirmiştir ve kavramın kendisini zikretmese de çok genel olarak tanımlanan haliyle femisidi kanun içerisine yerleştirmiştir. Dolayısıyla, düzenlemenin kadın cinayetleri ile mücadele bakımından önemli olduğu konusunda şüphe bulunmamaktadır.

Öte yandan kanun değişikliği ile ilgili olarak bazı tereddüt yaratan hususların eleştirilmesi de yerinde olacaktır. Öncelikle kanaatimizce TCK’de gerçekleştirilen bu değişiklik AY’nin 10. maddesi ile ters düşmektedir. T.C. AY’nin “Kanun nnde Eşitlik” başlığını taşıyan 10. maddesinin 1. fıkrası eşitlik ilkesini aşağıdaki şekilde düzenlemektedir:

*“Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir.”*

1982 AY’nin sistematikleğine bakıldığında eşitlik ilkesine “genel esaslar” kısmında yer verilmiş olup; bu durum eşitlik ilkesinin devletin organlarına ve idare makamlarına egemen olan temel bir ilke olduğunu göstermektedir

(Gözler, 2019, s. 241). Dolayısıyla kanun koyucunun da yasaları yaparken bu ilkeye riayet etmesi esastır (Özbudun, 2018, s. 155). Kanun koyucunun bu ilkeye riayet etmeyerek, eşitlik ilkesine aykırı bir yasama faaliyeti gerçekleştirilmesi, eşitlik ilkesine aykırı düzenlemeler içeren bir kanun bulunması halinde Anayasa Mahkemesi tarafından yapılacak denetim neticesinde kanunun eşitlik ilkesine aykırı görülerek iptal edilmesi mümkün olabilir (Gözler, 2019, s. 242).

AY'nin 10. maddesinin 2. fıkrasına 7 Mayıs 2004 tarihinde eklenen düzenleme ise *“kadınlar ve erkekler eşit haklara sahiptir. Devlet, bu eşitliğin yaşama geçmesini sağlamakla yükümlüdür. Bu maksatla alınacak tedbirler eşitlik ilkesine aykırı olarak yorumlanamaz”* ifadesine yer vermek suretiyle pozitif ayrımcılık yapılabilmesine imkan tanımıştır. Gerçek hayatta bu yönde eşitliğin bulunmadığı bir halde, devletin pozitif ayrımcılık yapması suretiyle bu eşitliği fiilen sağlaması gerektiği bu hüküm ile ifade edilmiştir (Gözler, 2019, s. 249)

Eşitlik ilkesi bağlamında önemle belirtmek gerekir ki eşitlik ilkesi “şekli hukuki eşitlik” ve “maddi hukuki eşitlik” olarak iki anlamda ele alınmaktadır (Özbudun, 2018, s. 155) Şekli hukuki eşitlik kanunların genel ve soyut nitelik taşıyarak herkese eşit olarak uygulanması iken maddi hukuki eşitlik aynı durumda bulunanlara eşit davranma zorunluluğunu işaret etmektedir (Tunç, 2019, s. 79). Toplumda daha dezavantajlı konumda bulunan kişileri eşit konuma getirebilmek açısından bu kişilere ek hak ve hukuki güvencelerin sağlanması pozitif ayrımcılık olup; bu durum eşitlik ilkesine aykırı olarak yorumlanamaz (Atar, 2019, s. 126). AY'nin 10. maddesinin 2. fıkrasındaki bu hüküm fiili eşitsizliği dengelemeye yönelik olup; fiili durum dengelendikten sonra da benzer yönde pozitif ayrımcılık uygulamalarına devam edilmesi eşitlik ilkesine aykırılık teşkil edecektir (Erdoğan, 2018, s. 64).

7406 sayılı Kanun ile TCK’de yapılan değişikliklerle mağdurların kadın olması halinin belirli suçlar açısından cezanın ağırlaştırılmasını gerektiren bir hal olarak düzenlenmesi, bu şekilde “kadına karşı suç” gibi bir kavramın ortaya çıkarılması ilk bakışta kadınlara yönelik özel bir koruma getirildiği ileri sürülerek yukarıda zikredilen AY’nin 10. maddesinin 2. fıkrası kapsamında görülebilir. Kadınların cinsiyete dayalı şiddet dolayısıyla orantısız bir şekilde etkilendiği ve ortada fiili bir eşitsizlik bulunduğu, bu yüzden bu cinsiyete dayalı şiddet dolayısıyla kanun koyucunun ek bir koruma getirmesi gerektiği yönünde şüphe yoktur. Ancak 7406 sayılı Kanun kapsamında getirilen değişiklikler genel olarak belirli suçlarda mağdurun kadın olması halini cezayı ağırlaştırıcı bir hal olarak düzenlemiştir. Nitekim kasten öldürme suçları açısından ele alırsak, kanun koyucu adeta her ne sebeple olursa olsun kadının yaşam hakkının elinden alınmasını, erkeğin yaşam hakkının elinden alınmasından daha önemli bir husus olarak değerlendirmiş ve korumaya değer görmüştür ki, kanaatimizce bu durum fiili bir eşitsizlik teşkil etmemektedir. Zira, varsayımsal olarak değerlendirirsek kadınların soyunun tükenmekte olduğu ve erkekler açısından böyle bir durum olmadığı bir durumda ortadaki fiili eşitsizlik kanaatimizce bu şekilde kadının biyolojik varlığının korunmasını gerektirebilirdi. Ancak günümüz koşullarında durum farklıdır. Kadın orantısız olarak kasten öldürmeden değil, orantısız bir şekilde cinsiyete dayalı şiddetin bir görünümü olan öldürmeden etkilenmektedir ki bu iki durum arasındaki fark dikkate değerdir.

Maddi hukuki eşitlik gereği yalnızca aynı veya benzer durumda bulunanlara aynı veya benzer şekilde davranılması gerekir (Öden, 2003, s. 189). Kanaatimizce kişisel bir husumet dolayısıyla bir kadını öldüren fail ile kadına karşı şiddet güdüsü ile hareket eden failin durumları birbirinden farklıdır ve maddi hukuki eşitlik gereği bu iki duruma farklı şekillerde muamele edilmesi

isabetli olacaktır. Dolayısıyla 7406 sayılı Kanun ile getirilen düzenleme kanaatimizce yanlış olmamakla birlikte, eksik nitelikte bir düzenlemedir.

Dolayısıyla 7406 sayılı Kanun ile getirilen değişikliklere baktığımızda bazı sorular akla gelmelidir. Kanun koyucu kadına karşı cinsiyet temelli şiddetin görünümleri ile mi mücadele etmektedir? Yoksa uygulayıcı arkada yatan sebebe bakmadan kadının öldürülmesini kasten öldürmenin nitelikli bir hali olarak mı değerlendirecektir? Kasten öldürme suçu açısından getirilen değişikliklere bakıldığında kanun değişikliğinin lafzından mağdurun cinsiyetinin kadın olmasının kasten öldürmenin nitelikli halinin gerçekleşmesi açısından yeterli görüldüğü anlaşılmaktadır.

7406 sayılı kanunun uygulamasının pratik sonuçları aksine kadınları mağdur edebilecek ve hukuka aykırı bir şekilde, adaletsiz sonuçlara yol açabilecektir (benzer yönde bkz. Eşitlik İçin Kadın Platformu, 2022). Dahası kanundaki değişiklikler kadının şiddete uğradığı hallerin sadece bahsi geçen suçlarla sınırlı olduğu gibi bir izlenimi de ortaya çıkarmaktadır. Oysa yukarıda da açıklandığı üzere kadınlar gerek özel gerek kamusal alanda çok farklı şekillerde şiddete uğrayabilmektedir. Kadınlar sadece kadın olmaları dolayısıyla çevrimiçi alanlarda zorbalığa uğrayabilmekte, insan ticaretinin mağduru konumuna gelebilmekte, özel hayatın gizliliğini ihlal tehlikesi ile karşı karşıya kalabilmekte veya hürriyetinden de yoksun bırakılabilmektedir. Bu suçlar açısından kanun koyucu tarafından kadın mağduriyetinin dikkate alınmadığı anlaşılmaktadır.

Kasten öldürmelerde mağdurun kadın olmasının nitelikli bir hal olarak düzenlenmesi ile kanun koyucunun esas olarak Türkiye’de çok önemli bir sorun teşkil eden kadın cinayetlerine yönelik olarak caydırıcı bir hukuki zemin

oluşturma amacının bulunduğu anlaşılmaktadır. Ancak söz konusu düzenleme kanaatimizce yukarıda bahsi geçen sebepler dolayısıyla isabetli değildir.

Kadın cinayetleri, bir diğer deyişle femisid vakaları cinsiyet temelli şiddet bağlamında değerlendirilmesi gereken, komplike bir kavramı teşkil etmektedir. Femisid ile mücadele etmek aynı zamanda ataerkil toplum düzeni içerisinde kökleşmiş, sosyal önyargı ve kalıpların dışına çıkmak isteyen kadınların, sadece bu özerkliklerini kullanmak istemeleri, sadece kadınlık vasfına sahip olmaları sebebiyle şiddete uğraması, öldürülmesi ile mücadele etmek anlamına gelmektedir.

Kanun kapsamında getirilmiş olan yeni düzenleme ile bir kişinin cinsiyet sebebiyle değil ancak daha farklı bir sebeple duyduğu husumet dolayısıyla, örneğin bir malvarlığı tartışması dolayısıyla bir kadını öldürmesi veya bir erkeği öldürmesine hukuk düzeninde bağlanan sonuç artık farklılık arz etmektedir ve bu iki durum aslında aynı suçu teşkil etmesine rağmen, sadece mağdurun cinsiyeti dolayısıyla farklı bir şekilde cezalandırılmaktadır. Örneğin aralarında arazileri sebebiyle husumet doğan iki komşudan birisi diğerini kasten öldürdüğünde, mağdur olan komşunun kadın olması veya erkek olmasına bağlanan sonucun farklı olacağını söylemek yeni kanun hükmü karşısında mümkün gözükmemektedir. Bu durumda ortaya erkek mağdurun yaşamının kadın mağdurun yaşamına göre daha değersiz görülmesi sonucu ortaya çıkmaktadır.

Femisid niteliği taşıyan kadın cinayetlerinde ise kadınların belirli bir güdü ile öldürülmesi söz konusu olmaktadır. Kadınlar eşinden boşanmak istediği için, evlenmek istemediği için, ekonomik bağımsızlığını elde etmek istediği için, üzerinde tahakküm kurulması istendiği için şiddete uğramakta veya öldürülmektedir. Bu kapsamda kanun koyucunun mücadele etmesi ve

yüzleşmesi gereken işte bu cinsiyet temelli şiddet güdüsü ile işlenen kadın cinayetleridir.

Yukarıdaki açıklamalar göz önünde bulundurulduğunda kadın cinayetlerine yönelik olarak ayrı bir düzenleme yapılmasını isabetli bulmakla birlikte, ilgili kanun ile birlikte yapılan ve kapsamı çok geniş tutulan düzenleme kanaatimizce kadın cinayetlerini önlemek ve cezalandırmak açısından isabetli bir yol teşkil etmemektedir ve uygulama açısından sakıncalı sonuçlar doğurabilecek niteliktedir. Bu kapsamda kadın cinayetlerindeki saik kavramına odaklanılması, bu öldürme eylemlerinin gerçekleştirilmesinde failerin nasıl güdülerle hareket ettiğinin incelenmesi ve bu güdü ile mücadele edilmesi yönünde hukuki çerçevenin oluşturulması daha etkin ve adaletli bir yol olacaktır.

#### **4.4.4. Femiside dair bir çerçeve ve ara sonuç**

Femisid kavramına dair gerek sosyoloji ve antropoloji gerek hukuk alanında ortaya konulan görüşler, hukuki düzenlemeler ele alındığında bu konunun belirli bir çerçeve içerisine oturtulmasının ne kadar zor olduğu anlaşılmaktadır. Konuya dair çok çeşitli görüşler mevcut olsa da femiside dair normatif düzenlemelerin yapılabilmesi için bu konunun belirli bir çerçeve içerisine yerleştirilmesi gerekir.

Her kadın cinayeti bir femisid olarak algılanmamalıdır. Femisidin temelinde kadına karşı şiddet yer almaktadır. Kadına karşı şiddete dair yukarıda çizdiğimiz çerçeve göz önünde bulundurulursa kadının toplumdaki rollerine yönelik ataerkil algılar çerçevesinde kadını kontrol etme, hor görme, aşağı görme, kadın üzerinde hak iddia etme güdüsü kadına karşı şiddetin temelinde yer almaktadır. Femisid ise bu güdüler temelinde ortaya çıkmakta ve kadına karşı şiddetin en uç görünümünü teşkil etmektedir. Dolayısıyla femisid her

şeyden önce cinsiyet temelli gerçekleştirilen bir şiddet türü olarak meydana gelen bir öldürmedir. Kadın veya erkek fark etmeksizin bu güdü ile her fail hareket etmektedir ve bu güdünün mutlaka nefret kaynaklı olması gerekmemektedir. Kadın üzerinde hak sahipliği iddiası ile kadını kıskanma ve bu yüzden öldürme, kadının cinsel özgürlüğünü kontrol etme amaçlı olarak öldürme, kadını çalıştığı ve onu kontrol edemediği için öldürme gibi durumların hepsinin altında kadına yönelik toplumsal cinsiyet temelli şiddet yer almaktadır ve femisidi diğer kadına yönelik öldürmelerden ayıran durum da budur.

Netice itibariyle pozitif hukuk perspektifinden yaklaşıldığında, uluslararası hukukta femiside dair özellikli yaklaşımlar geliştirilmeye başlanmıştır. Benzer şekilde özellikle Latin Amerika ülkelerindeki hukuk sistemlerinde femisid bir kavram olarak benimsenmiş ve genelde ayrı bir suç olarak düzenlenerek bu eylemlerin cezalandırılması tercih edilmiştir. Türk ceza hukuku açısından ise femisid kavramına yönelik açık bir düzenleme bulunmamaktadır. TCK'nin 82. maddesinde yer alan töre saiki ile öldürme, canavarca his ve eziyet çektirerek öldürme, kasten öldürmenin üstsoy veya altsoydan birine ya da eş, boşandığı eş veya kardeşe karşı işlenmesi gibi kasten öldürme suçunun nitelikli halleri femisid kavramı ile bağlantılı olarak değerlendirilebilecek olsa da, bu suçlar da bu öldürme eyleminin cinsiyet temelli bir şiddete dayanması olgusunu ihmal etmektedir. TCK'nin 122. maddesi ise her ne kadar nefret ve ayrımcılık suçu başlığını taşısa da, femisid kavramı ile ilişkilendirilebilecek bir kapsama sahip değildir.

7406 sayılı Türk Ceza Kanunu ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun kapsamında Türk Ceza Kanunu'nda yapılan değişiklikler neticesinde kasten öldürmenin mağdurunun kadın olması hali nitelikli bir hal olarak kabul edilmiştir. Kanun kadına karşı şiddet ve özellikle kadın cinayetleri



ile mücadele bağlamında önemli bir adımdır ancak bazı hususlar açısından tereddüt doğurmaktadır. Bu kanun kapsamında kadına karşı gerçekleştirilen tüm kasten öldürmelerin, nitelikli bir hal olarak değerlendirilmesi, tüm eziyet, işkence, kasten yaralama, tehdit suçları açısından cezanın alt sınırının artırılması, kadına karşı cinsiyet temelli şiddet dolayısıyla gerçekleştirilen eylemler ile diğer sebeplerle gerçekleştirilen eylemler arasındaki haksızlık boyutu açısından göz önünde bulundurulması gereken farklılığı dikkate almamıştır. Bu durum uygulamada da eşitsizliklere yol açacak niteliktedir. Türk kanun koyucusu tarafından kadına karşı cinsiyet temelli şiddetin dikkate alınarak düzenlemeye gidilmesi isabetli olacaktır. Bu kapsamda Türk ceza hukuku açısından nasıl bir düzenlemeye yer verilmesi gerektiğine yönelik tartışmalar kanaatimizce önemini daha da artırarak devam edecektir. Bu çalışmanın üçüncü bölümünde de bu yönde normatif bir öneri geliştirilmektedir.

## 5. KADINA KARŞI ŞİDDET BAĞLAMINDA KASTEN ÖLDÜRME SUÇUNDA YENİ BİR NİTELİKLİ HAL ZORUNLULUĞU

### 5.1. Genel Olarak

Bu çalışmanın temelini oluşturan femisid kavramı, kadınların nefret veya hor görme, zevk ya da kadınlar üzerinde bir sahiplik duygusu ile işlenen ve kadın ile erkek arasında tarih boyunca süre gelmiş eşit olmayan güç ilişkileri dolayısıyla kadına karşı şiddetin bir görünümü olarak öldürülmelerini işaret etmektedir (Caputi & Russel, 1992). Genelde sosyoloji, antropoloji alanlarında yapılmış olan bu tanımın, normatif bir düzlemde hukuki açıdan incelenmesi ve bir suç olarak irdelenmesi karmaşık bir sorun teşkil etmektedir. Konunun bu karmaşık yapısından olmalıdır ki konuya dair çalışmalar genellikle sosyoloji, antropoloji ya da psikoloji alanlarında yapılmış, hukuki ve normatif çerçeveden konuyu irdeleyen çalışmalara öğretilerde pek yer verilmemiştir.

Türkiye’de yukarıda açıklandığı üzere 7406 sayılı Türk Ceza Kanunu ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun çerçevesinde kasten öldürmenin mağdurunun kadın olması genel olarak bu suçun nitelikli bir hali olarak görülerek, cezaların ağırlaştırılması yolu tercih edilmiştir. Bazı Latin Amerika ülkelerinde olduğu gibi detaylı bir femisid tanımına kanunda yer verilmemiştir. Bu açıdan femisidin kanun kapsamında tanımlanmış tipiklik unsurlarını taşıyan bir fiil olarak incelenmesi şu anki düzenlemeler ışığında mümkün gözükmemektedir. Gereken normatif alt yapının olmaması dolayısıyla bu kavram ışığında ancak varsayımsal bir değerlendirme mümkün olacaktır.

Yukarıda da ifade edildiği üzere femisid kavramının nefret suçunun bir görünümü olduğu da öğretilerde ifade edilen bir görüştür. Hal böyle olmakla birlikte Türk Ceza Kanunu açısından tam olarak bir nefret suçu düzenlenmesinin yer aldığını belirtebilmek de mümkün gözükmemektedir. Bu kapsamda uygulama açısından hukuk düzenine daha kolay entegre edilebileceği ve teorik anlamda da tutarlılık sağlayacağı düşüncesiyle çalışmanın bu bölümünde, varsayımsal bir bakış açısı ile femisid kavramı ile elde edilmek istenen hukuki mücadelenin bir nefret suçundan ziyade kasten öldürmeye eklenecek yeni bir manevi unsur ile düzenlenmesi önerisi ele alınacaktır.

Femisidin genel itibariyle kabul gören tanımı esas alındığında, bu kavramın kasten öldürme suçundan bağımsız olarak düşünülmesi söz konusu olamaz. Bu kapsamda Türk kanun koyucusu da yukarıda izah edilen kanun değişikliği ile birlikte kadın cinayetleri ile mücadele bağlamında, mağdurların kadın olmasını kasten öldürmenin nitelikli bir hali olarak düzenleyerek, cezaların ağırlaştırılması yoluna gitmiştir. Bir başka deyişle Türk kanun koyucusu kasten öldürmenin nitelikli halleri arasına mağdur açısından yeni bir maddi unsur ekleyerek, kasten öldürmelerin kadınlara karşı gerçekleştirilmesini de suçun nitelikli bir hali olarak düzenlemiştir. Ancak yine yukarıda izah ettiğimiz sebepler dolayısıyla kanun koyucunun bu tercihi kadın cinayetlerinin arka planında yatan cinsiyete dayalı şiddet kavramının gözardı edilmesine ve netice itibariyle eşitlik ilkesine aykırı sonuçların ortaya çıkmasına elverişli bir durum yaratmaktadır.

Femisidin bazı Latin Amerika ülkelerinde benimsendiği üzere ayrı bir suç olarak düzenlenmesi uygulamada birçok belirsizliğe yol açmıştır (Toledo, 2017). Zira yukarıda da ortaya konduğu üzere femisid kavramının yeknesak olarak kabul edilmiş bir tanımı bulunmamaktadır ve öğretilerde de bu kavramın içeriği hala tartışmalıdır. Normatif çerçevede bir öneri yapmak gerekirse

kanaatimizce öncelikle femisid kavramı ile mücadele edilmek istenen olguya odaklanmak isabetli olacaktır. Zira femisid esasen kadının kadın olması dolayısıyla, yani kadının cinsiyete dayalı bir şiddet temelli olarak öldürülmesini nitelendirmektedir. Bu açıdan kadın cinayetleri incelenirken, arka planda yer alan cinsiyet temelli kadına karşı şiddetin denklemde göz ardı edilmemesi gerekir. Kadına karşı gerçekleştirilen her öldürme eylemi cinsiyet temelli şiddete dayanmayabilir, ancak kadına karşı şiddetin bir görünümü olarak gerçekleştirilen öldürme eylemlerindeki haksızlık da kanaatimizce kasten öldürmenin temel biçiminden ayrılmakta ve ayrı bir şekilde düzenlenmesini gerektirmektedir. Eylemlerin bu niteliği göz önünde bulundurularak bu bölümde, kadın cinayetleri ile daha etkin bir mücadele sağlayabilmek adına nasıl normatif düzenlemeler yapılabileceği tartışılacak ve bu yönde bir öneri getirilmeye çalışılacaktır.

## **5.2. Normatif Alternatifler**

Femisid kavramının tanındığı hukuk sistemleri incelendiğinde, ceza hukuku bağlamında bu kavrama yönelik olarak farklı yaklaşımların geliştirildiği görülecektir. Bu kapsamda femisid kavramına yer verilen düzenlemeler de birbirinden farklılık arz etmekte ve femiside yönelik yeknesak bir tanım veya hukuki çerçeve bulunmamaktadır. Güncel olarak femiside yönelik olarak hukuki düzenlemelere yer veren ülkelerde temel olarak bu konuya dair iki ayrı yaklaşım gelişmiştir. Birinci yaklaşım femisidi ayrı, bağımsız bir suç olarak düzenlemektedir. İkinci yaklaşım ise femisidi ayrı bir suç olarak düzenlemektense, öldürme suçuna yeni bir unsur eklemek suretiyle femisid teşkil eden halleri bu suçun nitelikli bir hali olarak düzenlemektir.

### 5.2.1. Bağımsız bir suç türü olarak düzenleme alternatifi

Femisidin ayrı bir suç olarak düzenlendiği hukuk sistemleri mevcuttur. Nitekim bu şekilde normatif düzenleme yapma tercihinin Kolombiya Ceza Kanunu'nun 104. maddesi örnek olarak gösterilebilecektir. Kolombiya Ceza Kanunu'nun 104/A maddesi feminisid<sup>8</sup> suçunu aşağıdaki şekilde düzenlemektedir:

*“Her kim bir kadının kadın olması dolayısıyla, toplumsal cinsiyet kimliği dolayısıyla veya aşağıdaki hallerden birisinin önceden veya an itibariyle mevcut olması halinde 250 aydan 500 aya kadar hapis cezasıyla cezalandırılmaktadır*

*a. Mevcut olarak ya da önceden aile ilişkisine, yakın ilişki veya birlikte yaşama dair bir ilişkiye, arkadaşlığa, yoldaşlığa, işyeri ilişkisine sahip olmak ve mağdura karşı suçun işlenmesi öncesinde ona karşı işlenen fiziksel, cinsel, psikolojik veya ekonomik şiddet döngüsünün faili olmak.*

*b. Kadının bedeni ve hayatı ve hayatı ile cinselliği hakkındaki kararları üzerinde toplumsal cinsiyete dayalı baskı ve kontrol uygulamak.*

*c. Suçu kişisel, ekonomik, cinsel, askeri, siyasi veya sosyo-kültürel hiyerarşi olarak kendini gösteren, kadınlar üzerinde eşit olmayan bir güç ilişkisini istismar ederek işlemek.*

*d. Söz konusu hasımlar açısından korku veya aşağılama yaratmak için suçun işlenmesi.*

---

<sup>8</sup> Yukarıda izah edildiği üzere “femisid” ve “feminisid” kavramı esasen birbirinden farklı kavramlar olarak öğretilmektedir. Ancak Latin Amerika ülkelerindeki yasal düzenlemelerde bu iki kavramın birbiri yerine kullanıldığı anlaşılmaktadır.

*e. Fail tarafından mağdura yönelik evde, aile içinde, işyerinde veya okulda önceden var olan tehdit veya şiddet olayları bulunması veya fail tarafından mağdura, mağdurun şiddeti yetkili makamlara ihbar edip etmediğine bakılmaksızın cinsiyete dayalı şiddet uygulanması.*

*f. Mağdurun, zaman dilimine bakılmaksızın, öldürme eyleminden önce önce kaybolması veya kimseyle görüşmüyor veya hareket özgürlüğünden yoksun bırakılıyor olması.” (İngilizce çevirisi için bkz Alicia Deus & Diana Gonzalez, 2018, s. 68)*

Kolombiya Ceza Kanunu'nun 104 B maddesi ise feminisid suçuna dair ağırlaştırıcı sebepleri düzenlemiştir. İlgili hüküm uyarınca:

*“a. Failin bir kamu görevlisi olması ve görevini kötüye kullanarak suçu işlemesi*

*b. Cezalandırılan eylemin 18 yaşın altında veya 60 yaşın üstünde veya gebe bir kadına karşı işlenmesi.*

*c. Hareketin ikiden fazla kişi tarafından işlenmesi*

*d. Mağdurun fiziksel, psikolojik veya duyuşsal olarak engelli olması, zorla yerinden edilmiş, sosyoekonomik koşullarının zorlu olması veya marjinalize bir etnik grup veya cinsel yönelim mensubu olması*

*e. Mağdurun ailesinden herhangi bir üyenin varlığında cezalandırılan suçun gerçekleştirilmesi*

f. Suçun bir cinsel saldırıyı takiben, bir ritüelin parçası olarak, genital mutilasyon veya herhangi başka bir saldırı eylemlerini veya fiziksel ya da psikolojik acıyı içerecek şekilde işlenmesi

(...)” bağımsız bir şekilde düzenlenen feminisid suçunun nitelikli halleri olarak düzenlenmiştir (İngilizce çevirisi için bkz Alicia Deus & Diana Gonzalez, 2018, s. 68).

Farklı Latin Amerika ülkelerinde de bu şekilde femisid veya feminiside dair ayrı suçların düzenlenmesi söz konusudur. Ancak suçların kapsamı ve düzenleniş şekilleri farklılık gösterebilmektedir. Örneğin Honduras Ceza Kanunu’nun 118 A maddesi ile bu suçun failinin ancak erkek olabileceği belirtilmektedir. Şili Ceza Kanunu’nun 390. maddesi uyarınca ise yalnızca eşlerin veya birlikte yaşanan partnerlerin öldürülmesinin femisid teşkil edeceği belirtilmiştir.

Örneklerde de görüldüğü şekilde uygulanan kanun maddeleri ceza hukuku öğretisinde birçok açıdan eleştirilmiştir. İlgili kanunlarda genel olarak zaten öldürme ve nitelikli öldürme suçlarının bulunması karşısında, bu şekilde ayrıca bir suç düzenlemesinin gerekli olmadığı ileri sürülmüştür (Toledo, 2017, s.49).

Söz konusu suçlar incelendiğinde ceza hukuku alanına, gerekli kanuni belirlilik sağlanmadan, sosyolojik ve antropolojik nitelikte kavramların aktarıldığı görülmektedir. Bu durum da belirlilik ilkesine aykırılık teşkil etmektedir. Bir kadının “kadın olduğu için öldürülmesi” veya “eşitsiz güç ilişkilerine dayanılarak öldürülmesi” “kadına karşı nefret veya mizojini” gibi unsurların suç içerisinde yer alması, zaten içeriği çok tartışmalı ve göreceli olan bu konuların suçun tipikliği açısından değerlendirilmesini zorunlu kılmakta ve bu da suçun kanuni tanımındaki unsurların yerine getirilip getirilmediğinin tespit edilmesinde ciddi zorluklar yaratmaktadır (benzer yönde bkz. Toledo, 2017,

s.50). Nitekim bu şekilde unsurların varlığının ispatı çok zordur. Bu suçların uygulama alanı bulduğu hukuk sistemlerinde de uygulamacılar da bu durum dolayısıyla, aynı cezai yaptırım gücüne sahip olan daha basit ve nötr nitelikteki suçların uygulamasına yönelmektedir (Toledo, 2017, s.50). Dolayısıyla femisid ayrı bir suç olarak düzenlenerek, kamuoyu düzeyinde görünürlüğü artırılrsa da, bu hükmün uygulanabilmesi birçok kez mümkün olmamaktadır. Bu açıdan femisid kavramı ile işaret edilmek istenen olgu ile etkin hukuki mücadelenin gerçekleştirilebilmesi açısından düşünülebilecek bir başka alternatif bu durumun mevcut bir suçta yeni bir unsur olarak düzenlenmesidir.

### **5.2.2. Mevcut bir suçta yeni bir unsur olarak düzenleme alternatifi**

Bir suçun işlendiğinden bahsedilebilmesi için ortada kanundaki tipikliği karşılayan, kasten veya taksirle gerçekleştirilen, hukuka aykırı bir fiilin bulunması aranır (Hakeri, 2022, s. 115). Bu kapsamda suç kavramı açıklanırken bu durum gözetilerek söz konusu eylemin unsurlara ayrılarak incelenmesi söz konusu olur. Bu unsurlarda tek bir tanesinin bile eksik olması halinde söz konusu fiilin suç teşkil ettiği sonucunun çıkarılması mümkün olmayacaktır.

Kusurluluk ve haksızlık kavramının ayrı olarak değerlendirildiği sistemlerde, suçun haksızlık boyutunda tipiklik ve hukuka aykırılık kavramları yer alır. Bir hareketin suç teşkil etmesi ve ceza hukuku açısından sorumluluğun doğabilmesi için öncelikle söz konusu fiilin suçun kanuni tanımındaki unsurları taşıyor olması gerekir (Koca & Üzülmez, 2021, s. 105; Hakeri, 2022, s. 115). Suçun kanuni unsuru suçun tipikliğini ifade etmektedir ve tipikliğin unsurları da maddi (objektif) ve manevi (sübjektif) olmak üzere ikiye ayrılmaktadır (Hakeri, 2022, s. 115).



TCK'nin 21. maddesi “suçun oluşması kastın varlığına bağlıdır. Kast, suçun kanuni tanımındaki unsurların bilerek ve istenerek gerçekleştirilmesidir.” düzenlemesine yer vermektedir. Benzer şekilde TCK'nin 30. maddesinde de “filin icrası sırasında suçun kanuni tanımındaki maddi unsurları bilmeyen bir kimse, kasten hareket etmiş olmaz. Bu hata dolayısıyla taksirli sorumluluk hali saklıdır.” düzenlemesine yer verilmiş ve suçların tipikliği açısından yer alan maddi ve manevi unsur ayrımı bu düzenlemeler çerçevesinde de ortaya konulmuştur.

Bu kapsamda femisid kavramının ayrı bir suç olarak düzenlenmesi yerine, bu kavramın işaret ettiği ve bu kavram ile engellenmek istenen olgunun mevcut bir suç içerisinde maddi veya manevi unsur kapsamında düzenlemesi de alternatif bir seçenektir. Femisid temel olarak bir insan öldürme eylemidir. Ancak bu öldürme, insan öldürmenin temel şekli olarak sosyal olarak farklı sonuçlar doğurmaktadır. Femisid kavramı ile aslında mücadele edilmek istenen olgu kadına karşı şiddetin en uç görünümünü sergileyen kadın cinayetleri ile mücadele etmektir. Öldürme suçunun temel şekli olarak farklı olarak, bu eylem kadına karşı şiddetin bir görünümü olarak ortaya çıkmaktadır. Bu açıdan bu kavram ile amaçlanan hukuki yararın elde edilmesi açısından bir başka alternatif, kadına karşı şiddetin öldürme suçu açısından yer alacak nitelikli bir halin unsuru olarak düzenlenmesi olacaktır.

### **5.2.2.1 Maddi unsur olarak düzenleme**

#### **Genel olarak maddi unsur kavramı**

Tipikliğin maddi (objektif) unsurunun istenen fiilin dış görünüşünü nitelendiren, unsurlar olduğunu ifade eden görüşler bulunmaktadır (Öztürk and Erdem, 2021, s. 193; Koca & Üzülmöz, 2021, s. 112; Akbulut, 2021, s. 276). Suçun maddi unsurları, söz konusu fiilin objektif tarafını oluşturarak failerin

fiillerinin birbirinden ayrılmasını sağlar (Akbulut, 2021, s. 276). Dolayısıyla bir suçun diğer bir suçtan ayrılması konusunda maddi unsurun önemli bir fonksiyonu bulunmaktadır. Dahası bir fiilin suç mu, kabahat mi teşkil ettiği sorusunun cevabının tespitinde de maddi unsur önemli bir rol oynamaktadır (Akbulut, 2021, s. 276).

Dönmezer ve Erman'a göre ise suçun maddi unsuru kanuni tanıma uygun bir fiilin bulunması anlamına gelmekte olup; ortada bir fiilin bulunması şartı maddi unsuru ifade etmektedir ve fiil kavramı da hareket ile neticeyi birlikte belirtmek üzere kullanılmaktadır (Dönmezer&Erman, 2019, s. 77).

Bir suçtan bahsedilebilmesi için bir failin olumlu ya da olumsuz bir davranışının dış dünyada bir değişikliğe yok açması, failin davranışı ile söz konusu değişiklik arasında uygun bir nedensellik bağının bulunması gerekir (Centel, Zafer & Çakmut, 2020, s. 240).

Bir suçun gerçekleşip gerçekleşmediğinin tespitinde öncelikle maddi unsurların meydana gelip gelmediğinin tespiti yapılır akabinde manevi unsurun bulunup bulunmadığı belirlenir (Akbulut, 2021, s. 281). Bir suçun gerçekleşmesi için gereken maddi unsurlardan birisi söz konusu olay içinde bulunmuyorsa, bu takdirde ortada bir suçun bulunduğu bahsetmek mümkün olmaz. Bu kapsamda söz konusu fiilin faili, fiilin süjesi, konusu, fiilin icra edilişindeki hareket, fiilde kullanılan suç aleti, fiilin özel işlenme şekilleri, neticeli suçlarda netice, nedensellik bağı, objektif isnadiyet tipikliğin maddi unsurun kapsamına girer (Öztürk & Erdem, 2021, s.193; Hakeri, 2022, s. 117).

Netice itibariyle, yukarıda bahsi geçen unsurların hepsi eylemin objektif yönünü teşkil etmektedir. Bu objektif unsurlar eylemin dış dünyaya yansıdığı boyutunu oluşturmaktadır.

### **Bir maddi unsur olarak femisid**

Kadına yönelik şiddetle mücadele bağlamında bu şiddetin bir görüntüsü olarak ortaya çıkan öldürme eylemlerinin, kasten öldürme suçunun nitelikli bir halinin maddi bir unsuru olarak değerlendirilmesi tercih edilen normatif bir yöntemdir. Nitekim 7406 sayılı kanun kapsamında da kasten öldürme suçunun kadına karşı işlenmesi hali nitelikli bir hal olarak sayılmıştır. Bir başka deyişle kanun koyucu kasten öldürme suçuna dair nitelikli bir hal düzenlerken, esasen mevcut olan bu suça yeni bir maddi unsur eklemiştir. Suçun mağdurunun kadın olması hali, nitelikli halin meydana gelmesi açısından yeterli görülmüştür. Yukarıda da açıklandığı üzere femisid ile ilgili oluşturulan görüşlerden bazıları, tüm kadın ölümlerini bu kavram içerisine sokmakta ve arkada yatan sebepler ve failin iç dünyasının bu konuda belirleyici olmadığını belirtmektedir.

Bu şekilde kadına karşı şiddetin mevcut bir suç açısından maddi unsur olarak düzenlenmesi, uygulama açısından bir ölçüde pratiklik sağlayacak olsa da, bu yöndeki düzenlemeler failin davranışının ardında yatan güdüyü, kadına yönelik olarak kökleşmiş tutumu göz ardı etmektedir.

İki örnek üzerinden ilerleyerek sorunu daha net bir şekilde gözler önüne serebiliriz. Failin kadın olan eşinin boşanma kararı alması üzerine eşini bıçaklayarak öldürmesi olayı ve failin kadın olan komşusunun kendisine yaşadıkları bir anlaşmazlık neticesinde hakaret etmesi üzerine bıçaklayarak öldürmesi olayı haksızlık içeriği bakımından birbirinden farklılık arz etmektedir. Her iki olayda da mağdur kadın olmasına rağmen, birinci olayda fail, kadının kendi kaderini tayin etme hakkına bir tepki olarak, kıskançlık ve sahip olmayı isteme duyguları ile hareket ederek öldürme eylemini gerçekleştirmektedir. İkinci olayda ise fail kendisine yöneltilen hakaret neticesinde tahrik olmuş, ve sadece bu sebeple mağdurun cinsiyetine

bakmaksızın öldürme eylemini gerçekleştirmiştir. Dolayısıyla ikinci olay açısından hakaret eden kişinin erkek olması durumunda fail açısından aslında değişen bir durum olmayacaktır. İşte kadına karşı şiddetin maddi unsur olarak değerlendirilmesi halinde, şiddetin kadına yöneltilmesi, unsurun varlığı açısından yeterli görülecek olup, her iki fiil de aynı haksızlık derecesine sahipmiş gibi değerlendirilecektir. Oysaki ilk olayda cinsiyete dayalı şiddet temelli olarak gerçekleştirilen bir fiil söz konusudur.

Bu kapsamda kanaatimizce kadına karşı şiddetin maddi bir unsur olarak mevcut bir suça eklenmesi, kadına karşı şiddet kavramı altında yatan ve failin iç dünyasına ilişkin olan çok önemli bir boyutu ihmal etmektedir. Bu anlamda kadına karşı şiddetin kasten öldürme açısından yeni bir maddi unsur olarak değerlendirilmesinin isabetli olmayacağı görüşüdeyiz.

#### **5.2.2.2. Manevi unsur olarak düzenleme**

##### **Genel olarak manevi unsur kavramı**

Tipikliğin manevi (sübjektif) unsuru failin manevi alanını, iç dünyasını nitelendirir (Öztürk & Erdem, 2021, s. 194; Hakeri, 2022, s. 117; Centel, Zafer & Çakmut, 2020, s. 359). Manevi unsur, failin tasavvur dünyasına ait bir unsurdur (Koca & Üzülmöz, 2021, s. 112). Fiil ile fail arasındaki bu psikolojik bağ kurulmadığı sürece suçun varlığından söz edebilmek de mümkün değildir.

Fail fiili icra etmeden önce ve icra ederken bu eylemini temellendiren bir iradeye sahip olmalıdır (Centel, Zafer & Çakmut, 2020, s. 359). Bu iradi yönelim olmaksızın failin hareketlerinin ceza hukuku açısından kınanabilir bir fiil teşkil ettiğini belirtmek mümkün olmaz (Özgenç, 2020, s. 180). Fiil ile fail arasındaki bu iç dünyaya ilişkin bağ kural olarak kasttır, istisnai olarak ise kanunda düzenlendiği hallerde bu bağ taksir olarak kendini gösterir. Bu açıdan

suçun gerçekleştiğinden bahsedebilmek için kişinin kast ile veya kanunda belirtilen hallerde taksir ile hareket etmiş olması gerekir. Böyle bir durum söz konusu olmaz ise manevi unsurun varlığından, dolayısıyla suçtan söz etmek mümkün olmayacaktır. TCK'nin 22. maddesinin birinci fıkrası uyarınca suça ilişkin kanuni tanımda manevi unsura dair bir ifade yer almadığı sürece o suçun kasten işlenebileceği kabul edilir.

Kanun koyucu belirli hallerde bir suçun oluşması açısından ayrıca belirli bir saikin, amacın bulunmasını da arayabilir. Kanun koyucuya göre bu şekilde düzenlenen suçlar da kastın varlığı yeterli olmayıp; haksızlığın meydana gelebilmesi için kanunda belirlenen amaç ya da saikin de manevi unsur olarak bulunması gerekir(Koca & Üzülmöz, 2021, s. 251) Dolayısıyla bu kavramlar da suçun manevi unsuru kapsamında değerlendirilir(Koca & Üzülmöz, 2021, s. 113). Bu unsurların suçun oluşması açısından dikkate alınabilmesi için de mutlaka kanuni tanım içerisinde yer alması gerekir.

Koca ve Üzülmöz'in de örnek olarak gösterdiği üzere hırsızlık suçunda failin bir başkasına ait taşınır malı kendisine yahut başkasına yarar sağlamak amacıyla alması gerektiği belirtilmiştir. Bu örnek incelendiğinde failin kastına ek olarak söz konusu taşınır malı kendisine yahut başkasına yarar sağlama maksadının bulunmasının aranması suçun manevi unsurunu teşkil eder(Koca & Üzülmöz, 2021, s. 113). Dolayısıyla fail de böyle bir güdü bulunmadığı sürece suçun manevi unsurunun oluşmasından bahsedilemez. Benzer şekilde TCK'nin 82. maddesinin 1-j bendinde de öldürme suçunun kan gütme saiki ile işlenmiş olması nitelikli bir hal olarak düzenlenmiştir. Bu açıdan failin öldürme kastına ek olarak kan gütme saiki ile hareket ediyor olması gerekir. Bu saik fail de bulunmadığı sürece TCK'nin ilgili hükmü uyarınca kan gütme saiki ile öldürme suçunun meydana geldiğinden bahsedilmesi mümkün olmayacaktır.

Maddi unsurların tersine manevi unsurlar failin iç dünyası ile ilişkilidir ve failin iç dünyası bu unsurların var olup var olmadığına belirleyicidir. Failin iç dünyasında suçun meydana gelmesi açısından yeterli görülen irade yahut duygunun mevcudiyeti manevi unsurun varlığını ortaya koyacaktır.

### **Saik kavramı**

Ceza hukukunda kanun koyucu bazı suç tanımlarında manevi unsuru oluşturan kast ve taksire ek olarak başka subjektif unsurlara yer vermektedir. Saik, amaç maksat kavramları bu şekilde suçlar açısından dikkate alınan diğer subjektif unsurlar olarak değerlendirilmektedir (Akbulut, 2021, s. 443). Bu kavramlar yanlış bir şekilde birbirleri yerlerine kullanılabilir. Dönmezer'e göre failin elde etmek istediği ve bu yüzden eyleme geçtiği netice maksadı oluşturmakta iken; saik bu davranışı gerçekleştirme isteğinin arkasında yatan nedendir (Dönmezer & Erman, 2019, ss. 472-473; Demirbaş, 2021, s. 399). Bu kapsamda maksat ile amacı da farklı kavramlar olarak değerlendirerek saikten ayrı bir yere koyan görüşler mevcuttur. Bu görüşlere göre amaç da saik kavramı ile benzerlik göstermekle beraber amaç, söz konusu neticeden elde edilecek olan yarara yönelik bir kavramdır (Demirbaş, 2021, s. 399; Bulut, 2014, s. 21) Bu kapsamda Bulut (2014, s. 21) bu durumu şu örnekle açıklamaktadır: bankada soygun yapan bir failin amacı ihtiyaç içerisinde bulunan bir yakınına yardım etmek olabileceken, burada fiilin arkasında yatan saik yardımseverlik veya arkadaşlık olarak nitelendirilebilecektir veya kıskançlık dolayısıyla bir failin kıskandığı kişinin mallarına zarar vermesi fiilinde amaç mallara zarar vererek kişiyi zarara uğratmak iken saik fiilin ortaya çıkmasına sebebiyet veren kıskançlıktır.

Kanun koyucu söz konusu suçu teşkil eden fiilin neden gerçekleştirildiği ve bu fiil gerçekleştirilirken altta yatan güdülerini de dikkate almak ister. Bu durumda

saik kavramından bahsetmek gerekir. Saik kasttan önce var olan ve kasta yönelik elverişli koşulları oluşturan bir duygu, güdüdür<sup>9</sup> (Centel, Zafer & Çakmut, 2020, s. 380; Ruhi, 2017, s. 34; Öztürk & Erdem, 2021, s.255). Söz konusu suçun neden işlendiği sorusunun cevabı saik kavramı ile açıklanmaktadır (Dönmezer&Erman, 2019, s. 472). Öğretideki bazı görüşlere göre de saik bir kimseyi suç işlemeye iten sebep, çıkar olarak tanımlanmaktadır (Hakeri, 2022, s. 278).

Önemle belirtmek gerekir ki kast ve saik birbirlerinden farklı kavramlardır. Saik kişiyi söz konusu suçu işlemeye sevk eden bir histir (Hakeri, 2022, s. 279; Akbulut, 2021, s. 445). Kişi her zaman için bu hisse, bir suç işleme nedenine sahip olmayabilir. Ancak suç işleyen fail kast veya taksir ile bu suçu işlemeye yönelik olarak hareket etmektedir (Hakeri, 2022, s. 279). Ancak kanun koyucu açısından belirli hallerde failin eylemlerinde genel anlamı itibariyle var olan kastın yanında failin söz konusu eylemi gerçekleştirirken özel bir amaca sahip olması, özel bir güdü ile hareket etmesi cezayı gerektiren bir hal olarak değerlendirilmiştir (Ruhi, 2017, s. 34). Centel, Zafer ve Çakmut (2020, s. 380) TCK’de bu şekilde saikin suçun unsuru olarak kabul edildiği hallerde “özel kastın” arandığını ifade etmiştir.

Tarihte özellikle kilise hukukunun esas alındığı dönemlerde suçun manevi unsuru olarak failin söz konusu suçu işleme motivasyonu esas olarak değerlendirilmiştir (Kılıç, 2020, s. 30). Bu anlamda failin kötü niyetli olarak, ahlaka aykırı bir gaye ile işlenmiş olmasının suçu oluşturacağı kabul edilmiş,

---

<sup>9</sup> Saik kavramı ile ilgili olarak bazı kaynaklarda bunun bir dürtü olduğu ifade edilse de kanaatimizce saik kavramının güdü ile açıklanması daha isabetli olacaktır. Zira psikoloji alanında yapılmış çalışmalar dürtüyü doğuştan gelen, fizyolojik temelli ve ihtiyaçlara göre şekillenen bir hal olarak tanımlar. Güdü ise sadece fizyolojik olarak değil, psikososyal süreçte öğrenme neticesinde oluşabilen bir hal olarak açıklanır. Dolayısıyla güdü organizma açısından öğrenilebilen, sosyal temelli ve çevredeki unsurlara göre harekete geçebilen bir haldir (ayrıntılı bilgi için bkz. Türk, 2013, ss. 6-7). Bu anlamda kanaatimizce fail ile suç arasındaki bu psikolojik bağın sosyal temelli olması, sonradan gelişen bir olgu olması sebebiyle saik kavramının açıklanmasında “güdü” ifadesinin kullanılması daha isabetli olacaktır.

ancak zaman içerisinde bu görüşler fiilin kast ile gerçekleştirilmesinin yeterli olmasını esas alan görüşlerin baskın bir hale gelmesi ile birlikte geçerliliğini yitirmiştir (Binder, 2002, s. 7).

Kural olarak kişilerin düşünceleri, güdeleri, iç dünyasında yaşadıkları duygular fiiliyatta bir yansıma bulmadığı sürece ceza hukuku bağlamında bir anlam ifade etmemektedir. Ancak söz konusu düşüncelerin, güdelerin, duyguların bir eyleme dönüşmesi halinde artık bu eylemlerin dış dünyada da neticeye bürünmeleri dolayısıyla ceza hukuku açısından da değerlendirmeye alınması mümkün olabilir (Kılıç, 2020, s. 31). Bu durum ancak kanun koyucu tarafından söz konusu duygu ve güdüye özel bir önem atfedilerek, kanun içerisinde suç tipine bir unsur olarak eklemesi halinde söz konusu olabilecektir. Önemle belirtmek gerekir ki saik kasten işlenen suçlar açısından dikkate alınabilecek bir hususken, taksirle işlenen suçlar açısından böyle bir değerlendirme yapabilmek mümkün değildir (Taneri, 2016, s. 153).

Netice itibariyle Türk ceza hukukundaki düzenlemeler itibariyle saik kavramı kural olarak bir suçun işlenip işlenmediğinin tespit edilmesinde esas alınmamaktadır.

Saik her olayda, kişiden kişiye değişkenlik gösterebilen bir kavramdır (Centel, Zafer & Çakmut, 2020, s. 380). Saik her zaman için anti-sosyal bir karakter niteliğini de taşımaz, kişiyi çektiği acıdan kurtarmak için öldürmek örneğinde olduğu gibi kişinin saiki her zaman için bir öfkeye, olumsuz bir duyguya dayanmak durumunda değildir (Centel, Zafer & Çakmut, 2020, s. 380). Bu kapsamda Türk ceza hukukunda saik suçun temel şeklinin gerçekleşmesi açısından, suçun nitelikli şekline yönelik bir unsur olarak, cezanın bireyselleştirilmesinde dikkate alınacak bir araç olarak esas alınabilmektedir



(Dönmezer&Erman, 2019, s. 474; Bulut, 2014, ss. 26-27; Akbulut, 2021, s. 445).

Kural olarak haksızlık teşkil eden fiilin gerçekleştirilmesinde etkili olan, failin iç dünyasındaki güdüler bir suçun bulunup bulunmadığının tespiti açısından önem arz etmemektedir. Ancak kanun koyucu özel olarak bazı hallerde bu halleri de suçun oluşması için ek bir unsur olarak düzenleyebilmektedir (Kılıç, 2020, s. 7; Koca & Üzülmöz, 2021, s. 250). Bu hallerde, kanun koyucunun belirttiği saikin söz konusu fiilde yer almaması halinde, suçun haksızlık niteliğinin gerçekleşmediği kabul edilmektedir (Koca & Üzülmöz, 2021, s.252). Örneğin kanun koyucu TCK'nin 82. maddesinin j ve k bentlerinde kasten öldürme suçunun “kan gütme saiki” ile veya “töre saikiyle” işlenmesi hallerini faile daha fazla ceza verilmesi gereken nitelikli haller olarak düzenlemiştir. Bu kapsamda bu nitelikli hallerin oluşup oluşmadığının değerlendirilmesi açısından faili kasten öldürme suçuna iten neden, failin iç dünyasında buna yönelik yer alan güdüye yönelik olarak da bir değerlendirme yapılması gerekmektedir.

Kasttan bahsedebilmek açısından failin eyleminde yer alan saik kavramının belirleyici bir anlamı bulunmamaktadır (Ruhi, 2017, s.10). Bu açıdan saik Türk Ceza Kanunu açısından kasten öldürme suçunun bir unsurunu kural olarak teşkil etmemektedir (Ruhi, 2017, s. 11). Kasten öldürme suçunun gerçekleştiğinden bahsedebilmek için bir kimseyi öldürmeye yönelik iradenin varlığının bulunması yeterli kabul edilmektedir (Ruhi, 2017, s. 11).

Saik kavramı özellikle kasten öldürmenin nitelikli halinin bulunup bulunmadığı değerlendirmesi açısından önem taşımaktadır. TCK madde 82 kapsamında kasten öldürmenin nitelikli bir hali olarak kan gütme saiki ile öldürme, töre saiki ile öldürme ve canavarca his veya eziyet çektirerek öldürme suçları

düzenlenmiştir. Bu kapsamda kasten öldürme suçları açısından saik kavramı özellikle bu nitelikli hallerin meydana gelip gelmediği değerlendirmesinde önem arz etmektedir. Saik kavramı ayrıca öldürme kastının kesin bir şekilde mevcut olup olmadığının değerlendirilmesi açısından da anlam ifade edebilmektedir. Nitekim failin eyleminin dış dünyadaki tezahüründen bu öldürme iradesi kesin olarak tespit edilemiyorsa, failin eylemine dair saik açısından bir araştırma yapılarak bu iradenin var olup olmadığını tespit edebilmek mümkün olabilecektir (Ruhi, 2017, s. 11).

Saik esas alınarak değerlendirme yapılırken özen gösterilmesi gereken bir nokta da çifte değerlendirme yasağının ihlal edilmemesidir (Bulut, 2014, s. 27) Yukarıda da ifade edildiği üzere, saik cezaların bireyselleştirilmesinde ve cezalara yönelik belirleme yapılmasında dikkate alınabilecek bir husustur. Ancak kanun koyucu zaten failin saikini suç açısından bir unsur veya suça etki eden bir neden olarak düzenlemiş ise bu durumda bu saikin ayrıca cezanın belirlenmesi sırasında da göz önünde bulundurulmaması gerekir (Yerdelen, 2013, s. 236; Demirbaş, 2021, s. 399).

### **Manevi unsur olarak femisid**

Yukarıda da ifade edildiği üzere femisid kavramı kapsamında gerçekleştirilen öldürmeler kasten öldürmenin bir görünümü olarak değerlendirilmelidir. Bu yüzden öncelikle fail açısından kastın varlığı sabit olmalıdır. Ancak yukarıda da detaylıca izah edildiği üzere femisid kavramı tarihin çok eski zamanlarından bu yana, toplumlarda yer almış ataerkil davranış ve düşünce kalıplarının bir görünümü olarak meydana gelen, kadına karşı şiddetin en ciddi ve en uç görünümünü teşkil eden öldürme eylemleridir. Bu kavram kasten öldürmenin temel biçiminden bu arka planı ile ayrılmaktadır ve bu yüzden bazı hukuk sistemlerinde ve uluslararası belgelerde kavrama ayrıca yer verilmekte, özel

nitelikte düzenlemeler içerilmektedir. İşte bu sebeple bu suç kapsamında değerlendirmeye alınması gereken belirleyici unsur kadını hor gören, onu aşağılayan ya da onun üstünde sahiplik kurma olarak kendini gösteren kadına karşı şiddet saikidir. Bu saike kanun koyucunun özel bir anlam ifade etmesi ile birlikte, bu eylemlerin kasten öldürmenin temel biçiminden daha ciddi, daha nitelikli bir hal teşkil ettiği vurgusuna yer verilmesi mümkün olur ve kanun koyucu toplumda yer alan ataerkil davranış ve düşünce kalıplarıyla bu şekilde mücadele edebilir.

### **5.3. Bir Nitelikli Hal Önerisi Olarak Kadına Karşı Şiddet Saiki ile Öldürme**

Nitelikli haller “suçun varlığı için bulunmaları zorunlu olan kurucu unsurlara eklenen ve suçun daha ağır veya daha hafif sayılmasını ve bunun sonucu olarak da temel cezanın artırılıp indirilmesini gerektiren fakat bulunmaması halinde suçun varlığına zarar vermeyen ve buldukları zaman da suçun hukuki vasfının değişmesine yol açmayan sebeplerdir”(Dönmezer & Erman, 2019, 339).

Kadının toplumsal kalıplara uymaması sebebiyle ona duyulan olumsuz duygularla gerçekleştirilen öldürme eylemleri ile diğer sebeplerle bir kadının öldürülmesi birbirinden farklı durumlar teşkil etmektedir. Bu kapsamda kanaatimizce ikinci durumda suçun temel şekli meydana gelirken, ilk durumda haksızlık içeriği açısından farklılık arz eden bu durumun kanun koyucu tarafından dikkate alınması ve bu farklılığı yansıtacak şekilde hukuki düzenlemelere yer vermesi gerekir. Bu açıdan cinsiyet temelli şiddetin uzantısı olarak ortaya çıkan kadın cinayetleri olgusu ile mücadele bağlamında en isabetli çözüm kanunda cinsiyete dayanan bu şiddete yönelik tutum ve güdüleri bir saik olarak manevi unsur kapsamında değerlendirerek, bu güdü ile

gerçekleştirilen öldürme eylemlerini kasten öldürmenin nitelikli bir hali olarak düzenlemek olacaktır.

Kadına karşı şiddet, yukarıda da detaylıca izah edildiği üzere kadınların gerek kurumsal düzeyde gerek bireysel anlamda uğradığı çok çeşitli şiddet türlerini kapsamaktadır. Kadına karşı şiddet kadın üzerinde kontrol ve baskı kurmaya yönelik davranışları da kapsayacak şekilde geniş bir anlama sahiptir (Gill & Mason-Bish, 2013, s. 2).

Elbette erkekler de benzer nitelikte bir şiddetin mağduru olabilmektedir. Nitekim bir kadın da erkek olan eşinin kendisinden boşanmak istediğini öğrenmesi üzerine, sahiplik ve tahakküm duygusu ile hareket ederek erkeği öldürme eyleminde bulunabilir. Bu açıdan akıllara neden kadınlara yönelik bu şekilde normatif bir düzenleme yapılması önerildiği ancak erkekler açısından bu şekilde bir düzenleme önerisine ihtiyaç duyulmadığı sorusu gelecektir. Bu sorunun cevabı istatistik verilerde bulunmaktadır. Zira veriler kadınların erkeklere oranla bu şekilde cinsiyet temelli öldürme eylemlerine orantısız bir şekilde maruz kaldığını aktarmaktadır (Gill & Mason-Bish, 2013, s. 2). Türkiye açısından da bu durum geçerlidir ve kadınlar erkekler tarafından daha fazla öldürülmektedir (Kadın Cinayetleri Platformu, 2021; Satıl, 2021). Bu yüzden söz konusu şiddet türünün kadınlar açısından dikkate alınarak “kadına karşı şiddet” olarak betimlenmesi gündeme gelmektedir. Bu şiddet türü kamu düzenini bozmakta ve bu etkisi sebebiyle hukuk düzeni tarafından da ayrıca dikkate alınması gereği ortaya çıkmaktadır.

Esasen Türk hukuku açısından düşünüldüğünde kadına karşı şiddet saikini dikkate alabilmek açısından gerekli hukuki alt yapı mevcuttur. Zira 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun’un 2. maddesinin ç bendinde kadına karşı şiddet “*kadınlara, yalnızca kadın oldukları*

*için uygulanan veya kadınları etkileyen cinsiyete dayalı bir ayrımcılık ile kadının insan hakları ihlaline yol açan ve bu kanunda şiddet olarak tanımlanan her türlü tutum ve davranış” olarak tanımlanmıştır. Benzer bir çerçevede İstanbul Sözleşmesi de 3. maddesi içerisinde kadınlara karşı toplumsal cinsiyete dayalı şiddet kavramını “bir kadına karşı, kadın olduğu için yöneltilen veya kadınları orantısız bir biçimde etkileyen şiddet” olarak tanımlamaktadır.*

Kadına karşı şiddet saiki toplumda ataerkil zihniyet neticesinde kökleşmiş olan, kadının erkeğe göre daha aşağı, itaatkar olduğu, kendi kaderini tayin edemeyeceği, toplumda yalnızca belirli rollerle sınırlı olduğu ve erkek tarafından üzerinde tahakküm ve kontrol kurulabilecek, kendisine sahip olunabilecek bir varlık olduğu yönündeki algılara dayanan tutumları işaret eder. Kanun koyucunun kadına karşı şiddet tanımına yer vermek suretiyle kadına karşı şiddet saiki ile öldürme şeklinde bir nitelikli unsur düzenlemesi ile birlikte, mücadele edilmek istenen bu tutumlara karşı hukuki bir adım atılmış olacaktır. Kadına yönelik olarak bahsi geçen tutumlar ile gerçekleştirilen öldürme eylemlerinde yer alan haksızlık içeriği bu saik dolayısıyla daha fazladır. Failin de bu yüzden kasten öldürmenin temel şekline göre daha ağır bir şekilde cezalandırılması isabetli olacaktır.

Yukarıda ortaya konulduğu üzere öğretilerde bir görüş kadına karşı şiddet kavramının kadına karşı nefret kavramı içerisinde değerlendirilmesi gerektiğini belirtmektedir. Bu kapsamda çalışmamızda getirdiğimiz önerimizde neden kadına karşı nefret saiki ifadesinden kaçındığımıza dair bir açıklamada bulunmak yerinde olacaktır.

Nefret saiki ile gerçekleştirilen eylemlere ilişkin olarak öğretilerde esas alınan saik modelleri bulunmaktadır. Bu kapsamda “Ayrımcı Seçim Modeli” ve

“Düşmanlık Saik Modeli” öğretilerde nefret saiki ile işlenen suçlarda saiki açıklayan modeller olarak incelenmektedir (Bulut, 2014, s. 134).

Ayrımcı seçim modeli uygulamada mahkemeler ve kanun koyucular tarafından tercih edilen bir model olmakla birlikte failin iç dünyasındaki durumu doğru yansıtmaması sebebiyle eleştirilmektedir (Lawrence, 1999, ss. 335-336). Zira bu modele göre suçun mağduru hukuki düzen tarafından korunan karakteristik gruplardan birine mensup ise o zaman failin gerçekleştirdiği fiilin cezasının artması gerekmektedir. (Bulut, 2014, s. 135) Bu modeli benimseyen yasal düzenlemeler genelde söz konusu suçun, mağdurun sahip olduğu etnik köken, din, cinsel yönelim veya benzeri bir sebepten kaynaklanması halinde cezanın artırılması gerektiği veya benzeri yönde ifadeler yer vermekte, ancak özel olarak bir saik vurgusu yapmadan, failin iç dünyasındaki duygu durumuna atıfta bulunmadan bu düzenlemeleri içermektedir. Söz konusu model bu şekilde işlenen suçların kapsamını çok genişlettiği gerekçesiyle eleştirilmektedir (Bulut, 2014, s. 136) Çünkü bu model kapsamında failin neden mağduru söz konusu karakteristik grubu sebebiyle seçtiğinin bir önemi bulunmamaktadır. Bu kapsamda Lawrence(1994, ss. 324, 276) bir kapkaççının fiziksel olarak daha kolay olduğu için mağdur olarak kadınları hedef alması ve onların çantalarını çalmasının da bu modelleme esas alındığında ayrımcı bir şekilde mağdurlarını seçmiş olacağını ancak, burada kadınlara yönelik sahip olduğu bir önyargı veya tutum ile hareket etmediğini, bu yüzden sadece ayrımcı modele göre nefret saikinin varsayılmasının uygun olmadığını belirtmektedir. Lawrence’a göre (1994, s. 377) bu şekilde hareket eden bir faili sadece hırsızlık dolayısıyla değil aynı zamanda bir önyargı veya nefret saikinden dolayı da cezalandırmak, kadınları mizojinik eğilimler ile hedef alan bir başka faille aynı ahlaki düzleme koymak anlamına gelecek olup; bu iki failin farklı nitelikteki suçluluklarının göz ardı edilmesi anlamına gelecektir.

Ayrımcı seçim modeline karşılık ileri sürülen diğer bir saik modellemesi düşmanlık saiki modelidir. Bu modele göre failin nefret saiki ile hareket ettiğini kabul edebilmek için failin mağdurun sahip olduğu korunan karakteristik özelliği dolayısıyla duyduğu öfke, nefret yahut ön yargısı ile hareket etmesi gerekmektedir (Lawrence, 1994, ss. 334-335). Model kapsamında faili, suç teşkil eden fiilere iten güç, hukuk düzeni tarafından da kınanabilir nitelikte görülen nefret ve düşmanlık duygularıdır. Ancak önemle belirtmek gerekir ki, modelin ortaya çıkardığı en büyük zorluk failin söz konusu düşmanca saikinın kanıtlanmasının oldukça zorluk teşkil eden bir durum olmasıdır (Bulut, 2014, s. 139).

Görüldüğü üzere ayrımcı seçim modeline göre nefret saiki ile işlenen suçların değerlendirilmesi hiçbir önyargı veya düşmanlık bulunmadığı hallerde de sadece mağdurun korunan karakteristik özelliklere sahip olması sebebiyle suç kapsamını genişleten bir hal olarak değerlendirilirken, düşmanlık saiki modeli de pratik anlamda ispata dair önemli sorunlar ortaya çıkarmaktadır.

Yukarıda da açıklandığı üzere femisid vakaları genel olarak kadınların sadece kadın olmaları dolayısıyla, toplumda yer alan cinsiyet kalıplarının dışında bir davranış sergilemek istedikleri zaman ortaya çıkmaktadır. Femisid eylemlerine köken teşkil eden sebepler, diğer cinayetlerden ayrışır. Bu sebepler genel olarak kadının toplum içerisindeki genel konumu, kadınlara karşı ayrımcılık, güç ilişkilerinin kadın ile erkek arasında eşit olmayan bir şekilde dağılması, cinsiyet kalıplarına yönelik toplumda yerleşik yargılardan kaynaklanmaktadır.

Gerçekten de kadına karşı işlenen suçların kadına karşı nefret bağlamında değerlendirilerek nefret saiki ile işlenen bir suç kapsamına sokulmasının sembolik bir anlamı olduğu, ve hukuk vasıtasıyla topluma bir mesaj iletme fonksiyonunun olduğu yadsınamaz. Ancak bu durum kavramsal açıdan ve

uygulama açısından birçok problemi beraberinde getirecektir. Bu kapsamda sorulması gereken temel soru kadına karşı şiddetin her zaman nefret bağlamında değerlendirilip değerlendirilemeyeceği meselesidir.

Bu kapsamda Amerika Birleşik Devletleri'nde Teksas Eyaleti'nde yasalarda cinsiyete dayalı nefret kavramının kabul edilmesi üzerine araştırmacılar söz konusu suç ile ilgili olarak soruşturma makamlarının genelde çok tereddüte düştüklerini belirtmiştir(McPhail & DiNitto, 2005). Zira bu kapsamda kadına karşı şiddetin nefretten ziyade daha çok kadın üzerinde güç elde etme ve kadını kontrol etme motivasyonundan kaynaklandığı ifade edilmiştir (McPhail & DiNitto, 2005, s. 1174).

Nefret duygusu yukarıda da izah edildiği üzere, korku, aşağılama, öfke gibi hislerin belirli bir enerjiye ulaşması neticesinde, zaman içerisinde ortaya çıkmaktadır. Kriminolojik açıdan yaklaşıldığında bir failin nefret ile hareket etmesi ve öfke ile hareket etmesi arasındaki farkı anlamak her zaman kolay olmayacaktır.

Kanaatimizce nefret yoğunluğuna erişmiş kriminal enerjinin cezalandırılması yönündeki düzenlemeler, uygulamada ispat sorununu da beraberinde getirecektir. Nefret kanıtlanması kolay olmayan bir olgudur. Kadın cinayetleri açısından da bazı hukuk sistemlerinde olduğu gibi, bu eylemlerin nefret saiki ile işlenmesi halinin bir manevi unsur olarak aranması, aslında kadına yönelik şiddet dolayısıyla gerçekleştirilen bazı eylemlerin doğru norm altında cezalandırılmaması sonucunu doğuracaktır.

Nefret kalıcı ve uzun sürede gelişen bir duygudur. Kendisinden boşanmak isteyen eşinin bu kararını söylemesi akabinde öfkelenerek eşini öldüren bir erkek, kadına karşı nefret saiki ile hareket etmiyor olabilir. Ancak bu davranışının arkasında ataerkil bir zeminde, kadın üzerinde sahiplik duygusu



ve bu duygunun yarattığı güdü yer almaktadır. Zira erkek böyle bir davranışta kadının kendi kaderini tayin edebilme hakkını kullanmasından dolayı öfke duyarak hareket etmektedir. Bu kapsamda nefret saikinın aranması halinde, bu erkeğin davranışının nefret boyutunda bir güdü ile gerçekleşmediği ileri sürülebilecektir. Hal böyle olmak ile birlikte somut örnekte erkeğin öldürme eylemi, bir kadının kendisine hakaret ederek tahrik olması üzerine kadını öldürmesi eyleminden farklı bir kriminal enerjiye sahiptir ve kanun koyucu tarafından da bu durumun farklı bir şekilde değerlendirilmesi gerekir. Bu kapsamda belirtmek gerekir ki kadına karşı şiddet içeren her eylem kadına karşı nefret boyutuna erişmiş güdüler içermese de, kadına karşı nefret dürtüsü ile gerçekleştirilen hareketlerde kadına karşı şiddet saikinın bulunduğu şüphe bulunmayacaktır. Bu kapsamda kanaatimizce kadın cinayetleri özelinde yer alacak bir düzenlemenin, mevcut öldürme suçuna manevi unsur eklenmesi suretiyle yapılması halinde nefret saiki kavramından kaçınılmalı, kadına karşı şiddet saiki gibi daha genel nitelikte ve somut bir kavram tercih edilmelidir.

#### **5.4. Ara Sonuç**

Kadına karşı şiddet özellikle geçtiğimiz seneler içerisinde Türk ceza hukuku sistemi açısından da dikkate alınmış ve bu konuda çok önemli normatif düzenlemelere yer verilmiştir. Ancak konu kadınların cinsiyet temelli şiddet neticesinde öldürülmeleri, bir başka deyişle femisid olduğunda, bu olgu ile bağlantılı düzenlemeler bulunmakla birlikte, kamu düzenini ciddi derecede tehdit eden bu eylemlere yönelik özel nitelikte bir düzenleme bulunmamaktadır.

Kadına karşı cinsiyet temelli şiddet ile öldürmeler femisid kavramı altında açıklanırken, bazı hukuk sistemleri bu kavramı bağımsız, ayrı bir suç olarak düzenleme yolunu tercih etmektedir. Femisid esasen kasten öldürme suçunun

bir görünümüdür. Bu açıdan zaten kasten öldürme suçuna ait hukuki bir çerçeve varken, femisid veya benzeri bir kavram altında ayrıca bir suç düzenlemek uygulamada da karmaşık problemlere yol açabilmekte, özellikle kavramsal belirsizliklere sebebiyet verebilmektedir.

Femisid kadına karşı cinsiyet temelli şiddetin en uç neticesi olarak görünüm almaktadır. Hukuki düzlemde bu kavramın düzenlenmesi açısından kanaatimizce en isabetli yol, bu kavramın kasten öldürme suçunun nitelikli halinin bir unsuru olarak değerlendirilmesidir. Bu kapsamda kanaatimizce kasten öldürme suçlarında cinsiyet temelli şiddetin dikkate alınması ihtiyacı mevcuttur. Cinsiyet temelli şiddet esasen failin iç dünyasına ilişkin bir husus olup; her zaman dış dünyaya yansıyan objektif bir unsur olarak ayırt edilemediği için, bu kavramın manevi unsur altında değerlendirilmesi isabetli olacaktır. Zira kadına karşı cinsiyet temelli şiddet uygulayarak kadının ölümüne sebebiyet veren fail genelde toplumda kalıplaşmış olan ataerkil önyargıların, kadını hor görmenin, kadını kontrol etme ve onun üzerinde tahakküm kurma güdüsünün etkisi ile bu eylemi gerçekleştirmektedir.

Yukarıda ortaya konulan çerçeve göz önünde bulundurulduğunda, kadına karşı şiddet temelli olarak gerçekleştirilen cinayetlerde en uygun yol kanaatimizce TCK'nin 82. maddesi kapsamında kadına yönelik cinsiyet temelli şiddet saiki ile öldürme yönünde nitelikli bir halin düzenlenmesidir. Dolayısıyla maddenin 1. fıkrasının “f” bendindeki “kadına karşı” ifadesinin, “kadına karşı şiddet saikiyle” olarak değiştirilmesi isabetli olacaktır. Elbette bu düzenlemeye yer verilirken kadına yönelik cinsiyet temelli şiddet özellikle 6284 sayılı Kanun ve İstanbul Sözleşmesi'nde yer alan kadına yönelik şiddet tanımları dikkate alınarak TCK içerisinde de tanımlanmalı, bu şekilde belirlilik ilkesinin gereği de mutlak suretle yerine getirilmelidir.

## 6. SONUÇ

Kadın, Antik Yunan'dan bugüne kadar şiddetin odak noktası olmuştur. Yaradılış öykülerinden itibaren, kötülüklerin sorumluluğu kadına yıkılmış, kadının toplumdaki rolü, erkeğin gölgesinde, ondan daha aşağıda ve doğurganlık niteliği ile sınırlı bir şekilde algılanmıştır. Bu yüzden kadın toplumda bu ataerkil davranış kalıpları ve algıların dışına çıkmaya çalıştığında, kendi kaderini tayin etmek istediğinde, bağımsız bir birey olmak yönünde adımlar attığında şiddet ile karşı karşıya kalmıştır. Bu şiddet ile mücadele eden kadınlar bazı çağlarda büyücü olarak adlandırılarak canlı canlı yakılarak öldürülme tehlikesi altındayken, başka bir çağda sosyal medya hesaplarından ölüm tehditleri ile karşı karşıya kalmıştır. Kadın, çağlar boyunca insan niteliği geride bırakılarak, adeta ticari değeri olan bir emtiaymışçasına insan ticaretinin konusu edilmiş, çeyiz değerleri dolayısıyla öldürülmüştür. Kadın ne zaman ki cinsel özgürlüğünü kullanmak istemiştir, o zaman “namus”, “bekaret” kavramlarının kisvesi altında öldürülmüştür. Kadın ekonomik bağımsızlığını elde etmek istemiş, “kadınlık görevini” gerektiği gibi yerine getirmediği

bahanesi ile öldürülmüştür. Kadın sokakta geç bir vakitte evine döndüğü için, otobüs kullandığı için öldürülmüştür. Kadın sadece kadın olması sebebiyle çağlar boyunca öldürülmüş ve öldürülmeye de devam etmektedir. Bu öldürme eylemi ise bir anda ortaya çıkan bir olgu değildir.

Kadın cinayetlerinin arkasında toplumlarda kökleşmiş ve kalıplaşmış kadına yönelik algılar neticesinde ortaya çıkan kadına karşı şiddet kavramı vardır. 1970’li yıllardan itibaren sesi daha da gürleşen kadın hakları mücadelesi ile birlikte kadına karşı şiddetin bir insan hakkı ihlali niteliğinde olduğuna şüphe yoktur. Bu konu ile ilgili olarak çok sayıda uluslararası belge oluşturulmuş, İstanbul Sözleşmesi, Belem do Para Sözleşmesi gibi bağlayıcı nitelikte bölgesel andlaşmalarla da devletlerin kadını şiddete karşı koruması konusunda pozitif yükümlülüklerinin olduğu kabul edilmiştir. Hal böyle olmakla birlikte, kadına karşı şiddet ortadan kaldırılabilmemiş değildir. Kadınlar hala şiddetin odak noktasında bulunmakta ve bu ataerkil şiddetin mağduru olarak yaşamlarını yitirmeye devam etmektedir. Bu kapsamda kadın cinayetleri kavramı üzerinde her boyutu ile durulması çok büyük bir önem taşımakta olup; konunun hukuki bir perspektifle incelenmesi de kadın hakları mücadelesi açısından elzemdir. Bu çalışma kapsamında kısaca “kadının kadın olması dolayısıyla öldürülmesi” olarak tanımlanan femisid kavramı incelenmiş ve bu kavramın hukuki zeminde şu ana kadar nasıl bir yansıma bulduğu ve uzun vadede nasıl bir normatif biçime bürünebileceği incelenmiştir.

Çalışma kapsamında femisid kavramının incelenebilmesi için öncelikle kadına karşı şiddet kavramından ne anlaşılması gerektiği üzerinde durulmuş, kadına karşı şiddetin türleri irdelenmiştir. Kadına karşı şiddeti konu edinen uluslararası ve bölgesel nitelikteki belgeler incelendikten sonra, Türkiye’de kadına karşı şiddet ile mücadelenin nasıl bir yoldan geçtiği ve mevcut durumun nasıl olduğu değerlendirilmiştir. Bu kapsamda Türkiye’de özellikle ceza

hukuku bağlamında, 5237 sayılı TCK'nin yürürlüğe girmesi ile birlikte kadına karşı şiddet ile mücadele bağlamında büyük bir değişimin yaşandığı ortadadır. Bu değişiklikler de kadın hakları mücadelesi bağlamında olumlu olarak karşılanmalıdır. Ancak TCK'nin hükümleri de kadına karşı şiddet ile mücadele bağlamında eksiklikler barındırmaktadır. Türkiye'de kadına karşı şiddet ile mücadele bağlamında ulusal eylem planları da gözetilerek birçok adım atılmaktadır. Ancak bir yandan da İstanbul Sözleşmesi gibi kadına karşı şiddet ve ev içi şiddet ile mücadelede en kapsamlı düzenlemeleri içeren bağlayıcı bir uluslararası sözleşmeden çıkma iradesinin belirtilmiş olması, bu mücadelede hala kat edilecek çok fazla yolun olduğunu göstermektedir. Özellikle kadın cinayetleri bağlamında düşünüldüğünde, Türkiye açısından öldürülen kadın sayıları endişe verici boyuttadır. Zira sadece Mayıs 2022'de 35 kadın öldürülmüş 16 şüpheli kadın ölümü gerçekleşmiştir(Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu, 2022a). Bu konuda ise gerekli idari tedbirlerin alınması yanında hukuki anlamda işlevsel düzenlemeleri benimsemek kanun koyucunun pozitif bir yükümlülüğüdür. Bu kapsamda Türk ceza hukukunda kadın cinayetleri ile mücadelenin etkin bir şekilde nasıl yürütülebileceğine dair öneri ve değerlendirmeler sunulmadan önce, çalışma kapsamında öncelikle kadın cinayetleri açısından özellikle sosyoloji, antropoloji ve psikoloji alanlarında yaygın bir şekilde kullanılan femisid kavramının incelenmesi önem arz etmektedir.

Femisid kavramı, üzerinde görüş birliği bulunan bir kavram değildir. Geniş anlamda femisid, kadının cinsiyeti dolayısıyla, sadece kadın olması dolayısıyla öldürülmesi anlamına gelirken, dar anlamda femisid, kadınların ev içinde, yakın ilişki içerisinde bulunduğu eşleri, akrabaları veya diğer yakın ilişki içinde bulunduğu üçüncü kişilerce öldürülmeleri olarak açıklanmaktadır. Femisid kavramının uluslararası insan hakları anlamında bağlayıcı nitelikte bir antlaşma içerisinde yansımaları bulunmamaktadır. Latin Amerika ülkelerinde

kadın cinayetlerinin çok ciddi bir sosyal sorun teşkil etmesi karşısında, bu ülke vatandaşlarının da baskısı ile birlikte bu kıta ülkelerinin çoğu femiside ilişkin düzenlemeler yapma yönüne gitmiştir. Kağıt üzerinde bu ülkelerde yer alan femiside ilişkin düzenlemeler toplumsal olarak verdikleri mesaj açısından çok değerli olsa da, uygulamaya geçildiğinde özellikle kanuni belirsizlik yaratması ve ispat güçlüğü doğurması sebebiyle bu düzenlemelere yönelik çok sayıda eleştiri yöneltilmektedir. Zira düzenlemeler içerisinde “kadına karşı nefret veya mizojini dolayısıyla öldürme” “kadının kadın olması sebebiyle öldürülmesi” gibi unsurların bulunması, uygulayıcıları tereddütte bırakmakta ve bu kuralları işlevsiz kılmaktadır. Benzer tartışmalar İngiltere, ABD ve Kıta Avrupası ülkelerinde de yer almaktadır. Bu ülkelerde de kadın cinayetlerinin, kadına karşı nefret, mizojini gibi kavramlar ile birlikte düzenlenmesinin hukuki açıdan belirsizlik yaratarak daha büyük mağduriyetler doğurabileceği endişesi dile getirilmektedir. Bu yüzden genel eğilim, kadın cinayetlerini nefret suçu, nefret saiki ile işlenen bir fiil olarak nitelendirmekten ziyade, bunun öldürme suçunun nitelikli bir hali olarak düzenlenmesi ve bu şekilde cezaların artırılması yönünde olmaktadır. Türkiye’de de eğilim bundan farklı olmamıştır.

27 Mayıs 2022 tarihli ve 31848 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren 7406 sayılı Türk Ceza Kanunu ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun kapsamında 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu’nun 82. maddesinde önemli bir değişiklik yapılmıştır. Bu değişiklik ile birlikte artık kasten öldürmenin kadına karşı gerçekleştirilmesi bu suçun nitelikli halini teşkil etmektedir. İlgili değişiklik uyarınca mağdurun kadın olması nitelikli halin oluşması açısından yeterli görülmekte olup; bu değişiklik kadına karşı şiddet ile mücadele bağlamında getirilmiştir. Ancak kadına karşı gerçekleştirilen tüm kasten öldürmelerin nitelikli bir hal olarak değerlendirilmesi, kadına karşı cinsiyet temelli şiddet dolayısıyla gerçekleştirilen öldürme eylemleri ve başka sebeplerle gerçekleştirilen öldürme eylemleri

arasındaki haksızlık boyutu açısından göz önünde bulundurulması gereken farklılığı dikkate almamıştır. Zira kanun düzenlemesinden adeta erkek yaşamının kadın yaşamına göre daha değersiz olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır. Bu olguyu ihmal eden bu normatif çerçeve uygulamada da eşitsizliklere yol açacak niteliktedir. Bu kapsamda kadın cinayetlerine yönelik olarak, failin kadına karşı şiddet güdüsü ile hareket etmesini dikkate alan bir düzenleme getirilmesi kanaatimizce daha isabetli olacaktır.

Femisid kavramını karşılayan eylemlere ilişkin hukuki düzenlemeleri göz önünde bulundurduğumuzda bunun temelde iki şekilde normatif düzleme yansımaları söz konusu olmaktadır. İlk olarak bazı Latin Amerika ülkelerinin de yaptığı gibi femisidin ayrı bir suç olarak düzenlenmesi gündeme gelebilecektir. Ancak kanaatimizce femisid teşkil eden eylemler kasten öldürme suçu kapsamında değerlendirilebilecektir. Bu durumda ikinci bir yol bu düzenlemeler ile amaçlanan korumanın, mevcut bir suça yeni bir unsur eklenmesidir. Karşılaştırmalı hukuktaki düzenlemeler de dikkate alındığında bu kapsamda kanaatimizce kadın cinayetlerinin nefret veya ön yargı saiki gibi kavramsal ve hukuki belirsizlik yaratacak ve ispata dair zorluklar yaratacak bir bağlamda düzenlenmemesi gerekir.

Kadın cinayetleri, sistematik bir şiddet zincirinin son aşamasıdır. Kadına karşı şiddetin geri dönülemez bir boyutudur ve bu öldürme eylemlerinin arkasında kadını baskı altında tutma, kadını toplumsal kalıplar içerisinde kontrol altında tutma ve kendi kaderini tayin etme hakkının önüne geçmek amaçlı olarak şiddet uygulama güdüsü hakimdir. Eylemin bu boyutu düşünüldüğünde kanaatimizce bu durumda en tutarlı çözüm kasten öldürme suçunun nitelikli bir hali olarak kadına karşı şiddet saiki ile öldürmeye yönelik bir düzenlemeye yer vermek olacaktır. Böylece bir yandan kadına karşı nefret, mizojini gibi kavramların yaratacağı belirsizlik ve ispat güçlükleri engellenirken, bir yandan

da kanun koyucu kadına yönelik şiddetin uygulanması suretiyle öldürme eyleminin gerçekleşmesinde yer alan haksızlık boyutunu ve kriminal enerjiyi, öldürme suçunun temel biçimine göre daha fazla cezalandırarak, kadına karşı şiddet ve kadın cinayetleri ile mücadelede etkin bir tutum sergileyebilecektir.

## KAYNAKÇA

ACADEMIC COUNCIL ON THE UNITED NATIONS SYSTEM (2015) Femicide: Targeting of Women In Conflict A Global Issue That Demands Action.

ACAR, F. (2014) CEDAW'dan İstanbul Sözleşmesine: Kadınların İnsan Hakları ve Kadınlara Karşı Şiddete İlişkin Uluslararası Standartların Evrimi. In: KAYA, F., ÖZDEMİR, N. and UYGUR, G. (eds.) *Kadınların ve Kız Çocuklarının İnsan Hakları: Kadına Yönelik Şiddet ve Ev-İçi Şiddet*. Ankara: Savaş Yayınevi.

AKBULUT, B. (2021) *Ceza Hukuku Genel Hükümler*. 8. Baskı. Ankara: Adalet Yayınevi.

AKDOĞAN, F. et al. (2019) *Cinsiyetçi Dijital Şiddetle Mücadele Rehberi*. Avrupa Birliği Sivil Düşün.



AKSOY, Ö. and ASLAN, E. (2020) Kadın sünnetinin alt üriner sistem semptomlarına etkisi ve hemşirelik bakımı. *Androloji Bülteni*, pp. 226–232.

ALICIA DEUS and DIANA GONZALEZ (2018) Analysis of Femicide / Feminicide Legislation in Latin America and the Caribbean and A Proposal For a Model Law.

ALTINDAL, E. (2019) *Töre Saikiyle Öldürme Suçu*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı.

AMERİKALILARARASI İNSAN HAKLARI MAHKEMESİ (2009) *Case of González et al. ("Cotton Field") v. Mexico*.

ANAYASA MAHKEMESİ (2004) *Anayasa Mahkemesi Kararı*.

ANAYASA MAHKEMESİ (1996) *Anayasa Mahkemesi Kararı*.

ANAYASA MAHKEMESİ (1998) *Anayasa Mahkemesi Kararı*.

ANDERSON, A. and GORDON, R. (1978) Witchcraft and the Status of Women: The Case of England. *The British Journal of Sociology*, 29(2), pp. 171–184.

ARTUÇ, M. (2018) *Kişilere Karşı Suçlar*. 2. Baskı. Ankara: Adalet Yayınevi.

ARTUK, M.E. et al. (2019) *Ceza Hukuku Özel Hükümler*. 18. Baskı. Ankara: Adalet Yayınevi.

AVRUPA İNSAN HAKLARI MAHKEMESİ (2011) *Ebcin / Türkiye*.

AVRUPA İNSAN HAKLARI MAHKEMESİ (2009) *Opuz /Türkiye*.

AVRUPA İNSAN HAKLARI MAHKEMESİ (2012) *P ve S / Polonya*.

AVRUPA İNSAN HAKLARI MAHKEMESİ (2010) *Rantsev / Kıbrıs ve Rusya*.

AVRUPA İNSAN HAKLARI MAHKEMESİ (2021) *Tkheldize / Gürcistan*.

AVRUPA KONSEYİ (2011) *Kadına Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye Dair Avrupa Konseyi Sözleşmesi*.

AYATA, G., ERYILMAZ DİLEK, S. and EMRAH ODER, B. (2010) *Kadın Hakları: Uluslararası Hukuk ve Uygulama*. 2. Baskı. YEŞİLADALI, B. (ed.). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

BAHAR, H.İ. (2005) *Sosyoloji*. Ankara: USAK: Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu.

BATES, E. (2021) Domestic Homicides and Suspected Victim Suicides During the Covid-19 Pandemic 2020-2021. p. 87.

BBC (2022) Crime bill: MPs reject proposal to make misogyny a hate crime. *BBC News*, 28 Feb.

BBC (2021) İngiltere’de Sarah Everard’ın öldürülmesi, kadına karşı şiddetle ilgili iç hesaplaşma başlattı. *BBC News Türkçe*.

BERDAHL, J.L. (2007) Harassment Based on Sex: Protecting Social Status in the Context of Gender Hierarchy. *The Academy of Management Review*, 32(2), pp. 641–658.

BİLGİN, G.Ç. (2021) *Kadını Şiddete Karşı Koruma Rejimi*. İstanbul: Seçkin Yayıncılık.

BİLİCAN GÖKKAYA, V. (2011) Türkiye’de Kadına Yönelik Ekonomik Şiddet. *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 12(2), pp. 101–110.

BİNDER, G. (2002) The Rhetoric of Motive and Intent. *Buffalo Criminal Law Review*, 6(1), pp. 1–96.

BİRLEŞMİŞ MİLLETLER GENEL KURULU (1948) *İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi*.

BİRLEŞMİŞ MİLLETLER GENEL KURULU (1993) *Kadınlara Yönelik Şiddetin Ortadan Kaldırılmasına Dair Bildiri*.

BİRLEŞMİŞ MİLLETLER NÜFUS FONU (2020) *Çocuk Yaşta Erken ve Zorla Evliliklerin Sağlık Riskeri ve Sonuçlarına Çok Sektörlü Yaklaşım*.

BM GENEL KURULU (2009) *Resolution adopted by the General Assembly on 18 December 2008 on Intensification of efforts to eliminate all forms of violence against women*.

BOYLE, K. (2010) Nefret söyleminin kontrolü: Uluslararası standartlar Türkiye’den neler istiyor? In: ÇAVDAR, A. and YILDIRIM, A. (eds.) *Nefret Suçları ve Nefret Söylemi*. Hrant Dink Vakfı.

BOZKURT ŞENER, E. (2020) *Kadına Şiddete Karşı Devletin Özen Yükümlülüğü*. Turhan Kitabevi.

BOZOĞLAN, B. and ÇANKAYA, İ. (2012) Psikolojik Danışmanların Duygularla Başa Çıkma Yollarının İncelenmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13(2), p. 13.

BROWNMILLER, S. (1975) *Against Our Will: Men, Women and Rape*. Fawcett.

BULUT, İ. (2014) *Nefret Suçları*. Ankara: Adalet Yayınevi.

BUZAWA, E. and BUZAWA, C. (2003) *Domestic Violence: The Criminal Justice Response*. California: Sage Publications.

CAMPBELL, J.C. and RUNYAN, C.W. (1998) Femicide: Guest Editors' Introduction. *Homicide Studies*, 2(4), pp. 347–352.

CAPUTİ, J. and RUSSEL, D.E.H. (1992) Femicide: Sexist Terrorism Against Women. In: RADFORD, J. and RUSSEL, D.E.H. (eds.) *Femicide: The Politics of Women Killing*. New York: Twayne, pp. 13–21.

CAPUTİ, J. and RUSSELL, D.E.H. (1990) Femicide: speaking the unspeakable. *Feminist frontiers*, 1(2).

CEDAW COMMITTEE (2007) *Fatma Yildirim (deceased) v. Austria*.

CEDAW COMMITTEE (2000) *Sahide Goekce (deceased) v. Austria*.

CENTEL, N. (2012) 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu'nda Cinsel Saldırı Suçu ve Cinsel Suçlar Değişiklik Tasarısı'nın Değerlendirilmesi. *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, (99), pp. 269–290.

CENTEL, N. (2013) Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesinde 6284 Sayılı Yasa'nın Rolü. *Ercüyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 8(2), [Online] Available from: <https://www.jurix.com.tr/article/5744> [Accessed 27/09/2022].

CENTEL, N. (2003) Kadını Şiddete Karşı Korumaya Yönelik Yasa Hükümlerine Eleştirel Yaklaşım. In: İnsan Hakları Hukuku ve Kadın Paneli. İstanbul: İstanbul Ticaret Üniversitesi.

CENTEL, N. (2005) Yeni Türk Ceza Yasası ve Kadın. *Polis Dergisi*, 44.

CENTEL, N., ZAFER, H. and ÇAKMUT, Ö. (2021) *Kişilere Karşı İşlenen Suçlar*. 5. Baskı. İstanbul: Beta Yayınevi.

CENTEL, N., ZAFER, H. and ÇAKMUT, Ö. (2020) *Türk Ceza Hukukuna Giriş*. 11. Baskı. İstanbul: Beta.

CENTEL, N., ZAFER, H. and ÇAKMUT, Ö. (2017) *Türk Ceza Hukukuna Giriş*. 10. Bası. İstanbul: Beta Yayınevi.

CHOUNDAS, G.P. (1995) Neither equal or protected: The invisible law of equal protection, the legal invisibility of its gender-based victims. *Emory Law Journal*, 44, pp. 1069–1185.

CODE OF HAMMURABI *Code of Hammurabi*. Available from : <http://www.wright.edu/~christopher.oldstone-moore/Hamm.htm> [Accessed 01/05/22].

COMMITTEE ON THE ELIMINATION OF DISCRIMINATION AGAINST WOMEN (2010) *46th Session 12-30 July 2010*.

COPELAND, L. and WOLFE, L. (1991) *Violence Against Women As Bias Motivated Hate Crime: Defining the Issues*. Washington: Center for Women Policy Studies.

CORRADI, C. (2021) Femicide, Its Causes and Recent Trends: What Do We Know?

COUNCIL OF EUROPE *What causes gender-based violence?*. [Online] Gender Matters. Available from : <https://www.coe.int/en/web/gender-matters/what-causes-gender-based-violence> [Accessed 01/05/22].

COUNCIL OF EUROPE COMMITTEE OF MINISTERS (1997) Recommendation No. R(97)20.

CRISMAN, B. and KENNY, C. (2016) The Impact of Legislation on the Hazard of Female Genital Mutilation/Cutting: Regression Discontinuity Evidence from Burkina Faso. *SSRN Electronic Journal*, [Online] Available from: [doi.org/10.2139/ssrn.2840992](https://doi.org/10.2139/ssrn.2840992) [Accessed 01/05/2022].

DİLBER, A. (2014) Türk Ceza Kanunu Bakımından Töre Kavramının Değerlendirilmesi ve Türkiye’de Töre ve Namus Algısı. *Ceza Hukuku Dergisi*, 9(24), [Online] Available from: <https://www.jurix.com.tr/article/3082> [Accessed 11/05/2022].

DOAN-MINH, S. (2019) Corrective Rape: An Extreme Manifestation of Discrimination and the State’s Complicity in Sexual Violence. *Hastings Women’s Law Journal*, 30(1), pp. 167–196.

DÖNMEZER, S. and ERMAN, S. (1983) *Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku: Cilt II*. İstanbul: Filiz Kitabevi.

DUGGAN, M. and MASON-BISH, H. (2022) A Feminist Theoretical Exploration of Misogyny and Hate Crime. In: ZEMPI, I. and SMITH, J. (eds.) *Misogyny As Hate Crime*. New York: Routledge.

DUNAİSKİ, M. and FILİP, A.-M. (2021) *Killings of Women and Girls By Their Intimate Partner or Other Family Members: Global Estimates 2020*. UNODC.

DÜNDAR SEZEN, T. (2019) *İnsan Hakları Hukuku Açısından Kadınlara Yönelik Şiddet*. Ankara: Turhan Kitabevi.

ERSOY, U. (2017) Nefret ve Ayrımcılık Suçu (TCK m. 122). *Ceza Hukuku Dergisi*, (34), pp. 7–56.

ERTÜRK, Y. (2007) Report of the Special Rapporteur on Violence against Women, Its Causes and Consequences. [Online] Available from: <https://digitallibrary.un.org/record/595330> [Accessed 01/05/2022].

ERTÜRK, Y. (2015) *Sınır Tanımayan Şiddet*. Metis Yayıncılık.

EŞİTLİK İÇİN KADIN PLATFORMU (2022) *Yeni TCK değişiklikleri, kadına şiddeti ve kadın cinayetlerini önleyemeyeceği gibi, otomatik bir pişmanlık (!) indirimi getirecek ve birçok hükmü Anayasa Mahkemesi'ne gidecek*. [Online] EŞİK - Eşitlik İçin Kadın Platformu. Available from : <https://esikplatform.net/kategori/basin-aciklamalari/73885/yeni-tck-degisiklikleri-kadina-siddeti-ve-kadin-cinayetlerini-onleyemeyecegi-gibi-otomatik-bir-pismanlik-indirimi-getirecek-ve-bircok-hukmu-anayasa-mahkemesine-gidecek> [Accessed 14/06/22].

EUROPEAN INSTITUTE FOR GENDER EQUALITY (2021a) *Measuring femicide in France*. [Online] European Institute for Gender Equality. Available from :

<https://eige.europa.eu/publications/measuring-femicide-france> [Accessed 14/06/22].

EUROPEAN INSTITUTE FOR GENDER EQUALITY (2021b) *Measuring femicide in Germany*. [Online] European Institute for Gender Equality. Available from : <https://eige.europa.eu/publications/measuring-femicide-germany> [Accessed 14/06/22].

EUROPEAN INSTITUTE FOR GENDER EQUALITY (2021c) *Measuring femicide in Italy*. [Online] European Institute for Gender Equality. Available from : <https://eige.europa.eu/publications/measuring-femicide-italy> [Accessed 14/06/22].

EUROPEAN INSTITUTE FOR GENDER EQUALITY (2021d) *Measuring femicide in Spain*. [Online] European Institute for Gender Equality. Available from : <https://eige.europa.eu/publications/measuring-femicide-spain> [Accessed 14/06/22].

EUROPEAN INSTITUTE FOR GENDER EQUALITY (2021e) *Measuring Femicide in the United Kingdom*.

EUROPEAN PARLIAMENT POLICY DEPARTMENT FOR CITIZENS' RIGHTS AND CONSTITUTIONAL AFFAIRS (2018) *Cyber violence and hate speech online against women*.

FISCHER, A. et al. (2018) Why We Hate. *Emotion Review*, 10(4), pp. 309–320.

GASSÓ, A., AGUSTINA, J. and GÓMEZ-DURÁN, E. (2021) Cross-Cultural Differences in Sexting Practices between American and Spanish University



Students. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 18, p. 2058.

GASSÓ, A.M. et al. (2019) Sexting, Mental Health, and Victimization Among Adolescents: A Literature Review. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 16(13), p. E2364.

GAZIOĞLU, E. (2013) Kadın Cinayetleri: Kavramsallaştırma ve Sorunlu Yaklaşımlar. *Sosyal Politika Çalışmaları*, 7(30).

GERSTENFELD, P. (2011) *Hate Crimes: Causes, Controls, and Controversies*. 2nd ed. Sage Publications.

GILL, A.K. and MASON-BISH, H. (2013) Addressing violence against women as a form of hate crime: limitations and possibilities. *Feminist Review*, (105), pp. 1–20.

GÖDEKLİ, M. (2012) Töre Saiki ile Kasten Öldürme Suçu. In: Uluslararası Katılımlı Kadına ve Çocuğa Karşı Şiddet Sempozyumu. Ankara.

GÖKCEN, A. and BALCI, M. (2015) *Kasten Öldürme, Kasten Yaralama, Organ ve Doku Ticareti Suçları*. 2. Baskı. Adalet Yayınevi.

GOLDRICK-JONES, A. (2002) *Men Who Believe in Feminism*. Greenwood Publishing Group.

GOLDSCHIED, J. (1999) Gender-motivated violence: Developing a meaningful paradigm for civil rights enforcement. *Harvard Women's Law Journal*, 22, pp. 123–158.

GOLDSCHIED, J. and KRAHAM, S. (1995) The civil rights remedy of the Violence Against Women Act. *Clearinghouse Review*, 29(5), pp. 505–527.

GÖZLER, K. (2019) *Türk Anayasa Hukuku*. 3. Baskı. Ekin Basım Yayın Dağıtım.

GÖZTEPE, E. (2005) Namus Cinayetlerinin Hukuki Boyutu: Yeni Türk Ceza Kanunu'nun Bir Değerlendirmesi. *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, (59), pp. 29–48.

GREVIO (2018) *Kadınlara Yönelik Şiddetle ve Ev İçi Şiddetle Mücadele Konusunda Uzmanlar Grubu GREVIO İlk Değerlendirme Raporu*.

GRZYB, M., NAUDÍ, M. and MARCUELLO-SERVÓS, C. (2018) Femicide Definitions. In: WEIL, S., CORRADI, C. and NAUDÍ, M. (eds.) *Femicide Across Europe: Theory Research and Prevention*. Policy Press.

HAKERİ, H. (2022) *Ceza Hukuku Genel Hükümler*. 26. Baskı. Ankara: Adalet Yayınevi.

HAKERİ, H. and TEKİN, D. (2021) *100 Tartışmalı Soruyla Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler*. Ankara: Adalet.

HAVUTÇU, A. (2013) Mukayeseli Hukuktaki Gelişmeler Işığında Türk Medeni Kanunu Açısından Zorla Evlenme Probleminin Değerlendirmesi Consideration of the Problem of Marriages under Compulsion to Turkish Civil Code in the Light of the Developments in the Comparative Law. *Yaşar Üniversitesi E-Dergisi*, 8(Özel), pp. 0–1382.

HOLLAND, J. (2019) *Mizojini: Dünyanın En Eski Ön Yargısı Kadından Nefretin Evrensel Tarihi*. 2. Baskı. Ankara: İmge Kitabevi.

JACOBS, J.B. and POTTER, K. (1998) *Hate Crimes: Criminal Law & Identity Politics*. New York: Oxford University Press.

JENNESS, V. and GRATTET, R. (2001) *Building the hate crime policy domain: From social movement concept to law enforcement practice*. New York: Russel Sage.

JOHANSEN, B.S. (2015) Locating hatred: On the materiality of emotions. *Emotion, Space and Society*, 16, pp. 48–55.

JOHANSSON, F. (2021) *Femicide as a Form of Gender-Based Violence Against Women in International Human Rights Law: Critique of Current Regulation and Suggestions for Future Development*. Örebro Universitet.

JOUROVÁ, V. (2016) Code of Conduct – Illegal online hate speech | Questions and answers. *European Commission Fact Sheet*, p. 4.

KADİR HAS ÜNİVERSİTESİ (2018) *Toplumsal Cinsiyete Dayalı Taciz, Cinsel Taciz ve Cinsel Saldırılı Önlemeye Yönelik Politika Belgesi*.

KADIN CİNAYETLERİNİ DURDURACAĞIZ PLATFORMU (2021) *Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu 2021 Yıllık Veri Raporu*. Available from : <https://kadincinayetlerinidurduracagiz.net/veriler/3003/kadin-cinayetlerini-durduracagiz-platformu-2021-yillik-veri-raporu> [Accessed 01/05/22].

KADIN CİNAYETLERİNİ DURDURACAĞIZ PLATFORMU (2022a) *Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu Mayıs 2022 Raporu*. Available from :

<https://kadincinayetlerinidurduracagiz.net/veriler/3021/kadin-cinayetlerini-durduracagiz-platformu-mayis-2022-raporu> [Accessed 14/06/22].

KADIN CİNAYETLERİNİ DURDURACAĞIZ PLATFORMU (2022b) *Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu Nisan 2022 Raporu*. Available from : <https://kadincinayetlerinidurduracagiz.net/veriler/3018/kadin-cinayetlerini-durduracagiz-platformu-nisan-2022-raporu> [Accessed 25/05/22].

KADIN STATÜSÜ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ (2012) *Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planı (2012-2015)*.

KADIN STATÜSÜ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ (2016) *Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planı (2016-2020)*.

KADIN STATÜSÜ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ (2021) *Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele IV. Ulusal Eylem Planı (2021-2025)*.

KADININ STATÜSÜ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ (2007) *Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planı (2007-2010)*.

KANDEL-ENGLANDER, E. (1992) Wife Battering and Violence Outside the Family. *Journal of Interpersonal Violence*, 7(4), pp. 462–470.

KAV, G. (2020) *Yaşasın Kadınlar: Türkiye’de Kadın Cinayetleri Gerçeği ve Çözüm Yolları*. İstanbul: Doğan Kitap.

KİTABI MUKADDES and TRANSLATION TRUST (2014) *Kutsal kitap: eski ve yeni antlasma (tevrat, zebur, incil)*. Yeni Yaşam Yayınları.

KILIÇ, B. (2020) *Suçun Manevi Unsuru Olarak Amaç ve Saik*. Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Hacı Bayram Veli Üniversitesi Kamu Hukuku Anabilim Dalı.

KOCA, M. and ÜZÜLMEZ, İ. (2021) *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*. 14. Baskı. Seçkin Yayıncılık.

KOCA, M. and ÜZÜLMEZ, İ. (2018) *Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler*. 5. Baskı. Ankara: Adalet.

KOYUNCUOĞLU, T. (2020) *Kadın Cinayetleri: Töreden Moderne*. Cinius.

LAW COMMISSION (2021) *Hate Crime Laws: Final Report*.

LAWRENCE, F. (1999) *Punishing hate: Bias crimes under American law*. Cambridge, ABD: Harvard University Press.

LAWRENCE, F. (1994) The Punishment of Hate: Toward a Normative Theory of Bias-Motivated Crimes. *Michigan Law Review*, 93(2), pp. 320–381.

LORAUX, N. (2005) Tanrıça Nedir? In: DUBY, G. and PERROT, M. (eds.) *Kadınların Tarihi: Cilt I*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

MACKINNON, C.A. (1991) Reflection on Sexual Equality Under Law. *Yale Law Journal*, 100(5), pp. 1281–1328.

MANJOO, R. (2012) *Report of the Special Rapporteur on violence against women, its causes and consequences*. UN Human Rights Council.

MARIE, C. (2020) Punishing Femicide Without Naming It. *Travail, genre et sociétés*, 43(1), pp. 161–165.

MAVİLİ AKTAŞ, A. (2015) *Aile İçi Şiddet*. E-Kitap. Elma Yayınevi.

MCKINLAY, T. and LAVIS, T. (2020) Why did she send it in the first place? Victim blame in the context of ‘revenge porn’. *Psychiatry, Psychology, and Law*, 27(3), pp. 386–396.

MCPHAİL, B. (2002) Gender-Bias Hate Crimes: A Review. *Trauma Violence Abuse*, 125(3).

MCPHAİL, B.A. and DiNITTO, D.M. (2005) Prosecutorial Perspectives on Gender-Bias Hate Crimes. *Violence Against Women*, 11(9), pp. 1162–1185.

MCQUIGG, R.J.A. (2017) The CEDAW Committee and Gender-Based Violence against Women: General Recommendation No 35. *International Human Rights Law Review*, 6(2), pp. 263–278.

MECLİS HABER (2022) *Kadına ve Sağlık Çalışanlarına Şiddetin Önlenmesine İlişkin Kanun Teklifi, TBMM Genel Kurulunda Kabul Edildi*. Available from : [https://meclishaber.tbmm.gov.tr/develop/owa/haber\\_portal.aciklama?p1=154170](https://meclishaber.tbmm.gov.tr/develop/owa/haber_portal.aciklama?p1=154170) [Accessed 14/06/22].

MIESES, A. (2009) Gender inequality and corrective rape of women who have sex with women. *GMHC Treatment Issues*, (December).

MORENO, N.A. (2018) *Femicide: Through Approach to Its Criminal and International Protection*. Univesidad del Pais Vasco.

MOROĞLU, N. (2017) Uluslararası ve Ulusal Hukukta Kadının İnsan Hakları. *Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 13(1), pp. 285–317.

MUSALO, K., PELLEGRİN, E. and ROBERTS, S. (2010) Crimes without Punishment: Violence against Women in Guatemala. *Hastings Journal on Gender and the Law*, 21(2), p. 161.

MUTTAQİN, M.Z. and AMBARWATI, N. (2020) Cyberbullying and Woman Oppression. In: 6th International Conference on Social and Political Sciences. Atlantis Press.

NAVARRO, J.I., MARCHENA, E. and MENACHO, I. (2013) The Psychology of Hatred. *The Open Criminology Journal*, 6(1), pp. 10–17.

NUHOĞLU, A. (2019) Genital Muayene Suçu (TCK m. 287). *D.E.Ü Hukuk Fakültesi Dergisi*, 21(Prof. Dr. Durmuş Tezcan'a Aramağan), pp. 2987–2999.

OCHOA, M. (2017) *Sorry for the inconvenience, we are being killed: The Complicity of the Mexican State on the Face of Femicide*. Sofia University.

OFFICE FOR DEMOCRATIC INSTITUTIONS AND HUMAN RIGHTS (ed.) (2009) *Preventing and responding to hate crimes: a resource guide for NGOs in the OSCE region*. Warsaw: Office for Democratic Institutions and Human Rights.

OFFICE OF THE HIGH COMMISSIONER FOR HUMAN RIGHTS (2000) *General Comment NO. 28: Article 3 (The Equality of Rights Between Men and Women)*. BM İnsan Hakları Komitesi.

ÖKSÜZOĞLU, T.Ö. (2021) Kadınlara Yönelik Siber Zorbalık Durumları ve Önlem Çalışmaları. *European Journal of Educational and Social Sciences*, 6(1), pp. 67–75.

ÖZAR, S. (2021) Türk Hukukunda Nefret Suçlarına -Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı Taahhütleri Çerçevesinde- Genel Bir Bakış. *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, (48), pp. 87–108.

ÖZBEK, V.Ö. (2008) *Türk Ceza Kanununun Anlamı Cilt:2*. Seçkin Yayıncılık.

ÖZBEY, O. (2012) Kadına Yönelik Şiddet- Şiddetin Temelleri. *Hukuk Gündemi*, (1), pp. 37–39.

ÖZBUDUN, E. (2018) *Türk Anayasa Hukuku*. 18. Basım. Ankara: Yetkin.

ÖZEN, M. (2020) *Ceza Hukuku Özel Hükümler Dersleri*. 5. Baskı. Ankara: Adalet Yayınevi.

ÖZER, E. et al. (2016) Kadın Cinayetleri – Femisid Kavramı. *The Bulletin of Legal Medicine*, 21(2), [Online] Available from: [doi.org/10.17986/blm.2016220388](https://doi.org/10.17986/blm.2016220388) [Accessed 03/05/2022].

ÖZGENÇ, İ. (2020) *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*. 16. Bası. İstanbul: Seçkin Yayıncılık.

ÖZKAN, G. (2017) Kadına Yönelik Şiddet - Aile İçi Şiddet ve Konuya İlişkin Uluslararası Metinler Üzerine Bir İnceleme. *Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi*, 7(1), pp. 533–564.

ÖZTÜRK, B. and ERDEM, M.R. (2021) *Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku*. 21st ed. Seçkin.



ÖZTÜRK, M. and AYAN, S. (2021) Kadın Cinayetleri (Femisid): Kavramlaştırmada Yaşanan Sorunlar. In: ÖZTÜRK, M. and BULUT, M.B. (eds.) *Tüm Yönleriyle Kadın Cinayetleri*. Nobel Yayınevi.

ÖZTÜRK, ÖZLEM, ÖZTÜRK, ÖZKAN and TAPAN, B. (2016) Kadına yönelik şiddetin kadın ve toplum sağlığı üzerine etkileri. *Sağlık Akademisyenleri Dergisi*, 3(4), pp. 139–144.

PAİN, R. (2014) Everyday terrorism. *Progress in Human Geography*, 38(4), pp. 531–550.

POLAT, O. (2017a) *Şiddet*. 2. Baskı. Seçkin Yayıncılık.

POLAT, O. (2017b) Şiddet. *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, 22(1), pp. 15–34.

RICHARDSON-SELF, L. (2017) Woman-Hating: On Misogyny, Sexism and Hate Speech. *Hypatia*, 33(2), pp. 256–271.

ROY, J. (2014) *Non-Consensual Sexting: The Hot New Way to Make Someone Really Uncomfortable*. [Online] Time. Available from : <https://time.com/77540/non-consensual-sexting-the-hot-new-way-to-make-someone-really-uncomfortable/> [Accessed 01/05/22].

RUHİ, A.C. (2017) *Türk Ceza Kanununda Kasten Öldürme Suçları*. İstanbul: On İki Levha.

RUSSEL, D.E.H. (2008) Femicide: Politicizing the Killing of Females. In: *Strengthening Understanding of Femicide*. Program for Appropriate Technology in Health, pp. 26–31.

RUSSELL, D.E.H. and HARMES, R.A. (2001) *Femicide in global perspective*. New York: Teachers College Press.

SALMELA, M. and VON SCHEVE, C. (2017) Emotional roots of right-wing political populism. *Social Science Information*, 56(4), pp. 567–595.

SANCAR, T.Y. (2013) *Türk Ceza Hukukunda Kadın*. Seçkin Yayıncılık.

SANFORD, V. (2008) From Genocide to Femicide: Impunity and Human Rights in Twenty-First Century Guatemala. *Journal of Human Rights*, 7(2), pp. 104–122.

SCHWARZENBACH, S.A. (2007) Feminist Interpretations of John Locke. [Online] Available from: <https://ndpr.nd.edu/reviews/feminist-interpretations-of-john-locke/> [Accessed 01/05/2022].

SCULLY, D. and MAROLLA, J. (1985) Riding the bulls at Gilley's: Convicted rapists describe the rewards of rape. *Social Problems*, 32(3), pp. 251–263.

SEÇGİN, L., ARSLAN, T. and TARI SELÇUK, K. (2022) Türkiye'de Son Beş Yılda Kadına Yönelik Şiddet: COVID-19 Pandemisinin Etkisi. *Humanistic Perspective*, pp. 28–43.

SELÇUK, S. (1988) Karşılaştırmalı Hukuk Açısından Canavarca His Sevkiyle Adam Öldürme. *Yargıtay Dergisi*, 14(4), pp. 467–482.

SERİM ÇİÇEK, G. (2021) *Türk Ceza Kanunu'nda Nefet ve Ayrımcılık Suçu*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

SHAMSUDD, M. (2020) A Brief Historical Background of Sati Tradition in India. *Din ve Felsefe Araştırmaları*, 3(5), p. 20.

SHEFFIELD, C. (1992) Hate Violence. In: ROTHENBERG, P. (ed.) *Class and Gender in the United States*. New York: St Martin's, pp. 432–441.

SİMONOVIĆ, D. (2016) *Report of the Special Rapporteur on violence against women, its causes and consequences on her mission to Georgia*. United Nations Human Rights Council.

SMİTH, B.G. (2008) *The Oxford Encyclopedia of Women in World History Volume 2*. New York: Oxford University Press.

STAUB, E. (1989) *The Roots of Evil: The Origins of Genocide and Other Group Violence*. 1st Edition. New York: Cambridge University Press.

STERNBERG, R.J. (2003) A duplex theory of hate: Development and application to terrorism, massacres, and genocide. *Review of General Psychology*, 7(3), pp. 299–328.

SUBAŞI, N. and AKIN, A. (2003) Kadına Yönelik Şiddet: Nedenleri ve Sonuçları. *Toplumsal Cinsiyet Sağlık ve Kadın*, pp. 231–249.

TANERİ, G. (2016) Temel Cezanın Belirlenmesi. *Ankara Barosu Dergisi*, 3, pp. 129–161.

TAŞDEMİR AFŞAR, S. (2015) Türkiye'de Şiddetin 'Kadın' Yüzü. *Istanbul Journal of Sociological Studies*, 0(52), [Online] Available from: [doi.org/10.18368/IU/sk.04297](https://doi.org/10.18368/IU/sk.04297) [Accessed 30/04/2022].

TBMM (2003) *Sınıraşan Örgütlü Suçlara Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesine Ek İnsan Ticaretinin, Özellikle Kadın Ve Çocuk Ticaretinin Önlenmesine, Durdurulmasına Ve Cezalandırılmasına İlişkin Protokolün Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun.*

TEKELİOĞLU, M. (2000) Hukukumuzda Kadın. In: Hukukta Kadın Sempozyumu. Ankara.

TENNUR KOYUNCUOĞLU (2020) *Töreden Moderne Kadın Cinayetleri.* İstanbul: Cinius Yayınları.

TEZCAN, D., ERDEM, M.R. and ÖNOK, M. (2020) *Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku.* 18. Baskı. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

TOK, H. (2021) *KADES gerçekten işe yarıyor mu?*. [Online] Ekmek ve Gül. Available from : <https://ekmekvegul.net/gundem/kades-gercekten-ise-yariyor-mu> [Accessed 01/05/22].

TOLEDO, P. (2017) Criminalisation of Femicide / Femicide in Latin American Countries. *Rivista di Criminologia, Vittimologia e Sicurezza*, 11(2), pp. 43–60.

TOROSLU, N. and TOROSLU, H. (2021) *Ceza Hukuku Özel Kısım.* 11. Baskı. Ankara: Savaş Yayınevi.

TÜRK DİL KURUMU (2022) *Nefret ne demek TDK Sözlük Anlamı.* Available from : <https://sozluk.gov.tr/?kelime=nefret> [Accessed 01/05/22].

TÜRK, S. (2013) *Akademisyenlerin Temel Psikolojik İhtiyaçlarının ve Temel Doyum Düzeylerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi.* İstanbul: Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ (2006) 48. Birleşim 4 Ocak 2006 Çarşamba, Dönem 22 Tutanağı.

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ KADIN ERKEK FIRSAT EŞİTLİĞİ KOMİSYONU (2010) *Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesinde Mevzuattaki ve Uygulamadaki Noksanlıkların Tespitine İlişkin Komisyon Raporu.*

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ KANUNLAR VE KARARLAR BAŞKANLIĞI (2022) *Ankara Milletvekili Lütfiye Selva Çam ve 109 Milletvekilinin Türk Ceza Kanunu ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi (2/4290) ile Sağlık, Aile, Çalışma ve Sosyal İşler Komisyonu, Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu ve Adalet Komisyonu Raporları.*

TÜRKİYE CUMHURİYETİ İÇİŞLERİ BAKANLIĞI (2018) *Kadın Destek Uygulaması (KADES).* Available from : <https://www.icisleri.gov.tr/kadin-destek-uygulamasi-kades> [Accessed 01/05/22].

TÜRKİYE KADIN DERNEKLERİ FEDERASYONU (2020) *Opuz Grubu/Türkiye Davası'nda (Başvuru No: 33401/02) Bakanlar Komitesi'nin mahkeme ve dostane çözüm kararlarının uygulanması hakkındaki kurallarından Kural 9.2.'ye uygun olarak sunulan tebliğ.*

TUSKAN, A.A. (2020) *Kadın Hakları Mevzuatı.* İstanbul Barosu Kadın Hakları Merkezi.

ULUSLARARASI AF ÖRGÜTÜ (2004) *Türkiye: Aile içi şiddete karşı mücadelede kadınlar.*

ULUSLARARASI AF ÖRGÜTÜ (2021) *Türkiye, Sözleri Eyleme Geçir: Kadına Yönelik Şiddeti Ortadan Kaldırma Yükümlülüğü.*

UN WOMEN *Frequently asked questions: Types of violence against women and girls*. [Online] UN Women – Headquarters. Available from : <https://www.unwomen.org/en/what-we-do/ending-violence-against-women/faqs/types-of-violence> [Accessed 30/04/22].

UN WOMEN (2011) *Son preference / female infanticide / sex-selective abortions*. [Online] Virtual Knowledge Centre to End Violence Against Women and Girls. Available from : <https://www.endvawnow.org/en/articles/606-son-preference-female-infanticide-sex-selective-abortions.html> [Accessed 23/05/22].

UNITED NATIONS ECONOMIC AND SOCIAL COUNCIL (2013) *Statement submitted by the Academic Council on the United Nations System, a non-governmental organization in consultative status with the Economic and Social Council*. UN.

UNITED NATIONS HUMAN RIGHTS OFFICE OF THE HIGH COMMISSIONER (2015) *UN rights expert calls all States to establish a 'Femicide Watch'*. [Online] OHCHR. Available from : <https://www.ohchr.org/en/press-releases/2015/11/un-rights-expert-calls-all-states-establish-femicide-watch> [Accessed 24/05/22].

UNITED NATIONS OFFICE ON DRUGS AND CRIME (2017) *Global Report on Trafficking in Persons*. Viyana.

UNITED NATIONS OFFICE ON DRUGS AND CRIME (2014) *Global Study on Homicide*. Viyana.

UNITED NATIONS OFFICE ON DRUGS AND CRIME (2018) *Global Study on Homicide: Gender Related Killing of Women and Girls*. Viyana.

UNITED STATES DEPARTMENT OF STATE BUREAU OF DEMOCRACY, HUMAN RIGHTS AND LABOR (2021) *2021 Country Reports on Human Rights Practices: Turkey*.

URAL, H. and KAYA, N.Ç. (2018) Kadın Cinayetlerinde Sembolik İktidarın Krizi. *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, 21(2), pp. 356–382.

VALENTI, J. (2018) *Toxic Twitter - Women's Experiences of Violence and Abuse on Twitter*. [Online] Amnesty International. Available from : <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2018/03/online-violence-against-women-chapter-3/> [Accessed 01/05/22].

WALBY, S. et al. (2017) *The concept and measurement of violence against women and men*. Policy Press.

WEISBURD, S.B. and LEVIN, B. (1994) On the Basis of Sex: Recognizing Gender-Based Bias Crimes. *Stanford Law and Policy Review*, 5(2), pp. 21–47.

WORLD HEALTH ORGANIZATION (1996) *Violence: a public health priority: WHO Global Consultation on Violence and Health, Geneva, 2-3 December 1996*. Geneva, Switzerland: World Health Organization.

WORLD HEALTH ORGANIZATION (2021) *Violence against women*. Available from : <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/violence-against-women> [Accessed 30/04/22].

WORLD HEALTH ORGANIZATION (2013) *Violence against women: a 'global health problem of epidemic proportions'*. Available from : <https://www.who.int/news/item/20-06-2013-violence-against-women-a-global-health-problem-of-epidemic-proportions-> [Accessed 30/04/22].

WU, B. (2015) Doxxed: Impact of online threats on women including private details being exposed and “swatting”. Plus Greg Lukianoff on balancing offence and free speech. *Index on Censorship*, 44(3), pp. 46–49.

YALÇIN, T. (2019) *Türk Ceza Hukukunda Kadın*. Ankara: Savaş Yayınevi.

YARGITAY 1. CD. (2013) *1. CD. 2013/2120 E. 20013/5542 K.*

YARGITAY 1. CD. (2010) *1. CD. 2010/1204 E. 2010/876 K.*

YARGITAY 1. CD. (2018) *Yargıtay 1. CD. 2018/498 E. 2018/1213 K.*

YARGITAY 18. CD. (2016) *Yargıtay 18. CD. 2015/26353 E. 2016/6373 K.*

YENERER ÇAKMUT, Ö. (2016) Cinsel Şiddet Mağduru Kadın ve Türk Ceza Kanunu’ndaki Konumu. *Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, (1), pp. 3–21.

YENERER ÇAKMUT, Ö. (2018) Kavramsal Olarak Kadına Karşı Şiddet/Cinsel Şiddet ve Türk Ceza Hukukunda Cinsel Saldırı Suçunun Genel Değerlendirmesi. *Marmara Üniversitesi Kadın ve Toplumsal Cinsiyet Araştırmaları Dergisi*, 2(1), pp. 49–54.

YERDELEN, E. (2013) *Cezanın Belirlenmesi (Türk ve Alman Uygulaması)*. Ankara: Adalet Yayınevi.

YORK, M.R. (2011) *Gender Attitudes and Violence Against Women*. LFB Scholarly Publishing.



YÜKSEL KAPTANOĞLU, İ., ÇAVLİN, A. and AKADLI ERGÖÇMEN, B. (2015) Türkiye’de Kadına Yönelik Aile içi Şiddet Araştırması. [Online] Available from: <http://openaccess.hacettepe.edu.tr:8080/xmlui/handle/11655/23338> [Accessed 01/05/2022].

ZAİDMAN, L.B. (2005) Pandora’nın Kızları ve Yunan Kentlerindeki Ritüeller. In: DUBY, G. and PERROT, M. (eds.) *Kadınların Tarihi: Cilt I*. İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları.

ZAMAN, R. (2020) *Getting to the roots of decades-old problem of witch-hunting in Assam*. [Online] Guwahati News - Times of India. Available from : <https://timesofindia.indiatimes.com/city/guwahati/getting-to-the-roots-of-decades-old-problem-of-witch-hunting-in-assam/articleshow/78731380.cms> [Accessed 03/05/22].